

Acta sanctorum

quotquot toto orbe coluntur, vel a catholicis scriptoribus celebrantur, quae
ex Latinis et Græcis, aliarumque gentium antiquis monumentis

Quo dies tertius et quartus continentur

Bolland, Johannes

Parisiis et Romae, 1866

Analectorum Pars IV. De statu situque corporis S. Francisci, deque aliis
ejusdem Sancti reliquiis.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-72907](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-72907)

A fide populos vidi huic Indulgentiæ credidisse, ut infelicem et Christiano nomine indignum se putet, qui ei lucranda non se præparet: et sane habent, quod agant diebus antecedentibus confessarii, dum nullus ferme sit, qui cælesti et magno hoc remedio non velit suas sordes abstergi, et plures ipse noverim, qui, quantumvis perditæ vitæ, et præcepti Ecclesiastici de confitendo et communicando pro Resurrectionis Paschate neglectores, diem hunc præteriri non vellent, tanto lucro neglecto.

extenso, miro cum fidelium concursu frequentatur.

210 Verissimum quoque est, quod habet Grouvelus pag. 179: Quis in solis provinciis nostræ Germaniæ Inferioris simul computaverit fideles omnes, qui in festo Portiunculæ accedunt singula loca, ubi habemus conventus vel residentias? Prætereo RR. PP. Tertiarios S. P. N. Francisci Religiosos, apud quos præfata Indulgentia acquiri potest. Prætereo RR. PP. Capucinos, qui, sicut eandem nobiscum profitentur Regulam, ita et eodem gaudent a Gregorio XV concessio sibi privilegio Indulgentiæ Portiunculæ. In isto die festivo omnes omnium Ordinum Religiosorum confessarii occupant suas sedes confessionales. Quis est, qui tot millia hominum admonet? Quis allicit? Quis trahit, nisi Salvator omnium hominum, qui venit salvum facere, quod perierat. Addo ego, etiam Societatis nostræ confessarios in Belgio nostro et pridie a vesperis et ipso secundo die Augusti a summo mane usque ad meridiem in suis sedibus confessionalibus ad audiendos penitentes ad eandem gratiam in prædictis ecclesiis consequendam accedentes singulis annis detineri.

ANALECTORUM

PARS IV.

De statu situque corporis S. Francisci, deque aliis ejusdem Sancti reliquiis.

§ I. Exponitur controversia, et recensentur utriusque litigantium partis præcipui scriptores.

Minores Conventuales, alique contendunt, S. Francisci corpus,

C Gravissimam hanc controversiam, quæ etiam inter aliquot religiosissimos viros de communis sancti patris sui Francisci corpore non parum agitur, tacite præterissem, nisi me vel invitum mei muneris ratio de hac quoque loqui compulisset. Nemo igitur ægre ferat, si præcipua eorum argumenta exponam, et, quod mearum partium est, eorumdem gravitatem ponderem, relicto iudicio eruditioribus, veritatis amantibus, donec (quod optandum est) facta inquisitione in loco ipso, in quo certe asservatur, corpus detectum, ex utraque parte stet veritas, ipso suo aspectu doceat. Controversiæ hæc summa est. Reverendi Patres Minores Conventuales, ad quos S. Francisci basilica apud Assisium pertinet, affirmant, dudumque affirmarunt, et cum illis Waddingus, alique ex Minoribus Observantibus, ejusdem S. Francisci corpus singulari perpetuoque miraculo ad hæc usque tempora integrum, incorruptum, quinque sacris stigmatibus recenti sanguine conspicuis insignitum, tenerum ac palpabile, quale statim post obitum mirabiliter apparuit, ad instar vivi hominis, stare sine fulcro in pedes erectum, oculis elevatis in cælum; et hujus tam prodigiosi thesauri fidas latebras statuant in infima trium ecclesiarum, e quibus, altera alteri imposita, insignem illam supra dictam apud Assisium basilicam in altum eductam aiunt.

licet de adjunctis omnibus non consentiant.

2 Neque vero, corpus illud ipso translationis tempore, quo ex urbana S. Georgii ecclesia in eam basilicam anno 1250 illatum fuisse constat, humana ope sic positum fuisse, credunt, sed postmodum, divina, quamvis alii id triduo post dictam translationem factum ferant, alii malint ejusdem rei tempus ignorare, vel ex conjectura serius assignare. Malo hæc alienis verbis, quam meis, referre. R. P. Raymundus Missorius, Ordinis Minorum Conventualium chronista, in Dissertatione Ms., quam

anno 1745 nobiscum communicatam habeo, art. 2, § 1 factum sic exponit: Fama obtinuit inter Minoritas, ne quidem inter omnes, sed inter eos dumtaxat, qui sacrum Assisiensem (S. Francisci) conventum id temporis incolabant, beatissimi Patris cadaver postquam sepulturæ (in sua scilicet prope Assisium basilica) traditum fuit, exemplo Christi Domini post triduum a sepulchro surrexisse; quæ tam mira et insperata resurrectio quo pacto contigerit, sic fama tradit, quam Binus proponit.

3 Anno Domini mcccxxx ad diem xxvii mensis Maii ad sancti Patris urnam tres ejusdem socii nocturnas excubias custodiebant, nimirum in inferiori ecclesia juxta majorem aram; cum unus ex eis, orationi studiosius incumbens, horrendum terræ motum subito persensit, quo tota atque ingens templi moles diruenda esse videbatur. Aram ipsam majorem loco suo moveri et in aera tolli, animadvertit; pavimenti etiam lapides undique concuti atque disperdi, indeque lucidissimos radios emitti, odoremque suavissimum, quo et universum templum perfusum, et fratris excubantis spiritus mirum in modum sunt recreati. Sed tamen perterrefactus socios orando defessos, somnoque correptos, expergefeci, eisque rem omnem a principio aperuit. Deinde communi consilio ad infimam illam adiculam, quæ subest aræ majori, in qua sancti Patris sepulchrum situm fuerat, descendunt. Proh mirum! Viderunt revolutum lapidem, et linteamina posita, corpus et sancti Patris sui Ordinis tunica amictum ex arca egressum stare in pedes, facie pellucida, apertis oculis et in cælum erectis, stigmatibus sanguine rubentibus. Uno verbo, quæcumque a corpore exanimi resurrectio expectari potest, hanc pretioso B. Francisci corpori contigisse, compertum est. Hactenus Missorius ex fama, ut dictum est, seu traditione inquilinorum sacri conventus, cui non omnes prodigiosa incorruptionis situsque ejusdem corporis patroni consentiunt, ut suo loco videbimus.

4 Contra vero alique ex reverendis Patribus Minoribus, quos Observantes et Recollectos appellant, contendunt, S. Francisci corpus, quod post obitum suum miro candore ac teneritudine carnis et quinque stigmatibus, quo modo superius exposui, vere mirabiliter decoratum visum fuit, deinde in ossa et cineres resolutum jacere in secunda et infima (tertiam enim commentitiam credunt) dictæ basilicæ ecclesia, in loco vel ignoto, vel potius in tumba marmorea, quæ majoris altaris mensam constituit; cor autem ejus et intestina latere in ecclesia S. Mariæ Angelorum in Portiuncula, quæ Minorum Observantium est. Affirmant enim, hæc ex illius corpore, priusquam hoc ad ecclesiam S. Georgii deferretur humandum, exempta fuisse, ut ejusdem Sancti voluntati de corde suo in perdidicta sibi illa S. Mariæ Angelorum ecclesia servando fieret satis. Ab horum opinione stetit R. P. Wilhelmus Smits, vir plane eruditus, Ordinis FF. Minorum Recollectorum sacræ Theologiæ professor jubilatus, sacræque Scripturæ nova versione Belgica atque editis in eam lucubrationibus clarus.

5 Is, inquam, dum anno 1744 sacram Scripturam suis interpretabatur, in Thesibus historico-criticis chronologiæ Scripturæ et literaturæ sacræ in publica disputatione hic Antverpiæ propositis, ad calcem in Mantissa chronologica vitæ S. Francisci apposuit sequentiâ: Corpus Seraphici Patris nostri, in ossa et cineres resolutum, jacet et requiescit in altari majori inferioris ecclesiæ ex illis duabus solis, quibus constat insignis basilica, eidem Sancto Assisii, saltem partim dedicata: ipsius autem cor et interiora existunt in sacro conventu Portiunculæ. Ergo corpus Seraphici non est incorruptum, molle et tractabile, tanquam si esset vivum; nec stans erectum in pedes proprios sine ullo fulcro, cum oculis ad cælum elevatis, ut sine, imo contra antiquitatem, dicunt recentiores. Verum hanc illius conclusionem Patribus in capitulo provinciali eodem anno congregatis plurimum displicuisse, et impræ-

AUCTORE C. S.

integrum, incorruptum ac in pedes erectum stare;

utrumque negantibus ali-quot ex Minoribus Observantibus,

F

ac nominatim tribus,

AUCTORE
C. S.

batam fuisse, aliunde didici; quod addo, ne quis existimet, omnes, aut passim omnes, ejusdem provinciae Patres Recollectos in eadem cum illo fuisse sententia.

quos hic

6 *A negantium partibus etiam steterat, primusque, quem novi, eas scripto tutatus fuerat reverendissimus dominus Octavius a S. Francisco, alias Spader cognominatus, ex Ordine Minorum Observantium primo Arbensis, deinde Assisiensis episcopus, anno hujus saeculi decimo quinto defunctus. Hujus libellus, sub Petri Ursini nomine scriptus, nec ad manus meas pervenit, nec typis excusus unquam fuit, vetante sacra Inquisitione Romana, cujus litterarum, hac super re ad praesatum episcopum die 28 Novembris anno 1703 datarum, exemplar habeo. Fuit etiam, qui credit, neque monuit, exstare aliquod ejusdem sacrae ac universalis Inquisitionis decretum, generaliter prohibens, ne quis praesens de incorrupto corruptove S. Francisci corpore ejusdemque situ argumentum tractet: cui decreto, si exstaret, cum me omnino parere aequum esset, sine mora scripsi Romam ad amicum, ut diligenter inquireret; at cum ille ex illustrissimo Domino Antonelli, ejusdem sancti Officii Assessore, responsum acceperit, nullam ejusmodi exstare prohibitionem, praeter illam, quam dici, peculiarem Octavio Assisiensi episcopo factam, illam mihi religionem exemit.*

recensemus.

7 *Post laudatum Octavium antislitem affirmantium sententiam impugnare aggressus est R. P. Gabriel a Rotomago, Ordinis Minorum Observantium, in conventu S. Mariae de Portiuncula apud Assisium sacrae Theologiae mysticae lector, et Penitentiaris Pontificius, in libello, qui inscribitur: Assertio historica de vero et hodierno loco, statu et situ corporis S. Francisci de Assisio. Est haec Dissertatio Latino sermone conscripta, quam, licet ea ex mox dictis a sancto Officio nunquam prohibita fuisse censenda sit, nunquam tamen etiam typis editam fuisse, audivi. Ejusdem apographum auctor ipse anno 1721 ad Majores meos transmisit. Complectitur hoc nostrum apographum paginas formae (ut vocant) in Octavo, fere octoginta et octo, in quarum prima argumentum scriptiois eodem modo visdemque prope verbis exponitur, quibus apud R. P. Smit, num. 3 recitatis, ut simillimum nostri apographum huic praerulasse plene videatur. Quamquam vero Gabrielis acrem in scribendo stilum minime possim probare, nemo tamen mihi vitio jure verterit, quod allegatas ab eo rationes producam, ponderemque, et studioso lectori expendendas proponam.*

Pro affirmante sententia scripserunt R. P. Missorius, cujus Dissertationis Ms.

C

8 *Porro praedicto Octavii Assisiatis praesulis Opusculo Dissertationem Ms. opposuit R. P. Raymondus Missorius, num. 2 memoratus, in cujus Praefatione praecipuum illorum controversiae caput explicatur his verbis: Petri namque Ursini personam sub ineuntis saeculi xviii initium sibi sumserat Vir reverendissimus, Fr. Octavius a S. Francisco, Assisiatum episcopus, tum, cum sacri ejusce corporis incolunitatem (qua mente, quoque animo, Deus scit) novo et inaudito conatu est inficiatus. Ejus proinde lucubratio, statim ac exiit in vulgus, gravissimo Romane Inquisitionis iudicio suppressa fuit. Quod si, Petro Ursino iudice, S. Francisci corpus jam inde a priore tumulatione, quae apud S. Georgii facta fuerit, in cinerem est redactum, continuo et id fit, quod est ratione consequens, non modo omnino supervacaneum, sed et ridiculum pene esse, illius stationem velle vendicare, de quo dudum lis mota est, an sit incorruptum. Hinc operae pretium arbitror me facturum, si, antequam de sacri cadaveris positione quicquam statuo, quod probabilis statui quae, pervulgatam perpetuamque de ejusdem incorruptione opinionem confirmem.*

capita hic dantur;

9 *Quoniam vero causa haec omnis de incorruptione, quam agimus, in una S. Bonaventurae Legenda, quo se Ursinus recepit, sita est, non immerito in Seraphici doctoris dictis expendendis primo immorabimur, talia quaedam post addita, quae eodem collineant, expensamque S. Bo-*

naventurae sententiam non obscure confirmat. D. Integram porro quaestionem duobus dumtaxat articulis complectemur. Nunc etiam horum articulorum titulos accipe, ut totius Dissertationis argumentum noveris.

Articulus 1, § 1. S. P. Francisci corpus ex S. Bonaventura incorruptum ostenditur. § 2. Nonnulla adhuc afferuntur momenta ad hoc ipsum confirmandum.

Articulus 2 de mirabili positione corporis B. Francisci. § 1. Corpus S. Francisci assurgere perhibetur: traditio isthaec proponitur et explicatur. § 2. S. Bonaventura Seraphici corporis stationem non obscure indigitat. § 3. Pannus ex serico contextus, quo S. Francisci corpus obtegebatur, stationis formam confirmat. § 4. Nonnulli Romani Pontifices Seraphici Patris corpus invisunt: quid in hisce visitationibus compertum, quidve fabulosum, ostenditur.

10 *Multo ampliore de eodem argumento Dissertationem Ms. pro parte affirmante anno 1766 Roma accepimus ab admodum reverendo patre Josepho Rugilo, secretario et Assistente Generalis Ordinis Minorum Conventualium, ac Provinciali Angliae, qui hanc cum multis aliis monumentis, quorum infra crebra fiet mentio, nomine RR. PP. Minorum Conventualium benignissime ad nos transmisit.*

et R. P. Rugilus variis argumentis usus,

11 *Subjicio catalogum scriptorum, qui veluti prodigiosa corporis incorruptionis situsque assertores in eadem Dissertatione, ordine, ut ibidem dicitur, aetatis digesti enumerantur hoc modo.*

E

12 *laudatisque multis scriptoribus, Pelbartus Minorita, in Pomerio, edito Lugdani anno MDIX.*

Marianus Florentinus in Mss. citatis.

Jacobus Oddi Observans citatus.

Nicolaus de Nisse Observans, Sermonum de S. Francisco, edito Parisiis anno MDX.

Horatius Diola in Chron. Franc. cit.

Marcus Ulyssiponensis, episcopus Portuensis, ex Ordine FF. Minorum de Observantia, in Chronicis editis anno MDLV, part. 1, lib. II in fine.

Pompejus Pellini, in Historiis Augustae Perusiae anno MDLXXII.

Joannes Basilius Santoro in sua Hagiographia, in Vita S. Francisci, edita anno MDLXXX.

Bartolomeus Baretii in Chronicis Franciscanis, editis anno MDLXXXII.

Petrus Rodolphus ex Ord. Minorum Conventualium episcopus Senogalliensis, in Historiis Seraphicis, editis anno MDLXXXVI, et Xisto V Pontifici dicatis.

Henricus Sedulius, Ordinis Minorum Observantium, in Commentario in Vitam S. Francisci, edito anno MDXIII, et in Apologia adversus Alcoranum Franciscanorum.

Thomas Bozius in Signis Ecclesiae, editis anno MDXIII.

13 *Alphonsus Giacomius in Vita Cardinalis Astorgii Agnesii, edita anno MDXIII.*

a quibus eadem

Joannes Baptista Moles, Hispanus, lib. de Prophetiis S. Francisci, edito anno MDC, pag. 240.

Antonius Possevinus, Societatis Jesu, in Apparatu sacro, edito anno MDCVII.

Petrus

A Petrus Barona, Hispanus, in Hospitio Franciscano, edito anno MDCIX.

Petrus Nunez de Castro in Sanctotali Seraphico, edito anno MDCXVIII.

Angelus Manriquez, Cisterciensis, Sermonum de Stigmatibus S. Francisci, edito anno MDCXX, pag. 647.

Franciscus de Soto, Societatis Jesu, Sermonum de Stigmatibus S. Francisci, edito anno MDCXXV.

Jacobus Marcantius, presbyter Parisiensis, lib. de diversis Lectionibus, edito anno MDCXXX, lect. 4 de Francisco in Appendice fol. 505.

Cornelius a Lapide, Societatis Jesu, in cap. 44 Ecclesiast., num. 14.

Adrianus Moerbecius, canonicus Præmonstratensis, in Scala purpurea tom. I, fol. 64 et sequenti.

Lucas Waddingus, Ordinis Minorum de Observantia, in Annalibus Ordinis ad annum MDCXXX, num. 4.

constanter traditam esse,

15 Petrus de Alva et Astorga, Ordinis Minorum Observantium.

Arturus a Monasterio, Ordinis Minorum Observantium, in Martyrologio Franciscano.

Salvator Vitali, Ordinis Minorum Observantium, in Historia Seraphica.

Didacus Leguille, Ordinis Minorum Observantium.

B Petrus Antonius de Venetiis, Ordinis Minorum Reformatorum, in Opere Italico: Giardino Seraphico, edito Venetiis anno MDCXXI, tom. I, p. 295.

Ludovicus Jacobilli de Fulgineo, de Sanctis Umbriae.

Zamora in Monar. fol. 437.

Paravis Orat. de Francisco fol. 193.

Ferrandi, Societatis Jesu, de Sacris Reliquiis.

Pompeius Bini, Assisiensis.

Franciscus Maria Angeli, Minor Conventualis.

Dalmatius Kink, Ordinis Minorum Reformatorum.

affirmat.

14 Tandem omnium autoritate et eruditione maximus, summus Pontifex Benedictus XIV, qui lib. de Beatif., part. 1, cap. 51, pag. 289 hæc scribit: « Sancti Francisci de Assisio corpus diu post obitum inventum est stans illæsum, oculis apertis, et vulneribus recenti sanguine manantibus. » Alios editos ineditosque scriptores partim non exploravimus, partim consulto reliquimus. Tantum interea abest, ut incorruptio admirandusque situs corporis sancti Parentis nostri hæcenus eruditus persuaderi non possit. Ita laudatus Rugilus: mihi nec tempus, nec facultas est, imo nec operæ pretium videtur omnes istos scriptores consulere. Duo solum hic observo: alterum est, illorum omnium primum, Pelbartum non esse sæculo XVI antiquiorem; alterum est, Jacobillum, qui inter eosdem recensetur, in Vita S. Francisci in Opere de Sanctis Umbriae dicere quidem, sacrum illius corpus integrum ad ecclesiam sub ejusdem invocatione erectam dedicatamque fuisse translatum, et in eadem sepultum; at de incorruptione illius et erecti in pedes situ non meminisse. De Benedicti XIV mente agemus alibi, uti et de aliis scriptoribus allegatis, ubi opus fuerit.

§ II. Qui incorruptionem sacri corporis, et prodigiosum illius situm propugnant, primo laudant traditionem, velut omni ex parte probatissimam.

Cum S. Francisci corpus ostendi posse, negent,

Cum ex supra dictis litigantium partes consentiant, S. Francisci corpus integrum (si cor et intestina exceperis, uti earundem pars altera contendit) in sui nominis basilica, quæ Minorum Conventualium est apud Assisium, jam ab anno 1250 assevari, in eoque sere solo cardine controversia versetur, an corpus illud ibidem in ossa et cineres resolutum jaceat, an contra incorruptum, integrum, vivoque simile, quale divimus, mirabiliter perstet suis sine fulcro innixum pedibus, nulla prorsus apparet aptior certiorque ratio ad eam litem penitus dirimendam, quam si illud detectum oculis conspiciendum detur. Verum,

cum id fieri posse, negent Patres Conventuales ob rationes, quas infra referemus, procedendum est ad argumenta ex veterum, et, si qua etiam sint, recentiorum oculatorum testium, in utramque partem prolatis assertis formata. Ab affirmantibus ordiamur.

16 Rugilus in Dissertatione superius laudata primo omnium loco proponit argumentum traditionis, velut ceterorum caput. Tum multa de auctoritate traditionum, etiam humanarum, fideque humana et historica illis merito adhibenda præfatus, sic loquitur: Cum igitur exploratissimum orbi universo jam sit assertum, incorruptionis atque admirandi situs Franciscani corporis prodigium publicam esse, firmissimam ac vetustissimam Ordinis nostri, ac præsertim incolarum sacri conventus Assisiensis, traditionem, a Majoribus acceptam, et a temporibus, experimentis proximioribus, verbis, scriptis, factis, ac etiam imaginibus frequentissime asseverantissimeque usque in hunc diem testatam; absolutissime infertur, etiam nullis adjectis monumentorum et argumentorum subsidiis, ex hoc maxime capite uno, omni humano jure, et sanctionibus Ecclesiæ legibus, ab omni mortalium genere plenissimam atque gravissimam illi deberi humanam fidem, atque penitus inevitabilem lege, ut, quemadmodum credentibus atque affirmantibus una hæc causa credendi atque affirmandi jam satis est, imo et est invictissima, ita ex adverso negantibus urgentissimæ causæ omnino exigantur, quibus impelli vel potius cogi, demonstrent, ad publica humanitatis et Ecclesiæ jura dissolvenda. Quas causas nisi dederint, aut datas sufficientes non esse, constiterit, quid demum inde inferatur, ex dictis probus lector intelliget.

AUCTORE C. S.

RR. PP. Conventuales primo loco laudant traditionem.

E

17 Ut vero graviter, qua par est, res agatur, non abnuimus, omnem prorsus traditionem indiscriminatim non esse amplectendam. Porro vel ex natura rei, vel ex aliis aliunde notis ac certis, vel ex circumstantiis, præsertim loci, temporis ac personarum, vim omnem obtinet, vel infirmat, vel etiam penitus amittit, publicum hoc atque vulgare traditionis argumentum. Sistamus hic paululum. Ego divinas traditiones eodem, ut omnino par est, quo verbum Dei scriptum, loco habeo, amplector et veneror, quia pro hisce habeo falli ac fallere nesciam magistræ Catholicæ Ecclesiæ Romanæ; humanas vero traditiones pro veritatis amore sic pondero, ut, si eas vel infirmas vel certioribus argumentis enervatas comperiam, in dubio relinquam aut rejiciam; nihil verius, ne propterea de publicis humanitatis et Ecclesiæ juribus dissolutis reus agar: nulla enim me lege Ecclesiastica, humana aut historica constrictum novi ad hujusmodi traditiones eo solo titulo, quod antiquissimarum nomine veniant, amplectendas. Gaudet Ecclesia, gaudet et humanitas, vera a falsis discerni, eoque tot viri eruditi in orbe Catholico studia et consilia sua dudum contulerunt ac modo conferunt, applaudente utraque. Verum hæc non sic a me dicta accipiat æquus lector, quasi nullam apud me vim habeat traditionis argumentum; imo habet magnam, si firma sit, talisque, qualem suam de S. Francisci corpore esse, contendunt Patres Conventuales. Hos igitur audiamus. Sic illi prosequuntur.

cui fidem omnino adhibendam esse contendunt,

F

18 Modo naturam rei quod spectat, manifestissimum est, quod repugnans et absurda non sit; imo nec nullius exempli, ut superius annotavimus. Annotaverant ibi quædam exempla sanctorum corporum, mira incorruptione, aliisque miraculis conspicuorum. Imo iterum (ita hic pergunt) etsi nullius exempli foret, non ideo minoris esset aut possibilitatis aut credibilitatis. Res enim Omnipotentis est, cujus opera (ut vere non minus, quam pie, S. Teresia effari solebat) eo sunt credibilia, quo intellectu difficiliora. Igitur natura rei argumenti vim non infirmat; sed potius roborat. Fateor, S. Francisci corporis incorruptio non caret exemplo: prodigiosum autem ejusdem situs, qualis perhibetur, etsi sine exemplo prorsus singularis sit, nihil habet absurdi, nihil, quod repugnet; nequissime autem

quia illa nihil continet absurdi aut absoni,

AUCTORE
C. S.

tem Deum illud in eo situ servare, nullus, nisi impius, cogitet. Terrestriæ sententiæ non refragabor, modo factum ipsum, de quo agitur, tam firmis rationibus fulciatur, ut assensus ei nequeat prudenter negari: nam alioquin, quo insolentiora ex humana fide narrantur, tanto, ne ambigam, certiora testimonia requiro.

nec difficultatibus obnoxio est; sed antiquissima,

19 Pergo Dissertationis verba describere. Ex aliunde notis ac certis late probabimus infra, traditionem eandem confirmari, nihilque reapse ex adverso proferri, nisi obscurissimas ac voluntarias cogitationum perplexitates, et pueriles lusus, et captiosas obnubilaciones verborum, ut infra patebit. Remanent circumstantiæ. At circumstantiæ potissimum sunt, quæ traditionem hanc exceptissimam faciunt, et magnifice argumenti robor instaurant. Temporis circumstantia eminentissima est. Quartum, quod minus, jam voluitur seculum, ex quo notræ traditionis historia est consignata jam litteris, ac pervagavit orbem. Quis modo crediderit, in tanta temporum diuturnitate rerumque vicissitudinibus numquam mendacium fuisse deprehensum, maxime vero tunc, cum et obvii essent aditus ad Francisci sepulchrum, et nullæ intentantes pœnæ (de quibus infra) essent latæ? An ad hominum oscitantiam et incuriam confugimus? Sed nulla esse potuit. Ipsa rei novitas et magnitudo in ingentiam humanæ superbiæ curiositatem experiendi stimulos ingessisse debuit immanes; tunc maximopere, cum primum fama commovit hominum mentes.

talisque, ut, nisi vera esset, dudum decessisset

20 Nec enim traditio isthæc est aliis comparanda; cum singularis omnino sit unigenitiæque naturæ. In cæteris traditionibus rerum prætereuntium, si qui temporibus rerum gestarum adfuerint, ac vel malitia vel errore decipiant, aut decipiantur, facillimum est, in omni posteritate indeprehensum consistere mendacium, cum res præterierit, et iterum aliorum iudicium et experimentum subire non possit. At traditio stantis et incorrupti Franciscani corporis ita fuit narrantibus ac Majoribus præterita, ut fuerit etiam audientibus et posteris præsens; sique temporis ratio nunquam mendacio favere potuit; nam manifeste feliciterque inserviebat veritati, atque, sin minus vulgo commodum fuit verum explorandi, numquid idem dici poterit de supremis Ordinis ministris, qui præsertim muneris debito passim cœnobium illud invisere, latebras illius scrutari, ac probe vel improbe gesta explorare, ac probare vel improbare debuerunt?

falsitatis fuisse convicta,

21 Numquid idem autumare licebit de sæculi principibus, qui rei summam gerebant, et Assisium subjugarunt, aut a servitutis iugo liberarunt? Numquid idem de amplissimis S. R. E. Cardinalibus, qui in hodiernum diem religionis ergo basilicam illam frequentant? Numquid demum idem de Pontificibus Maximis, utraque summa potestate potitis; flagrantissimæ præterea semper pietatis erga sanctum nostrum Parentem, et munificentissimæ tandem liberalitatis in sacrum cœnobium illud et ecclesiam, quam suis primum cura et partim sumptibus erexerunt, sub eorum perpetua peculiari tutela ac jurisdictione voluerunt, favoribus, prærogativis, privilegiis innumeris honestarunt, ac novissime ad Patriarchalis Basilicæ ac Cappellæ Papalis honorem evexerunt?

etiam a summis Pontificibus; eam commendant

22 Circumstantia loci auget temporis vires. Sacra illa basilica est in Romæ foribus, ac veluti in medio orbis terrarum teatro, et in Ecclesiæ gremio, et in Romanorum Pontificum sinu. Hinc Romani Pontifices ipsi, superioribus præcipue temporibus, nedum Assisium frequentarunt, sed diebus, hebdomadis, mensibus permultis cœnobium illud ipsum incoluerunt, suntuque ibi propterea in hunc diem cubicula, Pontificum nomine et incolatu insignita. Quis modo præsumperit, in tanta prodigii summi propinquitate, cum tanta rerum omnium, spiritualium præsertim, potestate, neminem ipsorum umquam voluisse experiri oculis,

aut saltem per alios familiarium fidelissimos testes, D quæ celeberrima fama tam mira, tam nova, tam incredibilia portenta vulgaverat? Iterum locus infert aliud argumento subsidium. Traditio inde est, ibique semper floruit vividius, perseveravitque tenacius, ubi est ipsa res tradita. Est igitur in naturali sua sede, et ex loci maxime circumstantia naturalem sibi vindicat authoritatem et fidem.

23 Etenim ubique terrarum primas fidei rerum indigenæ usurpant præsumptione illa justissima, quod res inde primum petenda sit, ubi fuit, aut esse debuit, et ab illis primum queratur, qui legitimi ac naturales sunt veritatis hæredes, et quorum Majores soli rem explorare poterunt, si voluerunt; et jam voluisse et explorasse credendi sunt, cum illam posteritati concrederunt, eandemque Majorum nomine posterit affirmant. Cæteris vero mortalium non ejusdem loci atque generis ferme nulla superest fides et authoritas, tunc vero maxime, cum indigenarum effatis contradixerint; cum neque ipsi, neque patres eorum poterant ut vera cognoscere, aut falsa deprehendere, etiamsi voluissent. Nunc loci temporisque circumstantiis cum circumstantia omnium gravissima personarum complicemus.

adjuncta loci, ubi nata est, vigetque.

24 Duo personarum genera occurrunt; alterum quodammodo auditoribus ac spectatoribus, alterum actoribus ac narratoribus simile. Inter primi generis personas mox Romanos adnumeravimus Pontifices, quos, incredibile dictu diximus, tam multos tempore, tam proximos loco, tam potestate summos, tam flagrantis pietate, tanti prodigii famam excepisse auribus; potuisse item illud coram experiri oculis, aut saltem fidelissimis experiendum mandare; ac perpetuo omnes noluisse. Conjectura ergo primum validissima evincimus, ipsorum aliquos hujusmodi aliquid omnino explorare debuisse. Secundo vero testibus ac monumentis infra, re facta, præstamus, tum ipsorum, tum aliorum amplissimorum virorum plurimos et conspexisse oculis et contrectasse manibus perdurantis miraculi divinitatem. At hic dumtaxat contentidimus illud primum, ex quo necessario istud secundum consequitur.

Eandem etiam confirmant ex conjectura, summos Pontifices E

25 Nam si Pontifices revera exploraverunt id, quicquid est rei veritatis, quis adeo delirus atque contumeliosus somniaverit, vidisse illos S. Francisci sepulchrum et sacrum corpus ejus, vel redactum in cineres, vel adeo mortalibus omnibus impervium, conclusum, ignotum, ut ex hoc ipso etiam mendacii ac perversitatis argueretur atque convinceretur incorruptionis atque admirabilis situs male sarta traditio. Qui enim asserit, quod nullus hominum vidit, et videre non potuit, ex hoc mendax est: vidisse, inquam, et comprobasse hæc, vel alterum istorum; itemque nosse, Deum ac cœlites non delectari, imo irasci commentis hominum; circulatorum ac nundinatorum turpissimos falsorum miraculorum non esse in Ecclesia Christi ferendos, cum ex Augustino lib. de mendacio, mentiri in doctrina pietatis, magnum scelus sit, ac primum genus mendacii, et cum pietatem atque religionem mendacia non ædificant, sed evertant, et impietati faces et arma ministrent: præterea percussisse Pontifices ipsos anathematis fulmine vilissimos quoslibet corruptores atque impostores miraculorum, et nihilominus interea sivilisse, majores nostros omnes, atque nos etiam usque in hunc diem, nedum licenter et importune, sed et menter atque feliciter, verbis, scriptis, typis, imaginibus, etiam summis Pontificibus inscriptis (ut Providoni pictor Assisiensis fecit venerabili Innocentio XI) tam insolens jactare atque evulgare mendacium?

oculari inspectione rem ipsam explorasse,

26 Imo sivilisse, parum est; parum etiam, fuisse. Illud profecto mirum, id ipsum illos ex Petri Cathedra publice Ecclesiam in suis constitutionibus editis alloquentes, affirmasse, docuisse ac fuisse professos. Quæ cum omnia absurdissima sint, mox ut traditio mendax fuerit, atque mendacii ex dictis omnino convincenda, atque propterea ex opposita præsumptione

nec tamen affirmantem sententiam prohibuisse, sed asseruisse.

A præsumptione convicta, jam omni jure ex hac personarum circumstantia affirmantis traditionis auctoritatem ac veritatem comprobavimus. Cur vero Pontifices prodigium experti non evulgaverint, et apponi non juserint in publicis Ecclesie hymnis; aut cur latebris illud concluderint impene- trabilibus, suo loco sermo redibit: quemadmodum venit satisfaciendum quærentibus ac subdubitan- tibus, num id extiterit, quod et pervadere Pontifices possent, et experiri oculis, et verum a falso discer- nere: nihil enim inexpugnatum, quod novimus, relinquemus. Et hæc quidem ex personis quasi auditoribus.

Eandem tra-
ditionem,
aiunt, asser-
tam a scripto-
ribus universi
Ordinis
S. Francisci.

27 Nunc alterum accedit personarum genus, quod actoribus comparavimus. Actores porro atque assertores traditionis istius jam probe asse- rere possumus omnes universi Franciscani Ordinis professores, nullis etiam Reformationum membris exceptis (quarum omnes quo experimentis proxi- miores, eo traditioni faventiores ex scriptoribus ipsis infra monstrabimus) unde optime statui possit, antiquitatem Franciscanorum omnem pro tradi- tione pugnare; atque inferri proinde oporteat, vel illud Stephani Pontificis celeberrimum: « Nihil innovetur præter id, quod traditum vel illud Vincentii Lirinensis vulgatissimum: « est; » B « Depositu id est, quod tibi creditum est, non » quod a te inventum: quod accepisti, non quod » excogitasti: non privatæ usurpationis, sed tra- » ditionis publicæ: rem ad te perductam, non a te » prolatam: in qua non auctor esse debes, sed » custos: non institutor, sed sectator; non ducens, » sed sequens.... Hoc apud omnes hæreses legiti- » mum fuit atque solemne, ut novitatibus gau- » deant, antiquitatis scita fastidiant. Contra vero » Catholicorum hoc proprium, deposita Patrum » et commissa servare, damnareque novitates. Ita » enim in concilio Ephesino omnium Patrum una » fuit vox, ut, quod erat antiquitus traditum, tene- » retur; quod adinventum nuper, exploderetur. »

ex quibus
Conventuales
Assisienses
cum juramen-
to testantur.

28 Sed circumstantiæ istius magnitudinem et immensitatem ad opportunitatem argumenti in breviora contraximus. Liberum et obvium deinde erit cuilibet a minoribus ad majora conscendere, novisque semper viribus argumentum istud com- munire. Igitur proferantur in medium soli Assi- siensis conventus incolæ religiosi viri, qui (quo- niam cœnobium illud rei veritate ac summorum Pontificum diplomatibus Ordinis universi caput est et mater; et quoniam insuper Dei providentia custos est sepulchri sanctissimi trium Ordinum in- stitutoris Francisci) Ordinis ac generalium Mini- strorum pietate, consuetudine ac diligentia ab initio usque in hunc diem fere semper tum multi numeri, tum singularis religionis ac spectatissimæ vitæ, ut hodieum (absit verbo jactantia) videre licet. Hi ergo velut in medio mundi theatro consti- tuantur, interrogentur, enarrent rei veritatem.

acceptam a
majoribus
usque ad ocu-
latores testes;

29 Et hi quidem indesinenter orbi universo contestantur, ac etiam iurejurando confirmant, sic omnino accepisse a patribus suis, et quodammodo Apostolicum illud usurpant: « Non enim possumus, » quæ audivimus, non loqui; » (in Actibus Aposto- lorum cap. 4, § 20 est: « Non enim possumus, » quæ vidimus et audivimus, non loqui ») adji- ciantque, patres ipsos eorum eadem conscientie securitate affirmasse, sic iterum audisse a patribus suis; quos etiam intrepide asserentes referebant, id ipsum ab aliis suis excepisse Majoribus usque ad testes oculos, quorum novissimi (qui noti sint) Piscullius et Tinaccus (cujus testimonium infra da- bitur) et illius temporis custos, non longissime distant; vix enim trigessimum lustrum experimen- tum illud præcessit; minus vero etiam ipsorum mors. Hinc neque illud incommodum, sæpe tradi- tionum firmitati molestum, occurrit; quod nempe certum principium sibi constituere non possit, ut adeo in antecessum per multas retro ætates excur- rat, ut suamet vestustate laboret. Hæc tum certa, tum publica sunt.

50 Aut ergo viventes istos traditionis assertores cum suis prædecessoribus ingenuitatis, ut decet, honore donabimus; et jam confecta erit res: ipsi enim Aristarchi critices inclementioris proborum hominum, qui vulgus præcipue popellusque non sint, testimonia amplectuntur; cumque absurda et incoherentia non habeant, et aliis notioribus non adversentur, nil importunius exigunt ad graviorem historiam et exquisitissimam quamlibet humanam fidem: alias humanæ historiæ omnes interibunt. Aut ex adverso mendaces illos facimus omnes, et omni tempore, et nulla de causa; et hoc tantum esse piaculum, credimus, ut nedum humanitatis sanctissima vincula ac jura confringere, sed potius humanitatem ipsam exuere videamur. Hinc gravi- ter Canus citatus lib. II de hum. hist. cap. 6: « Irridere scriptores » (idem est de assertionibus) « monachorum præcipue imperitiam insultare, » quasi fabulas ventris gratia ingesserint ac intru- » serint, hæc non puto quidem hominis ingenui » esse, qui ad bonitatem fuerit a natura compo- » situs, nedum ejus, quem Christus simplicem, » sicut columbam, ad legem Evangelii formaverit. » Quod si ex quibusdam fictis historiis » (die etiam traditiones) « gentium æstimemus, nulla omnino » erit, quam non similiter illudamus. Id si homi- » num imprudentium, atque adeo stultorum est, » F » maneat » etc.

AUCTORE
C. S.
qua in re fide
utique digni
sunt.

51 Neque illud moveat, quod sæpius infra fate- bimur, numquam scilicet obvium fuisse indiscri- minatum omnibus, etiam sacri cœnobii incolis, S. Francisci sepulchrum, sed perpetua arcani religio- nis ab Eliæ (vel, ut alii perperam autumant, a Joannis Parentis) temporibus usque ad cuniculo- rum obstructiones, quæ probabiliter Xisto IV (alia hic manu in margine annotatum est: « Hortatu ac » præcepto, non re, seu muris et lapidibus: horum » enim authores ac tempora penitus sunt incom- » perta ») summo Pontifici adscribuntur, paucis tantum ex probatissimis innotuisse ac fuisse per- vium. Hoc enim in id ipsum recidit relate ad tradi- tionis firmitatem; neque aliud intercedit discrimen, quam * alii, iique graviore successione continua testes essent, vel esse possent, cum vel- lent, de experientia, ut dicitur, ac de visu, alii vero perpetuo propter socialis vitæ consuetudinem essent, vel esse possent, cum vellet, testes de auditu videntium probatissimorum; quod unum atque idem est: eo vel maxime, quod ex commu- nissima criticorum omnium sententia unus dum- taxat probatus ocularis testis satis est ad historiæ auctoritatem et humanam fidem. Hinc multa Cæ- sari, Livio, Suetonio, aliisque probatæ fidei scri- ptoribus vera conceduntur, quorum tamen ipsi soli sunt vades ac testes.

Eandem deni-
que a fide
arcani loci
antiquis custo-
dibus,

* adde quod

52 Qua de re non immerito arbitramur, posse constitui, quod, si quid unquam traditioni homi- num humano jure delatum est, id potiori jure huic nostræ exceptissimæ munitissimæque traditioni sit omnino deferendum; nec illi ab homine in homi- num societate denegari posse humanam fidem, nisi per summam inhumanitatem. Quod ut iterum evi- dentius pateat, illam veluti ad lidium lapidem cum historiæ statutis receptissimisque regulis, ex Cano lib. II de hum. hist. auct. desumptis, comparabi- mus. Prima igitur historiæ lex, seu scriptæ, seu traditæ (parum enim, aut nihil potius, differunt) est probitas et integritas scribentis sive enarrantis. Hinc probo viro affirmanti fidem non reddere, pia- culum est. Hic autem non de unius vel alterius probi viri, quod satis est ad fidem, sed de succes- sione pene innumerabili, actum est proborum testium enarrantium, ac rursus de amplissima serie agendum erit proborum testium scribentium. Igitur secundum hanc regulam traditio hæc dum in aurifica trutina appendatur, pondus excedit enormiter: nulla enim tanta testium ac probitatis moles in quamlibet rerum gestarum fidem astruen- dam confluit.

probatissimis
viris ac deni-
que ab histo-
riæ

53 Secunda lex: prudentia atque iudicium testis in

AUCTORE
C. S.
*sanaeque cri-
tices præceptis*

in vero atque falso discernendo. Credulitas enim in optimi cujusque mentem facillime irrepit: in fide enim nihil est vitiosi atque perversi; in incredulitate vero, etiam rationabili, non nihil. Hinc boni ac minime fallaces viri, cum diligenter non animadvertent, quibus uterentur authoribus, in multis decepti sunt. Regulam quidem complectimur ac reveremur, ut decet; sed nihil modo cum illa nobiscum. Hic non agitur de historia multiplici et implexa, neque de aliorum scriptis dijudicandis; neque tandem de uno vel altero probo viro, ut lex illa supponit. Nostra hæc una simplex res est, in qua dubius multum et anceps testis esse non possit, nec tam mentis iudicio, quam sensuum munere definienda. Quod si prudentia opus esset, quis non in tanta proborum virorum serie unum aliquem, qui cum columbæ simplicitate prudentiam serpentis componeret, extitisse, præsumat? Sed nunc ejus regulæ loco nobis erit hæc alia sufficiens; ut nempe de auditu testes aures ad audiendum habuerint, itemque oculati oculos ad videndum: quæ in re seria atque gravi probanda atque tractanda non veniunt.

plurimum
commendant,

B

54 Tertia lex: Cui testimonio Ecclesia suffragatur, conceditur: cui vero refragatur Ecclesia, denegatur fides. Nec immerito: audent enim frequenter hæreticarum partium scriptores res hominum gestas ad invidiam confingere, sectæque placitis historiam aptare. Propterea Gelasius Pontifex Eusebii, Arianorum blanditoris, auctoritatem rejecit, superrimique historici quam plurimi, licet magni nominis, suspectissimæ tamen fidei habendi sunt hac eadem de causa. Quid modo de lege hac pro traditione incorrupti atque stantis Franciscani corporis, nisi otiosum ac inutile prorsus comminiscimur? Nulla hic affirmantibus hæreticæ labis suspicio, imo magna pietatis ac religionis præsumptio. At, inquit, isthæc ipsa quandoque abripit, et quæstum facit pietatem, et mendacis, miraculorum præcipue, Sanctorum historias inspergit. Esto: si probes aliunde speciatim, quod ex aliquibus generatim metuis; alias, ut diximus, omnem subvertis humanam fidem. Sed non ista nunc agitur res: non de tua singulari suspicione ista lex est, sed de publica Ecclesiæ. Nos autem superius innuimus, et inferius demonstrabimus, non modo nullos habere Pontifices refragatores, suspiciosos nullos, nedum etiam fautores omnes ac numeratores; sed aliquos etiam traditæ ejusdem rei oculatos testes; nonnullos tandem publicos traditionis ipsius assertores. Soluti igitur sumus ab hac lege.

C
atque omni ex
parte admitt
endam esse,

55 Hic porro Canus fixerat regulis historiæ modum, quibus servatis, stultitiæ semper, impietatis etiam quandoque incredulos redarguit. Nos autem observantiores pro historia hac, tum ore tradita, tum stylo exarata vel typis edita, adjicimus, esse insuper religiosus animadvertendum, si quid in narratione ipsa sit absurdum; si quid in narratibus non coherens; si quid oppositum; si quid suspectum; si quid vetustioribus ignotum, aut etiam contrarium; si quid tandem veri, licet levioris, incommodi traditio ista retineat, tunc porro cum hæc urgeant, et serio contra traditionem hanc faciant, nihil ultra contendimus: Explodatur. Cum autem ex adverso nihil istorum contra nos militare demonstraverimus, jam omnia traditionis jura immota consistent, et vel hoc uno traditionis argumento, objectorumque in eandem contritione præsumimus comprobata atque confectam esse rem, saltem lectoribus æquis, credere quidem formidantibus, sed veritatem aut veritatis speciem probabiliorem sincero corde quærentibus.

concludant.

56 Nam ei, qui, ut inquit Apostolus ad Timoth. 2, cap. 6, non acquiescit sanis sermonibus doctrinæ, quæ est secundum pietatem, et de quo etiam plura ibi Paulus persequitur, nihil persuasum, nihil credibile, nihil probabile erit unquam. Hoc enim morbi (inquit Canus lib. iii de trad., cap. 2) fere innatum est hominum ingenis, ut ce-

dere nesciant, simul atque res in contentionem vocata est; quæ postquam incaluit, hoc cuique videtur verissimum, quod, temere etiam, tuendum suscepit. Nunc satis multa de traditione: objecta in eandem pro virili suo loco diluuntur.

§ III. Dicitur Cardinalis Carillus Albertotius celebre S. Francisci corporis prodigium anno MCCCIV vidisse. Producta in hanc rem testimonia expendantur.

Sæpe laudati laudandique RR. PP. Conventuales in eadem Dissertatione Romana traditioni adiungunt experimenta, de his ita præfati: Secundum argumentum constituunt relationes testium oculatorum, quos pie credimus latentis quodam consilio divinitus præordinatos. Hoc argumentum est primo (a traditione petito) affine; imo radix atque principium illius. Quod traditur, si verum est, ab experimento est, eoque gravius atque securius erit traditio, quo graviore illam atque securiores experientie præcesserint. Infirmitur autem traditionis illius auctoritas, quæ vel certum aliquid sibi probare non possit experimenti principium, vel tale illud exhibeat, ut cespitet etiam ac fluctuet; utque iterum de experimenti fide ac de auctoritate videntis agendum sit, meritoque dubitandum supersit. Nos ergo, qui rem hanc tum pietate atque fide bona, tum ea gravitate, qua decet, tractandam desumpsimus, mox firmiter, quæ suppetunt, rei fundamenta locabimus, et pusillorum animis consulentes, omnibus suspitionum nebulis avertendis, ac perplexitatum trepidationibus confirmandis evigilabimus.

58 Quoniam ergo, si traditioni nostratam, ut naturæ gravissimæ, nostrarum etiam experimenta supponimus, jam scrupulum omnem non evellimus, et humanitatis iuribus invitis, multa præterea multis de nostra fide in causa, quæ nostra dicitur, dubitanda repullulant; hæc de causa nostratam omnium experimenta rejicimus, externos dumtaxat adhibemus testes, eosque non nisi exceptissimos, atque mortalium omnium opinione gravissimos; itemque non modo a nobis, sed a se invicem longe, conditione, natione, ætate disjunctos; ut stultum sit prorsus atque flagitiosum sit, suspicari, hujusmodi testes ad mendacium tantum conflandum ne conspirasse quidem, sed conspirare quocumque tandem modo potuisse. Præterea in relationibus ipsorum exhibendis, nedum a nostris scriptoribus, sed insuper ab ipsis tabulariis nostris abstinemus; iisque utemur authoribus et archivis, quæ tum sunt nobis externa, tum, huic causæ præsertim, minime omnium suspecta, maxime rerum peritis, habenda sunt. His (certe non æquis) conditionibus libenter subjicimur propter lectores nonnullos fortasse minus æquos; utilitati enim eorum, ut Dei gloriæ et Ecclesiæ Catholicæ ornameto, litamus; verumtamen neminem renuentem et durius recalcitrantem cogimus: credere enim aut non credere, voluntatis illorum est, quos Deus reliquit in manu consilii sui, ut, ad quodcumque voluerint, dexteram porrigant.

59 Quanquam ergo F. Franciscus Maria Angeli nostri Ordinis (quem etiam sequuti sunt Pompeius Binius et F. Dalmatius Kink Ordinis Minorum Reformatorum) fusi producat testium oculatorum Franciscani corporis, incorrupti atque stantis, seriem in sua Historia sacri conventus Assisiensis lib. i, tit. 17, fol. 18, et tit. 42, pag. 46; ac præter eos, quos infra seligimus, etiam adnumeret Gregorium IX Pontificem cum geminis inter alios S. R. E. Cardinalibus, de Flisco et de Comitibus, qui deinde Petri Cathedram successive tenuerunt sub Innocentio IV et Alexandri IV nominibus; itemque vicibus iteratis eundem Innocentium IV jam Pontificem, cum ad septem usque menses in

sacro

A sacro illo cœnobio moras produxit: deinde Clementem IV, postea Nicolaum IV, cum generalem Ministrum Ordinis Minorum ageret: tandem Eubœam Suessanam, Cypri reginam, cujus reapse corpus in sacra illa basilica communem expectat resurrectionem. Hæc, inquam, licet asserat, adjectis etiam quandoque monumentis, præfatus author, proindeque ea amplecti nil vetet; nihilominus hæc asserta, sive etiam probata, negligimus, quia de nostratum fonte derivant. *His præmissis, rem ipsam aggrediuntur.*

Visum fuisse a Cardinale Albernotio Sancti corporis.

40 Omnium ergo primus (*inquiunt*) sit Egidius Carillius Albernotius Hispanus, celeberrimus Innocentii Papæ VI de latere legatus, qui Perusium hostilibus armis circumseptum libertati et Ecclesiæ Romanæ restituit; sacrum Assisiense cœnobium diutius incoluit; elegantissimum lararium, S. Catharinæ virginis ac martyri sacrum, Franciscanæ basilicæ adject; ipsius cœnobii molem pene labentem confirmavit atque refecit: adhuc quadraginta aureorum millia, ac sui tandem ipsius transferendum et sepeliendum corpus ecclesiæ eidem testamento legavit. Hæc publica quidem et exploratissima sunt, ut monumentis aliis non egeant. Ipsi vero cœlitus fuisse datum in incorrupto atque stante S. Francisci corpore divina magnalia intueri, auctores sunt, primo Joannes Sepalveda Hispanus, qui gesta Albernotiana descripsit. Is lib. in hujus Historiæ hæc habet: « Dum » Assisii Egidius commoratur, cupidus cepisse animum fertur corpus sanctissimi Francisci visendi. » Quod cum venerabundus conspexisset, et im- » pressa Christi vulnera notasset, exclamasse dicitur, vel solum Franciscum ad confirmandam » Christi religionem satis fecisse. »

scribunt Sepalveda, Pelbartus,

41 Figitur autem visitatio isthæc anno MCCCXIV. Scribat equidem hæc Sepalveda sæculo XVI; sed tuebantur illum tum, quæ præsumitur, rei traditio constans, tum scriptores Carillio proximiores. Secundo igitur rei testis et author est F. Pelbartus Minorita, plane suppar Albernotio. Is in Pomerio, postmodum edito Lugduni anno MDCX, sermone 2 de S. Francisco hæc habet: « Cum quidam Cardinalis vix obtinuerit a civibus, ut introduceretur » ad cryptam. » Et Serm. 5 de stigmatibus: « Cum » quidam Cardinalis vidisset sacra stigmata Francisci, dicebat, quod, si nulla alia forent miracula, hoc solum sufficeret pro fide Christi robora » randa et confirmanda. » Quibus verbis cum Sepalveda mire consentiens, rei gestæ temporibus opportune respondens, plane Albernotium indignat; quanquam nomine absteat, vel pro gravitate sermonis vel alia prudentiæ et œconomiciæ causa. Interea optimæ primæ fidei hic author est, et suspicioni prorsus nulli obnoxius. Fuisse vero verba illa interpolata (ut quidam scriptoris hujus sinceritati et authoritati se subducentes perperam et ultro commenti sunt) nulla suppetit causa vel conjectura sufficiens. Aut igitur alius Albernotii loco sufficiens est, de quo Pelbartus loquatur, et hoc neque est in re, neque contra rem; nam et alius non subest; et quicumque tandem ille fuisset, id ipsum perficeret; non enim in hoc vel illo vidente, sed in re visa consistimus; aut Albernotius omnino dicendus est ocularis tanti prodigii testis.

Rodolphus, cujus tamen auctoritatem non urgent,

42 Elsi vero Waddingus ipse passim amplectatur auctoritatem Petri Rodolphii Ordinis Minorum Conventualium, episcopi Senogalliensis, nihilominus, ut in pactione maneamus, recitabimus quidem, sed nihil inde referentes. Is autem in Historiis Seraphicis, editis anno MDCXXXVI, et Xisto V Pontifici dicatis, lib. 2, fol. 249 Assisiensem basilicam describens, hæc de Albernotio reddebat: « Primo » est cappella S. Catharinæ Cardinalis Egidii » Carilli Albernotii Hispani.... Vidit autem iste » corpus B. Francisci; postea reliquit conventui » centum mille aureos; quos nempe partim vivens ædibus muniendis et ornandis insumpsit, partim tabulis extremis moriens legavit. Certe

Octobris Tomus II.

Rodolphii sinceritas vel ex eo dignoscitur, quod raptim ac perfunctorie rem attingit, ut studium nullum redoleat. Hinc Euripidis illud in Phœnissis: « Veritatis suevit esse oratio simplex, vafri » non egeat ambagibus. » Magnum etiam veritatis specimen portendit ingens illud auri pondus, quod extra dubii aleam Albernotius effudit; et illud insuper, quod homo Hispanus, dignitatis amplissimæ rerumque gestarum amplitudine et gloria Urbi et orbi spectatissimus, Assisii obscuro et humili in loco thesaurum æque ac cor et corpus suum conderet. Hæc plane redolent hominem loci studio ac religione summa non captum modo, sed abreptum, quod in gravioribus præsertim viris penitus latentem aliquam innuit causam, qua profecto aptiorem excogitabimus nullam præter testatum illud revera magni atque stupendi prodigii experimentum, ut ab ipsis scriptoribus, Albernotianam visitationem testantibus, non enucleate pro merito atque dignitate descripimus.

45 Nos igitur Petrum Rodolphium nostrum, quamvis ingenium, prætereuntes, illi vicarium supponimus Petrum de Alva et Astorga, Ordinis Minorum Observantium, qui in libro, cui titulus: « Naturæ prodigium » Albernotianæ visitationi inculpatissimum testimonium reddit. Demum Waddingus unus, in hac causa præsertim, auctoritatis sedem obtinet nulli secundam. Primo is omnium confessione et laude summus est Annalium Franciscanorum parens: secundo passim pollet ingenio, judicio, integritate, sinceritate, præ cunctis rerum Franciscanarum scriptoribus; nam, licet et ipse suos interdum, ut dicitur, patiatur manes, ut et Baronio Ecclesiasticorum Annalium parenti obvenit, hoc nihil penitus detrahit utriusque gravitatis et authoritatis. Receptissimum enim est Horatianum illud: « Quandoque bonus dormitat » Homerus. » Et illud: « Opere in longo fas est » obrepere somnum. » Et tandem illud: « Ubi plura » nitent in corpore, non ego paucis offendar maculis. » Tertio vero nobis, et causæ huic potissimum, est prorsus extraneus, quanquam ejusdem Parentis filius, ut legenti et intelligenti manifestissimum erit: quibus de causis omni jure scriptoribus reliquis ante ponendus.

AUCTORES
C. S.

Petrus de Alva et Astorga, atque Waddingus

E

44 Minime præterea omnium in hac causa vere magna hallucinari aut dormire ille potuit; imo et reapse evigilasse, et omnem ingenii vim atque solertiam in ea exploranda insumpsisse, testatus est. Archiva enim et Pontificum regestos integros, ut testium infra producendorum relationes expendere, diligenter evoluit; relationibus ipsis ad aurificam trutinam revocatis, ac temporum, locorum atque personarum circumstantiis invicem collatis, omnia ad amussim convenire, exploratum habuit, ut infra opportunius ex ipso recitabimus. Tandem traditionem ipsam consuluit; rei veritatem ex hominum cordibus atque memoria, non minus ac e scriptorum editis vel ineditis testimoniis, atque e rerum domesticarum vel externarum monumentis, quorum ingentem sibi comparavit suppellectilem, eruere conatus est. Jure igitur merito hoc authore potissimum utimur in hac exceptissima causa; nam graviorem et inculpabiliorem alium nullus unquam produxerit.

cujus posterioris fidem et auctoritatem

43 Is ergo primum de visitatione Albernotiana hæc habet ad annum MCCCXX: « Non defuerunt viri » principes, qui illud » (corpus S. Francisci) » cere » nere voluerunt et obtinuerunt; Egidius Carillius » Albernotius Cardinalis Hispanus, vir præclarissimus, perpetuæ, etiam inter Italos, memorie etc. » Deinde de ipsa rei traditione hæc paulo infra subnectit: Inter « nostros, et præcipue in sacra illa æde, perpetua est traditio et » communis consensus, cadaver » (S. Francisci) » erectum in pedes integrum, illæsum, oculis » apertis, vulneribus recentem manantibus sanguinem, adhuc conversari. » Alia ex eodem Waddingo suis dabimus locis. Quare primo Albernotium oculatum asserti prodigii testem legitime comprobatum

hac in re maxime faciendam moment.

AUCTORE
C. S.

comprobatum atque constitutum putamus. *Hactenus laudate Dissertationis RR. PP. Conventualium auctor, deinde ad aliorum testimonia procedens, quæ priusquam recitemus, dictam Albernotianam visitationem libremus; postulat enim et ratio et institutum nostrum, ut etiam nostraset oppositæ partis observationes addamus, quas si post reliqua pro affirmante opinione testimonia distulerimus, implexior fiet dissertatio, aut ante dicta refrendandæ memoriæ gratia crunt repetenda.*

Eztenduntur
testimonia

46 Notissimus in historia Italiæ est Cardinalis *Ægidius Carillus Albernotius, vir obsequiis Ecclesiæ Romanæ præstitis, virtutibusque ac pia munificentiâ perquam celebris; neque vero absimile est, ipsi, dum Assisii commoratus est, concessum fuisse, S. Francisci corpus videre, si tum temporis ea facultas viris principibus fieri solebat. Nunc quærimus, an ille viderit, et quale. Si Joannes Sepalceda, cujus Opus non habeo, primum scripserit sæculo XVI, junior est, quam ut adversæ partis tutores ipsius auctoritate stare cogantur. Adde, quod nec ipse factum illud pro conperto tradat, sed utatur verbis fertur et dicitur, quæ in dubiis cautionis gratia solent adhiberi. Adde insuper, quod, si aliunde sat firma hic esset Sepalcedæ auctoritas, allatus ex eo locus solum faceret pro viso a laudato Cardinale*

B S. Francisci corpore incorrupto suisque etiam tunc insignito stigmatibus, non pro stante erecto in pedes. Illo etiam minus dixit Rodolphus, sacrum corpus ab Albernotio visum esse, dixisse contentus. *Fortasse hic quoque illo est junior, et ejusdem Opusculum legit, quippe qui suas Historias Seraphicæ Religionis sæculo XVI jam decrepito, anno scilicet 1386 Sixto V summo Pontifici dedicavit. Quod si ita sit, asserto prodigio minime facit Rodolphus de conspectis in sacro corpore stigmatibus silentium; quorsum enim hæc ille tacuit, si apud Sepalcedam legerit, et ab Albernotio vere visa fuisse crediderit?*

et argumenta,
quæ pro Al-
bernotiana
visitatione

47 Pelbartus Oswaldus, Temesvariensis patria, apud Waddingum in *Scriptoribus Ordinis Minorum, ubi inter illius Opera etiam citatur laudatum Pomerium sermonum, claruisse legitur anno MD sub Alexandro VI summo Pontifice. Claruit ergo ille annis 146, postquam Albernotius anno 1534 S. Francisci corpus conspexisse perhibetur, annisque 155 post ejusdem Albernotii mortem, quæ contigit anno 1567; unde conficitur, non posse Pelbartum, contra ac supra dictum est, Albernotio supparem haberi; aut a Pelbarti ætate aliquod momentum Sepalcedæ assertis accedere. Hæc de temporis spatio, quo Pelbartus relata visitatione Albernotiana fuit posterior, loco pariter longe ab Assisio remotus, quippe qui in Hungaria scripsit. Ipsam porro Pelbarti relationem supra laudatus P. Gabriel Rotomagensis censuit, vel ab alio illius Opusculo intrusam, vel falso nizam fundamento; ac præter ea, quæ adversus omnes ejusdem sacri corporis inspectiones universim præmiserat, hanc peculiarem rationem hic allegavit, quod apud Pelbartum pro Albernotiana generatim laudetur liber Conformitatum Pisani, in quo tamen nihil tale legere est.*

sacri corporis

48 Imo vero in Conformitate 54 aperte dicitur S. Francisci corpus, postquam suo tumulo fuit inclusum, nulli unquam hominum patuisse. *En verba Pisani: Sic B. Francisci sepulchrum fuit clausum, ut numquam deinceps patuerit alicui; ejus corpus simul cum capsâ fuit portatum et positum, ubi nunc jacet. Verum isthæc observatio de Pisano perperam apud Pelbartum laudato ex Gabrielis fide relata esto; nam mihi Pelbarti Opus in promptu non est, ut consulam. Ex iisdem præterea Pisani verbis ac tempore, quo Albernotius sacrum corpus vidisse narratur, factum ipsum impugnat Gabriel, arguens, si id anno 1534 contigisset, non potuisse latere Pisano (ut latuisse, ex dictis constat) tum temporis florenti. Quid Petrus de Alca et Astorga, Ordinis Minorum Observantium Religiosus, in supra memorato Opere ad præsens argumentum habeat, cum eodem caream, plane nescio, neque illud apud Waddingum in Scripturibus re-*

perio. *Si tamen is (ut verisimillimum est) idem sit, D qui apud ipsum Petrus de Alba et Astorga vocatur, fuerit ille scriptor sæculi XVII, et Pelbarto Rodolphoque recentior.*

49 Lucam Waddingum ob suam eruditionem, sinceritatem et diligentiam, apud me quoque plurimum fieri, jam alias professus sum, et asserenti Rugilo libens credo, eumdem in *Annalibus Minorum conscribendis archiva omnia, Regesta Pontificum, aliæque tabularia publica et privata diligenter scrutatum fuisse, nec quidquam prætermisisse, ut amplam monumentorum suppellectilem sibi compararet. Verumtamen, si id etiam præstiterit, ut relationes inspectionum sacri corporis, quas edidit, diligenter conferret, expenderetque, et pro his confirmandis inveniret idonea instrumenta, miror hæc, præter referenda suis locis, producta non esse. Denique Cardinalis Carilli Albernotii in conventum Assisiensem singularis munificentiæ et pietatis procul dubio singulari causa non caruit; at paulisper posito, S. Francisci corpus ab eo numquam fuisse visum, numquid non poterat ejusdem corporis in ea basilica presentia sat valida fuisse ratio, ut Cardinalem, aliquin etiam pie munificum, impelleret, ut tantam pecuniæ summam eum in locum conferret, et sepulcrum ibidem sibi eligeret? Hinc statuat lector, an Albernotiana sacri corporis inspectio sat firmiter asserta debeat videri.*

mox producta
fuerunt.

§ IV. Visitatio sacri corporis anno MCCCCLXIX a Nicolao V Papa facta exponitur ex Oddone Perusino, et Mariani Florentini apographo Vaticano mutilo.

Secundum ocularem testem (*ita in Dissertatione pergit Rugilus*) adhibemus Nicolauum V summum Pontificem. *Ejus visitationem figuris anno MCCCCLXIX, mense Novembris; accessum ejus Assisium, ejusque in sacro cœnobio incolatum a die XV mensis; illius præcipuos comites Astergium, sive Astorgium, Beneventanum archiepiscopum et S. R. E. Cardinalem, Petrum de Noceto, et Galliarum quandam episcopum, de quibus infra, præter nostratum aliquos. Hujus celeberrimæ visitationis multi generis, sed non ejusdem authoritatis, monumenta supersunt. Baucianarum præsertim litterarum... multiplex est forma et judicium. Cum igitur diutius sit hic nobis immorandum, et varia atque implexa res sit, nitidiorum, quam novimus, methodum sequimur. Primo... præcipua argumenti monumenta ex ordine in medium producimur, ut extant in suis fontibus, et apud suos authores, fidelissime excerpta ex archivis externis citandis... Monumentis absolutis, animadversiones nostras habebimus, quibus sincere ac præter rei necessitatem (neque enim his indiget, vel unice nititur hæc causa) rem a re, certum ab incerto, vitiosum ab integro, et tandem verum a falso discernere, studium omne adhibebimus.*

Nicolauum V
Papam anno
1449 Assisium
venisse,

51 Testimonia accessus Nicolai Papæ V, temporis, et incolatus, et etiam propositi visitandi sacri corporis, extant in publico tabulario cancellariæ Prioralis civitatis Assisiensis. *Sunt autem hujusmodi. In libro, qui vulgo dicitur REFORMATIONEM. signaturque littera N, hæc leguntur verba fol. 26: « Die ultima Decembris MCDLXIX pro adventu Sanctissimi Domini, et præcipue Sbar » dellato et aliis comestabilibus, qui venerunt » Assisium cum SS. Domino nostro. » Et fol. 28: « Bulleta facta Bastiano Cellini portæ S. Francisci » pro paleis et blado... quando Papa venit ad visitandam ecclesiam S. Mariæ de Angelis, et corpus » S. Francisci. » Et fol. 73: Die in Januarii MCDL » magnifici domini Priores populi civitatis Assisii, » habita fide... pro una hebdomada ante adventum » Sanctissimi Domini nostri, qui venit huc die xv » Novembris proximi præteriti. » Item in alio liberulo Reformationem sub die III Novembris anni MCDLXIX: « Deputaverunt dominum Jacobum » de*

probant ex
publico can-
cellariæ tabu-
lario;

A » de Marianis, ut componat unum brevem ser-
monem pro parte hujus Communitatis eidem
» Sanctissimo Domino nostro... Item deputaverunt
» pro alloggiamento Sanctitatis suae conventum
» S. Francisci. » Haec Reformationum libri.

illudque tunc
ab illo stans
visum esse,

52 Descriptio, sive relatio prima ejusdem ac-
cessus cum circumstantiis ejusdem desumitur ex
Speculo Ordinis, seu Francischina F. Jacobi Oddo
Perusini, Ordinis Minorum Observantium. Haec
autem relatio fidelissime excerpta fuit, et authen-
tice ad nostrates olim transmissa ex ipso Operis
authographo Ms., quod asservatur unice in tabu-
lario monialium Clarissarum Montis Lucidi; nam
caetera hujus Francischinae exemplaria, alibi asser-
vata, corrupta sunt. Est ergo, quae sequitur. *Sub-
ditur hic ea relatio sermone, quo primo scripta fuit,
Italico; qualem etiam anno 1745 jam alias laudatus
laudandus R. P. Missorius ad nos transmit-
tendam dederat P. Ignatio Pinio, pia memoriae,
germano fratri nostri Joannis Pinii, pia pariter
memoriae, quorum prior eandem Latine vertit, prout
ego eam cum Italica denuo collatam lectori exhibebo,
postquam tum Opusculi Jacobi Oddonis seu de Oddis,
tum apographi nostri Italici, et codicis, ex quo
illud desumptum est, notitiam dederam.*

tradidit Oddo
Perusinus, in
cujus aliquo
apographo,

B 55 De Opusculo illo Waddingus in *Scripturis
Minorum* haec annotavit: Jacobus Odo Perusinus,
provinciae S. Francisci (in Umbria) scripsit rudi
satis lingua Italica Speculum Ordinis Minorum,
quod vulgari ter vocant FRANCISCINAM, in quo per
duodecim capita, per varios titulos virtutum re-
censet omnes viros sanctos et illustres, qui in Or-
dine floruerunt. Duo erant exemplaria manuscripta
hujus Operis, unum ad S. Mariae Angelorum, sive
de Portiuncula in agro Assisiate; alterum Perusii
in conventu Montis, quod mihi transmissum est.
Codex est magnus, stylo barbaro, historia veridica.
*Tempus, quo Jacobus scripsit, Waddingus indicat
in Annalibus ad annum 1474, ubi num. 14 sic ait:
Ad hunc annum absolvit suam Historiam sub titulo
SPECULI ORDINIS, quam FRANCISCINAM communiter
nuncupant, Jacobus Oddo Perusinus, qui plano et
sincero stylo sub duodecim capitulis seu titulis
vitas et acta praecipuorum Ordinis virorum, vir-
tute, doctrina, dignitate, usque ad sua tempora
illustrium, rudi sermone Italico perstrinxit. Pauca
reperiuntur hujus libri exemplaria; unum habetur
ad S. Mariae de Angelis Assisii, quod legunt Fratres
inter reficiendum; aliud ego accepi ex conventu
Montis Perusini. Secundum haec Francischinam
suam absolvit ille annis circiter quinque supra vi-
ginti, postquam Nicolaus V Papa corpus S. Fran-
cisci visisse dicitur, ac proinde verisimillime illi non
admodum juvenis synchonus vixit.*

cujus notitia
datur,

C 54 Porro praeter duo memorata Odonis exempla-
ria aliud laudat P. Gabriel in sua *Dissertatione,
quod in monasterio Perusino apud moniales Claris-
sas Montis Lucis suo tempore asservatum ait. Hujus
nostrum apographum esse, quod ad nos transmissum
dixi, constat ex subscripto ad ejusdem calcem
testimonio authentico, quod sic habet: Supra dicta
omnia et singula, sicut et prout scripta reperi in
quodam libro, carta edina*, confecto et ligato,
characterem vetere scripto, et praecipue sub pa-
gina 220, a qua fuit extracta et copiat supra dicta
relatio; et in ea nulla adest postilla seu aliqua ad-
notatio in margine, nec alibi, nec apposita aut
adjecta videtur ab alia manu, seu alieno auctore,
cum sit ejusdem characteris, quo priores paginae
ejusdem libri formatae sunt; nec in aliqua parte
dicta relatio apparet vitata; et latius in dicto libro
intitulato in principio: « Comenza il primo prologo
» del libro chiamato Specchio del Ordine Minore »
(id est, *Incipit primus Prologus libri, appellati:
Speculum Ordinis Minoris*) existente in ven. mo-
nasterio Montis Lucidi hujus civitatis Perusiae, et
mihi ad effectum praesent. extrahendi exhibitio a
reverenda matre sorore Maria Clara Crispolti, ad
praesens borseria dicti monasterii, et eidem resti-
tutum*, facta prius diligenti collatione cum dicto*

* i. e. haedina

* imo restitutum

originali, ad praemissorum fidem hic me subscripsi,
et solitum mei signum apposui requisitus hac die
octava Februarii mcccxv. Ego Thomas Ricci publ.
et Aplica auctoritate Not. et civis Perusinus etc.
*Sequuntur etiam publica testimonia aliorum de fide
et auctoritate notarii praemissi, de conformitate
exemplaris nostri cum copia supra dicti codicis Pe-
rusini, ac denique de fide et auctoritate notarii Ro-
mani, conformitatem illam testantis.*

AUCTORE
C. S.

53 Nunc ipsam facti relationem ex Italica, ut
dixi, Latinam accipe: Cum Nicolaus Papa V venis-
set Assisium, ex magna devotione incessit ei desi-
derium videndi corpus S. Francisci; atque ob
hanc causam accessiri jussit dominum Petrum de
Noceto, cui dixit: Vade ad guardianum seu custo-
dem hujus sacri conventus, illique refer, me om-
nino velle videre sacrum divini Francisci corpus
stigmatibus affectum. Is cum mandatum custodi
retulisset, reversus respondit Pontifici: Beatissime
Pater, feci et executus sum, quidquid Beatitudo
vestra mihi imposuit. Custos vero, ubi haec man-
dati verba audivit, recogitare cepit et suscipiri,
ne corpus adeo pretiosum Ordinis sui manibus sub-
duceretur; ut alias tentatum fuerat; ac deinde
modo huc, modo illuc vagabatur, simulans atque
animum suum celans. Tandem obtenta a summo
Pontifice licentia rem aperiendi fratribus conven-
tus, et cum his locutus, rediens ad summum Pon-
tificem, Beatissime Pater, inquit, parati sumus
Beatitudinis vestrae voluntati ac mandato satisfacere.
Unam dumtaxat gratiam nobis Beatitudo
vestra concedat, ut circa horam noctis quintam
cum tribus tantum personis fidelibus venire dig-
netur; id quod erit multo etiam securius. Haec
guardianus ex omnium fratrum consensu ac sen-
tentia exposuit: petitioni sanctus Pater libenter
annuit.

dicitur Nico-
laus, ambi-
gente primo
guardiano,

E

56 Itaque elegit Pontifex Petrum de Noceto et
episcopum Gallicum et guardianum cum tribus
fratribus. Cum hora statuta adesset, vestimenta
sua deposuerunt, oculis velatis, et lapidibus qui-
busdam amotis a loco, ubi erat janua, hac aperta,
gradus viderunt marmoreos, per quos cum silentio
pie descenderunt. Et ecce portam conspexerunt
aeream, clausam tribus catenis ferreis, quae statim
clavi reseratae fuerunt. Tum guardianus, submissis
in terram genibus, dixit: Beatissime Pater, ingre-
dere; qui ingressus est solus, seseque ante Sancti
pedes intima et magna pietate provolvens, vehe-
menter plorare cepit, iis, qui foris erant, ploratum
audientibus. Et aliquanto post temporis spatio ad
se rediens summus Pontifex alios etiam introduxit.
Cum ergo pervenissent ad conspectum Sancti, ecce,
stupor incredibilis eos invasit. Vere investigabiles
sunt viae Domini! Quis hominum audivit umquam
tale, ut corpus tot jam annis mortuum pedibus
suis erectum insisteret?

cum uno et al-
tero deductus
ad locum,

F

57 Locus, in quo viderunt sacrum corpus, erat
veluti parvum templum, tres habens absides (*Ita-
lice* tre tribune) quarum interior pulcherrimis lapi-
dibus, tum in parietibus, tum in pavimento, ornata
erat. In hujus sacelli medio lamina erat marmorea
venustissima, magna arte laborata, super quam ex
parte Orientali stabat corpus beatissimi Francisci
erectum, facie ad Occidentem versa, et oculis
elevatis in caelum. Manus gerebat tectas manicis,
ut mos est Fratrum. Sacrum illud corpus adeo erat
incorruptum, acsi tunc primum mortuum fuisset.
Summus Pontifex, postquam aliquantum cessavit
a lacrymis, ad B. Francisci pedes propius accessit,
genibus terrae admotis; et hoc modo jam proxi-
mus manu dextera elevavit magna cum reverentia
extremam partem vestis; atque ita viderunt sa-
crum pedem, qui nudus erat sine solea, et in me-
dio pedis erat foramen rubens, sanguine tam
recenti, acsi cultro tum fuisset transfixus. Tunc
vero omnes ubertim lacrymari inceperunt, omnes-
que post Pontificem osculati sunt sacrum pedem,
et omnes odore, qui ex illo afflabatur, recreati
fuere. Pes alter sic erat dispositus, ut fimbriae
vestimenti

vidisse corpus
illud incor-
ruptum,

AUCTORE
C. S.
ac in prodigio
so situ, qualis
hic describitur.

vestimenti illum contereget; eaque de causa visum est Pontifici nihil per vim tangere.

58 Manus quoque, ut pes, perforatae erant, et sanguis erat vividus ac recens. O stupendum et admirabile redemptionis nostrae monumentum, quod ad Redemptoris nostri similitudinem, in electione conspicitur! O sacra vulnera! O in nostrae humanitatis fragilitate electae similitudines! Quam ob rem nemo ipsorum amplius ausus fuit sacrum corpus attingere, nisi sanctissimus Pontifex, qui pretiosas illas manus ac postea etiam os est osculatus. Ergo ab hora quinta ibi fuerunt usque ad undecimam ingenti ac spiritali cum consolatione. Sed, cum dictum esset, appropinquare jam diem, permoleste id aegreque tulerunt, et illic unius tantum horae spatium fuisse sibi videbantur. In duabus aliis illis absidibus jacebant corpora aliqua sociorum S. Francisci, suis vestita saccis; omnia vero incorrupta, quae magnum exhalabant odorem. Tandem instante aurora, magno cum robore spiritus inde discesserunt. *His terminatur haec relatio Latina, et ex qua haec facta fuit, relatio Italica, quae cum illa accurate concordat; sed nec in hac, nec in illa dicitur Cardinalis Astorgius seu Astorgius eidem sacri corporis visitationi interfuisse; verum hoc in subsequentibus legetur.*

B
Altera ejusdem visitationis relatio mutila,

59 Relatio secunda (ita sequitur in *Dissertatione RR. PP. Conventualium seu Rugili*) visitationis ejusdem prodit ex Mariano Florentino, Ordinis Minorum Observantium in Fasciculo Chronicarum Fratrum Minorum lib. v, cap. 20, pag. 105; extracta vero fuit haec subjecta relatio ex Vaticano archivo ab ipsomet archivi custode illustrissimo ac reverendissimo domino, comite Josepho Garampi, canonico S. Petri in Vaticano, ac dono tradita ab eodem pie memoriae Seraphino Pagni, nostri Ordinis Postulatori, sub die iv Augusti mcccxvii. Mutillam illam et lacunosam, ut accepimus, reddimus.

* an devotione?

Est autem sequens... « Adeoque devotio * erga » Ordinem et B. Franciscum in corde suo plurimum aucta; inspiratus a Patre luminum magno » desiderio aestuare cepit visendi corporis ipsius » patris nostri Francisci. Quapropter in aestate » (accuratius dicere debuit: Mense Maio, ut ex Georgio in Vita Nicolai V anno vii *) » Urbem relin- » quens, Assisium veniens, ecclesiam Sancti magna cum devotione visitavit, et, quod optabat, » ad executionem mittere ordinavit. Nam tribus » solemnibus personis assumptis, videlicet reverendissimo domino Astorgio Anglico, tituli S. Eusebii presbytero Cardinale et archiepiscopo Beneventano, et alio Francigena episcopo, et domino Petro de Noceto Lucense, cum quibus fuit » guardianus conventus, et duo alii patres, ipse » summus Pontifex de nocte ad locum ivit, ubi » magnam moram traxit.

* an III?

C
qualis a Cardinale Astorgio, occultato teste,

60 » Sic supra dictus R. Cardinalis postmodum recitavit; nam cum praefatus dominus Astorgius » Cardinalis Romae anno Domini mcdlxxv infirmasset, et in extremis laborasset, et ut hominibus » consuetum est, quando ad extremum veniunt, aliquam revelationem * ostendere, quod ostendit natura se adjuvando, et ultimum de potentia » faciendo, sic fecit iste reverendissimus Cardinalis, eo quia in mane, postquam sequenti nocte » decessit, ostendit, se melius habere, et tunc seriem de visione corporis B. P. N. Francisci, » prout infra habetur, domino Jacobo abbati de » Aretio presbytero, et ejus primo cubiculario, » qui fuit primo Laquidonensis, deinde Arianensis » ecclesiarum episcopus, retulit. Deinde praefatus » dominus Jacobus episcopus Arianensis plurimis » revelavit, et testimonium perhibuit, se ab ore » domini Cardinalis praefati habuisse; inter quos » fuit dominus Antonius Adrianensis ac Montispilosi episcopus, et illustrissimus dominus Franciscus dux Andriae, de Tertio Ordine B. Francisci, » nec non illustrissima domina Eleonora de Aragona, legitima * filia clarae majestatis Ferdinandi regis Siciliae: qui omnes totam seriem

* legitima

» inferius describendam ab ore proprio dicti domini Jacobi episcopi Arianensis, testificaverunt, » se audivisse.

61 » Et ad majorem rei veritatem illustrissimus » dux antedictus totum, quod ore Jacobi saepedicti » audivit, in scriptis redigens, posteris reliquit. » Cujus tenor litterarum talis est: Domino reverendo atque ornatissimo Antonio Adrianensi et » Montispilosi episcopo Franciscus de Bautio dux » Andriae commendationem plurimam dicit. Scripturus ergo ad te... Pontificis summi Nicolai V » progressum, qui sanctissimum corpus Francisci » patriarchae personaliter visitavit, veritus sum, » ne... Nicolaus Papa V, dum Assisii moram traheret, in mente sua desiderium venit, ut corpus » B. Francisci oculis propriis inspiceret. Accersitus » est dominus Petrus de Noceto... Depositis indumentis, et consequenter hora facta, cum in loco » fuisset, amoti fuerunt lapides, in quibus janua » fabricata erat. Gradus marmoreos aspeximus, » cum silentio descendimus, et ecce ostium aneum, » tres ferreae catenae ordine stabant, quae apertae » fuerunt clavibus. Et guardianus, genibus flexis, » ait: Ingredere, Sanctissime... Quis umquam » audivit, aut quis talia affatus est, ut corpus humanum, per tot aeva mortuum, super plantas » proprias staret rectum?... »

D
exposita dicitur

62 » Ex alio latere corpus erectum, indutum » habitu B. Dominici Ordinis erat, manibus junctis simul cum articulis sursum, sicut mos est » orantium, oculi ad pedes B. Francisci intuebantur... Erat in medio pedis » (S. Francisci) » foramen cum sanguine ita recens, ut si a mucrone » ita confossus fuisset... Invento autem habitu ante » latus apertum, vidimus illud vulnus laterale. » Postquam alium diligenter inspeximus, qui habitum B. Dominici habebat, sententia fuit omnium una, quod vere corpus B. Dominici erat: » nam aspectus, statura, forma, aetas, facies, sicut legitur de ipso, aspicebatur. Et magnus Pontifex hoc affirmavit, quoniam Bononia varia opinio est, ubi corpus maneat... Ita et R. Cardinalis, dum in die convulsi, nocte sequenti debilitum naturae reddidit. Non est dubitandum, ut » tantus homo, dum ad extrema pervenisset, mendacium componeret. Affirmabat enim, quod Papa » spondisset nihil de hoc palam facere. Ipse » vero non parvi pendebat, valde ista manifesta fieri apud homines doctissimos. Vale. » Multa, quae in apographo hoc, quia variis in locis lacunosum est, partim non cohaerent, partim obscura sunt, clariora fient ex relatione sequenti § recensenda.

E
pride moris sua.

§ V. Eadem visitatio, Nicolao Papae V attributa, refertur ex litteris Baucianis, editionis Horatii Diolae.

P ergo laudatam *Dissertationem Romanam describere*. Relationem tertiam, omnium pleniorum, puriorum atque fideliorum exhibet nobis F. Marcus Ulyssiponensis, episcopus Portuensis, Ordinis Minorum Observantium. Hic autem omnium diligentissime Baucianas litteras edidit, inseruitque suis Franciscanis Chronicis. Opera vero pretium ducimus Baucianarum litterarum historiam summam praemittere, ut clarius constet, cur hoc statim subjiciendo potissimum utamur exemplari. Igitur Jacobus Cavalline, primo canonicus Beneventanus, deinde episcopus Laquidonensis creatus anno mcdlii (ut ex Ughello tom. VI, pag. 832) ea, quae ab Eustorgio, de quo plura infra, moriente audiverat, et a Francisco de Bautio, Andriae dynasta, litteris consignata receperat, fertur primum dono misisse nobili viro Gonsalvo Hernandez Cordubensi, tunc regnum Neapolitanum expugnantem. Ut vero res se habuerit, certum est, litteras illas Baucianas, sub iisdem temporibus in lingua Portugallensem translatas, ab Hispano anonymo fuisse editas cum Vita S. Francisci.

F
Epistole Baucianae ad episcopum Andrianensem

A 64 Hæc ergo censetur princeps Baucianarum litterarum editio. Marcus autem Ulyssiponensis ex hoc eas fonte mutuavit primus, servavitque penitus intactas; nam idiome et verbis iisdem fideliter illas suis Chronicis addidit anno MDLVI. Postea F. Didacus Navarro has Chronicas æque atque litteras Castellianas fecit, ediditque anno MDLX. Demum Horatius Diola Bononiensis Italice litteras ipsas reddidit, ac typis Venetis prodidit opera Dominici de Imberti anno MDLXXXV (seu MDLXXXV.) Sunt quidem alia earumdem versiones, tum Italicæ, tum Latinæ. Italicæ quidem per Pompeium Pellinum in Historiis Perusinis anno MDLXXII, itemque per Baretium Baretii in Chronicis Minorum anno MDLXXXII; Latinæ autem per Petrum Rodolphum ac per Sedulium, a quo tandem illas hausit Lucas Waddingus, inseruitque anno MCCCXXX. Nos unam Horatianam versionem et editionem Italicam jure cæteris anteposimus, tum quia simplicior est ac vero similior, tum quia fidelis (ut nobis linguæ periti testantur) refert Marci Ulyssiponensis Portugallensem editionem, quæ ad amussim anonymianæ primigeniæ respondet. *Tum subjicitur laudata Diolæ Italica versio, quam, cum prima editio Marci Ulyssiponensis mihi ad manum non sit, Latine feci, atque hic exhibeo.*

B 65 Reverendissimo domino Antonio, episcopo Andriensi, Franciscus Baucius dux Andriæ salutem. Onus, quod reverendissima dominatio vestra mihi imponere dignata est, scribendi visitationem gloriosissimi corporis Seraphici patris S. Francisci, quam Sanctissimus dominus Papa Nicolaus V personaliter peregit, quamvis ex una parte meis humeris multum grave esset propter debilitatem ingenii mei, ex altera nihilominus parte mihi leve mirumque in modum suave est, tum quia devotum et pium opus est, tum quia remittendum tibi, qui, cum præsens fueris, dum illa narrabatur, optime poteris (si me aliqua in parte meo muneri defuisse, deprehenderis) supplere et emendare; itaque obsecro dilectum mihi Dominum Jesum Christum, ad cujus gloriam et laudem hanc descriptionem aggressus sum, ut per merita illius gloriosi corporis, de quo sermo erit, concedat mihi gratiam ad id digne præstandum, cum non sit prætereundum silentio tam ingens miraculum, in quo Dominus noster bonitatem et omnipotentiam suam manifestat.

66 Itaque cum reverendissima dominatio vestra et dominus Jacobus Laquidonenis episcopus die VIII Martii essetis mecum, atque inter vos sermocinarem et inter ambulandum subsisteretis, ut fieri assolet, dum de re magna admiratione digna disse- ritur, accessi ego, et obsecravi, ut, si dignum ac licitum esset, me quoque ejus rei faceretis participem. Tum, qui mihi proximior erat, dominus Jacobus, Si scires, o dux, qua de re discurramus, tu quoque certe obstupesceres. Hinc ego majori accensus desiderio, tanto magis precatum sum, ut mihi tantæ admirationis causam indicare dignaretur. Ad hæc dominus Jacobus reposuit, id se quidem facturum ac libenter, sed malle se potius plangere, dum talia referuntur, et attente ea audire ab altero, quam dici a semetipso. At cum non posset desiderio meo non satisfacere, ut ostenderet, sese non sine magna ratione admirari, remque esse scitu dignissimam, non tamen a quolibet (quod me monuit) cepit eam narrare, sic dicens.

67 Noveris, dux, quod, dum viveret bonæ memoriæ Eustorgius Cardinalis tituli S. Eusebii, archiepiscopus Beneventanus, ego fuerim unus e domesticis illius; cumque ipse jam vicinus morti esset, atque ita viribus et calore destitutus, ut magnopere timeremus, ut unum diem superviveret, media nocte audivi ipsum incipientem, alta voce clamare: O Francisce, sanctissime! Deinde cum paululum conticisset, iteravit cum gemitibus et suspiriis: O Francisce, o Francisce. Quam ob rem omnes repleti stupore sunt; verum, ne turbaretur, nullus ausus est ad ipsum accedere, aut

hujus rei causam petere, sed solum stabant solliciti, quem illa tam frequens invocatio finem haberet; ego vero, qui eum vehementer diligebam, uberrime plangebam cum ipso, et ipsemet etiam tacitus pro illo implorabam opem Sancti, cui semper devotus fueram. Sed nil aliud evenit, nisi quod postero mane, quando de futuris exequiis cogitandum putabamus, ille cœperit melius habere et sperare.

68 Propterea, cum ego, ut dixi, fuisset ex illius carissimis domesticis, et a paucis tempore ab ejus curia abfuissem, ut pro munere meo residerem in abbacia, quam mihi donaverat, sciensque, illum cum sua Sanctitate gloriosum S. Francisci corpus invisisse, jam aliquo tempore plurimum desiderassem scire, quo modo hoc se haberet, nec interim opportuna fuisset quærendi occasio, hanc ex illa frequenti Sancti invocatione arripui; primo dextere orsus causam expetere, tandem mentem meam libere aperui, et reverenter flagitavi, ut pro eo, quo me complectebatur, amore dignaretur mihi breviter exponere, quomodo vidisset gloriosum istud corpus situm in ecclesia sua. Ad quæ benigne respondit, dicens: Scito, o abbas, quod, nisi tu is esses, tam carus mihi amicus, non tibi dicerem, nec ulli quidem cuiquamque alteri (cum nobis, qui adfuimus, a sua Sanctitate expresse vetitum sit, ne revelemus) ac proinde propter eam prohibitionem non potero quidem indicare tibi locum ejus, sed quomodo sepultum sit, enarrabo.

69 Noveris igitur, Nicolaum Papam V, qui cum inestimabili providentia sanctam Ecclesiam gubernabat, dum anno MCDLXIX quorundam gravissimum negotiorum causa, vel, ut alii dicunt, sola istius gloriosi corporis visendi gratia, venisset Assisium, mandasse domino Petro de Noceto, qui ei erat a secretis, ut id ejusdem loci guardiano significaret. Hic et congregati ab illo fratres, qui terni custodiæ sanctissimi corporis deputati sunt, hinc veriti, ne Pontifex illud tollere vellet, et Romam transferre; inde vero non ausi contradicere, nescierunt, quid responderent Pontifici; donec ille prudentissimus dominus, advertens eorum angustias, ipsemet eorumdem concepit responsum, abiitque, et eorum nomine dixit Pontifici, cum id numquam ab ullo ex ipsis in Sede Apostolica decessoribus hactenus fuerit tentatum, fratres nil posse decernere, metuentes, ne ille tollere vellet hunc sui Patris thesaurum, quem habebant. Quibus auditis, Pontifex eum remisit, ut fratres sua fide data securos redderet.

70 Igitur fratres miserunt ad eum, qui diceret, ut benigne dignaretur venire circa mediam noctem; sed duobus dumtaxat aut tribus comitatus, idque illos humillime precari. Quidam episcopus Gallus, qui tunc assistebat Pontifici, hæc audiens, iracundus ac fere offendiculum passus, cepit dicere, hoc esse contradicere et velle legem ponere Apostolicæ auctoritati, futurumque pravum mundo exemplum, si faceret, ut isti fratres volebant; nec hoc ferendum esse. Cui reposuit Pontifex, se, cum illuc bona mente tenderet, nolle eam præter propositum suum suspectam pravitatis reddere, eoque magis, quod haberet justissimam causam; quodque ad tam sancta loca oporteret magna cum humilitate accedere, per quam sperabat, se ab illo Sancto obtenturum id, cujus impetrandi gratia tunc ibat. Itaque elegit illum, me, et prædictum secretarium solos.

71 Atque ecce, dum statutam horam expectamus, prævenit guardiano, et ad tertiam noctis horam ad Pontificem venit, ejusque pedes exosculatus, nos per quedam diverticula duxit ad parietem, spissum, sed humilem; quo ubi pervenimus, tres adducti fratres cœperunt murum ferramentis perfringere, donec in eo perforerunt foramen, quod commodum nobis transitum præbebat. Hic cœpimus videre, ab hoc loco usque ad illum, in quo sanctissimus pater Franciscus sepultus erat, longam esse marmoreorum graduum seriem, per quos

AUCTORE
C. S.

cur id fecisset.
interrogatus,
retulit sequentia.

E

Nicolaus V
Papa, exempto
Minoribus
Assisensibus
metu,

ne sacrum
corpus vellet
auferre,
F

ducente guardiano, in cryptam descendit;

AUCTORE
C. S.

Italice cima

*sacri corporis
locum solus
ingressus,
dein comites
advocat :*

*omnes vident
illud stans ad
instar vivi,*

*vulnus unius
pedis vixido
sanguine ru-
bens,*

*ac simillima
vulnera ma-
nuum oscu-
lantur,*

quos descendentes, pervenimus ad quoddam sepulcrum in modum cryptæ subterraneæ factum; ubi in genua procumbens guardianus, accensam facem Pontifici in manus tradidit, quo securius incederet. In illius apice * conspeximus portam nonnihil humilem, æream, robustissimam, cum tribus pessulis ferreis probe annexis, diligentissime oclusam, tribus solidissimis catenis ferreis transverse prætentis. Qua porta aperta, tam pretiosus ac singularis odor erupit, ut nemo nostrum unquam majorem fragrantiam senserit, aut porro sensurus sit.

72 Tum guardianus, positus in terra genibus, Pontifici dixit, ut, si placeret, intraret; atque ita solus ingressus est (nobis foris remanentibus et pia serentibus colloquia) subitoque in terram ad Sancti pedes procumbens, cepit suspirare et gemere et plangere tam vehementer et fortiter, ut, cum diu continuaret, multum vereremur, ne quid ei sinistri accidisset. Jamque deliberabamus ingredi et interpellare, cum ipsemet sponte sua, mutato confestim in lætitiæ et exultationem planctu (manifestum signum impetratæ per illum a glorioso illo Sancto alicujus gratiæ) volens deinde lustrare dictum locum et conferre nobiscum, omnes intro vocavit; atque ita nos quoque ingressi, fleximus genua, et post brevem orationem, ne Pontificem moraremur, erecti in pedes, elevatisque oculis, pleni stupore hæsimus. O mi abbas Jacobe, aiebat mihi Cardinalis, quam vere investigabiles sunt viæ Domini, et quam magna judicia ejus! Quam elongata et diversa sunt ab omni humana prudentia!

75 Quis unquam in vita sua audivit aut vidit corpus, tot jam ab annis exanime, stare erectum in pedes sine ullo fulcimento, nec ope balsami, nec cujuscumque siccitatis frigoris naturalis, at sola virtute supernaturali ac manifeste divina, velut vivum; qualiter nos sacramentum illud corpus conspeximus? Certe agnovimus, non esse abbreviatam manum Domini erga ipsum. Quid dico, velut vivum? cum esset illud vere vivum, vivum in Deo, vivum in virtute, vivum in miraculis, vivum in effigie, in gestibus, in carne, ut solus halitus, halitus solus deesset. Sed ut omnia tibi ex ordine pandam, scito, o abbas, locum illum exstructum esse in modum parvæ ecclesiolæ, cum tribus tribunis in fornice; verum illa, quæ media est, tota miraculose facta est et in muris et in pavimento, habetque in medio lapidem, supra quem stabat gloriosissimum hoc Sancti corpus, erectum in pedes, ut jam dixi, facie versa ad Orientem, oculisque elevatis ad cælum, quod etiam nunc intente intuetur, uti consueverat facere, dum viveret.

74 Habebat manus junctas, alteram sub altera manicarum tunice, qualiter eas tenere solent Fratres Minores, pectori admotas. His igitur omnibus bene visis et consideratis, beatissimus Pater, Papa noster, coram dicto gloriosissimo S. Francisci corpore rursus provolutus in genua, tunicam illius summa cum reverentia levavit ab uno latere, quia ab altero premebat eam sub uno pede; proindeque non posset ea commode attolli, quin totum corpus movendum esset, non tentavit eam subducere plantæ, sed discooperuit solum alterum pedem, nec calceo, nec crepida, nec sandalio indutum. O vere beati oculi nostri, quibus concessum fuit ea sacratissima vulnera videre, quæ Dominus noster suis propriis manibus fecit Dilecto suo! O certe fortunatæ mentes, quæ ea potuerunt pro libito meditari! Erat enim vulnus illud in medio pedis tam recens et vividum, acsi tunc primum duro clavo in nuda pedis carne factum esset; ita in ipsa vivus sanguis apparebat.

73 O felices animæ, quæ meruerunt spectare in Servo, quod non potuerunt videre in Domino suo: et tanto etiam postea magis felices, dum conspexerunt manus illas sanctissimas a Pontifice discooperatas, nec magis nec minus, quam pedes, perforatas, cum suis clavis singulis vulneribus insertis; quas etiam insuper oculati sumus, immunda no-

stra labia sacro illius sanguini adhuc recenti admodum. Propter hæc omnia erupimus in lacrymas, tam ubertim ex oculis ruentes, ut voluptatem nostram impedirent, nec nos sinerent ea frui, nec plene gaudere, turbatis adeo oculis, ut pretiosum illum thesaurum subinde non videremus. At quis poterit umquam, mi carissime domine Jacobe, referre commotionem animi, abstractionem spiritus, liquationem sensuum et debilitatem virium corporis, quas is conspectus creabat? O ter beata ora nostra, quibus licitum fuit (nobis tantis peccatoribus) sacram illud pedis vulnus oculari tanto cum cordis solatio, ut majus dici nequeat.

76 At multo ac septies beatius os beatissimi Patris, qui deinde plagam lateris, floridam velut rosam recentem, atque insuper ipsum etiam os illius solus osculatus est; unde præ dulcedine spiritus in hæc ipsisima verba prorupit: O dignissimum celeberrimumque nostræ redemptionis memoriale, per quod æternus et summus Deus, ad similitudinem Servatoris nostri Jesu Christielectum voluit gloriosum patrem S. Franciscum, ut et vivus et mortuusque ad supremi judicii diem signa suæ acerbissimæ passionis mundo exhiberet! O sanctissima vulnera, primo a Dei Filio pro peccatis humani generis tolerata, ac deinde in nostram gratiam iterata in suo servo Francisco! O clementissime Deus, cui tantum testatum amorem es, quantum huic tuo Servo fidelissimo? Tu, benedictæ Sanctæ, vere portasti triumphale Crucis vexillum, tu viva signa passionis illius; tu denique solus electus fuisti, ut veram exhiberes similitudinem Domini crucifixi; in hoc uno dissimilem ab illo, quod hic a Judæis perfidis et impiis, tu vero a tuo Domino Jesu Christo. O beneficium immensum! O prærogativa inenarrabilis! Quis te docuit, o Francisce, servare Domino, aut in qua nova schola, ex qua mirabili doctrina, a quo cælesti magistro didicisti ad tam altum excelsumque perfectionis gradum pertingere, ut nullus unquam extiterit vel Sanctus vel Sancta, qui in donis Domini tibi fuerit æqualis.

77 Hæc omnia verba, multa que alia protulit Papa, coram illo Dei Sancto raptus extra se, copiosisque lacrymis, (et nos simul cum ipso) pavimento sacri loci rigans. Quam ob rem cum denuo paululum orasset, seque Sancto commendasset, Pontifex prior recessit, quem nos secuti sumus, non ante tamen, quam apertis duabus arcibus, quæ erant in duabus aliis tribunis, vidimus duo alia discipulorum illius corpora, etiam illa integra, suis vestibus e rudi panno induta, et odorifera, multo tamen minus, quam corpus Magistri eorum. In ingressu vero vidimus gloriosum corpus beati F. Ægidii; post hæc exivimus; guardianus autem clausit portas, et enixe precatus Pontificem est, ut, quantum fieri posset, servaret secretum; quod et ille promisit, et nobis quoque servandum commendavit. Hæc fuit, mi Jacobe, occasio invocandi hæc nocte, dum clamabam: O Francisce, o Francisce! ex spe et fiducia, quam habebam, atque etiam nunc habeo, fore, ut ille in hoc animæ meæ transitu apud Deum intercedat.

78 At mirabile certe est, quod hic gloriosissimus Sanctus non alia de causa ipsi melius se habere visus sit concessisse, nisi ut hanc gloriam multis erga ipsum pie affectis, et eam scire aventibus manifestaret: postquam enim ista mihi naraverat, cepit denuo ita pejus se habere, ut subsecuta nocte excesserit et vivis, tanto certius de veritate dictorum testimonium relinquens, quanto minus credendum est, virum (maxime talem) morti jam propinquum, dedita opera et absque justa causa fingere voluisse et mentiri, dum erat redditurus severam rationem Deo, qui nec magis nec minus severissime reos et impostores damnat, quam coronet sanctos electos suos in terra, ac multo etiam magis in cælo, corpora eorum animasque in æternum beans sua beatissima visione, ad quam per suam gratiam nos perducat, ubi ille Trinus et unus semper vivit et regnat in secula seculorum.

*Papa etiam
Vulneri laterali et ori oscula figit;*

E

**supple ea tuleris.*

*vident insuper
B. Ægidii et
duorum aliorum corpora
integra.*

F

Cum hæc narasset Astorgius, sequenti nocte obiit.

A colorum. Amen. *Hactenus epistola Bauciana, in cuius versione magis studendum credidi litterali sensui, quantum licuit, servando, quam nitori sermonis.*

§ VI. Nicolai V anno MCDLXIX accessus Assisium probatur: expenditur auctoritas Jacobi Oddonis, Mariani Florentini, Anonymi Hispani, litterarum Baucianarum editoris, Marci Ulyssiponensis Chronicorum et Horatii Diolæ.

Ex præmissis constat, Nicolaum V anno 1449

Nicolai V summi Pontificis anno 1449 in civitate Assisiensi præsentiam rectissime probarunt supra num. 49 prodigiosi situs corporis defensores; allataque ab illis ibidem testimonia publica dubitare non sinunt, quin laudatus Pontifex tum temporis ecclesiam S. Mariæ de Angelis et corpus S. Francisci visitare voluerit, imo etiam visitaverit; verum hinc nihil præterea habemus pro ejusdem corporis statu sitaque; imo ne novimus quidem, an illud omnino viderit; cum verbum visitare in sensu obvio honoris vel pietatis gratia accedere etiam significet, multaque Sanctorum corpora diligenter occulta, nec oculis B exposita, eo sensu visitari dicantur. Valent tamen ista testimonia, ut fundamentum sint ejusdem visitationis relationibus, quod quidam subvertere frustra conatus fuit, negando laudatum Pontificem dicto anno 1449 Assisii fuisse.

corpus S. Francisci Assisii in-visisse.

80 Nec aliud contendunt in sua *Dissertatione Minores Conventuales, dum ad illa observant sequentia*: Indubium primo cognoscimus illius (Nicolai V) accessum atque incolatum in sacro Assisiensi conventu: tempus item rei gestæ definitum; finem denique atque propositum jam evulgatum Pontificis, invisendi nempe corporis S. Francisci. Horum jam recitata monumenta adeo publica, authentica, externa, simplicia sunt, ut antiquitatis exploratoribus solertissimis non argumentum veritatis quidem, sed potius demonstrationem atque evidentiam conficiant. Hoc igitur rei fundamentum primum, cujus vi, quæ sequuntur, omnia coherentia fiunt, tutissimum atque absolutissimum est. Cætera quidem evidentiam eamdem non habent, sed dum, cur illam habere non debeant, causæ instant vehementes, tum satis est illis, ut verisimilitudinem ac probabilitatem præ se ferant, quæ sola illis inesse debuit, et contingere potuit ex ipsa rei natura. Reliquum autem soliditate fundamenti, circumstantiarum potissimarum congruitate, et accusationum C omnium purgatione perficitur.

Arcani servandi causæ inferius expendenda.

81 Primum ergo advertimus (ut sæpius infra dicendum est) experimentum præclari hujus prodigii non minus Dei profundiori inscrutabilique consilio, quam hominum non immerita diligentissimaque cautione, summi atque inviolabilis semper arcani loco fuisse, ut partim ex ipsis relatis monumentis constat, et plenius firmiter testimoniis comprobabimus. Arcanum illud, seu causam silentii veterum, quod non minimum adversariorum adversus sacri corporis incorruptionem et admirabilem situm argumentum est, infra pluribus cum illis examinabimus; interea expendamus testimonia pro veritate prodigii allata; quanto enim hæc fuerint probatiora, tanto verisimiliora etiam fient, quæ de servata arcani religione ejusque causis proferantur, tantoque minus roboris habebit argumentum a silentio veterum peti- tum. Ordiamur a relatione Jacobi Oddonis, quam Romanæ *Dissertationis* auctor § 4 primo loco recensuit.

Datur notitia Jacobi Oddonis.

82 Jacobus Oddo Perusinus (inquit ille) nedum fuit Eustorgio ac Nicolao V coævus, sed insuper cenobium S. Mariæ Angelorum incolebat, dum Pontifex Assisii ea peragebat. Quis vero testem proximiorum loco atque tempore postulaverit? Neglectis etiam Baucianis litteris, unus hic testis jam satis est; isque nulli hominum (ex jam libatis) suspectus. De ipso præterea narrat Wadingus ad

annum MCDLXXIV, scripsisse nempe plano et sincero stylo, rudique sermone Italico Speculum Ordinis, seu Francischinam, duodecim capitulis distributam. Tandem Francischinæ hujus authographum ipsum petivimus ex tabulario citato monialium Clarissarum Montis Lucidi Perusii, repudiatis reliquis, utpote vitiosis, exemplaribus. Perusini igitur tum persona, tum relatio, in portu navigant, quod est jam satis ad rem. *Hactenus rursus Dissertatio Romana, quæ si hoc in loco omni ex parte firma sit, affirmanti sententiæ non leve addet momentum.*

83 Jacobum Oddonem Nicolao V et Eustorgio ejusdemque Francischinæ authographum synchronum fuisse, certum apparet; at non ita certo dicere possum, ejusdem Francischinæ authographum esse, quod apud Clarissas Montis Lucidi Perusii asseratur. Dubitandi causas accipe. *Codex ille a notario dicitur quidem in carta edina, seu hædina, et caractere vetere scriptus esse, non tamen ut ipsius Jacobi autographus laudatur. Nec magis id observavit, a quo ejusdem apographum nostrum accepimus, R. P. Missorius Minor Conventualis, alibi laudatus, cujus verba huc transfero*: Is est Jacobus Oddo, Francischinæ auctor, cui quidem supremam manum imposuit anno Domini MCDLXXIV, unde hujus epistolæ (Baucianæ) exemplum publici tabellionis manu nostri excipi fecerunt (servatur siquidem quam diligentissime apud moniales Montis lucis in urbe Perusina) propterea quod reverendissimus F. Octavius (episcopus Assisiensis, de quo alibi) negaverat, narrationem hanc eo codice contineri.

AUCTORE C. S.

ejusdemque Francischinæ exemplarium.

84 Suum, quod e conventu Montis Perusini acceperat, exemplar magis commendavit Wadingus in *Annalibus Minorum* ad annum 1226, num. 58, ubi nominans aliquos, qui S. Francisci animam mox ab obitu ad cælos ascendere visam scripsere, hæc addidit: Sed et pulchro minio variisque coloribus perbelle ante bis centum annos depinxit frater Jacobus Oddo Perusinus in Speculo Franciscano, vulgariter Franceschina, apud me Ms. *Verum si hoc exemplar, uti verba innuunt, autographum Jacobi sit, in eoque prædicta Nicolai V visitationis relatio, seu epistola Bauciana exstet, miror, cur eruditus Annalista, hæc præterita, aliam manifeste fabulosam ex Rodolpho et Sedulio recuderit. Denique tertium Francischinæ exemplar, in conventu Portiunculæ servatum, pro autographo non haberi, colligo ex R. P. Gabriele Rotomagensi, qui in Dissertatione sua scribit, illud, si illustrissimo Octavio, Assisiensi episcopo credimus, falsificatum esse; quod ipse Gabriel sic in dubium revocat, ut tamen quædam in eo fabulosa legi affirmet.*

quæ non omnia eque emendata esse dicuntur.

85 Denique, quam parum Missorius ipsemet Perusino monasterii Clarissarum codici fisus fuerit, satis innuit, candide dicens: Equidem ipse paulum admodum duabus hisce Romanorum Pontificum (Gregorii IX, de qua infra agemus, et Nicolai V, in eo codice relatæ) visitationibus confiderem, ni tertia suppeteret, quæ a Sixto IV facta est. Hanc profecto longe firmiorem, una et altera, quas modo expendimus, confidentius pronuncio etc. *Hanc quoque inferius expendemus. Porro modus loquendi, quo Jacobus Oddo in eadem Francischina alibi utitur, istud Opus de interpolatione suspectum facere potest. Nam teste P. Gabriele Rotomagensi, Jacobus de S. Francisci corpore hæc etiam habet Italice, quæ ipse sic reddidit Latine: Jacuit in dicto loco (in ecclesia S. Georgii, ubi primam sepulturam, accepit) illud sacrum corpus circa quatuor annos, donec fuit translatum sacrum corpus ad locum, ubi jacet ad præsens; id est, in sua ecclesia. Eodem modo loquitur, idemque verbum jacuit, jacet, Italice giacque, giace, adhibet de situ corporis in secundo, ac in primo depositionis loco; quod mirandum est, si in eodem Opere recitaverit relationem, in qua idem illud corpus, quod in prima sepultura sine dubio jacuerat, in secunda erectum in pedes stans ante viginti quinque circiter annos a Nicolao V visum esse affirmatur.*

F In his occurrunt quædam de situ

86 Alterum, quod adversus ejusdem Jacobi auctoritatem

AUCTORE
C. S.
et exentera-
tione sacri
corporis mira-
culo non fa-
ventio,

ritatem objicitur, est, quod ipsemet in eadem denuo Francischina scribat, corpus S. Francisci, antequam ad ecclesiam S. Georgii transferretur, exenteratum fuisse, et exemplum cor cum intestinis apud Portiunculam relictum, quod non admittent Minores Conventuales. Difficultatem primo loco objectam alibi multis diluere conatur Romanæ Dissertationis auctor Rugilus, contendens, verbum jacere ex communi de cadaveribus loquendi more etiam dici posse de cadavere in pedes suos erecto: sed de hoc pluribus infra. Secundam difficultatem ipsemet sibi objicit, ad eamque respondet, ita disserens. Sed Perusinus (inquiunt) in Francischina eandem exenterationem etiam sacri corporis asserit. Nihil omnino istud ad rem. Perusinus pro Nicolai V ad sacrum corpus descensu synchronus ac pene ocularis est testis, idemque ab omni suspicionis labe purissimus. Jure igitur optimo plenam hic obtinet auctoritatem et fidem: in causa vero quietis intestinorum et cordis extra sacrum corpus, jam constat, testem non esse coævum: jam patet, innocentem recitasse verba majorum, famamque illam sequutum, de qua nimis multa suo loco dicenda sunt.

quæ scriptoris
imprudentiam
arguunt,

B

87 Valet ergo ejus auctoritas in eo, quantum fama ipsa apud nos infra valebit, eandemque propterea suspicionis vel lapsus sententiam subibit, cui ipsimet erunt traditionis fontes obnoxii. Si vero iterum urgeant: Ergo prudentiam in scriptore isto magnopere desideramus, quippe qui contraria miscuisse non videat. Ex hoc igitur saltem ipsius auctoritas laborabit. Primo aliud est, hominem esse imprudentem, aliud vero mendacem. An non poterit imprudentissimus idem ac sincerissimus esse? Illud enim mentis, hoc vero cordis est vitium. Judicio Perusinus caruit? Esto. Non id ab ipso conquirimus: ingenuus dum sit, jam sufficit nobis. Sinceritatis vero illum jam paulo superius cum Wadingo laudavimus; sinceritatis nunc iterum in utroque, licet opposito, asserto laudamus. Quod vero in utroque non eadem illi debeat fides, hoc aliunde est, ut prolixius et aptius infra. *Hæc ille. Fateor ego, posse aliquem imprudentem simul esse et sincerum, ac plurimum quoque interesse, utrum quis sui temporis facta, an binis sæculis anteriora enarret.*

nisi interpola-
tori possint
attribui.

C

88 Veruntamen, his etiam positis, ut Oddonem tam crassæ imprudentiæ certo arguamus, oportet, ante constare, Perusinum Clarissarum Montis Lucidi codicem esse ipsimet Oddonis autographum: nam si codex iste aliena manu exaratus sit, cur non hunc interpolationis potius, quam Oddonem imprudentiæ, accusemus? Sane ipsemet laudatæ Dissertationis auctor, dum sacri corporis exenteratio ab adversariis ex Pisano objicitur, non Pisani, sed interpolatoris, assertum illud esse reponit, ne Pisanus sibi suoque proposito contraria scripsisse credatur, uti pluribus dicitur § 18. Verum fac, Perusinum illum codicem ipsius Oddonis manu esse conscriptum, satisne idoneus in re controversa videri testis debet scriptor sibi contraria narrans, referensque omnino singulare prodigium, sui quidem temporis, sed quod nec ipse vidit, nec ab aliquo, qui viderit, acceptum proficitur? Anne prorsus inepte adversæ opinionis sectatores reponerent, tam imprudenti viro recentem fabulam facile potuisse pro vero facto obrudi, atque eo etiam facilius, quod, cum res a paucis secreto peracta fuisse, ac sub religione arcani celata diceretur, non haberet, a quo veritatem expeteret? Veruntamen si codex ille autographus Jacobi Oddonis sit, negari nequit, saltem anno 1474, quo Francischinæ suæ ultimam manum imposuit, quique fuit annus vigesimus quintus, ex quo visitatio sacri corporis per Nicolaum V facta dicitur, jam existitisse epistolam illam Baucii ad Antonium Andriensium episcopum, quæ ætas profecto non parum illam commendat.

Cur Marianus
Florentinus
hic laudetur.

89 Pergo Dissertationis verba recitare. Marianum Florentinum, quem in superiori nostræ commentationis parte... parvi fecimus, hic non immerito visitationis istius patronum advocavimus, ejusque relationem, utut mutilam, ex abundantia nuper ad-

jecimus. Sunt nempe... apud quos bene audiat. D Jam supra vidimus Wadingum ipsum passim vestigiis illius inhaerentem. Autor vero Theatri genealogiæ Prov. Tusc. Terringa, Ordinis Minorum Observantium p. 5, t. 1, serm. 4, pag. 28 summis illum laudibus tollit, et fidelem Minoriticarum rerum relatores ac diligentissimum monumentorum collectorem nominat. Is præterea nec longe abfuit a Nicolai V temporibus, et suppar illi ad minimum est. Item pœnu, unde ipsius fragmentum deprompsimus, (vide dicta num. 89) est omnino inculpatum. Unde vero ipse, quæ scripsit, desumpsit, ignoramus; imo et fatemur, ut assolet, etiam hic nævos habere quam plurimos. Sed statim infra de his. *Quam parum ego auctoritati Mariani, qui sæculo xvi adolescente obiit, tribuendum putem, sat liquet ex dictis in Commentario Vitis S. Francisci prævio: nævos vero, quos habet ejusdem relatio de visitatione Nicolai V, suo loco breviter animadvertam.*

90 Marco Ulyssiponensi (ita sequitur in Dissertatione Romana) primas fidei consecutissimus in omnium editis Baucianis litteris; ac jure quidem merito. Is enim tum Francisco de Bautio contemporaneus fuit, tum primus editor illarum est post anonymum, qui auctoris ipsius loco habendus est; quamquam illas ex autographo Portugallicas fecerit. Nam Italiæ nullæ ipsius auctoris supersunt, et verosimiliter editæ nunquam sunt; sed scripto tantum reddidit episcopo Laquidonesi; a quo cum relatus, ut præfertur, Gonsalvus Hispanus pio dono susceperit, pronum fuit, ut redux in patriam, vel edi illas sineret, vel etiam interpretandas et edendas curaret, compresso interpretis nomine. Quæ quoniam sunt ejusdem materni idiomatis, ac verbatim ipsissimæ apud Marcum, rite consequitur, illum esse jam vel earum fontem, vel fonti simillimum; adeoque Baucianis litteras omnes, Hispanas, Latinas, Italicas, quæ deinde a multis variis in locis atque diversis temporibus sunt multifariam editæ, jure vel contentendas, vel primigeniæ Marci Ulyssiponensis fidei esse restituendas.

Quæ sit ou-
ctoritas litte-
rarum Bauci,
quas ex ano-
nymo

E

91 Marcus Ulyssiponensis, teste Waddingo in Scripturis Minorum, floruit sæculo xvi, circa ejus annum octogesimum obiit episcopus Portugallensis, id est, annis circiter 150, postquam Nicolaus V corpus S. Francisci conspexisse dicitur. De Opere autem illius sic habet: Scripsit idiomate Lusitanico Chronica Ordinis Minorum, tribus partibus distincta, ... quæ in linguam Hispanicam Didaeus Navarrus, provinciæ Castellæ Minister, et Philippus a Sosa, provinciæ Beticæ; in Italicam Horatius Diola Bononiensis; in Gallicam Joannes Blancona Regul. Observ., transtulerunt. Nulla harum editionum in promptu est mihi, atque hinc dubium me facit R. P. Raymondus Missorius jam supra laudatus, cujusmodi litteras Marcus Ulyssiponensis suis Chronicis inseruerit; easne, quæ Antonio Andriensi episcopo, an quæ Gonsalvo Hernandez Cordubensi, inscriptæ circumferuntur. Primas certe indicat auctor Dissertationis Romanæ; secundas Missorius. Circumfertur quidem (inquit hic) Epistola quædam Francisci de Bautio Andriensium ducis, cujus rei apud chronologos exemplum deprehenditur; alterum ad Gonsalvum Cordubensem, cognomento Magnum Ducem, apud Marcum part. 1, lib. 2, cap. ultimo; ad episcopum Andriensium alterum apud Wadingum an. D. mcccxxx, num. iv. Deinde postquam, interjectis aliis, dixerat, eam, quæ Andriensi episcopo inscripta est, a Jacobo Oddone in Francischinam esse illatam, sic pergit.

Lusitanice
edidit Mar-
cus, et Italicæ
Diola,

F

92 Marcus vero, Chronicorum auctor, undenam persimilem excrisperit epistolam, non facile dixerim. Nam, quod ex Historia authentica vitæ S. Francisci eam sumpsisse fatetur, haud puto, Francischinam a Marco indigitari; propterea quod, quæ in Francischina legitur, Andriensium episcopo missa fuit, sed quæ apud Marcum, Gonsalvo Cordubensi. Multum diversa hæc sunt ab iis, quæ de Marci editione ex alia Dissertatione Romana, seu Rugili, retulimus; at utra ex parte stet accuratio,

de cujus edi-
tionibus

ex

A ex primigeniæ Marci editionis inopia nequeo statuere. Habemus tamen geminam alteram, unam scilicet Lusitanicam, a Ludovico dos Anjos, Fratre Minore provincie Algarbiensis, revisore et qualificatore concilii generalis sacri Officii, curante et emendente, ut præfert titulus, factam Ulyssipone apud Petrum de Crasbeck anno 1615; alteram Gallicæ versam a D. Santeul ex editione Hispanica Didaci Navarri, editamque Parisiis typis Roberti Fouet anno 1625. In Lusitanica mox dicta parte I, lib. x, cap. 1 recensetur ea de re epistola Baucii, sed acephala, diciturque data fuisse ad Magnum Capitaneum Gonsalvum Fernandez; in Gallica vero in fine libri II integra, Antonio episcopo Andriensi inscripta, sed versa ex autographo Latino, quod in manus incidit magni Capitanei Gonsalvi Hernandez; quo tempore hic Neapolitanum regnum expugnabat. Hæc, non illa, nostro Horatii Diolæ apographo consenti.

non consenti-
entibus

95 Nullum vero ejusdem per Diolam versionis Italice exemplar typis editum ad manus meas pervenit; quare solum observare hic possum, non eodem modo de ejusdem editionibus loqui Gabrielem Rotomagensem et auctorem Dissertationis Romanæ. In hac sic legitur: Demum Horatii Diolæ Bononiensis Italice litteras ipsas reddidit, ac typis Venetiis prodidit opera Dominici de Imberti anno MDLXXXV (seu MDLXXV) apud illum autem sic: Horatius Diola, Bononiensis sæcularis, e lingua Lusitanica, aut Hispanica, traduxit in idioma Italicum primam partem Chronicorum Ordinis Minorum, a P. Marco de Ulyssipona collectorum, et illam impressit Venetiis anno MDLXXXII apud Antonium Ferrari. In illa editione ponit lib. II in fine Epistolam Baucianam ad episcopum Andriensem Antonium; deinde ista editio fuit emendata in aliquibus locis ab ipso Horatio Diola, et postea reimpressa Parmæ apud Erasmum Viotti circa annum MDLXXXIII, ut puto; nam in frontispicio non est signatus annus impressionis, sed tantum in fine Epistolæ dedicatoriæ data est de anno MDLXXXII.

pauca anno-
tantur.

94 Sed, quidquid sit de anno impressionis, ista editio Parmensis est posterior Veneta citata, ut patet ex Epistola dedicatoriæ et Allocutione ad lectorem, initio primæ partis secundæ editionis, nempe Parmensis, appositis. In ista secunda editione Parmensi non ponitur amplius EPISTOLA BAUCIANA AD EPISCOPUM ANTONIUM, sed bene alia epistola BAUCIANA AD MAGNUM CAPITANEUM GONSALVUM HERNANDEZ DE CORDEBA; et ponitur, sicut in prima, lib. II in fine. Fortasse hæc de editionibus Diolæ discrepantia tollenda est, dicendo, Dissertationis Romanæ auctorem, non de Chronicorum Marci, sed de Baucianæ epistolæ ex illis excerptæ, et Italice seorsum vulgatæ, editione agere. Porro, quod nos ex Diolæ editione descriptum habemus, exemplar continet Baucii epistolam ad Antonium Andriensem episcopum, cui etiam inscriptam asserit Gabriel, quam Diola in prima editione Italica Chronicorum Marci dederat, et in cujus locum in secunda editione substituit alteram, velut ab eodem Baucio ad Gonsalvum Hernandez scriptam; verosimiliter, quod hanc illi præferendam putaverit. Idem statuendum videtur de Ludovico Dos Anjos, qui in sua Lusitanica editione eorumdem Chronicorum epistolam Baucii Gonsalvo inscriptam exuclit.

Videtur ea-
rumdem litte-
rarum fides

95 Mittamus modo reliquas Baucianarum litterarum editiones, ut primam, post anonymum Hispanum, Marci Ulyssiponensis, et, qui hunc secutus dicitur, Horatii Diolæ, ponderemus. Secundum hæcenus allegata Cardinalis Astorgius, Nicolaum V Romanum Pontificem comitatus, corpus S. Francisci vidit integrum, incorruptum, atque instar vici, sine ullo fulcimento, suis pedibus insistentem erectum, anno 1449; idemque Cardinalis hujusce rei arcanum, quod ex hujusdem Pontificis mandato religiose servaverat, appropinquante morte (anno, ut videmus, 1451) revelavit Jacobo Cavalline, prius canonico Beneventano, deinde episcopo Laquidonensi anno 1452 creato. Hic, quæ ab Astor-

gio audierat, narravit Francisco Baucio, Andriæ duci, eademque ab illo ad Antonium Andriensem episcopum scriptis consignata recepit, et dono misit Gonsalvo Hernandez Cordubensi, tunc regnum Neapolitanum expugnanti. Gonsalvus, in patriam rediit, easdem Francisci Baucii litteras, ad Antonium Andriensem episcopum datas, et a Jacobo Laquidonensi antistite sibi donatas, Lusitanice verti, typisque vulgari permisit, aut etiam curavit; idque effectum fuit per Hispanum anonymum, qui illas ex autographo Lusitanice versas una cum Vita S. Francisci omnium primus juris publici fecit.

96 Post hæc Marcus Ulyssiponensis easdem ex illo anonymo Hispano verbatim eodemque Lusitano sermone fideliter excerptas suis Minorum Chronicis addidit anno 1356; ac tandem Horatius Diola Bononiensis ex Marco Italica lingua donatas, illiusque editioni præ ceteris conformes, typis dedit Venetiis anno 1585 seu 1375, ex qua editione acceptum est apographum nostrum, quod Latine reddidi. Itaque harum litterarum fides et auctoritas pendet a sola fide et auctoritate istius anonymi Hispani, qui auctoris ipsius loco habendus est; nullus enim alius laudatur, qui dixerit, se autographas Baucii litteras vidisse, aut ea, quæ in istis litteris narrantur, vel ab Astorgio, vel a Jacobo episcopo Laquidonensi, vel ab Antonio Andriensi episcopo, vel denique a Baucio quocumque modo intellexisse. Jam vero quis, cujus fidei, cujus auctoritatis ac conditionis anonymus ille fuerit, non exponitur, nec cum chronologia stare potest occasio, qua Baucianæ illæ litteræ Gonsalvo Hernandez (a quo in Hispaniam perlatae perhibentur) a Jacobo Laquidonensi antistite dono datæ dicuntur; nempe quo tempore hic Neapolitanum regnum pro rege Catholico Ferdinando expugnabat. Celebris hic belli dux ob res insigniter gestas Magnus Capitaneus cognominatus, non legitur in hunc finem in Italiam venisse ante annum 1495, unde post subactum idem regnum in Hispaniam rediit anno 1507, ubi anno 1515 mortuus est. Sed diu ante 1495 obiit Jacobus Cavalline, in cujus sede Laquidonensi apud Ughel. tom. VI Italix sacræ auctæ col. 859 ab anno 1471 usque in 1506 leguntur Petrus, Joannes et Nicolaus, in Arianensi eo tempore Jacobus Perphida, Nicolaus, Paulus, ac iterum Nicolaus; ut adeo non potuerit laudatus Jacobus Baucianus litteras Gonsalvo regnum Neapolitanum expugnanti donasse.

97 Sed nec ipsi Dissertationis Romanæ auctori satis firmam visam esse eam donationem, colligo ex eo, quod, ut dubii assolent, illam referat cum verbo fertur; ac deinde etiam subdat: Ut utero ea res se habuerit, certum est, sub iisdem temporibus in linguam Portugallensem translata, ab Hispano anonymo fuisse editas cum Vita S. Francisci. Sit ita: verum agnita hujus donationis falsitate, litterarum fides etiam magis unice pendet ab anonymo, illarum primo editore, qui cum cetera nobis ignotus sit, nescimus, an, si minus de impostura, saltem de nimia credulitate, et facilitate in temere admittendis ab alio quopiam deceptore obrutis litteris suspectus esse nequeat. Id interim certum est, earundem litterarum auctoritatem non posse esse potiore, quam istius anonymi, primi editoris.

AUCTORIS
C. S.

et auctoritas
unice pendere

E

ab Hispano
anonymo, il-
larum primo
editore.

F

§ VII. Personæ in Relatione memoratæ tempori et adjunctis congruunt; corporis B. Aegidii præsentia perperam asserta: variarum litterarum diversa inscriptio, non consona et falsa narratio.

Nunc ad ipsasmet Baucii litteras expendendas veniamus, ducto principio a personis, quæ in iis memorantur. De hisce ad propositum nostrum ita recte observat Romanæ Dissertationis auctor Rugilus: Personarum advocatarum (a Nicolao V ad videndum corpus S. Francisci) veritatem generatim tuetur ipse Waddingus ad annum MCDLXIX num. 11, ubi aperte testatur, se oculis suis percussisse integrum Nicolai V Pontificis Regestum et Acta consistorialia,

Personæ in
Baucianis
litteris memo-
rata

AUCTORE
C. S.

siorialia, ibique personas a Baucianis litteris adscitas, præcipue vero Austergium (*alii Astorgium dicunt*) et Jacobum opportune contulisse; quo fit, (ut ipse concludit) ut omnia optime cohaereant. Constat præterea ex aliis, Eustorgium, narrationis illius testem et originem, ex familia fuisse Agnesia Neapolitana, et vixisse annos sexaginta, ut ex ejus epitaphio Romæ palam in claustro S. Mariæ supra Minervam. Exploratum est insuper, creatum illum episcopum Miletî in Calabria a Joanne XXIII; hinc ad ecclesiam Ravellensem fuisse translatum anno MCDXIII; inde ad Amalphitanam (*imo ad Melphensem*) postea a Martino V Pontifice ad Anconitanam anno MCDXXII; postmodum ab Eugenio IV ad archiepiscopalem Beneventanam anno MCDXXXVI; præterea a Nicolao V ad Romanam purpuram evectum sub titulo S. Eusebii anno MCDXLVIII; demum obiisse Romæ die x Octobris anni MCDLI.

in adjunctis
omnibus recte
invicem

99 Jacobum Cavoline, cui Astorgius ea revelasse dicitur in litteris Baucianis, primo fuisse canonicum Beneventanum, deinde vero anno 1459 Laquidonensem episcopum creatum esse, probatum ex Ughello est supra num. 65. De tertia persona in iisdem litteris memorata, quæque Nicolao V sacrum corpus visenti adstitisse dicitur, Waddingus loco proxime citato hæc addit: Petrus de Noceto, qui Pontificem ad ecclesiam subterraneam associavit, eidem (*Pontifici*) fuit a secretis, ut ex multis Pontificiis tabulis, seu Brevisibus mihi constat. De Astorgio quoque ac Baucio post pauca subdit: De Cardinalis Astorgii pietate, et ducis Andriæ virtute multoties loquebatur B. Jacobus Picens, et ducem quotidie recitasse divinum Officium, et multa pii principis munia exercuisse, narrabat etc. Is ipse est Franciscus Baucius, seu de Balzio, Andriæ in Apulia dux, qui corpus S. Richardi Andriensis episcopi anno 1458 invenit et transferri curavit, ejusque rei historiam anno 1451 conscripsit, quam habes in Opere nostro editam a Papebrochio ad diem 9 Junii a pag. 248. Hæc observo, ut studiosus lector advertat, minime alienum fuisse a laudati ducis pietate et indole, mirabilia Dei in Sanctis ejus etiam scripto celebrare; minusque miretur, si Antonius Andriensis episcopus ab eo postulaverit, ut, quæ a Jacobo Cavoline de prodigioso statu corporis S. Francisci audierant, scriptis consignaret, idque ille facere non recusaverit.

et tempori
congruunt.

100 Insuper eodem, quo isti floruerunt, tempore Andriensem in Apulia episcopatum tenuit mox memoratus Antonius, quo rogante, dicitur Baucius sæpe dictas litteras composuisse et eidem inscripsisse. Nam apud Ughellum tomo VII Italiæ sacræ auctæ, in serie ejusdem sedis antistitem col. 951 hæc legere est: Fr. Antonius de Joannocto, Andriensis et Montis Pelusii episcopus anno MCDLX, mortem operit anno MCDLXIII; sed in margine additur, hunc forte eundem esse cum præcedenti, de quo ibidem sic legitur: Fr. Antonellus Ordinis Minorum, antea episcopus Gallipolitanus, ad hanc ecclesiam translatus xii Kalendas Octobris anno MCDLII, simulque fuit Montis Pelusii episcopus, qui primus illius sedis præsul numerandus est in serie supra relata tom. I. Eundem esse, persuasum habeo ex Antonii Melissani Supplemento ad Annales Waddingi, in quo is ad annum 1451, num. 5 docet, fratrem Antonellum de Joannetto a Nicolao V Gallipolensem episcopum creatum esse. Idem itaque videtur, qui ab Ughello Frater Antonellus... antea episcopus Gallipolitanus, et Frater Antonius de Joannocto (*velut alter*) nominatur, quemque Antonius Melissanus Antonellum de Joannetto Gallipolensem episcopum dixit. Quantumvis tamen duo diversi essent, sic utique congruunt tempori, ut utrius scribere Baucius potuerit. Apprime igitur conveniunt nomina, ætas, dignitates, ceteraque adjuncta personarum, in Baucianis litteris nominatarum, quod ad earumdem fidem non parum conferre debet.

101 Porro res ipsa (*ita rursus Dissertatio Romana*) sive narrationis series atque complexio in

facti substantia absurdi habet nihil; imo nihil non optime traditioni nostratæ antiquiori, ac posteriorum testium relationibus compositum; quod arbitratur perspicuum. Circumstantias quod attinet, non imus inficias, discrepare nonnulla, tum in ipsarum narrationum ac litterarum, præsertim Bauciarum, dictione, versione, textura, tum in ipsis vocatis atque narratis rebus: sed hæc tanti non sunt, ut rei substantiam afficiant, et auctoritatem omnem historiæ subvertant. Hæc *ibi: ego, ne dissertationem meam implexiorem reddam, de dicta litterarum varietate, earumdemque in narratione dissonantia, agam infra; nunc vero solas, quas ex apographo Italiæ versionis per Diolam factæ Latinas exhibui, paulisper expendam.*

102 Omnino fatendum est, hæc longe puriores esse ceteris; sunt tamen et in iisdem, quæ suspicionem minime favorabilem nata sunt movere. Media e tribus illis tribunis seu sacellis in fornacem erectis, in qua S. Francisci corpus stabat, dicitur tota miraculose facta, atque ita novum rursus obruditor miraculum, nisi credamus, id ita quidem Astorgio ob venustatem artificii visum esse, sed sacellum illud humana opera elegantius se crexit in pedes; sive enim illud in nova arca ex ecclesia S. Georgii illuc translatum fuerit, sive in eadem (quod verisimile est) in qua primo fuit sepultum, et de qua Thomas Celanensis expresse meminit in Vita edita num. 118; arca illa eodem loco, in quo ipsum est corpus, esse dicenda est; nam si post illam corporis erectionem inde fuisset amota, procul omni dubio inter sacras reliquias servaretur alicubi, quod a nemine traditum legi.

103 Latere vero eam ibidem sub terra, verisimile non est, si, ut Astorgius num. 77 etiam asseruit, duorum S. Francisci sociorum corpora in sacellis proximis, inclusa suis arcis, supra terram quiescant. Quorsum enim sancti Patris corpus, non æque ac duorum sociorum illius corpora, supra humum fuisset depositum; maxime cum in tam arcano seculo loco nihil ipsi timendum esset a raptoribus? Verum ea ipsa de duobus illis corporibus, simili integritate et fragrantia divinitus donatis, narratio suspecta mihi est, tum quia sic cumulantur miracula, tum quod eorumdem nomina nec Astorgius, nec quisquam alius, quem sciam, proferat, quorum notitiam non facile obliterari potuisse, atque suadent miram fragrantiam asserta integritas et tam honorificè prope sanctum Patrem suum in singulis separatis sacellis sepultura.

104 Quod autem eodem num. 77 dicitur: In ingressu vero vidimus gloriosum corpus beati fratris Egidii, certo falsum est; cum constet, hunc Beatum apud Perusium in suburbano conventu mortuum esse, et Perusii sepultum, ibidemque sub proprio altari coli; ut videri potest in Opere nostro ad diem 25 Aprilis, consentientibus Waddingo, ceterisque scriptoribus Ordinis Minorum; ut non nisi imperitus et incautus narrator potuerit illud in subterranea S. Francisci Assisiensi ecclesia collocare. Hic tam turpis error cui tribuendus est, Astorgione Cardinali, an Jacobo Laquedonensi episcopo, an Francisco Baucæ duci Andriensi? Auctor Dissertationis Romanæ, ut hanc a Baucianis litteris labem abstergat, non unam inivit viam. Quod autem (*ait*) in ipso Ulyssiponensi exemplari (ad quod ceteras earumdem litterarum editiones exigi oportere statuit) corpus B. Egidii ad oram ecclesiæ illius subterraneæ vidisse, etiam narret Eustorgius, cum sit ex adverso compertum, corpus B. Egidii, vulgo extatici, requiescere in ecclesia S. Francisci ad Montem Perusii, adminiculum hoc unum, non in narratione ipsa, sed in ejus calce, ac præter ordinem manifestissime adjectum, tum non ab omni interpolationis suspitione subducitur; tum, si revera Eustorgii

D
Est quidem
ista relatio
ceteris purior.

displacent tamen
in ea quadam
adjuncta.

E

maxime de
invenit duobus
corporibus
odoriferis.

F

et corpore B.
Egidii, certe
ibi non existente;

ac

A ac Marci illud sit, confestim ac tute mendacii convinci non potest.

nam altum indicari, quam Ecstaticum, non est verisimile,

105 Nam Extaticum illum Ægidium non dixit; atque proinde alius quæ esse potuit Ægidius præter Extaticum: vel tandem, si nullum ab Extatico extitisse unquam contendas, id iterum, non in relationis sinceritatem, sed in spectantium conjecturam urget. Non enim subdit Eustorgius monumentum, unde id certo cognoverit; arbitratum potius suum refert; quod si revera arbitratus est, deceptus est quidem, dum illud est arbitratus; at verum dixit; adeoque nec Eustorgius narrans, nec Marcus referens, mendacii culpandus est. Ægidius, qui Perusii quiescit, propter frequentes ecstases suas vulgo dictus est Ecstaticus; de hujus corpore hic agi, certe credidit scriptor litterarum Baucianarum, quas Petrus Rodulphus, Henricus Sedulius, et post hos Waddingus ediderunt; cum in his Ecstatici cognomen expresse addatur. Eundem indicavit alter earundem litterarum Gonsalvo Fernandez inscriptarum Lusitanus editor, Ludovicus Dos Anjos, in quibus dicitur corpus sancti fratris Ægidii, qui, dum adhuc viveret, meruit videre Jesum Christum; quod de B. Ægidio Ecstatico, Perusii quiescente, non uno in loco asserit inter ejus dicta ad supra citatum diem 25 Aprilis.

B nec quis ille alius sit, assingnatur.

106 Quid multa? ipso patente auctore Dissertationis Romanæ, nescitur, quis sit iste alter B. Ægidius, cujus corpus Astorgius in subterranea Assisensi ecclesia vidisse in his litteris perhibetur. Nec propterea Marcus, si anonymum Hispanum fideliter descriperit, culpandus mendacii est; imo nec Astorgius; sed quaeritur hic, quam verosimile sit, assertum istud vere Astorgii esse, cum certo falsum sit. At enim, inquis, ita ille ex conjectura erronea arbitratus est. Sed quotusquisque est, qui in simili casu non interroget, si possit, eos, qui novisse debent? Potuisset autem id Astorgius facile peruncitari tum ex gardiano, tum ex tribus illis fratribus, sacri loci custodia deputatis, qui adfuisse dicuntur. An et hos id ignorasse, dicemus? Quam verisimile hoc sit, erudito lectori statuendum permitto. Demum interpolatio non satis probatur ex eo, quod res alieno loco narretur, cum id fieri potuerit, quia litterarum scriptori, ad narrandum S. Francisci corporis miraculum (quod narrandum sumpsit) properanti, in initio sermonis non incidit de altero illo corpore loqui.

Quam ob rem litterarum fides hic vacillat,

107 Si tamen interpolatio omnino hic agnoscenda esset, non foret editio, ad quam cetera litterarum Baucianarum exemplaria exigenda et velut ad Lydium lapidem revocanda essent. Non magis favorabiliter de eodem in aliis Baucii litteris editis asserto judicavit R. P. Raymundus Missorius, Minor Conventualis et sui Ordinis chronista, in sua, quam habeo, dissertatione Ms., dicens: At ea (epistola) quam Waddingus vertit, turpiter depravata fuerat; utpote quæ aliena consueti falsa, minimeque Marco (Ulyssiponensi) suspecta; cujusmodi sunt, quæ de Fratris habitu D. Dominici induto, ac de Fr. Ægidio sub eodem fornice jacente, inibi loquitur. De corpore illo, S. Dominici habitu induto, quod in exemplari supra dato rectius siletur, sermo infra redibit. Multo etiam rectius nihil dicitur de corpore B. Ægidii in relatione Jacobi Oddonis, quam § 4 recitavi; quæ proinde ex hoc capite editionibus Marci et Diolæ præferenda est.

non tamen objectas longiores exclamations.

108 Quod in iisdem memoratis litteris displicere cuiquam forte insuper posset, laudatus Romanæ Dissertationis auctor Rugilus sic diluit: Si præterea causeris prolixiores illas conciones et exclamations, tum Pontificis relati, tum Eustorgii referentis, te mitto ad Livii et historicorum omnium conciones, exclamations, perorationes fusissimas quandoque, ornatissimas ac vehementissimas, quas esse eandem a ducibus vel regibus illis habitas, quibus tribuuntur, nullus admiserit, nisi dumtaxat quoad rei substantiam: quodque historicis, utcumque gravissimis, fas esse ultro, nulla gravitatisque sinceritatis jactura, litterarum omnium respectu jam diu sponte decrevit. Non igitur laborabimus, si

locutiones illas affectusque Pontificios Bauciana oratio expoliverit, aut Jacobi Cavaline, aut etiam Eustorgii ipsius devotio, non nihil enarrando immutaverit: hoc enim vulgo et licet et decet, ac prorsus inoffensam relinquit rem. Ita est; non refragabor, similia adjici potuisse, stante reliquæ narrationis veritate.

109 Promiseram supra, me etiam alias ejusdem visitationis relationes, seu alia Baucianarum litterarum exemplaria examinaturum: hoc ergo nunc præstabo; sed solum breviter, quia ipsimet Missorius et auctor Dissertationis Romanæ, eas interpolatas vitiatasque agnoscunt. Jam monui, duas præcipue circumferri de hoc argumento Baucii epistolas, unam scilicet ad Antonium Andriensem episcopum, alteramque ad Gonsalvum Hernandez vel Fernandez Cordubensem insignem belli ducem; et harum primam Lusitanice versam, ex anonymo Hispano a Marco Ulyssiponensi Chronicis Minorum insertam, ac deinde ab Horatio Diola Italice editam, teste auctore Dissertationis Romanæ. Dixi etiam, si R. P. Raymundo Missorio credimus, eam, quam Marcus Ulyssiponensis edidit, non Antonio Andriensium antistiti, sed laudato Gonsalvo inscriptam esse; Diolam vero, si R. P. Gabriele Rotomagensi standum sit, prius eam, quæ ad eundem Antonium episcopum exstat, ac paulo post, quæ ad prædictum Gonsalvum data legitur, Italice vulgasse; hancque, sed acephalam, etiam legi in Marci Ulyssiponensis Chronicis, a laudato Dos Anjos Lusitanice recusas.

AUCTORE C. S.

Earundem litterarum inscriptio

110 Porro Petrus Rodulphus, et post hunc Henricus Sedulius et Lucas Waddingus suam Baucii epistolam, omisso episcopi nomine, datam nolant ad reverendissimum atque ornatissimum D. D. Andriensem episcopum; Santeulius in versione Gallica earundem Chronicorum de loco sedis consentiens, episcopum Antonium nominat; Pompeius vero Pellinus, a Gabriele Rotomagensi laudatus, in Historia Perusina similem Baucii epistolam ex Ms. Latino, ut ait, inventam, datamque ad Antonium d'Antaudro, episcopum de Monte Piloso scriptam recensuit. Quid hæc Marci Chronicorum interpretum, aliorumque in inscriptione epistolæ Baucianæ variatio aliud indicet, quam duas ejusdem Francisci Baucii nomine circumferri epistolas non satis certæ fidei, quarum una propterea uni, alia alteri, vel falsa vel suspecta visa fuerit? Quorsum enim Horatius Diola intra tam breve tempus modo unam, modo alteram vulgaverit? Mihi quidem verisimilior hic non occurrat ratio, quam quod Diola priorem fabulosam agnoscens, crediderit expedire, in secunda editione eadem substituere alteram; quamquam id nec fidei interpretis sit, nec sat feliciter ei cesserit.

E

in variis editionibus variat,

111 Lectiones, quæ in editionibus Diolæ Venetæ et Parmensi, Rodulphi et Pellini occurrunt, varias atque aliis alias magis invicem contrarias, octo numero annotavit Gabriel Rotomagensis, ex quibus ego præcipuas tantum ejusdem verbis hic refero. Editiones Venetæ Ferrarii et Parmensis dicunt, secretarium summi Pontificis retulisse Papæ angustias, quibus laborabat guardianus; et editio Pellini dicit, guardianum ipsummet in propria persona ivisse ad Papam, audita a secretario voluntate Pontificia videndi corpus Seraphicum... Editio venetæ apud Ferrarii dicit, quod, quando Papa cum suo comitatu et Religiosis cepisset incedere ad videndum corpus S. Francisci, invenerunt densum et spissum murum, et quod Religiosi inceperunt ferramentis illum frangere, ita ut foramen seu apertionem sufficientem fecerint, ut commode ingredi possent. Editio vero Parmensis dicit, quod invenerunt murum densum ita sufficienter apertum, ut commode possent ingredi; ergo non inceperunt, præsentente Papa, frangere murum Religiosi; ultra quam quod hoc fuisset indecens, ducere Papam ad videndum corpus, non aperto muro, antea quam Papa veniret ad ecclesiam subterraneam...

F

ex quibus etiam quædam observantur

112 Editio Venetæ apud Ferrarii refert, visitantes invenisse unam portam æream seu æneam, cum tribus pessulis ferreis; editio Parmensis ait, fuisse tres

minime consentientia, tres

ACTORE
C. S.

tres januas de metallo pulcherrimis artificibus cælatas, super quas erant tres seræ cum tribus clavibus et pessulis. Editio Tossiniani (*id est, Petri Rodulphi*) unam invenisse portam ferream, in qua erant tres catenæ ferreæ, quæ apertæ fuerunt clavibus. Editio Pellini dicit, fuisse unam portam æneam, habentem tres semi-catenas cum diversis clavibus... Editio Veneta apud Ferrarii dicit, Papam, cum introvisset solus ante suum comitatum, expletis suis orationibus, vocavisse alios, ut ingrederentur; sed editio Parmensis dicit, quod alii ingressi sunt ex seipsis, non vocati, et hoc ut adjuvarent Papam: timebant enim, ne exanimis factus esset, cum dividisset eum singultientem et lachrymantem; et intrantes invenerunt eum prostratum in terra lachrymas effundentem.

quæ ab eodem
scriptore ne-
queunt esse
profecta.

115 Editio Veneta apud Ferrarii dicit, corpus Seraphicum stare supra unam petram in medio; editio Tossiniani ait, tribunalam mediam fabricatam esse cum uno tabulato admirando marmoreo, in cujus medio erat una lamina marmorea, supra quam erat in pedes sacrum corpus. Editio Pellini fert, corpus stare in pedes supra unam basim marmoream egregie elaboratam: sed editio Parmensis longe diverso modo loquitur: nam dicit, in medio forniciæ esse unam portam demissam ad instar cordis factam, usque ad cingulum altam, et ibi, seu in illo loco, existere corpus gloriosissimum in pedes sine ulla humana arte et sine fulcro. *Hæ sunt præcipuæ discrepantes lectiones, quas Gabriel observavit reperiri inter has quatuor primas editiones epistolæ vel epistolarum Baucianarum (ut asserit) in Italia factas ab anno MDLXXXII ad annum MDCCII circiter, id est, intra parvum spatium decem annorum; quæque cum non possint ab uno eodemque litterarum scriptore, nisi stolido, profectæ esse, non possunt etiam non ut minimum valde suspecta facere omnia de hoc argumento exemplaria litterarum, quæ velut a Baucio, sive ad Antonium Andriensem episcopum, sive ad Gonsalvum Hernandez scriptæ feruntur.*

quæque an
præcipuæ ca-
rum relationis
fidem

114 Haud equidem scio, an de fictis suppositisque Baucio litteris suspicionem ex eruditorum animis satis exemptura sint, quæ in hunc finem annotavit sæpe laudatus Rugilus auctor *Dissertationis Romanæ*. En ea: At Baucianæ, quæ circumferuntur, litteræ multiformes sunt. Id vero nil mirum. Fere communis ista est labes scriptorum omnium, mendis, lacunis, variantibus, contrariis etiam lectionibus plena sunt omnia: interpolatorum fraudes, amanuensium oscitantia vel malitia, jam totum litterarum orbem complevit. Quot exantlati labores in expurgandis Græcis atque Latinis scriptoribus, utinam tandem integris! Ea vero passim extrema malorum patiuntur, quæ variis transvecta et immutata linguis, orbem quodammodo peregrinantur, et stabili nulla in sede consistunt. Qua de causa quid ipsis divinis Scripturis obvenerit; quantopere locutionum et sententiarum etiam diversitate, additione, detractone, versiones illarum discrepent; quam etiam irritis summorum ingeniorum conatibus, adeo nec illarum unam ad umbilicum deducere, vel castigare ad unguem huc usque potuisse profitentur, ut Vulgatam ipsam, omnium emendatissimam, jam mendis omnibus abstersam non affirmant, otiosum hic est enarrare.

non minuant,
lectoris judi-
cio permitti-
tur.

115 Nihil ergo hac varietate, aut etiam, si placet, contrarietate facilius, in Baucianarum præcipue litterarum versione atque editione multiplici; eo vel maxime, quod cum pia quadam atque privata quodammodo res fuerit, nec nimis fortasse præclarus primigeniæ dictionis honor, cuilibet interpreti liberum et opportunum fuit, servata narrationis substantia, Marte suo novis verborum et etiam, si libet, sententiarum formis referre; ut non potius versionem ac interpretationem, quam paraphrasim atque commentationem historiæ eam dixeris. Quam admodum vero Hieronymus jussu Damasi Novum Testamentum Græcæ fidei reddidit, quia Græcæ primum est traditum; itemque

Vetus Hebræo fonti restituit eadem de causa; D simili modo, quærenti Baucianarum litterarum (non quidem absolutissimam, quam petere, neque res sinit, neque opus est) possibilem atque probabilem integritatem, ceteris editionibus posthabitis, nec illarum authoritati quidquam derogantibus, ad Marci editionem et fidem reddendæ sunt. *Ut hoc ratiocinium valeret, saltem constare deberet, Franciscum Baucium hac super re litteras aliquas scripsisse, quod ab aliis negatur, et an sat constet, erudito lectori ex præmissis dicendisque judicandum relinquo.*

116 Ulut sit, exemplar a Marco vulgatum, si nostrum, quod ex Diola habemus, ei plane conforme sit, minus fabulosum est, quam passim relinquo. Nam in Latinis Rodulphi, Sedulii et Waddingi, uti et in Gallica Santeulii editionibus legitur, in eodem subterraneo loco stare etiam aliud corpus, habitu S. Dominici indutum, non minori, quam corpus S. Francisci miraculo suis pariter pedibus consistens, incorruptum, apertis oculis, et suavissimo fragrans odore etc.; quod, teste Gabriele, in editione Pellini dicitur ex omnium, qui aderant, opinione, atque etiam ex ipsiusmet Nicolai V affirmatione, esse corpus S. Dominici, Ordinis Prædicatorum institutoris; quam fabulam etiam prædicasse dicitur Marianus Florentinus. Verum hoc Astorgius Cardinalis, nisi somnians aut mentis suæ impos, Jacobo Laquidoniensi episcopo narrare non potuit, neque hic Francisco Baucio referre; quem nemo unquam merito dubitare poterit, nec porro dubitet, cum ejusdem S. Dominici corpus Bononiæ, unde ex hac vita ille ad cælos evolavit, in sui Ordinis ecclesia quiescat.

In pluribus
etiam legitur
fabula de cor-
pore S. Domi-
nici

117 Fabulam esse, agnoscit auctor *Dissertationis Romanæ*, quæ in suo Marci exemplari non legitur; sed simul (quod miror) contendit, etiamsi in ea legeretur, ceteræ narrationis fidem inde minime læsum iri. Quo pacto id existimet, audiamus. Sic habet: Quod ergo in aliis quibusdam adoptatam legamus fabellam inventi sub nostra Assiensis crypta corporis S. Dominici (quod tamen certissime Bononiæ, ubi obdormivit, asservatur) nil penitus refert. Hæc enim in exhibitis ex Marco Baucianis litteris non habetur. Quod etiam narrationis fidem non læderet: potuit enim exploratoribus illis, tenebroso præsertim in loco, et abripientis spectaculi tempore, corpus aliud quodcumque visum videri ac putari, indicis quibusdam fallentibus, corpus S. Dominici, quem tamen nec viderant unquam, nec, si vidissent, minus etiam decipi potuissent. Lapsus ergo fuisset conjecturæ non impossibilis, nec ad rem faciens Franciscani corporis atque prodigii. An esset inde pertimescendum, ne in ipso S. Francisci corpore conspiciendo et contractando similiter decipi possent? Signatum est S. Francisci corpus sigillis quinque digito Dei viventis. *Hactenus ille.*

aut alterius.
hujus habitus
induti ibi
stante.

118 Si *guardianus Assiensis* in tenebrosos locum, qualis esse debuisset illa subterranea ecclesia, Pontificem, et cum eo Cardinalem Astorgium, Gallicanum episcopum, et Petrum de Noceto, ad videndum S. Francisci corpus introduxerit, haud dubie sat adhibuit luminis, ut quicumque in eodem loco digna visu erant, isti commode possent contemplari; nec verisimile est, eam, quam *guardianus Pontifici* in manus tradidisse legitur, solam fuisse tunc faciem allatam. Nam et diem ego in Romanas subterraneas cryptas inductus fui, plures seu faces seu cereos accensos, tum majoris claritatis, tum cautionis gratia, habebamus. Satis ergo de lumine, in tenebroso illo aliquo loco, provisum fuisset, ut summus Pontifex, et quos adduxerat primæ notæ viros, facile discernere potuissent, utrum Dominicanum, an altero habitu indutum corpus ibi consisteret. Deinde, si visum Baucianis litteris credimus, non adeo fuerunt illi spectaculo corporis S. Francisci abrepti, quin etiam videre voluerint viderique duo alia sociorum corpora, quæ in clausis arcibus facebant; quanto magis id attentius fecisse credendi sunt, si ibidem corpus aliud incorruptum, in pedes erectum, apertisque oculis mirandum, conspexerint?

quam fabulam
ex facili erro-
re spectato-
rum

A 149 At errare non poterant in conspiciendo contractandoque corpore S. Francisci, sigillis seu stigmatibus quinque insignito. Fateor, verum an ad hoc probandum idoneus testis est, qui affirmat, visum tunc quoque ibidem esse corpus, seu S. Dominici, seu alterius e sacro Ordine Prædicatorum, simillimo miraculo incorruptum, in pedes pariter erectum stans, apertis lucidisque oculis, et insolita fragrantia admirandum; atque etiam ibidem spectari Egidii corpus, fabulatur? An, inquam, is ad fidem faciendam de viso S. Francisci corporis miraculo idoneus testis esse credendus est, quem in iisdem litteris atque in re simili semel et iterum fabulatore agnoscimus? Fabulatore dixi; quia nec B. Egidii corpus ibi servatur, nec ullo modo verisimile est, stare ibidem corpus, quale ipse descripsit, habitu Dominicano indutum, nedum corpus ipsiusmet S. Dominici; et si Cardinalem Astorgium adeo stupidum fuisse admittas, ut hæc per errorem crederet, saltem in promptu ille habebat guardianum conventus, tresque alios, qui adfuisse dicuntur, fratres Minores, a quibus errorem illum suum de doceret; neque verisimile apparet, aut illos ab eo de tam mirabili corpore non fuisse interrogandos, si illud vidisset, aut ipsos quoque in eodem cum Cardinali errore versatos esse.

120 Si ex hujus generis erroribus non liceat de fide dubiorum instrumentorum censere, qua demum crisi in discernendis veris a falsis utendum erit?

B Atque hæc de Baucianis litteris, in quibus corpus illud incorruptum, suisque pedibus insistent, habitusque S. Dominici indutum memoratur: nam nulla hujus mentio fit in exemplari Diolæ, quale accepimus, et in editione Lusitana Ludovici Dos Anjos; quæ tamen etiam de corpore B. Egidii velut in eodem loco existente non recte loquuntur. Rectius de utroque siletur in relatione, quam ex Francischina Jacobi Oddonis recitavi; sive quod hujus scriptor correctus Baucianarum litterarum exemplar nactus fuerit, sive quod duas istas fabulas agnoscens, eas studiosè prætermiserit: quorum quid verius sit, quis dicat? Id interim certum videtur, Relationem illam, sive hæc ab Oddone, sive ab alio, Francischinæ inserta sit, partem aliquarum vulgo Baucianarum litterarum esse.

§ VIII. An in iisdem litteris suspecta debeat esse narratio, quæ de solis patulis et sanguine manantibus vulneribus, vel de hisce et clavis in sacri corporis manibus pedibusque visis meminit.

A Aliud, quod mihi omnes, quas vidi, relationes suspectas facit, est, quod in iis non sic describantur S. Francisci manuum pedumque stigmata, sicut descripta leguntur in primis ejusdem Vitis, quarum auctorum aliqui ea suis oculis certe viderunt; sed sicut passim pinguntur et narrantur a recentioribus.

C Hoc ut manifestius lectori fiat, oportet hic singulorum primorum biographorum de hoc argumento dicta, etsi prolixiora et alibi jam data, denuo recensere. Thomas Celanensis, omnium, quos novimus, primus biographus, synchronus et discipulus ejus, in Vita edita num. 93 ad propositum hæc habet: Manus et pedes ejus in medio clavis confixi videbantur, superiorum capitibus interiori parte manuum, et superiori pedum apparentibus, eorum acuminibus existentibus ex adverso. Erant enim signa illa rotunda interius in manibus, exterius autem oblonga; et caruncula quædam apparebat, quasi summitas clavorum retorta et reperiussa, quæ carnem reliquam excedebat. Sic et in pedibus impressa erant signa clavorum, et a carne reliqua relevata. Dexterumque latus, quasi lancea transfixum, cicatrice obducta, erat; quod sæpe sanguinem emittebat, ita ut tunica ejus cum femoralibus multoties respergeretur sanguine sacro. Hæc Celanensis de Sancti, dum in vivis erat, sacris stigmatibus; de quibus, postquam ille obierat, num. 115 ita pergit: Cernebre mirabile erat in medio manuum et pedum

ipsius, non clavorum quidem puncturas, sed ipsos clavos in eis impositos, ex ferri recentis nigredine; ac dextrum latus sanguine rubricatum.

122 Tres S. Francisci Socii, Leo, Rufinus et Angelus, in Appendice ad Vitam primam num. 69 et 70 plane consonant his verbis: In carne ejus (dum vivebat) mirabilior apparuit impressio stigmatum Domini Jesu Christi, quæ Vir Dei pro posse abscondit usque ad mortem... licet hæc penitus celare nequiverit, quin saltem familiaribus sociis (e quibus erant certe iidem Leo et Rufinus) fuerit manifestum. Sed post felicissimum ejus transitum omnes fratres, qui aderant, et sæculares quam plurimi, manifestissime viderunt corpus suum (id est: ejus) Christi stigmatibus decoratum. Cernebant enim in manibus et pedibus ejus, non quasi clavorum puncturas, sed ipsos clavos, ex ejus carne compositos, et eidem carni innatos; ferri quoque nigredinem: dextrum vero latus, quasi lancea transfixum, verissimi ac manifestissimi vulneris rubra cicatrice erat obtractum, quod etiam sacrum sanguinem, dum viveret, sæpe effundebat. Simillima habet Anonymus in Vita, quam Commentario prævio membratim inserui; at solum hic addam verba S. Bonaventuræ, qui illo notior est, et auctoritatis majoris.

125 Is in Vita edita num. 195 de vivente Francisco sic fatur: Statim namque in manibus ejus et pedibus apparere cœperunt signa clavorum, quemadmodum paulo ante in effigie illa viri crucifixi conspexerat. Manus enim et pedes in ipso medio clavis confixi videbantur, clavorum capitibus in interiori parte manuum et superiori pedum apparentibus, et eorum acuminibus existentibus ex adverso. Erantque clavorum capita in manibus et pedibus rotunda et nigra; ipsa vero acumina oblonga, retorta et reperiussa, quæ de ipsa carne surgentia carnem reliquam excedebant. Dexterum quoque latus, quasi lancea transfixum, rubra cicatrice obductum erat, quod sæpe sanguinem sacrum effundens tunicam et femoralia respergebat. Deinde num. 216 et sequenti eadem, sed tum exanimati corporis, stigmata ita refert: Cernebantur quidem in membris illis felicibus clavi ex ejus carne virtute divina mirifice fabricati, sicque carni eidem innati, quod, dum a parte qualibet prementur, protinus, quasi nervi continui et duri, ad partem oppositam resultabant.

124 Inventa quoque fuit patentius in ipsius corpore... plaga vulneris lateralis instar vulnerati lateris Salvatoris... Erat autem similitudo clavorum nigra, quasi ferrum; vulnus autem lateris rubrum, et ad orbicularitatem quandam carnis contractione reductum rosa quædam pulcherrima videbatur: caro vero reliqua... candore nimio renitescens... Cum igitur in candidissima carne clavi nigrescerent, plaga vero lateris, ut vernans roseus flos, ruberet, mirandum non est, si tam formosa et miraculosa varietas jucunditatem et admirationem contuentibus ingererat. Hisce adde et alterum oculatum testem Alexandrum IV in Bulla pro eorumdem stigmatum confirmatione data anno 1259, inter cetera dicentem: In manibus ejus et pedibus expressa undique similitudo clavorum de subjecto proprietate carnis excrevit, vel de materie novæ creationis accrevit etc. deinde post pauca subdit, ut alii, laterale vulnus fluens sanguine. Vides, erudite lector, quam studiosè S. Francisci socius Thomas Celanensis, tres alii ejusdem socii Leo, Rufinus et Angelus, ac demum sanctus doctor Bonaventura, ipsius, tam vivi, quam mortui, stigmata describant, consentiantque omnes, laterale illius vulnus, dum ipse viveret, cicatrice rubra obductum fuisse, et sæpe quidem, non tamen semper, sanguine manasse; et post mortem quoque sanguine rubuisse; dum vero manuum pedumque stigmata caponunt, non nisi clavos carnos, duris nervis similes, sed nigrescentes, mediis manibus pedibusque innatos et inhærentes memorent, nulla facta de vulneribus aut sanguine defluente mentione.

125 Contra in Baucianæ epistolæ exemplaribus, excepto

AUCTORUM
C. S.

Tres Socii et
S. Bonaventura

E

expresse loquuntur de clavis iisdem inhærentibus.

non de patulis vulneribus aut sanguine manantibus, consentitque Alexander IV;

F

AUCTORE
C. S.
contra Relationes passim
hæc memorant, de istis
silent.

exceplo uno et altero, tacetur de clavis, et patula in manibus ac pedibus vulnera, recenti sanguine rubentia, a Nicolao V Pontifice, Cardinale Astorgio, aliisque comitibus conspecta in omnibus affirmantur. Locum accipe ex recensione Waddingi. Erat in pedis sancti medio (nam alter pedum, veste impeditus, dicitur, non fuisse ab illis visus) foramen cum sanguine ita recenti, acsi tunc mucrone pes fuisset confossus; ac paulo post: Manus similiter perforata, ut pedes, cernebantur, recentem sanguinem ostendentes. Qui hæc cum primorum biographorum assertis componere voluerit, non video, qua alia ratione se expediat, quam dicendo, clavos, quos idem biographi, si S. Bonaventuram ac forte Anonymum excipias, ipsimet viderunt, post primam aut secundam sacri corporis sepulturam novo miraculo e manibus pedibusque evanuisse, et in eorumdem locis recentia sanguinolenta vulnera apparuisse; quod an propter litterarum illarum fidem tuendam tutum sit dicere, æquus lector iudicet. Consentunt tamen hic non solum editiones Rodulphi et Sedulii, quas secutus Waddingus est, verum etiam nostra Lusitanica, Odoniana et aliæ relationes, quæ de viso ab aliis eodem sacro corpore circumferuntur, exceptis tamen Diolæ editione Italica, saltem una, et Gallica Santulii, quæ clavorum simul et sanguinolentorum in manibus pedibusque vulnere meminerunt.

B
At primis biographis favorabiliter explicantis,

126 Si solis Thomæ Celanensis ac trium Sociorum, quorum omnium certe magna hic est auctoritas, verbis standum esset, omnino oporteret dicere, S. Francisci manuum pedumque stigmata non fuisse vulnera, sed clavos visidem manibus ac pedibus infixos. Primus enim non modo silet de vulneribus, verum etiam ea non obscure negat, sic inquit: Cernere mirabile erat in medio manuum et pedum ipsius non clavorum quidem puncturas, sed ipsos clavos in eis impositos. Nec minus clare eadem negant Tres Socii, dum aiunt: Cernebant enim in manibus et pedibus ejus, non quasi clavorum puncturas, sed ipsos clavos etc. Anonymus in Vita Commentario prævio inserta, illis de clavis ceterisque consentiens, favorabiliter loquitur pro vulneribus. Verba ejus habet: Apparebant namque in manibus ejus et pedibus quasi fixuræ clavorum etc.; non tamen satis certum apparet, utrum per fixuras clavorum vulnera clavorum, an ipsos infixos clavos designet; quia, ut dixi, ipsa manuum pedumque stigmata eodem prorsus modo, quo Celanensis et Tres Socii, exponit.

ex testimonio
Eliæ, admittende sunt
quidem cicatrices,

C

127 At minime dubie loquitur frater Eliæ, et ipse quoque certo oculatus testis, in Epistola, quam mox a Francisci obitu ad suos Fratres Minores encyclicam dedit. Sic habet: Non diu ante mortem Frater et Pater noster (Franciscus) apparuit crucifixus, quinque plagas, quæ vere sunt stigmata Christi, portans in corpore suo: nam manus ejus et pedes quasi puncturas clavorum habuerunt ex utraque parte confixas, reservantes cicatrices, et clavorum nigredinem ostendentes; latus vero ejus lanceatum apparuit, et sæpe sanguinem evaporavit. Ut tam diversa probatissimorum testimonium asserta conciliantur, nihil mihi verisimilius occurrit, quam quod Celanensis et Tres Socii negaverint, visa esse in manibus pedibusque clavorum puncturas, seu per clavos inflicta vulnera, quia pro vulneribus solum supererant cicatrices, eoque clavorum capitibus atque acuminibus fere contactæ. Eadem de causa potuit S. Bonaventura de visidem vulneribus seu cicatricibus, quæ tamen non negavit expresse, alium siluisse.

non tamen
patula vulnera
aut manantia
sanguine.

128 Videntur ergo etiam in manibus pedibusque S. Francisci primo vulnera, ac deinde horum cicatrices fuisse; idque ipsum Crucifixo similiorem facit, et conformius est tum communi Catholicorum scriptorum sensui, tum etiam ipsiusmet Ecclesiæ, quæ ad diem 27 Septembris in Hymno Officii de impressione sacrorum Stigmatum in corpore S. Francisci canit:

Hæc die lætus meruit beata vulnera Christi.
Verum hæc ita admissis, non possunt non ut minimum vehementer suspecti esse, qui in supra dictis

relationibus asseverant, se vidisse in S. Francisci, post mortem suam postque elapsa sæcula mirabiliter stantis, manibus pedibusque patula et sanguine manantia vulnera, de clavis vero, nullum faciunt verbum, quos tamen tam ante, quam post obitum illius in visidem manibus ac pedibus maxime ac certe præ vulneribus seu cicatricibus, conspicuos fuisse, ex laudatis probatissimis scriptoribus extra omne dubium est. Nec omnis suspitionis immunes facile videri poterunt etiam alii, qui cum clavis illis potentia et fluentia sanguine vulnera in visidem a se conspecta testantur; cum, ut vidimus, ex primorum biographorum assertis cum Eliæ testimonio collatis ad summum possit admitti, in demortui Francisci manibus pedibusque simul cum clavis cicatrices vulnerum superfuisse.

129 Ut eam suspitionem prorsus amoveat auctor Dissertationis Romanæ, varia profert, quæ, ut postulat æquitas et veritatis amor, cum lectore communicabo. Primo, inquit, inter alias sancti Parentis exuvias religiose in hanc diem apud nos custodiuntur Assisii calceoli quidam rudes et lænei, quos memoria proditum est, S. Franciscum adhibuisse pedum stigmatibus contendis. Hi vero in interiori parte media, sacris quondam vulneribus respondente, hodie viduum sanguinem exhibent, quo comprobantur inspersi. Conformis est hæc traditio dictis S. Bonaventuræ, in Vita edita num. 200 observantis, S. Franciscum, ut pedum Stigmata celaret, pedibus incessisse calcatis. Et de sanguine quidem ex illis effluente nec hic nec alibi quidquam memorat; at difficilem hunc incessum fuisse, docet num. 205, ubi zelum ejusdem lucrandi animas post accepta stigmata commendans, inter alia ait: Faciebat proinde, quoniam propter excrecentes in pedibus clavos ambulare non poterat, corpus emortuum per civitates et castra circumvehi. Satis itaque verisimile est, per difficilem incessum aliquando e pedibus, sive apertis frictione cicatricibus, sive aliter distillasse sanguinem, qui calceolos infecerit; licet hinc inferre non liceat, ejusdem manuum pedumque stigmata fuisse vulnera sanguine manantia, dum ille viveret, multo minus postquam obiit; quod postremum certe primorum biographorum atque Eliæ dictis non congruit.

Oppositum
ex calceolis
ipsius sanguinolentis,

E

150 Secundo (ita pergit laudatus auctor in Dissertatione sua) libet antiquorum testimonia recitare cum Waddingo ad annum MCCXXIV § XII. Hæc autem sunt ipsa ejus verba, ex Speculo S. Francisci ad medium, ex Pisano conformitate VIII, et ex Antonino collecta. « Circa vulnere qualitate præter ea, quæ jam transcripsimus ex Bonaventura, notant » allii, plagas has non signa, non cicatrices fuisse, » sed patula vulnera et perfossa, perpetuum manantia sanguinem, corporis patentis aperturas. » Ad sanguinem sistendum quotidie alligari debuisse, testatum faciunt, præter alios, Speculum » Vitæ S. Francisci, Pisanus et Antoninus, cujus » hæc sunt verba: Fratri Leoni soli, tamquam » fideliori amico, B. Franciscus sua stigmata committebat tangenda, ut novas petiolas, id est, lin » teola, apponeret, motis aliis sanguine cruentatis. » Nam qualibet die inter clavos mirabiles et carnem » reliquam ad tenendum sanguinem, et mitigandum dolorem tales illi petiolas renovabat etc. » Hæc Waddingus ex vetustis scriptoribus citatis, quæ procul dubio Baucianarum litterarum sinceritatem mirifice confirmant.

et aliquot minus veterum testimonis

151 Sic est; ita habet Waddingus ex S. Antonini non videtur parte III, tit. XXIV, cap. 7, § 9, ex Speculo Vitæ S. Francisci, et Pisano in conformitate citata, quæ Antonino et dicti Speculi collector præluxit, et a qua proinde horum hic pendet auctoritas. At quam exigua hæc sit, tum alibi diximus, tum etiam ex hoc ipso loco licet colligere, dum non solum Thomæ Celanensi sanctoque Bonaventuræ ignota narrat, verum etiam Tribus Sociis, qui, cum eorum unus fuerit Leo, non poterant Leo, quo fecerunt, modo de S. Francisci pedum stigmatibus scribere, si vera essent, quæ ejusdem Leonis in applicandis sistendo sanguini linteolis

A *linteolis quotidiano obsequio Pisanus narrat. Et fuisset sane etiam peculiaris ratio obsequium illud non silendi, ad commendandum scilicet Francisci studium patiendi; ait enim Pisanus, consentiuntque laudatum Speculum et S. Antoninus, prædicta linteola a Leone singulis hebdomadam diebus renovata fuisse, excepto die Jovis de sero et per totum diem Veneris, in quo nullum remedium volebat apponi, ut amore Christi, eo die crucifixi, cum ipso penderet.*

neque ex quodam Bonaventurae loco.

152 Bonaventuram velut pro sua opinione etiam statem laudat idem auctor Dissertationis Romanæ, sic disserens: At nec ipse Bonaventura minimum illis (qui patentia et recenti sanguine fluentia vulnera in manibus pedibusque S. Francisci agnoscunt) adversatur; non enim a superioribus discrepat, dum sedulo ipsius verba perpendantur. Nam in Legenda Minori, in lectione sextæ diei hæc habet: « Dextrum quoque latus quasi lancea transfixum, » rubra cicatrice obductum erat, quod sæpe sanguinem sacrum effundens, tunicam et femoralia » in tanta copia respergebat, ut postmodum fratres, ea lavantes pro tempore, indubitanter » adverterent, quoniam, sicut in manibus et pedibus, sic » et in latere, Famulus Domini expresse haberet » impressam similitudinem Crucifixi. » Hæc sanctus doctor. Quis hic non videat, sole ipso clarius, patentia vulnera et sanguinem, ut in latere, sic et in manibus ac pedibus? A sanguine effuso e lateris vulnere fratres illi similitudinem Crucifixi, in manibus ac pedibus quæ patebat, et quam exploraverant, indubitanter cognoverunt. Igitur et nos eadem similitudinis vi et argumentatione indubitanter etiam animadvertimus, quod, quemadmodum similitudo Crucifixi in latere revera vulnus patens ac sanguinem fundens erat, teste D. Bonaventura, sic, teste prorsus eodem, similitudo eadem Crucifixi in Francisci pedibus atque manibus, vulnus similiter patens, et sanguinem similiter fundens, omnino esse debuit, ac re ipsa fuit.

153 Quid enim illud: Indubitanter advertere Crucifixi similitudinem e sanguine lateris in similitudinem similitudinis manuum ac pedum, si pedes vulnerati non fuissent, et sanguine non depluisent? Si soli clavi, pedibus manibusque confixi nullo cruore ac vulnere totam Crucifixi similitudinem in manibus pedibusque ferebant, igitur, sanguis e latere demissus et vulnere similitudinem quidem Crucifixi, ac vero etiam similiorem, conficiebat; sed longe ac prorsus aliam a pedum manuumque similitudine: hæc enim erat clavorum tantum, increnta ac invulnerata; illa vero vulnerata ac cruenta, et destituta clavo. Quo pacto igitur similitudo lateris, sicut similitudo manuum ac pedum, fuisset? Quid evidentius? Et hæc quidem Sancti doctoris ejusdem ac sociorum S. Francisci argumentum. Hæc ille, quæ si sint evidentiæ et ipso sole clariora, fateor, me in media luce cæcutire.

154 Teste Bonaventura (nam Socii ista non habent) laudati fratres quia in Sancti manibus ac pedibus similitudinem Christi, clavis cruci affixi, exploraverant, deinde ex deprehensio in tunica et femoralibus copioso sanguine, indubitanter adverterunt, illum etiam quintum Christi Crucifixi signum, vulnus scilicet lateris, quod nunquam quidem viderant, sed ex quo sanguinem illum fluxisse, merito statuebant, in suo corpore portare. Nusquam vero dixit sanctus doctor, eosdem fratres Crucifixi similitudinem e sanguine lateris in similitudinem similitudinis manuum ac pedum advertisse; sed, sicut cognoverant, sanctum Patrum suum per infixos manibus pedibusque clavos similitudinem Christi crucifixi præferre, ita ex comperto in tunica et femoralibus cruore certo didicisse, eundem per vulnus laterale etiam similitudinem Christi lateris, in cruce lancea transfixi, gessisse.

155 At enim sic fuerit alia similitudo in latere, alia in manibus pedibusque. Sit ita: nam hi similitudinem Christi, cruci clavi affixi, ac simul clavorum, quibus fuit confixus, exhibuerunt; istud vero simili-

tudinem transfixi lateris, non lanceæ, qua fuit transfixum. Sunt quidem hæc diversa signa, sed tamen suo quæque modo ad Crucifixi imaginem spectantia. Nimirum sancti doctoris argumentatio non statuit similitudinem signorum cum signis, sed ex signis similitudinem Domini Crucifixi. Ponamus tantisper, Franciscum manus pedesque suos eo, quo Bonaventura superius descripsit, modo clavis sic transfixos habuisse, ut nullum in iis vulnus sanguine manans, vel etiam prorsus nullum vulnus in iisdem apparuerit. Hi pedes manusque sic transfixi certe aliquam similitudinem prætulissent Christi, per manus ac pedes clavis cruci affixi. Hac similitudine jam explorata, quidni merito poterant fratres ex sanguine in tunicam et femoralia defluo etiam alteram illius cum Christo crucifixo similitudinem, in vulnerato scilicet latere, indubitanter advertere, quod Bonaventuræ argumentum unice exigere videtur. Ceterum meminerit lector, me ex Eliæ testimonio præter clavos etiam cicatrices in manibus et pedibus admittere.

156 Modo aliud ejusdem auctoris in Dissertatione argumentum audiamus. Ad hæc (ait) aliud instat petitum ex ipsa re. Ex adverso sistemate, patentia vulnera et sanguinem sacris Francisci stigmatibus (in manibus ac pedibus) denegante, radicitus evertitur mysterium impressionis sacrorum stigmatum, et expressa Crucifixi similitudo in S. Francisci corpore. Præcipuum atque necessarium mysterii ac similitudinis fundamentum sunt vulnera tantum et sanguis: hæc enim erant intima, inherentiæ ac propria in Christi corpore; hæc item sola e cruce jam depositum habebat; cætera extranea prorsus Christi corpori fuerunt. Franciscus ergo, qui vivens ac moriens, atque etiam post ipsam mortem, omnibus vetustissimis biographis consentientibus, Christi similitudinem in suo corpore prætulit, jam vere nullam habuisse convinceretur, si non jam ipsi vulnerato et cruentato Christi corpori, sed potius corporibus Christi corporis extraneis, ut clavi erant, similitudinem retulisset: et si Christi corpori, jam defuncto atque e cruce deposito, Francisci stigmatizatum corpus conferendum fuisset, dissimilitudinem potius omnem ac difformitatem redoluisset, et nullo modo Christi corpori assimilandum etiam post mortem veniret.

157 Præterea absurda dicenda forent appellationes atque voces significantis Francisci stigmatibus a vetustis, mediis, novissimis scriptoribus omnibus adhibita. Passim enim omnes PLAGARUM ac VULNERUM nomine ea vocant, ac tandem ipso SIGMATUM, quo et nos utimur, vocabulo; nam et alia non sunt; et Ecclesia ipsa sacrorum SIGMATUM festum celebrat ac nominat, et in hymno canit: MERUIT BEATA VULNERA CHRISTI. Modo soli clavi manibus pedibusque innati et infixi, plagæ, vulnera, stigmata re ipsa non sunt; CLAVATIONEM potius, ut ita dicamus, quam SIGMATIZATIONEM appellare rem hanc deberemus; quæ procul dubio absurditatem atque stultitiam sapiunt. Nunc ad hæc quid reponi possit, pro more ac numere nostro observemus.

158 In primis; si præcipuum atque necessarium mysterii ac similitudinis fundamentum sunt vulnera tantum ac sanguis; si sine his permanentibus, in manibus ac pedibus, Francisci corpus, tam ante, quam post mortem, nullam habuit cum Christi corpore similitudinem; fateri necesse est, Thomam Celanensem, Tres Socios, S. Bonaventuram et Eliam, dum Francisci corpus sacro Christi corpori simile exhibere voluerunt, prorsus dissimile et nullo modo assimilandum descripsisse: horum enim sex scriptorum nullus de patentibus vulneribus et sanguine in manibus pedibusque meminit, sed quinque primi clavos tantum in iisdem membris memorant, quibus sextus addidit, non vulnera, sed solas cicatrices. Fuerunt quidem clavi corpora sacro Christi corpori extranea, id est, ad illud non pertinebant; sed pertinebant tamen ad crucifixionem, cujus similitudinem Franciscus per illos in manibus pedibusque suis præfererat, et quidem expressius, quam per sola vulnera et sanguinem. Non igitur per illos dici debet Franciscus

AUCTORE
C. S.

Alia argumenta a similitudine Crucifixi.

E

et appellatio
ne stigmatum
petita

F

examinantur.

AUCTORE
C. S.

et ad ea re-
spondetur;

ciscus corporibus, Christi corpori extraneis potius, quam Christo crucifixo similis fuisse. Non enim videbatur Francisci corpus esse clavi, sed clavis transfixum, uti clavis transfixum fuit corpus Christi.

159 Quod additur de difformitate inter Francisci corpus corpusque Christi, jam de cruce depositum, nihil urget; aut enim illud huic satis simile fecerunt cicatrices cum clavis, aut, si quis omnimodam conformitatem inter illa adstruere velit, is contra omnium antiquiorum fidem negare debet, Franciscum, seu vivum seu defunctum, manus pedesque suos confixos clavis habuisse, qui certe in Christi e cruce deposito corpore non remanserunt, atque adeo saltem hanc inter utrumque corpus difformitatem debet admittere. Ex dictis etiam patet responsum ad argumentum a vocabulis in appellatione S. Francisci stigmatum usitatis. Laterale stigma vere vulnus fuit et saepe sanguine manavit; non tamen semper, nam etiam tam ante, quam post Sancti mortem obductum fuit cicatrice, ut supra demonstratum est ex probatissimis biographis, quorum quoque nullus asserit, inuitae, ex illo post Sancti obitum aliquid sanguinis fluxisse. Manuum pedumque signa stigmata dici possunt et plagae et vulnera, vel, quia in ipsa stigmatum impressione talia vere fuerunt, quod satis esset, ut de illo cani posset: Hac die latus meruit beata vulnera Christi; vel quia cicatrices vulnere loco in eis apparebant. Verum illa, dum Sanctus viveret, nedum post obitum, fuisse ac permansisse patula vulnera, sanguine manantia, nec ullus laudatorum biographorum asseruit, nec cum eorundem dictis verisimili modo mihi videtur posse componi.

B
ex quibus
omnibus ju-
dicit lector;

140 Quia tamen suum cuique est iudicium, subjungo hic ex eadem Dissertatione conclusionem auctoris, ut statuat aequus lector, rectene, an secus, se habeat. Ut publicas ergo Ecclesiae voces, biographorum atque scriptorum memorias, extantia monumenta rei, ipsum sacrorum stigmatum mysterium, ac recitatas tandem nostrorum testium Relationes uni penitus formae reddamus; hoc nobis asserendum statuimus. Clavos pedibus manibusque innatos, resultantes ac carnem excedentes asserimus: ipsi autem patentia vulnera, aequae ac in latere, et sanguinem manantia superaddimus. Sic tradita omnia atque scripta componimus, et expressam Christi crucifixi similitudinem perficimus. Hoc vero est inter lateris vulnus et alia discrimen, quod laterale vulnus aliud inhaerens non habuit, ut in latere Christi contigit (nam lancea, quae Christi latus transfixit, jam non in latere ipso constitit, ut in manibus et pedibus clavi. Huic ergo vulnere representando nihil erat praeter vulnus et sanguinem adjiciendum) vulnera vero reliqua, ut Christi vulnere integram referrent imaginem, et clavos simul inhaerentes, et oppositam in partem resultantes, et vulnera item et sanguinem, clavorum socia et effectus, mirabiliter quidem, sed prorsus veraciter, retinuerunt.

C
an firma sit
pro vulneri-
bus sanguine
manantibus

141 Sanguinis etiam discrimen non in rei veritate atque existentia, sed in rei modo ac quantitate fuit. Laterale enim vulnus effusius atque frequentius, alia vero paulatim atque guttatim, cruorem emittebant. Tandem laterale vulnus, quoad vixit sanctus Parens, pro viribus occuluit, neque petiolas illi contendo applicavit, sed corii frustum, quod inventum post mortem huc usque asservatur inter sacri nostri conventus Assisiensis reliquias, solemnique supplicatione circumferitur in die festo sacrorum stigmatum. Quod adeo illi cessit, ut illius familiarissimi (duos tresve excipiunt Thomas Celenensis et S. Bonaventura in Vitis editis, hic num. 201, ille 93) numquam illud viderint, nec nisi conjecturis ex lotis vestibus intellexerint, et quam plurimi, inter quos ipse Gregorius IX., ut apud Waddingum, de illius existentia subdubitaverint; nec demum unquam clarior illius percrebuerit fama, nisi post mortem.

laudati scri-
ptoris conclu-
sio.

142 Pedum vero manuumque stigmata, quantumvis veste calceisque sedulo a sancto Viro obvoluta, in propatulo tamen erant, ac late pervagata

per orbem; quae causa fuit primævis historiographis de laterali potius obscuriori multisque incomperito vulnere diligentius enucleatiusque disserere, quam de vulgatissimis manuum pedumque vulneribus. Hæc ille, de quibus atque ante a me contra allegatis iudicium penes lectorem sit; atque ulterius statuat, meritone an immerito suspecti esse possint testes, tum qui in S. Francisci, post mortem mirabiliter stantis, manibus pedibusque manantia sanguine vulnera, nulla facta de clavis mentione, tum qui et hos et illa a se conspecta profertur.

§ IX. Quid censendum videatur de sacri corporis visitatione, a Francisco Sfortia, Mediolanensium duce, facta: quid de inscriptione sepulchrali, ac visitationibus, Gregorio IX Papæ attributis.

Frequenter laudatus laudandusque eruditus auctor Dissertationis Romanæ Rugilus Tertium, inquit, sacri corporis stantis et incorrupti ratum experimentum Francisco Sfortia, Mediolanensium duci, concedimus. Hic autem uno Waddingi testimonio contenti sumus. Waddingi locus, quem unicum laudat, habetur in editione, qua utor, ad annum Christi 1437, num. 57, ubi Annalista loquens de comitiis generalibus, eodem anno Mediolani celebratis, annotavit sequentia: Utraque comitia, tam Conventualium, quam Observantium, benefice prosecutus est prædictus dux Franciscus Sfortia. Ad Conventuales saepe declinabat, et sumptus exhibuit fere universos. In cubiculo Ministri generalis familiariter conversatus, presentibus Gabriele de Licio, provinciae Januæ Ministro, Gabriele altero, Ministro Terræ Sanctæ, ducis confessorio, et Roberto Liciensi, propter concionum excellentiam eidem charissimo, affectuosis verbis dixit, se Religioni semper addictissimum, sed multo magis ab illo tempore, quo in Piceno diuturnum illud et varium gerebat bellum; eaque prævaluisse apud guardianum Assisiensem, etsi valde reluctantem, autoritate, ut nocte intempesta ad ecclesiam subterraneam secreto cuniculo duxerit, et ad beneplacitum corpus permiserit venerandum.

Dicitur dux
Sfortia visum
a se esse sa-
crum corpus.

144 Hæc Waddingi verba sic excipit laudatus Rugilus: Ex hac compendiosa narratione Sfortianæ visitationis hoc unum habemus, nimirum illud (S. Francisci corpus) servari in loco subterraneo, ad quem per cuniculum descenditur: prodigiosi vero situs altum silentium. At validissime inferitur: cur enim exinde dux magis Religioni addictus? Cur guardianus valde reluctans? Cur nocte intempesta? Cur tantus ardor videndi? Quæ tanta gratia visi? Sic ille rogat. At ponamus paulisper, testimonium istud vere certoque ducis Sfortiæ esse; ponamus simul, quod adversæ opinionis assertores contendunt, S. Francisci corpus dudum in ossa et cineres resolutum esse, neque unquam aliter a Sfortia existimatum; addamus illud sic resolutum in ecclesia subterranea vel crypta, non nisi per cuniculos adeunda, securius servandi gratia tunc jacuisse, utque furto minus pateret, nemini soluisse ostendi; cur, quæso, laudatus princeps non facile potuerit vehementer desiderasse videre sacras illas exuvias Viri, sanctitate ac miraculis toto orbe celeberrimi, sui que peculiaris patroni, cujus scilicet nomine Franciscus vocabatur? Quid tantopere etiam mirum, si guardianus, non nisi reluctatus, ac intempesta nocte, ut sacer ille thesaurus, et locus ipse thesauri manerent secretiores, insolitum istud ei concessisset beneficium, hincque exinde etiam Ordini Minorum factus fuisset addictior? Verum hæc solum dicta sunt, si de dato Francisci Sfortiæ testimonio satis constet.

narrasse in
comitiis Me-
diolanensi-
bus;

F

145 Solus Waddingus pro illo laudatur in dicta Dissertatione Rugili, Waddingus autem neminem laudat, nec hoc in loco, nec ad annum 1250, num. 4, quo lectorem remittit in margine; ut videatur hic primus esse, qui Sfortianam visitationem vulgaverit; bona quidem, ut dubitandum non est, fide: at ex quo monumento,

sed de testimo-
nio illius non
constat.

A monumento, quo vade? Edidit vero ille primum *Annalium suorum volumen* anno 1623; id est, annis 168, postquam *Mediolanensis dux* ista narrasset. Qui post *Waddingum scripsit*, *Michael a Purificatione*, teste *Gabriele* in *Dissertatione sua*, eandem visitationem anno 1446 innoxit, atque, eam a supra laudato *Roberto Licensi*, dum jam esset episcopus *Aquinas*, anno 1467 *Romæ* expositam fuisse, qualem ab eodem duce *Sfortia* audierat. Contra laudatus *Gabriel ex Waddingo* observat, *Robertum Licensium* citato anno nondum fuisse episcopum *Aquinatem*, sed multo serius ad eam sedem pervenisse; deinde probare nititur, visitationem, de qua agimus, nec a dicto *Mediolanensium duce* tempore comitorum generalium anni 1437 narratam fuisse, nec a *Roberto Licensi* *Romæ*. Argumenta, quibus id probari existimat, quia verbosiora sunt, compendiose exponam.

nec desunt
argumenta

146 Si *Sfortia*, visum a se incorruptum atque in pedes tam mirabiliter erectum *S. Francisci corpus*, coram tribus prædictis patribus *Conventualibus* narrasset in comitiis generalibus *Mediolanensibus*, haud dubie ea res innotuisset patribus, qui ad eadem comitia convenerant, et ab his deinde in suas provincias revertis, velut toti *Ordini Minorum* perhonorifice per totum terrarum orbem perulgata fuisset. Quæ igitur verisimili ratione factum putabitur, ut nullus istius temporis scriptor de eadem meminisset? Quindecim annis post dicta comitia *Mediolanensia*, seu anno 1472, *Conventuales* rursus sua generalia comitia celebrarunt *Ferrariæ*, ex quibus eodem anno libellum supplicem obtulerunt *Sixto IV* summo Pontifici adversus nonnullos, qui *S. Catharinæ Senensi* quinque *Christi* stigmata oppingi fecerant, eique verius, quam *S. Franciscus*, collata fuisse, dictitabant. Hinc in rem suam denuo sic ratiocinatus est *Gabriel*. Tam exiguo quindecim annorum intervallo excidisse memorie non poterat narratio ducis *Sfortiæ*, quin saltem aliqui *Patrum capituli Ferrariensis* (quorum etiam nonnullos *Mediolanensibus* comitiis interfuisse, verisimillimum est) illius recordarentur. Pronum ergo erat, ut *Ferrariensis capituli generalis Patres* in illo libello suo supplice nuper ducis *Sfortiæ* de viso sacro corpore testimonium laudarent, ex eoque, si opus esset, prodicerent ad faciendum experimentum, quo nulla ratio esse poterat validior.

ab adversa
parte forma-
ta,

147 Quamvis autem libellum illum supplicem non viderit *Gabriel*, nullam tamen in eo factam esse de testimonio *Sfortiano*, aut sacri corporis ad ea usque tempora perseverante prodigio mentionem, colligit ex binis laudati *Sixti IV* bullis hac super re editis, quas exhibet *Waddingus* ad annum 1472, num. 65 et sequenti. Prioris initium est: Spectat ad *Romani Pontificis* providentiam, eaque data notatur anno *Dominicæ Incarnationis* 1472, vii Idus *Septembris*, et rem, de qua agimus, his verbis exponit: Pro parte dilectorum filiorum *Zaneti de Utino*, generalis *Ministri*, et capituli generalis *Ordinis Fratrum Minorum*, in civitate nostra *Ferrariensi* præterito festo *Pentecostes* celebrati, nobis exhibita petitio continebat, quod, licet *B. Franciscus*, antequam spiritum cælo redderet, sacra stigmata *Christi* per biennium in suo corpore portaverit, a multis visa et palpata fuerint, et in sua morte omnibus videre volentibus patuerint, postquam miraculis tam in vita, quam in morte et multisque miraculis claruerit, tamen non licuit *Fratribus* sui *Ordinis* ipsum *S. Franciscum* cum stigmatibus sacris facere depingi, aut in prædicationibus publicare, donec placuit *S. Sedi Apostolicæ* ipsa stigmata approbare, et licentiam ac consensum benigne concedere; sicut per litteras *Apostolicas* diversorum summorum Pontificum eidem *Religioni* concessas patet.

quæ, an *Sfortia* id testatus fuerit,

148 Nihilominus paucis annis citra nonnulli *Religiosi* quasdam Sanctas, et maxime *S. Catharinam de Senis*, in regionibus *ultramontanis* et diversis aliis partibus sine consensu et approbatione dicte *Sedis*, ut creditur, sine rei veritate, cum stigmatibus *Christi* ad instar *B. Francisci* depingunt, et in publicis prædicationibus asserunt, eadem *S. Catharini* Tomus II.

rinam a *Christo* recepisse, et verius, quam ipse *B. Franciscus*, in præiudicium veritatis et honoris prælibatæ *Sedis*, ac in derisum multorum populorum etc. Tum vetat *Pontifex*, ne quis deinceps absque *Sedis Apostolicæ* licentia, *S. Catharinam Senensem* prædictis stigmatibus insignitam fuisse, prædicet, pingatve, aut pingi faciat, ac jubet, omnes illius picturas, quibus eadem stigmata appicta fuerant, infra unius anni spatium a publicatione earundem litterarum auferri. Per alteram bullam, quæ incipit: Licet, dum militans in terris *Ecclésiæ*, signataque est anno *Incarnationis Dominicæ* 1475, *Sixtus prioris bullæ* suæ executionem urget, variasque penas intentat non obtemperaturis. De *Francisco* eadem fere, quæ supra dixerat, repetit, ac disertè rursus dicit, fuisse, qui in publicis prædicationibus ad populum asserabant, Sanctam ipsam (*Catharinam Senensem*) stigmata huiusmodi a *Christo* recepisse, et de illis clarius, quam de præfati *S. Francisci* stigmatibus apparere.

ACTORUM
C. S.

149 Hujus controversiæ progressus et finis videri possunt apud *Waddingum* ibidem; quod autem ad propositum nostrum spectat, nemo, opinor, diffitebitur, ad refellenda duo ista asserta, nimirum *S. Catharinam Senensem* verius, quam *S. Franciscum*, stigmatibus a *Christo* insignitam fuisse, ac de ejusdem virginis stigmatibus clariùs, quam de præfati *S. Francisci* stigmatibus apparere; ad hæc, inquam, refellenda validissimum futurum fuisse argumentum, si laudati *Patres generalis capituli Ferrariensis* pro *S. Francisci* stigmatibus vendicandis veterum, qui ea viderant, testimoniis summorumque *Pontificum* litteris addidissent ipsum ejusdem sacri corporis miraculum, tunc quoque temporis, instar vivi, in pedes erecti stant, et stigmata illa jam tum tertio sæculo in incorruptis membris suis exhibentis; idque sæpe dicto *Mediolanensium* ducis testimonio confirmassent. Fa-teor equidem, libellus ille supplex ad manus *Gabrielis* meosque non pervenit; at, cum *Sixtus IV* in præmissis bullis suis, quid ille contineret, exponens, de miraculo isto alium sileat, minime inepte hinc colligi potest, nec in eodem libello supplicis de eodem miraculo factam fuisse mentionem.

non parum
cogunt dubi-
tare:

150 Quorsum autem hoc *Patrum Ferrariensis capituli* de re tam memorabili, tantique principis confirmata testimonio silentium, etiam tum temporis, eaque in controversia, ad quam terminandam nihil erat opportunius, quam eam memorare? Fortasse illius causam allegabunt aliqui secretum *Ordinis* servandi (de qua infra pluribus) religionem. Sed unde igitur visitationis *Sfortianæ* notitia ad *Waddingum* pervenit? Scio, *Michaelem a Purificatione*, qui aliquot annis post *Waddingum* scripsit, in suo *Opere*, mihi cetera ignoto, part. II, tract. 3, cap. 2, teste *Gabriele*, asseruisse, *Robertum Licensium*, num. 145 memoratum, omnia, quæ de eadem visitatione ex ipsius ducis *Sfortiæ* ore anno 1437 *Mediolani* audierat, anno 1467 *Romæ* enarrasse. Hinc suspicari quis posset, ea, quæ *Waddingus* sine teste supra memoravit, ex ejusdem *Roberti* testimonio manasse. Sed occurrit hic *Gabriel*, ex ipsiusmet *Roberti* sermonibus constare affirmans, sacri corporis visitationem, duci *Sfortiæ* attributam, nondum notam fuisse *Roberto* anno 1461, ideoque nec illi anno 1437, quo *Mediolanensia* comitia habita fuere, ab eodem principe narratam. Rationem, qua id confici putat, breviter accipe.

neque magis
constat de
laudato apud
alium

151 *Robertus* ille in *Sermone de Sanctis septuagesimo*, de *S. Catharina Senensi* habito, postquam hæc a *Pio secundo Papa* sanctarum virginum catalogo anno 1461 fuerat adscripta, arguens eos, qui hanc virginem veluti stigmata a *Christo* recipientem pingi fecerant, ut eam hac in parte cum *Francisco* æquarent, laudansque alium sermonem suum ordine quadragesimum quartum, ad probanda ejusdem *Sancti* stigmata memorat, hæc ab illo duos ante obitum annos continuos circumlata, tam ante, quam post obitum a viris gravissimis visu tactuque explorata, ac denique a summis Pontificibus *Gregorio IX*, *Alexandro IV*, *Benedicto*, *Nicolao* aliisque appro-

*Roberti Li-
censis testi-
monio.*

AUCTORE
C. S.

bata fuisse; de visitatione vero per Franciscum Sfortianam facta non meminit, nec ait, eadem stigmata in Sancti corpore ad sua usque tempora perseverare, aut a quopiam, postquam illud in ecclesiam suam illatum est, visa fuisse. Quod sane silentium quis satis miretur, si visitationem Sfortianam ex ipsius ducis ore paucis ante annis Mediolani intellexerit. Porro, sermonem illum septuagesimum scriptum esse post comitia Mediolanensia anni 1457, ex eo arguit, quod Robertus ipse in eodem sermone dicat, se Romæ fuisse relato fuit. Hæc fere, sed multo prolixius Gabriel, quæ ego, quia laudatum ab illo Opus Roberti Licienensis non habeo, ex illius fide recitavi. Ejusdem Roberti elogium et elenchum Operum, inter quæ Sermones de Sanctis reponuntur, habes apud Waddingum in Scriptoribus Ordinis Minorum, ubi dicitur Robertus Caraciolus, Lycii, Neapolitani regni urbis, natus.

Epitaphium,
quod velut a
Gregorio IX

132 Rugilus in Dissertatione sua pro eadem visitatione præterea profert epitaphium ex Waddingo ad annum 1250, ubi num. 6 Annalista de eodem sic præfatus est: Adde hoc item sepulchri, seu suppedanei lapidis epitaphium, exscriptum a quodam ducis Mediolanensis, Francisci Sfortiæ, comite, delubrum hoc subingressio, a cujus posteris illud accepi. Tum ipsum recitat epitaphium hoc modo:

V. S. C. A.
Francisci Romani.
Celsa humilitate conspicui
Christiani orbis fulcimenti
Ecclesie reparatoris.
Corpori nec viventi nec mortuo
Christi crucifixi plagarum
Clavorumque insignibus admirando
Papa novæ fœturæ collacrymans
Lætificans et exultans
Jussu, manu, munificentia posuit
Anno Domini MCCXXVIII.
xvi Kalendas Augusti.
Ante obitum mortuus post obitum
Vivus.

Litterarum quatuor capitalium (sic subdit Waddingus) ille sensus: VINO SERAPHICO, CATHOLICO, APOSTOLICO. Dicitur autem FRANCISCUS ROMANUS, vel ex summa obedientia et pietate erga Sedem et fidem Romanam, vel quia Assisium Romanæ est ditionis. Mitto hæc insolitam interpretationem, et ad cetera progredior.

in suppedaneo
corporis posi-
tum fertur.

135 Raymundus Missorius in Dissertatione sua Ms., jam alias laudata, existimavit, dici posse primam maximamque epitaphii partem a Gregorio IX Pontifice positam esse anno 1228, quod scilicet is Franciscum sanctorum confessorum catalogo Assisii sollemniter adscripsit; alteram vero: Ante obitum mortuus, post obitum vivus, ab eodem Pontifice adjectam esse anno 1254. Et quia Missorius credit, corpus illud anno 1228 in sua arca jacens reperi tum fuisse incorruptum et integrum, suisque sacris stigmatibus insignitum, putavit, ideo in prima epitaphii parte legi: Corpori, nec viventi, nec mortuo; in secunda vero: Post obitum vivus; quia censuit, idem corpus in secunda visitatione anno 1254 ab eodem Gregorio conspectum esse, velut vivum in suos erectum pedes etc. Si hæc ita essent, dicendum esset suppedaneum illud cum maxima inscriptionis parte primo positum fuisse in ecclesia S. Georgii, ubi sacrum corpus usque ad annum 1250 in sua arca jacuit, atque inde hoc anno simul cum corpore et arca ad suburbanam S. Francisco dicatam basilicam fuisse translatum, si in hac epitaphium illud comes ducis Sfortiæ describeret. Verum, quid de gemina illa per Gregorium IX facta corporis inspectione censendum videatur, inquiremus.

firmari nequit
ex vitiosis lo-
cis Chronici
Stadensis,

134 Nititur hæc auctore synchrono, Alberto ablate Stadensi, in cujus Chronico ad annum 1228 sic legitur: Papa Gregorius, veniens Assisium, canonizavit ibi... B. Franciscum. Tum inter alia canonizationis sollemnia dicitur: Papa de solio descendit, et cum Cardinalibus sanctum corpus levavit de

tumba. Præmiserat etiam ibidem Stadensis in serie Romanorum Pontificum de eodem Gregorio ista: Hic beatum Franciscum canonizavit, et in die B. Urbani Papæ de tumulo levavit. Non additur quidem his annus, sed, ut hæc corporis elevatio diversa videri possit ab ea, quam in canonizatione factam ait, suadet adjectus dies B. Urbani Papæ; is enim concurrens cum die 25 Maji; canonizatio autem S. Francisci facta est die 16 Julii. Ex hisce igitur Alberti Stadensis locis gemina illa Gregorio IX adscribitur visitatio. Ut tamen synchronus is scriptor sit, a loco rei gestæ remotior duplicem hic commisit errorem: alterum elevationem corporis S. Francisci e tumba sua in canonizatione illius adscribendo Gregorio: alterum ejusdem corporis cum sua arca translationem de ejusdem e tumba elevatione interpretando, et hanc quoque Gregorio, velut rei gestæ præsentem, attribuendo.

133 Hæc satis multis alibi disserui, quam ut in quibus duæ corporis eleva-
tiones, necesse putem plura hic addere. Adis Commentarium meum prævium § 50 a num. 680, ubi ista probata reperies, intelligesque, in canonizatione, quæ die 16 Julii anni 1228 peracta est, corpus S. Francisci non fuisse e tumba sublatum; ex vis vero, quæ deinde § 52 dicta sunt, Gregorium IX Pontificem, qui Ecclesiæ tunc præerat, in translatione ejusdem sancti corporis, anno 1250 die 23 mensis Maji, S. Urbano Papæ et martyris sacro, sollemniter facta, non fuisse præsentem. Ceterum, etsi constaret de veritate assertorum Stadensis, non propterea consequens esset, S. Francisci corpus, quo de agimus, tum temporis incorruptum aut in pedes erectum a Gregorio IX Papa fuisse reperi tum, uti verba Stadensis consideranti manifestum fiet. Utramque visitationem, sive harum ultima usque in annum 1254, sive etiam in annum 1253, ut alteri præpæcet, differat, non inepte præterea impugnat Gabriel ex tribus ejusdem Pontificis litteris, ad confirmanda sacra Francisci stigmata anno 1257 datis, relativis ad eundem annum apud Waddingum, et apud nos etiam partim in Commentarij prævii § 53.

136 In his tribus litteris nititur Gregorius veritatem stigmatum S. Francisci omnibus persuadere, quique eam negabant, acriter reprehendit, utque persuadeat, in prima et tertia asserit, eandem per testes fide dignissimos, et miraculi tanti conscios probatam esse; at nunquam semetipsum velut oculatum testem laudat; quod utique facturus fuisse videtur, si ipsemet ab annis novem illa ipsa stigmata in jacente corpore incorrupto, ac denuo a biennio triennio in eodem pariter incorrupto, novoque præterea miraculo in pedes erecto stante, contemplatus fuisset. Illustrat hoc Gabriel, exemplo Alexandri IV Papæ, qui cum eadem stigmata in vivente Francisco olim deprehendisset, non modo hoc in publica concione ad populum professus est, ut Bonaventura in Vita editæ cap. 15 testatur, verum etiam in Apostolicis litteris, quas de eodem argumento anno 1253 ad universos Ecclesiæ prælatos dedit, non dubitavit memorare his verbis: Sane de præfato Sancto (Francisco) hæc (stigmata) certius asserentes, in doctas fabulas, seu vanæ inventionis deliramenta, non sequimur; cum ea nobis dudum nota fecerit plenior fides rerum, quando videlicet in minoribus constituti, Confessoris ejusdem familiarum munere divino meruimus habere notitiam.

137 Redeamus ad epitaphium, si forte ex eo melius constet de visitatione Gregorio attributa. Quid de illius auctoritate senserit Raymundus Missorius, candide indicavit, fateor, inquit, harum inscriptionum nihil nos certi habere prætere famam; neque enim, quod viderim, apud quempiam veterum scriptorum illas offendi; verum tamen, cum jam vulgo apud nostrates efflerantur; cum initio præsertim pateret aditus (scilicet ad locum, ubi S. Francisci corpus servatur) nil factu facilis fuit, quam illas exquirere, quemadmodum a quodam ducis Mediolanensis, Francisci Sfortiæ, comite delubrum hoc subingressio, exscriptas sibi ab ejus posteris traditas, testatur Waddingus ad annum MCCXXX, num.

aliunde non
verisimiles,
eidem Grego-
rio adscribun-
tur.

F

Idem Epita-
phium parvi
fecit Misso-
rius;

A num. 6. Hæc Missorius, quæ ut epitaphio veteribus scriptoribus ignoto satis ponderis offerre possent, duo erant probanda; patuisse scilicet olim ad sacrum Francisci corpus accessum; et Franciscum Sfortiam ad illud videndum reipsa fuisse admissum; de quorum postremo quarimus; primum autem minime certum esse, ex infra dicendis apparebit. Interim, si accessus ad illud initio patuerit, assentior Missorio, facile potuisse inquiri, si qua esset eo loci inscriptio; sed tanto magis miror, repertum ibidem epitaphium tam singulare, et a summo Pontifice Gregorio IX positum, non fuisse ab uno saltem alio certiori teste descriptum, nec nisi ab herede ignoti illius, qui ducem Sfortiam illum comitatus fuisse (nescio an vere) dicitur, ad nos pervenisse.

138 Romanæ Patrum Conventualium Dissertationis auctor Rugilus, præfatus, sese eandem inscriptionem neque mordicus tueri, neque calde despiciere, post aliquot lines eam sic orditur vindicare: Ut fides his detrahatur, alterum e duobus, æque summe improbabilibus necessum erit admittere: vel enim Waddingus fæde libensque mentitus est, cum asseruit, ea se ab hærede illo Sfortiani ducis socii accepisse; vel hæres iste circulator aliquis fuit, ludumque lusit indignum, Waddingo diligentissimo irridendo. Quis vero hæc gratis assumat, nisi malignus ac demens insontium calumniator? Tantum numquam demeritis est Waddingus, ut inter turpissimos audacissimosque impostores amandetur, aut nihil advertere posse credatur, quid, vel a quo relata, reciperet. Deinde cui bono? Quid hæredi illi (quem probum et minime vulgarem ab ipsa posteritatis conditione conjicimus) ex hac sterili futillique calumnia? Sic ibi Rugilus.

139 Ego vero Lucam Waddingum, ut jam alias professus fui, et denuo profiteor, velut eruditum simul atque sincerum Annalistam veneror; procul igitur a me absit, ut illum inter impostores aut levioris iudicii viros amandandum iudicem, vel etiam suspicem; nec possum nihilominus non agnoscere, eundem, quem suis nævis (quod humanum est) non carere, Rugilus alibi fatetur, in recipiendis æstimationisque monumentis nonnunquam fuisse æquo faciliorem; cujus rei evidens in hac ipsa materia exemplum dabitur infra num. 181. Cui bono innumeræ aliæ fabulæ cusæ sint, quis dicat? Cusas tamen esse cum ingenti historicæ, Ecclesiasticæ æque ac profanæ, jactura, quis nesciat ex quotidiana experientia? Quin et Missorius, cujus verba opportunius infra recitabo, me monuit, non deesse etiam de S. Francisci corporis visitationibus narratiunculas, magnorum virorum nominibus, sed eminentis insignitis, et commentitias. Necesse quoque non est, ut hæredem a Waddingo laudatum, quamquam aliter æque ignotæ nobis fidei et conditionis, quam nominis, certæ imposturæ reum agamus. Potuit enim hic epitaphium illud inter suorum chartas reperisse, bonaque fide obtulisse Waddingo; sed potuit pariter illud idem ab impostore quopiam primo confectum fuisse.

140 Ut aliquid hujusmodi suspicari debeant etiam ipsinet sacri corporis prodigi defensores, suadet aliorum omnium, quorum illi de viso in eodem loco Francisci corpore relationes pro certis habent, altum de hoc epitaphio silentium, licet illud et in eorundem oculos incurere debuerit, (maxime si, ut Missorius asserit, in Porphyrite marmore aureis litteris insculptum fuerit) et dignissimum fuisset relatu ob auctorem suum, summum Pontificem Gregorium IX. Accedit et alterum: vel enim suppedaneum illud ibi positum fuit, antequam corpus S. Francisci se erexerat in pedes, vel dum suis pedibus jam insistebat. Si ante, quo pacto Pontifex futurum illud tam insolens miraculum noverat, ut suppedaneum præpararet? Si post; quo modo, divinane scilicet, an humana opera, stantis pedibus suppositum fuit? Si primum; novum igitur denuo adstruendum miraculum est: si secundum, elevandum ergo et pavimento tam mirabiliter consistens corpus fuit, et parato suppedaneo imponendum; quod mihi quidem parum verisimile vide-

tur quemquam ausurum fuisse tentare, ne corpus dicinutus sic positum e loco suo emotum et suppedaneo impositum corrueret. Certe ex relatione superius data, quam pro certa habent stantis corporis assertores, Nicolaus V non fuit ausus oram vestis uni pedum suppositam subducere, ne corpus moveretur.

§ X. Proponuntur duæ aliæ sacri corporis visitationes, quarum una Sixto IV Papæ, altera Galeotto tribuuntur.

Rursum alias S. Francisci corporis visitationes sæpe laudatus Rugilus in sua Dissertatione Romana subjunxit, sic pergens: Quartum indubium experimentum tradimus Xisto IV Romano Pontifici anno MCLXXVI, recurrentibus magnæ veniæ Portiunculæ solemnibus. Utimur iterum atque perpetuo teste Waddingo, qui ex Mss. Mariani ac Marci Observantiorum monumentis hæc habuisse, fatetur. Narrat igitur num. IV ad hunc annum his verbis: «Sixtus, etsi dignitate supremus, non dedignatus tamen est, se Minorem profiteri, patremque suum et institutorem humilem deprædicare Franciscum... In minoribus constitutus semper concupivit sanctissimum illud Ecclesiæ depositum» (corpus S. Francisci) «intueri; sed non licuit, nunc sua fretus autoritate, cui contradicere non licebat, statuit hoc anno Assisium pergere, et plene votis potiri. Abiit itaque sub mensem Junii, protractaque aliquanti mora Spoleti et Fulginei, interfuit numerosissimo cætui, ex universa Europa ad Indulgentiam Portiunculæ diebus primo et secundo Augusti confluenti.»

162 «Secreto deinde habito colloquio cum Ministro generali, sacri conventus custode, et sacrista, sub altum noctis silentium descendit per occultos recessus ad subterraneam ecclesiam, in qua Virum sanctissimum in pedes erectum reverenter et cum lacrymis veneratus est. Duos tantum adhibuit comites, Joannem Arcimbaldum, Cardinalem archiepiscopum Mediolanensem, et Andream de Nursia, præfectum vigillum seu capitaneum excubiæ. Hic facem Pontifici præferebat: omnes sacra vulnera viderunt; palpaverunt et osculati sunt. Pontifex propriis manibus ex capitis cincinno capillos abscedit, quos in summa semper habuit veneratione. Andreas hac visione ita colliquefactus est amore et reverentia erga sanctissimum Patriarcham, ut, ubicumque deinceps Fratribus obviaverit, memor hujus devotissimi spectaculi, a lacrymis difficile se potuerit cohibere. Historiæ scriptor apud me Ms. dicit, hæc ab ipso Andrea accepisse.» Hactenus ex Waddingo; deinde pergit Rugilus.

165 Huic Waddingianæ relationi, desumptæ ab auctore anonymo, qui ex ore Andrea de Nursia, unius ex testibus oculatis Xistini accessus habuerat, addimus ejusdem accessus relationem ex Mariano Florentino, scriptore synchrono, qui ex ore Fratrum, testium vel ex visu, vel ex auditu excepit. «Hoc quoque anno MCLXXVI dominus Papa cum Romana curia ad visitandum corpus B. P. N. Francisci, et ad Indulgentiam sanctæ Mariæ de Angelis, Assisium venit, ubi magna solemnitas tunc celebrata fuit. Et ut compos sui ardentis desiderii fieret, quadam deputata nocte, accessit reverendissimo domino Johanne Arzibaldo, Cardinale S. Prædixis et archiepiscopo Mediolanense, necnon domino Andrea de Nurcia, capitaneum armorum, gentibus B. P. N. Francisci devotissimis, cum generali Ministro, et custode conventus, atque sacrista, clam ad diu concupitum locum, in quo venerabiliter corpus beati Patris jam dicti conservatur, descendit.

164 «Ubi mox ingressi, et ante secundum crucifixum» (id est ante S. Franciscum) «prostrati profluvium lacrymarum omnes minime continere potuerunt. Post aliquam vero morulam, jamque repressis lacrymis, cum omni reverentia ac timore,

AUCTORE
C. S.

Facta a Sixto
IV corporis
visitatio, anno
1476 inæza.

exponitur ex
Waddingo,
Ms. monu-
mentum lau-
dante,

et ex Mariano
Florentino,

qui suos quo-
que testes lau-
davit,

quæ autem
pro eo asse-
rendo

proferuntur
rationes,

non satis sunt
firmæ.

AUCTORE
C. S.

» more, Christi vicarius illa tetigit sacra stigmata
» pedum, manumque et super lateralem plagam
» osculatus est. Deinde aliquos capillos incidit co-
» ronæ illius, quos pro summis reliquiis reservari
» iussit. Cum tandem ibidem non parum spatium
» fuissent, recedentes, quilibet eorum ad suam
» habitationem reversus est. Hæc omnia ipse do-
» minus Andreas, qui incensum cereum ante Pon-
» tificem tunc semper tulit, Fratres cum lacrymis
» reservavit *; dicti vero Fratres deinde mihi »
(loquitur Marianus) « narraverunt. Et ex hac vi-
» sione ita cor dicti domini Andree ferbuit, ut
» tunc illius a lacrymis se abstinere nequibat. »

quibus scri-
ptoribus sua
ætas

163 Pro Sixtina itaque visitatione duo, velut rei
gestæ synchroni scriptores, proferuntur ex auditu, ex
visu nullus; anonymus scilicet, qui eam se ab ipso
Andrea de Nursia, oculato teste, accepisse profertur;
alter, Marianus Florentinus, eandem acceptam refe-
rens quibusdam Fratribus suis Minoribus, qui eum-
dem oculatum testem Andream laudabant. At cum
Anonymus ille ignotus sit, utinam Waddingus æta-
tem indicasset manuscriptorum, quo usus est, an scilicet
scriptura illius respondeat sæculo xv, quo contigisse
visitatio dicitur, an contra recentioris sit manus.
Notior est persona et ætas Mariani Florentini, qui
cum anno 1525, id est, solum 47 annis, postquam
Sixtina visitatio facta perhibetur, obiisse dicitur,
ut alibi observavi, rei gestæ aut synchronus vixit,
aut certe eam facile didicisse potuit ex Fratribus
Minoribus, qui eandem ex ipso Andree ore intel-
lexisse dicuntur. Ut sit, contemnenda non est di-
ctorum scriptorum narratio, nisi aliunde valide in-
firmetur. Eam igitur expendamus.

ac verisimilis
Sixti eo anno
Assisii præ-
sentia favent.

166 De Sixto ad propositum nostrum apud Cia-
conium et Oldoinum in Vitis Romanorum Pontifi-
cum sic legitur: Anno mcdlxxvi Sixtus IV Papa,
pestem fugiens, quæ Romæ grassabatur, Campa-
gnanum, ditionis Ecclesiasticæ oppidum, profectus... Pontifex xxvii Decembris, in multis civi-
tatis, oppidis et arcibus ditionis Ecclesiasticæ,
pestem fugiens, quæ tunc sæviebat, Romam rever-
sus est. Potuit igitur una e civitatibus illis, ad quas
interim fugerat, fuisse Assisium, illamque accessisse
circa initium Augusti, ut Waddingus retulit. Eodem
tempore floruit Joannes Arcimbolus, S. R. E. Car-
dinalis, primo titulo SS. Nerei et Achillei, deinde
S. Prætexti; verum is in utraque relatione minus
accurate dicitur archiepiscopus Mediolanensis; cum
ex Italia sacra Ughelliana recusat tom. IV, col. 267,
et Josephi Antonii Saxii tom. III Seriei historico-
Chronologicæ archiepiscoporum ejusdem metropolis
pag. 94 et sequenti sciamus, ipsum prædicto anno
1476 Cardinalem quidem fuisse ac episcopum No-
variensem, sed non, nisi anno 1484 ad Mediolanen-
sem archiepiscopatum fuisse evehctum. Atque hæc
minor accuratio licet parum aut nihil relationibus
officiat, probat tamen, eas non ante annum 1484
scriptas esse, ac multo etiam serius scribi potuisse.
Si igitur hunc accuratioris defectum excipias, sat
recte se habent personæ in relationibus nominatæ;
nam Andream de Nursia tum temporis fuisse Ponti-
ficium ex cubicarum præfectum, nec negare possum,
nec aliunde confirmare. Cetera quoque nonnihil ex-
pendamus.

Observantur
quorundam alia

167 Mirabitur nonnemo, laudatum Sixtum, si
hic in minoribus constitutus semper desideraverit sui
sancti Patris corpus videre, et, si ad hoc, ut volunt,
tum temporis nonnullis aliis patuerit aditus, id im-
petrare non potuisse saltem intra annos 1464 et 1468,
quo tempore is generale Ordinis, teste Waddingo,
Ministerium gessit, aut ab hoc posteriori anno, quo
S. R. E. Cardinalis creatus fuit, usque ad 1471,
quo denique ad summum Pontificatum evehctus est.
Atque hoc etiam multo magis mirari liceret, si con-
staret, tempore generalis Ministerii illius tam fre-
quentes fuisse ad sacrum corpus accessus, quam
indicat Missorius, de eodem Sixto hæc scribens:
Quum generale nostri Ordinis Ministerium gereret,
animadvertens, custodem ac Fratres conventus

Assisiensis consuesse paulo indulgentius, quam par
erat, viros principes ac prænobiles ad admirabile
S. Francisci corpus invisendum admittere, iterum
ac sæpius hanc exteris deorsum introducendi faci-
litatem inhiibuerat. Si tunc temporis tam facile con-
cessus fuerit viris principibus ad spectandum istud
prodigium accessus, cur, quæ ratione is negatus
fuisse tantopere desideranti generali Ordinis Mini-
stro? At fuerint ignotæ nobis causæ, ob quas hic suo
desiderio nequiverit potiri.

168 Porro inter duas illas relationes id potissi-
mum occurrit discriminis, quod in Waddingiana
dicitur corpus S. Francisci tunc visum fuisse, non
solum sacris insignitum stigmatibus, verum etiam
in pedes erectum; in ea vero, quam ex Mariano
Florentino Rugilus adject, de stigmatibus quidem
fit mentio, non tamen de erecta in pedes statura; ut
adeo hæc relatio solum pro probanda corporis in-
corruptione et perseverantia stigmatum facere possit,
non pro statura in pedes. Observandum præterea est,
relationem a Rugilo adjectam, velut totidem ipsius-
met Mariani verbis descriptam recitari; Waddin-
gus vero suam, non ex Ms., quod laudat, transcri-
psisse, sed suis concinnasse verbis; unde facile fieri
potuerit, ut hic pro sua de stante corpore sententia,
illud in pedes erectum vel incensum addiderit. Du-
bium tolli poterit, si Ms., quo ille usus est, adhuc
supersit Romæ apud S. Isidorum, ubi illud servari
asserit Rugilus. Utraque relatio mihi magis placeret,
si non solas plagas seu vulnera manuum pedumque,
sed apparentes in visum clavos maneraret: quæ de re
pluribus infra.

ad geminam
istam datam
narrationem.

169 In eadem relatione Mariani post verba
num. 164 data, teste Rugilo, subduntur sequentia:
Beatus Jacobus de Marchia item referebat, quod
ipse summus Pontifex (Sixtus IV) semper concu-
perat illud corpus sanctissimum videre, et quod
factus Papa in animo staturat ad honorem Dei et
Catholicæ fidei illud mundo ostendere; de qua re
se consulit cum eo (cum B. Jacobo de Marchia)
cui respondisse dicebat: Beatissime Pater, mihi
hoc nullo modo videtur. Nam ad videndum novum
Crucifixum totus commovebitur mundus, multique
ex fame (cum tunc inedia generalis esset) laboreque
itineris perirent. Sed sciat Sanctitas tua, Beatis-
sime Pater, quod, quando Christiana Religio magis
indigebit, tunc Deus ostendere faciet. Acquievit
ergo Papa consilio suo (id est, ejus, nempe B. Jacobi)
eo quod magnam eidem fidem habebat, ac propter
hoc nunc illud non ostendisse, dicebant. Similia in
Ms. suo legisse videtur Waddingus, qui post verba
num. 162 recensita, similiter addidit sequentia: In
Pontificatus auspiciis cogitavit Sixtus de exponendo
omnium conspectui hoc sacro pignore in nobili
mausoleo. Re collata cum Jacobo Piceno, respon-
sum a viro sanctissimo post longam orationem
accepit, id nequaquam Deo placere, qui usque ad
præfinitum a se tempus, magisque necessarium,
volebat occultum.

Idem Sixtus
fertur consi-
lium suum de
sacro corpore
publice expo-
nendo, dis-
suadente

170 Ex hac de Jacobo Piceno mentione credide-
runt aliqui, sanctum hunc Sixti IV comitem fuisse,
idque dedisse consilium, dum ille S. Francisci corpus
invisit. Certe Missorius ait: Quod attinet ad Sixti IV
adventum in civitatem Assisensem, notior est,
quam ut eget probatione: socium vero sibi ascen-
dente B. Jacobum, gravissimi perhibent Franci-
scani scriptores, quos inter Vadingus ad annum
mcdlxxvi, num. iv. Verum his sine dubio perperam
annumeratur Waddingus, qui licet ex occasione
Sixtine visitationis ejusdem Pontificis de S. Fran-
cisci corpore palam exponendo consilium, sanctique
Jacobi hac super re sententiam narraverit, non pro-
pterea hæc eodem tempore ac loco, aut etiam inter
præsentis contigisse affirmavit. Imo tempora non
obscure distinxit: nam visitationem corporis anno
Pontificatus Sixti quinto sextove, seu Christi 1476
innoxit, consilium autem cum S. Jacobo Piceno
habitum in ejusdem Pontificatus initiis. Nec opposi-
tum ex Mariano erues, si utriusque data verba ex-
penderis. Hæc observanda duxi, ne quis eo ex capite
illorum

S. Jacobo Pi-
ceno, mutasse.

A illorum relationum fidem elevare velit, quod aliunde constat, S. Jacobum Picenum jam ab anno 1475 Neapoli versatum fuisse, ibique anno 1476, cui Sixtina visitatio innecti solet, beata morte diem suum obiisse.

Quæ Missorius ad præmissa annotavit,

171 Nunc etiam accipe, quæ Missorius ejusdem visitationis, datique a S. Jacobo consilii confirmandorum gratia præterea annotavit hoc modo: Duo sunt, quæ meo quidem judicio historiam hanc mire confirmant: alterum, quod satis certum; alterum, quod satis probabile. Certum namque est, Sixtum IV, Assisio Romam reversum, capillorum S. Francisci cincinnum secum adduxisse, et Liberianæ aut Lateranensi basilicæ dono dedisse. Quæ res maximo est argumento, religiosissimum Pontificem forcibus per se rescidisse, perinde ac fama vulgavit; quoniam nihil quicquam præter sanguinis guttas et vestimenta e S. Francisci corpore alicubi asservari, perspectissimum est. Valde etiam probabile est, quod mihi adhuc triennium renuntiavit vir optimus atque integerrimus e marchionibus Galitiæ, edictum sibi fuisse a Cardinali, juxta amplissimum ac doctissimum, qui fidei Promotoris munus sustinebat tum, quum B. Jacobi causa canonizationis in sacra Rituum Congregatione agebatur; fuisse nimirum ea occasione exhibitum autographum libelli supplicis, ipsius B. Jacobi manu exarati, et Sixto IV porrecti, quo idem prorsus contineri affirmabat, quod modo indicavi. Hoc porro si perstat, in portu navigamus: sin minus, res eodem recidit, ut sententia de statione sola tot sæculorum traditione fulciatur.

non satis persuadent,

172 Verum non est hic prætermittendum, quod lib. iv de Servorum Dei beatific., et Beatorum canonizat. parte 1, cap. 51 in hac ipsa, quam nunc agitamur causam, scripsit Prosper Lambertinus, doctrina et dignitate Eminentissimus, nunc Benedictus XIV. *Haud inferior, quemadmodum viventi abscissum fuit modicum de capillis illius, quod ejusdem medicum impetrasse, atque pro domo sua conservanda feliciter adhibuisse, testatur S. Bonaventura in Vita edita apud me num. 99. Reponent, inquam, alii, similem cincinnum, alterutro tempore resectum servatumque, Sixto Papæ donari potuisse. Terminata esset hæc controversia, si proferri posset S. Jacobi Piceni memoratum autographum, in quo et allegata sacri corporis per Sixtum inspectio, qualis supra descripta est, et ejusdem Pontificis cum dicto S. Jacobo de S. Francisci corpore consultatio asserebantur. Non eo hæc dico, quod de Missorii, aut ab eo laudati testis, fide dubitem, sed quod de alterutrius memoriæ lapsu non nihil cogar dubitare.*

nec satis verisimile est, quod ait de autographo S. Jacobi Piceni

173 Cum Cardinalem amplissimum ac doctissimum, qui fidei promotoris munus gessit, dum S. Jacobi Piceni causa canonizationis in sacra Rituum Congregatione agebatur, quique supra relata uni e marchionibus Galitiæ dixerat, non nominaverit Missorium, neque eum assignare, nisi forte is fuerit Prosper Lambertinus, postea ad summum Pontificatum evectus Benedictus XIV appellatus. Etenim Jacobus Picenus Sanctis adscriptus fuit anno 1726, promotoris fidei munere fungente laudato Prospero Lambertino, qui illud anno 1708 a Clemente XI accepterat, atque ultra annos viginti gessit, ut ipsemet testatur in eodem Opere lib. 1, cap. 22, num. 49 et 25 editionis Romanæ anni 1747. Hic ergo, quem pro se etiam laudavit Missorius, loco indicato ad propositum nostrum hæc ait: S. Francisci de Assisio corpus diu post obitum integrum inventum est, stans, illæsum, oculis apertis, et vulneribus recenti sanguine manantibus, UT HABETUR APUD WADDINGUM ad annum MCCXXX, num. iv. Sancti corpus plures Romani Pontifices aspexerunt, Gregorius videlicet IX, Innocentius IV, Alexander IV, Clemens IV, Nicolaus IV, et Nicolaus V.

174 At evecto ad summum Pontificatum Sixto IV, cum ipse Assisium se contulisset anno MDLXXVI, hortante Jacobo de Marchia, jussit cuniculum, per quem ad ædiculam subterraneam, in qua Sancti corpus est, patebat accessus, et scalam, per quam erat descensus, denso aggere, ex lapidibus ac cæmentis compacto, repleti, atque ita unicuique interdictum fuit prædictum sanctum corpus videre; QUEMADMODUM FUSE HABETUR IN HISTORIA CONVENTUS ASSISIENSIS, SCRIPTA A FR. FRANCISCO MARIA ANGELO A RIVOTORO tit. 42. Præmiserat etiam laudatus Cardinalis Lambertinus ibidem lib. 1, cap. 56, num. 16: Porro sancti ejusdem Francisci corpus, quod, si non omnium, principum saltem virorum, oculis per aliquam temporis intercaedinem aliquando expositum fuit, hortante S. Jacobo de Piceno, a Sixto IV summo Pontifice anno MDLXXVI ex oculis hominum sublato est, repleto ambitu, per quem ad ecclesiam inferiorem basilicæ Assisiensis, ubi corpus illud servabatur, erat accessus, repletaque scala, per quam ad eandem descensus, denso aggere, ex lapidibus et cæmento compacto; UT DESUMITUR EX ALLEGATA HISTORIA CONVENTUS ASSISIENSIS, tit. 42.

ACTORE C. S. de hoc argumento in processu canonizationis illius.

175 Ex hisce duobus locis inferri potest, eruditissimum Cardinalem Lambertinum non fuisse refragatum Waddingi et Francisci a Rivortorto sententiæ de S. Francisci corporis incorruptione sitique mirabili, et obstructo per Sixtum IV, hortante S. Jacobo Piceno, ad illud accessu; aut, si quid præterea velis, ejusdem hic fuisse cum illis opinionis. Sed an verisimile videtur, eruditum illum virum assertorum suorum testem laudatum fuisse Waddingum, eoque multo recentiore Franciscum a Rivortorto, si ipsemet vidisset ejusdem S. Jacobi Piceni libellum supplicem autographum, in quo eadem legerentur, et quo sententiam suam invicte probare, oppositamque multo validius, quam ex Waddingo et Francisco Rivortorto, confutare potuisset? Enimvero hujusmodi instrumentorum peritior æstimator erat Cardinalis Lambertinus. Quapropter mihi non satis probabile apparet, quod de S. Jacobi Piceni autographo hac super re existinavit Missorius. Simile quid etiam de visitatione per Nicolaum V facta audierat, rejeceratque idem Missorius cum hac censura: Neque illud silentio præterire possum, Romæ quemdam fuisse anno ineuntis hujus sæculi (decimi octavi) quarto, qui de hac Nicolai V visitatione authenticam narrationem penes se custodire dicebat, quam tamen prodere renuit, veritus, ne alicujus Ordinis animum offenderet. Ast ego vereor, ne infectum pro facto supposuerit; quandoquidem satius est, jactantiæ ac mendaciæ illum reprehendere, quam læsæ religionis

anno 1726 pertracta, producto. E

176 Gabriel a Rotomago præter communia argumenta inferius recitanda, quibus sacri corporis, de quo agimus, perpetuum prodigium impugnat, adversus hanc Sixtinam visitationem speciale format ex ipsius Sixti silentio, et modo loquendi. Ex silentio quidem, quod nullus producat, qui eam ex illo audierit; ex loquendi autem modo, quod idem ille Pontifex de S. Francisci corpore loquens utatur verbo requiescit in bulla data Romæ Nonis Februarii anni 1478, in qua mandat, ut festum translationis ejusdem sacri corporis, quod die 25 Maji Assisii celebrari soluerat, deinceps ibidem ageretur feria, secunda Pentecostes. Bullam illam incipere ait: Dignum reputamus et congruum, et exstare apud Franciscum a Rivortorto. Contendit enim Gabriel, verbum requiescere, ubi de humanis cadaveribus agitur, idem sonare, quod jacere. Quam obrem cum data sit tertio anno, postquam Sixtina visitatio facta dicitur, concludit, si hæc vere contigisset, Sixtum procul omni dubio de tanto miraculo a se viso in eadem bulla mentionem facturum fuisse, aut certe minime dicturum, S. Francisci corpus in sua ecclesia requiescere.

F Eandem visitationem impugnat aliis

177 Fatendum est, communem loquendi modum obtinere, ut, dum de humanis cadaveribus sermo fit, requiescere ordinarie usurpetur pro jacere; quia illa ordinarie

ex ejusdem Sixti litteris, in quibus dicitur

AUCTORE
C. S.
tur corpus il-
lud quiescere.

ordinarie reipsa jacent. Dixi : Ordinarie; quia, exempli causa, corpus S. Catharinae Bononiensis dici potest requiescere, non tamen jacere; quia sedentis in modum illud positum est, ut ipse meis oculis vidi. Attamen, quia ex recepto, ut dixi, loquendi more verbum requiescere in similibus ordinario usurpatur pro jacere, minus accurate loqueretur, qui laudatæ sanctæ virginis corpus solum diceret requiescere sine adjuncto aliquo, unde singularis ejusdem situs posset agnoscere: verum tamen diceret; quia, qui sedet, vere quiescit. At vero, si quis audiat, alicujus cadaver certo in loco requiescere, quis vel minimum suspicetur, illud instar vivi suis pedibus consistere, ac non potius credat, aliorum cadaverum more jacere? Quam ob rem, si Sixtus IV S. Francisci corpus incorruptum et in suis erectum pedes anno 1476 spectaverit, dicendus est in bulla, tertio annos post data, velut de industria usus esse verbo plane improprio, et in communi hominum aestimatione aliud, quam quod res erat, significante. Hoc autem cur fecerit? Sed de eodem verbo requiescere sermo infra recurret. Progredior ad alia.

Visitatio cor-
poris per Ga-
leottum

178 Quintum experimentum (verba rursus sunt Rugili in Dissertatione sua) assignamus domino cuidam Galeotto de Bistochis, quondam Jacobi Galeotti (subaudi: filio) anno MDCXXIX. Hujus narrationem habemus quidem ex Waddingo Latine redditam ad annum MDCXXX, num. 5, sibi que transmissam, ut refert, ex archivo S. Mariæ Angelorum. Nos autem jure huic præponimus fidem Ms., Romæ in bibliotheca Barberina asservati num. 1228, fol. 248, 249. Hæc relatio cum annotatione eidem præmissa Italice scripta est, qualem in lectorum gratiam Latine subjicio. Apographum monumenti, quod Galeottus, filius Jacobi Galeotti, reliquit de viso a se corpore sancti patris Francisci, manu sua antiquo libro inscriptum. Dominus Franciscus Giardini, tunc gubernator Assisii, dum mihi daret annexum apographum, dixit mihi, se illud accepisse a primo vero pronepote illius, qui istud (corpus S. Francisci) vidit, id est, a Julio Cesare Galeotto, filio Antonii Francisci, qui erat filius Galeotti, qui vidit.

recitatur ex
Ms. bibliothecæ
Barberinae,

179 Iste dominus gubernator voluit illud sua propria manu verbatim describere ex autographo, quod erat in quodam antiquo libro rationum, debuitque ejusdem authenticum exemplar procurare illustrissimo domino Cardinali Petro Aldobrandino, in cujus tunc erat obsequiis. Addidit, se diligenter et accurate consultis confessorio suo, Fratre Julio de Rocchicivola, Fratre Dominico de Assisio, aliisque Fratribus antiquioribus, viris auctoritate et scientia præditis, præterea didicisse, gradus (per quos scilicet ad locum sacri corporis descenditur) e candido nigroque marmore confectos, ac per totum aditum cerni ex opere musivo S. Francisci et sociorum illius effigies, quæ eosdem exacte referre creduntur. Hactenus præmissa annotatio, tum sequitur ipsa Galeotti relatio, Italico item sermone, quæ Latine sic sonat.

ex Italica red-
dita Latina.

180 Die XVIII Novembris anno MDIX. Ego Galeottus, Jacobi filius, vidi sacratissimum corpus mei patris S. Francisci, quod in hunc diem apparet vivum, illiusque vestis sine macula est: dumque pater custos cubiculum ejus aperuit, tantus inde erupit odor, ut major dicit nequeat. Illius vulnera tam recentia sunt, acsi viva essent. Vidimus ego, reverendus frater Julius de Leccio, sacri conventus custos, et Frater Faustinus de Collestato, sacrista. Ecclesiola ejus speciosa est, habetque portam e marmore ad altare majus marmoreum, et acceditur per pulchrum longumque ambulecrum; intratur per portam juxta podium, descenditurque illuc per gradus septemdecim, in quorum singulis ego et pater Custos et sacrista recitavimus PATER NOSTER et AVE MARIA. Videbimus, quamdiu simus super-victuri. Hanc memoriam tibi, fili mi Antoni Franciscæ, relinquo: conare, dum vives, hanc gratiam etiam obtinere; solatio tibi erit, teque benedicto S. Francisco commendo.

181 Hæc subjungit Rugilus pauca sequentia: D

Sæculorum author præfatus, Bistochianam relationem aggrediens, utitur Portiunculano exemplari, quod reapse vitiosum est. Loca vero, quæ impetit, Barberinus codex noster non habet, ut patebit legenti. Portiunculanum, ut credidit, ex Italico Latino dedit Waddingus ad annum 1250, num. 5; sed audi, quid de illo etiam censuerit Missorius in Dissertatione sua. Circumfertur, inquit, et alia consimilis (relationi in factato S. Jacobi Piceni libelli supplicis autographo) narratio Galeotti de Galeottis de Bistochio, quam sibi ex archivo S. Mariæ Angelorum transmissam, fatetur Waddingus; sed eam ab homine, ita falso, ut malevolo, fuisse confictam, pluribus momentis probat Angelus a Rivortorto, cui unus et alter cœnobii S. Mariæ Angelorum guardianus, vir uterque integer, et Angelo uterque singulari familiaritate conjunctus, ingenue fassus est, nihil tale in suo tabularioprehendisse; sed ita se existimare, Waddingum a privato homine fuisse deceptum. Monuit insuper, vere juxta me prudenter, idem Angelus a Rivortorto, cavendum nobis a quibusdam narratunculis eodem collineantibus, quæ tum Cardinalium, tum Ministrorum generalium nomine clanculum circumferuntur; nam haud dubie supplicatus esse, rerum, personarum, locorumque adjuncta liquido E demonstrant.

Quid censendum sit de edita a Waddingo

182 Ego cum nec ignotum mihi Sæculorum Seralphicorum scriptorem, nec Franciscum Angelum a Rivortorto in promptu habeam, nescio, quæ illis in exemplari, Portiunculano dicto, præcipue displicuerint: duo tamen potissimum displicuisse, existimo. In eo, quod a Waddingo editum dixi, non in Barberiniano, ait Galeottus, se a laudatis Patribus Custode et sacrista oblato pretio obtinisse facultatem sacri corporis videndi; quod religiosis istis viris sane admodum injuriosum est, nec proinde prudenter credibile. Sic enim Galeottus ibidem loqui fingitur: Nec absque pretio obtinui: dissidentibus etenim inter se his Patribus, consensum extorsi multo nummo, cooperante meis votis ipso sancto Patriarcha. Alterum, quod tam Missorio, quam Rugilo, in eadem relatione Portiunculana displicuisse, puto, colligo ex annis, quibus Bistochiana visitatio in hac et illa figitur, collatis cum tempore, quo cuniculos ad sacrum corpus ducentes obstructos fuisse, illi existimant. Visitatio illa in Ms. Barberiniano contigisse dicitur, ut vidimus, anno 1499; in Portiunculano autem, seu apud Waddingum, anno 1309. Obstructionem cuniculorum Rugilus æque ac Missorius Sixto IV summo Pontifici attribuant cum eo discrimine, quod Rugilus eam solo illius mandato retante, ne cuiquam F in posterum paterent, Missorius autem, apposito agere, seu Opere commentario, factam putet.

Utrouque difficultatibus obnoxia est,

185 Jam vero, sive Galeottus anno 1499, sive 1309 sacrum corpus vidisse credatur, quærere licet, quo pacto id cohareat cum obstructo per Sixtum IV ad illud aditu: cum enim Sixtus IV anno 1484 vivendi finem fecerit, Galeotti accessus, utrovis anno supra memorato acciderit, allegata obstructione fuisse posterior. An cuniculi, in Missorii opinione tanta opera ex Pontificio mandato sanctique Jacobi Piceni, divinitus instructi, consilio obturati, in Galeotti gratiam eruderati fuere? Hoc mihi quidem minime apparet verisimile. An accessus ad sacrum corpus, ex sententia Rugili solo Sixti IV mandato ex S. Jacobi consilio omnibus severe prohibitus, soli Galeotto, nescio, cui, patuit? Neque hoc dici potest, nisi Religiosos viros, reverendos, inquam Patres Julium de Leccio, sacri conventus Custodem, et Faustinum de Collestato sacristam, violati Pontificii præcepti reos arguamus. Ceterum, an videm cuniculi vel solo Sixti IV mandato, vel etiam opere commentario illius tempore, aut serius obstructi fuerint, infra inquiretur; hic solum observare volui, Galeotti visitationem difficulter conciliari posse cum cuniculorum obstructione, jussu Sixti IV facta, ac proinde aut hanc aut illam etiam ex hoc capite merito esse suspectam.

184 Quod ad personas, in annotatione prævia in Ms.

A Ms. Barberiniano nominatas, atinet, Petrus Aldobrandinus, uti ex Ciaconio et Oldoino habemus, a Clemente VIII Cardinalis creatus est anno 1592, annoque 1621 mortuus. Si hic tum temporis in obsequiis suis habuerit Franciscum Giardini, postea gubernatorem Assisensem (quod nec asserere possum, nec negare) recte se habebunt personæ ibidem nominatæ. At quis fuit ille, qui proficitur, istam Galeotti relationem Ms. a laudato Francisco Giardini sibi esse donatam? Id vero non dicitur, neque scimus, an non fuerit unus ex illis, a quorum narrationibus cavendum monuerunt Franciscus a Rivortoto et Missorius num. 181 relati. Præterea quod in eadem annotatione dicitur de imaginibus S. Francisci et sociorum ejus, opere musivo in subterraneo ambulacro, quod ad sacri corporis locum ducit, elaboratis, reliquis, quorum relationes supra dedimus, plane ignotum est; imo nec verisimile, fratrem Eliam, qui paulo post S. Francisci mortem ingentem illam basilicam maximis sumptibus castruere cepit, fuisse sollicitum de ejusdem sociis, quorum præcipui tum etiam vivebant, tam pretioso opere in subterraneo illo obscuroque aditu exprimendis; neque id a quopiam alio postea factum esse, ullus tradit. Alia, quæ in utraque relatione præterea displicere possunt, producemus inferius inter argumenta, ad impugnamdam corporis in-

B corruptionem situmque ab aliis allegata.

§ XI. Expenditur relatio visitationis sacri corporis, reverendissimo Piscullo, Minorum Conventualium Ministro generali, ejusque socio Tinaccio attributæ.

Hujus visitationis autographum testimonium

Hactenus Rugilus recensuit relationes externorum, ut minus viderentur suspectæ; nunc vero addit domesticam, sic ordiens: Ut tandem aliquando liceat ex nostratibus aliquem, sed ultra necessitatem, in oculatorum testium album referre, sextum atque novissimum locum tenebit reverendissimus piæ memoriæ Pisculli de Melphio, Minister generalis LXII, comite piæ memoriæ Augustino Tinacci tunc a secretis Ordinis. Hujus de visu relationem ab ipsomet piæ memoriæ Augustino Tinacci descriptam, a generali Ministro Felici Francischino de Cassia jussam, authographique loco authoris ac testis manu exaratam, Romæ in hoc, unde ad vos scribimus, sanctorum duodecim Apostolorum archivo asservamus. Hujus authenticum apographum accepimus abhinc aliquot annis ab admodum reverendo patre Seraphino Antonio Pagni, Ordinis Minorum Conventualium presidente et archivista in eodem Sanctorum duodecim Apostolorum conventu Romano, collatum signatumque a notario publico, Dominico Fabiano Prassi, ex cujus instrumento sequentia accipe.

servatur Romæ in conventu duodecim Apostolorum.

186 In nomine Domini. Amen. Universis et singulis præsentibus visuris, lecturis pariter atque auditoribus, fidem facio, verboque veritatis testor ego caus. cur. Ap. notarius publicus infrascriptus, qualiter die decima mensis Septembris millesimo septingentesimo quadragesimo nono, Indictione XII, Pontificatus autem in eodem Christo Patris et D. N. D. Benedicti, divina providentia PP. XIV, anno ejus X, ad requisitionem et instantiam admodum reverendi patris, magistri Seraphini Antonii Pagni, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci, præsentis et archivista, accessi, meque una cum eodem et infrascriptis testibus contuli personaliter ad cameras habitationis reverendissimi patris, Ministri generalis ejusdem Ordinis, sitas in cænobio SS. XII Apostolorum hujus almæ Urbis. Ibi que perventus, aperto per eundem admodum R. P. præsentem et archivista quodam scrinio, ubi regestes generales, aliaque plurima, ad ipsum Ordinem pertinentia, asservantur, idem R. P. Pagni, præsentis et archivista, accepit ex dicto scrinio scripturam consistentem in duobus foliis, a centum viginti et amplius annis exaratam et scriptam, ut ex illius subscriptione colligit, et ex

papiri atramentique vetustate, per me bene inspecta, confirmatur.

187 Dictamque scripturam mihi tradidit ad hoc, ut illam exemplarem, publicumque extractum de ea conficerem, prout feci tenoris sequentis: videlicet, ad extra in parte superiori dictæ scripturæ inspicitur sequens inscriptio, diverso caractere el-formata, videlicet: « Attestato del Pre Mio Agostino Tinacci di aver veduto il corpo del Serafico » Pre S. Frañco. » (*Hæc Italica sic verte Latine*: Testimonium patris magistri, Augustini Tinacci, de viso a se corpore Seraphici patris, S. Francisci.) Inferius vero pariter ad extra alia inscriptio inspicitur, videlicet: « Relazione del Pre Mio Agostino » Tinacci, che ha veduto il corpo del Serafico Pre » S. Frañco, fatta per commando de Pre Geñle » Franceschini da Cestia. » *Id est*: Relatio patris magistri Augustini Tinacci de viso corpore Seraphici patris, S. Francisci, facta jussu patris generalis Franceschini de Cassia. Intus vero tenoris, prout in præsentis folio, tam a tergo, quam superius, registratus et exemplatus adest, licet aliena manu, mihi tamen fida.

188 Qui quidem tenor collatus per me de verbo ad verbum cum dicto originali, ultra mihi tradito et exhibitio per admodum R. P. Pagni, præsentem et archivista prædictum, eidemque restituito ad effectum in dicto scrinio reponendi, in omnibus et per omnia concordare, inveni, salvo semper etc., nulla de dicto originali penes me relicta copia. Super quibus omnibus præsens publicum extractum documentum confeci requisitus. Romæ ubi supra, præsentibus DD. Petro Saluebi, fil. Thomæ, et Alexandro Abinante, filio Jois Frañci, Romanis, testibus rogatis. *Sequuntur horum testium subscripta nomina, sed tam negligenter exarata, ut dubitem, an ea recte expresserim; deinde etiam nomen laudati notarii; et pro hujus fide ac munere subdit testimonium conservatorum populi Romani cum eorumdem sigillis ordinariis ad plenam fidem huic instrumento faciendam. Relatio ipsa R. P. Augustini Tinacci Italice scripta est, sed eidem versionem Latinam addidit piæ memoriæ P. Ignatius Pien, Societatis nostræ presbyter, Joannis nostri Pini germanus frater, multis annis Romæ versatus, quam totidem verbis describo.*

189 Reverendissime Pater. Vi jurisjurandi, quo paternitas vestra reverendissima me obstrinxit quoad visitationem corporis sancti Francisci, Seraphici patris nostri, ego frater Augustinus Tinacci a civitate Pinnensi, sacre Theologie doctor, nunc Provincialis in provincia sancti Bernardini Minorum Conventualium, hoc instrumento, propria manu scripto ac subscripto, die, anno, loco, ut infra, reverendissimæ paternitati vestræ testificor, quod abhinc annis circiter novemdecim, dum amantissimæ domini Camillæ Peretti in templo nostro Assisiensi sancti Francisci prope turrim edificabatur sacellum Reliquiarum, fabricatorum præfecti ad sacelli illius fundamenta ac marmora locanda perfrerint inferiorem templi fornixem ea latitudine, quæ hominem caperet.

190 Pater magister Julius a Monte Rubiano, tunc in sacro illo conventu vice-custos, talem fracturam videns, opus interrumpi jussit, fracturam ipsam tabula tegens; ac statim hanc ob causam cursorem misit Romam ad eundem patrem Generalem a Melphi, per litteras illum edocens de fractura fornixis, eumque consulens, an sacelli memorati fabricationem prosequendam curare deberet. Pater Generalis, lectis litteris, nulloque responso dato, illico me vocavit, mihi præcipiens, ut rhedam apparari juberem. Quo facto, me sibi socium adhibens, egressus est ad viam fabricantium claves, thoraces laneos facientibus vicinam (*Italice est*: Verso la strada delli chiavari, vicino alli giuppognari) ubi cum viro, jam diu artis perito, locutus est,

AUCTORE
C. S.

cujus apographum authenticum inde acceptum

ex Italico Latinum datum.

E

De perrupto fornice ecclesie infimæ Assisensis

F

monitus Minister generalis, comparatis instrumentis opportunis.

AUCTORE
C. S.

est, sibi que commodari jussit quatuor aut quinque instrumenta ferrea recurva, quibus seræ sine clavi aperiuntur, quæ deinde mihi servanda dedit. Cumque continuo ad conventum sanctorum Apostolorum, ipsius sedem, reversi essemus, mihi mandavit, ut præparari juberem tres equos, et thecam scriptoriam, calamum, chartam, ceram Hispanicam ac sigillum expedirem.

una cum relationis auctore festinanter Roma pergit Assisium,

191 His peractis, hora diei circiter vigesima secunda (*id est, fere duabus horis ante solis occasum*) equos conscendimus cum stabulario, qui erat Lombardus, et illo vespere devenimus ad diversorium quoddam prope Primam Portam (*vicius est, septem millibus passuum Roma distans.*) Die sequenti pergentes, sed nullum adeuntes conventum, prandimus in hospitio apud Civitatem Castellanam, iter deinde prosecuti usque ad vesperam, ac multo mane in viam nos dedimus, sed ad nullum conventum divertimus, meridie ac vesperi commorantes in diversoriis usque ad hospitium ultra Fulgineum, ex quo discessimus vespere, ita ut hora tertia noctis (*id est: hora tertia post occasum solis*) vel paulo post, pervenerimus Assisium. Postquam appropinquavimus ad portam majorem nostri conventus S. Francisci, omnes ex equis descendimus, et pater Generalis ad eandem portam accedens pulsavit manu. Ad hanc pulsationem janitor, qui laicus ac etiam sutor erat, respondit: Quis illic est? Auditoque responso: Amici, aperuit fenestellam, cratibus munitam, et intellexit, patrem Generalem esse. Hic vero ipsi graviter prohibuit, ne cuiquam de suo adventu verbum faceret; sed præcepit, ut convocaret patrem vice-custodem, eique diceret, illum expectari a viro nobili; et, ut veniret solus.

B

et cum vice-custodel ad fracturam clanculum accedit,

192 Revera solus venit; vidensque etiam ipse, esse patrem Generalem, prædictam portam majorem aperuit. Pater Generalis cubiculum janitoris ingressus, famulo cum equis extra majorem portam subsistere jussit, severe patri vice-custodi injunxit, ut nemini, se adesse, indicaret; sed missis dormitum fratribus, signoque silentii dato, ad se rediret cum clavibus templi et sacrarii: quandoquidem asserebat, quod illas apud se servaret, ne ex fractura ista forniciis aliquid mali oriretur. Pater vice-custos jussa prompte executus, dato fratribus silentii signo, cum clavibus rediit; atque ita famulo cum equis in primam cortem, portæ memoratæ proximam, intrare jussit, pater Generalis, pater vice-custos et ego templum per portulam inferiorem simul ingressi sumus; clausaque janua interiore, portulæ illi respondente, pater Generalis præcepit, ut pater vice-custos fracturam, de qua scripserat, sibi ostenderet, et una e duabus facibus, quas prius ex sacrario afferri jusserat, accensa, ac in manus accepta, locum perlustrans, sese ad me convertit, mihi que dixit: Ausisne sine scalis descendere ad videndum? Hanc ego nobis gratiam a Domino concessam spero; verumtamen ne, si quid sinistri nobis acciderit, pereamus, confiteamur. Ambo ergo patri vice-custodi confessi sumus.

C

per quam ejus socius delabitur, ipse per scalas descendit.

193 Tum ego ad fractum fornitem manibus me appendi; et quia locus erat profundior, quam putaram, cum me immissem, in lapides e fornice fracto delapsos pedibus incidens, corruensque supinus, non laeviter læsi caput. Pater Generalis me doloris signa edentem audiens, e vestigio patrem vice-custodem, qui ad templi januas, conventum respicientes, observatum ibat, vocavit, et ex illo quæsit, an in templo non essent scalæ, per quas, quo ego descenderam, descendi posset; ac volente Deo, unæ fuerunt inventæ, quæ ad affigenda templi parietibus aulae adhibebantur. His per fracturam illam demissis, pater Generalis, utramque faciem accensam manu ferens, descendit, ac me ex capitis vulnere cruentatum conspicatus, etsi tam ipsi, quam mihi, permolesti essent vespertiliones, accepit paulum tela aranæ, cumque imposuisset vulnere, me illud sudario circumligare jussit. Tum ambo facem, quisque suam, manu tenentes (nam pater vice-custos supra remanserat) ac circumspi-

cientes, vidimus templum ædificatum in modum D crucis, quæ incipiebat ex ea parte, qua descendebamus; pars autem altera vergebat ad portam templi majorem. Et in medio illius crucis parietem conspeximus, qui ad fornitem pertinebat; pauloque propius accedentes, portam vidimus æneam, satis capacem, quatuor oclusam seris, quarum duæ pessulis munitæ erant, duæ sine pessulis.

194 Itaque pater Generalis, Fili, inquit, in genua procumbamus, et comprecemur Deum, ut nobis sancti Patris nostri Seraphici corpus ostendere dignetur; quod a Deo uberibus lacrymis precati, cum surrexissemus, repetiit a me instrumenta ferrea recurva, quibus seræ sine clavi aperiuntur; iisque acceptis, unum desumpsit, quo seras prædictas aperire tentans, facile omnes quatuor aperuit; ac janua patefacta, intravimus in sacellum (cujus fornix idem est atque ille, qui crucem paulo ante descriptam facit) ubi ne unus quidem apparuit vespertilio; statimque ingentem fragrantiam sensimus, et oculos huc illuc circumferentes vidimus corpora quædam mortua; induta vestibus S. Francisci, et tactis illorum tunicis, invenimus eas solidas, acsi tunc factæ fuissent; solidi quoque erant tum capitis, tum barbæ, pili. Horum porro corporum aliqua jacebant, sedebant alia, capite demisso et genibus superposito. Prope corpora ista E januam conspeximus, item æneam; sed parvam, per cujus ex superiori parte rimam quidam quasi splendor prodire cernebatur: compertoque, duabus clavibus obseratam esse, hanc quoque pater Generalis eodem instrumento ferreo, non sine admiratione utriusque, reseravit.

Aperiunt sacellum, sentiunt fragrantiam, vident corpora integra,

195 Janua vero protrusa, tantus inde se effundeat odor, ut nesciremus ambo, ubi essemus. Et introspectantes, parvum vidimus sacellum, tholi instar opere Musivo elaboratum, in ejusque medio intuiti sumus altare, eodem opere perfectum, cui superposita erat lamina marmorea; supra hanc autem laminam conspeximus corpus gloriosi patris S. Francisci, in pedes erectum, cooperto capite, oculis in cælum sublatis, facie ad januam prædictam versa, manu dextera sinistra imposita, et utraque ita inflexa, ut solum cerneretur manus dexterae cicatrix; reliqua vero manus manica tegebatur, quæ manica erat stricta, qualis est manica vestimenti Patrum Conventualium Reformatorum: sic etiam cernebatur cicatrix dexteri pedis. Hæc videntes, ante eandem januam humi prostrati remansimus, multis profusis lacrymis, orantes medio horæ spatio; ac veriti, ne præ ingenti cordis affectu defectionem animi pateremur, surreximus. F

vident corpus S. Francisci incorruptum, erectum stans. Italicæ: a modo di cupula

196 Et cum timore ac reverentia non auderemus parvum hoc sacellum ingredi, pater Generalis, sua meaque corona Mariana accepta, passum protendit, et manum porrigens, tetigit illis pedem dexterum sancti Patris: imo mea non nihil cruore tincta fuit; quam proinde præ veneratione non audens gestare, ad provinciam meam reversus in conventu Teatino servavi e clavo suspensam supra mensulam, ad quam studebam; sed inde mihi fuit ablata, nec eam unquam recuperare potui. Post hæc pater Generalis, janua retracta, duas illas seras eodem instrumento ferreo, eadem facilitate, qua aperuerat, iterum clausit. Sic etiam, cum egressi essemus porta, qua prius intraveramus, hæc reducta, quatuor seras rursus occlusit. Ut in templum ascendimus, pater Generalis illam forniciis fracturam non ita apertam manere cupiens, lapidem, quem superimponeret, quærabat. Interea cortem ingressi sumus, et dum quæreremus circa ambulacrum, ad portam majorem ducens, occurrimus famulo, qui tenebat equos: is jussus lapidem accipere, atque ad jam dictum perferre locum, cum videret, quo hæc tenderent, Si haberem, inquit, paululum calcis, aperturam istam obstruere sperarem.

Generalis coronas Marianas dextero pedi admovent,

197 Et calce, quam illius, quod dixi, sacelli fabricatores præparaverant, inventa, forniciis fracturam obturavit, et pavementum ex iisdem lateribus,

et obturata fractura forniciis, quæ

A ribus, quos illi inde exemerant, superstruxit. Quibus peractis, ea ipsa hora, nullam moram interponentes, nec intrantes conventum, Romam versus iter arripimus, totoque noctis illius reliquo tempore prosecuti sumus usque ad hospitium supra memoratum, ubi bona diei parte somnum cepimus, ac deinde continuavimus iter via hic ante descripta. Pater Generalis tamen, priusquam discederet, patri vice-custodi sub gravibus censurarum pœnis imperavit, ut de iis, quæ acta erant, nulli mortalium verbum faceret. Per proximum tabellarium idem pater vice-custos patri Generali scripsit, quod, dum mane postridie discessum nostrum quæreretur fornicis fractura, inveniri non potuerit, quo fuisset loco; cum in laterum commissuris, perinde ut in ceteris templi partibus pulvis reperiretur; id quod habitum fuit miraculum, factum ob merita sancti patris Francisci, quem semper pro reverendissima paternitate vestra precor, ut ei patrocinio suo desideratam felicitatem a Domino nostro impetret. Romæ die 1x Februarii MDCXXVI. Idem, qui supra, cum juramento attestor Frater Augustinus manu propria.

Mirum est. relationem, præ ceteris aliis verisimiliorem.

B 198 Hæc relatio reliquis multo apparet firmior, si tempus, occasio et personæ in ea memoratæ, locisque, ex quo eadem deprompta fuit, spectentur. Nam, quod ad tempus attinet, visitatio contigisse debuit mense Junio aut Julio anni 1607, id est, uno alterove mense ante decretum Pauli V, datum die 28 Augusti ejusdem anni, quo ille sub pœna excommunicationis severissime prohibuit, ne quis in S. Francisci corpus inquirat, uti infra probaturus sumus § 18. Hæc autem temporis propinquitas suspicionem movere potest, visitationem, de qua loquimur, eidem decreto condendo occasionem dedisse; nullam enim aliam novimus. Occasio visendi corporis, ut liquet, opportuna fuit, si eo, quo dicitur, modo fornicis fuerit perruptus. Personæ nominantur Minister generalis Conventualium, ejusque a secretis socius, qui tam favorabili opportunitate præ multis aliis uti potuere. Instrumentum visitationis ab eodem Ministri generalis socio, oculato teste, jurisjurandi et obedientiæ religione obstricto, confectum notatur, atque ex ipso Ordinis archivo depromptum est; ut adeo prudentem fidem mereatur, nisi in suspicionem imposturæ aliunde possit venire; quæ tamen tum non Tinaccio, sed ignoto nobis deceptoris, Tinaccium ementito, adscribenda esset.

latere potuisse Waddingo

C 199 Pendet id ab argumentis, quibus adversæ opinionis tutores contendunt, S. Francisci corporis prodigiosum situm omnibus antiquioribus non modo incognitum, verum etiam contrarium esse. Argumenta dabo infra eruditis lectoribus expendenda; quædam interim huc propius spectantia observaturus. Scrupulum mihi injicit Waddingo, et Antonii Melissani hujus visitationis ignoratio. Horum prior primum Annalium tomum editit anno 1623, octodecim solum annis, postquam ea visitatio facta dicitur; ac nihilominus ad annum 1250, num. 4 Baucianas quidem litteras, aliasque de conspecto ab aliis sacro corpore stante relationes refert, sed addit: Nec ex nostris ullus est, qui memoriæ tradiderit, se illud vidisse. Scio equidem, Tinaccii epistolam anno 1626, ac proinde uno circiter anno post primum illum Waddingo tomum editum, signatam legi: quis tamen non miretur, Waddingum, totius Ordinis Minorum Annalistam, non fuisse a Tinaccio in tempore monitum de tam singulari communis Patris gloria, recenti oculorum fide comprobata?

oc Antonio Melissano de Macro.

200 Verum, si id casu tunc ignoraverit Waddingus, ignorasse non potuisset annis sequentibus, quibus ipse Romæ pariter scribens, additamenta ad eosdem Annales fecit, quæ deinde ad calcem aliquot sequentium tomorum reposuit, et reverendissimus pater Josephus Maria Fonseca ab Eboræ in iterata eorumdem Annalium editione Romana anni 1751 et sequentium suis locis inseruit; nec tamen in his ullam reperio de Tinaccii litteris aut reverendissimi Pisculli visitatione mentionem. Par omnino est silentium reverendi patris Antonii Melissani de Macro Octobris Tomus II.

in Supplemento ad prædictos Annales, in eadem editione Romana suis quoque annis subjecto, in quo is eosdem nonnumquam emendavit. Waddingum Romæ scribentem certe post editum primum tomum Annalium erroris sui monere debuisset Tinaccius, dum supra relatum testimonium Romæ ipse præsens anno 1626 exarasse dicitur, ac Waddingus ipse ex eodem illius testimonio, quæ tomo primo male asseruisset, postea emendare. Dissimulare nequeo, ex istorum de re tam memorabili silentio Tinaccianæ epistolæ fidem non nihil dubiam reddi. Vereor etiam, ut cuilibet sat verisimilis videatur opportuna illa famuli, qui in corte tenebat equos, miraque dexteritas in ruina fornicis, quæ hominem caperet, tam subito reparanda, tamque scite eidem imponendo pavimento, ut postridie discerni nequiret, ubi illa fuisset.

AUCTORE C. S.

201 Adhæc eadem Tinaccii relatio in variis rerum visarum adjunctis dissonat ab aliorum relationibus hactenus datis; unde necesse est, vel has vel illam, si non omnes, vacillare. Aliquot hujusmodi variationes observemus. In relatione Tinaccii supra num. 195 dicitur reverendissimus Piscullius in loco illo subterraneo aperuisse portam æneam, satis capacem, quatuor ocellis seris, quarum duæ pessulis munitæ erant, duæ sine pessulis; deinde num. 194 etiam reserasse aliam januam... æneam, sed parvam... duabus clavibus obseratam. In visitatione autem Nicolai V Pontificis Oddo Perusinus supra num. 36 solum unam memorat portam... æneam, clausam tribus catenis; Baucius ibidem num. 71 portam nonnihil humilem, æream, robustissimam, tribus pessulis ferreis probe annexis, diligentissime clausam, tribus solidissimis catenis ferreis transverse præsentis. Rursum in relatione Tinaccii num. 195 dicitur visum ab eo esse in medio sacelli altare eodem opere (musivo) perfectum, cui superposita erat lamina marmorea, supra autem hanc laminam... corpus gloriosi patris S. Francisci. At in visitatione Nicolai V, num. 37 solum legitur in... sacelli medio fuisse lamina marmorea venustissima, magna arte elaborata, super quam... stabat corpus. Vide etiam num. 75.

Eadem revolutio in variis adjunctis

E

202 Præterea ex testimonio Tinaccii num. 195 visum fuit sacrum corpus, manu dextera sinistra imposita, et utraque ita inflexa, ut solum cerneretur manus dexteræ cicatrix: reliqua vero manus manica tegebatur: at in visitatione Nicolai V secundum Oddonem num. 38 ambo manuum vulnera conspecta fuerunt; sic enim habetur: Manus quoque, ut pes, perforatæ erant, et sanguis erat vividus ac recens; apud Baucium vero num. 34: Habebat manus junctas, alteram sub altera manicularum tunica... pectori admotas; ac num. 73: Conspexerunt manus illas sanctissimas, a Pontifice discooperatas, nec magis, nec minus, suis clavibus singulis vulneribus insertis, quas etiam osculati sumus, immunda nostra labia sacro illius sanguini, adhuc recenti, admoventes. Non igitur erat Sancti manus dextera sinistra imposita, et utraque ita inflexa, ut solum cerneretur manus dexteræ cicatrix; nam alioquin, non sola amovenda fuisset manica tunica, sed etiam manus dextera, ut sinistrae vulneris conspici posset.

dissonat ab aliis visitationum relationibus

F

203 Rursum Tinaccius num. 194 hæc scribit: supra datis, Oculos huc illuc circumferentes (in sacello subterraneo) vidimus corpora quædam mortua, induta vestibus S. Francisci; et tactis illorum tunicis, invenimus eas solidas, acsi tunc factæ fuissent; solidi quoque erant tum capitis, tum barbæ, pili. Horum vero corporum aliqua jacebant, sedebant alia, capite demisso, et genibus superposito. In Baucianis vero litteris num. 77 solum de duobus corporibus, præterquam de fabuloso B. Egidii, sermo fit, eaque in duabus arcibus clausa fuisse dicuntur his verbis: Apertis duabus arcibus, quæ erant in duabus aliis tribunis, vidimus duo alia discipulorum illius corpora, etiam et illa integra, suis vestibus e rudi panno induta, et odorifera, multo tamen minus, quam corpus Magistri.

AUCTORE
C. S.
nec aliunde
caret difficul-
tate.

204 *Insuper eadem relatio Tinacciana æque ac ceteræ, si unum e Baucianis exemplaribus, quæ circumferuntur, excipias, altum silet de clavis manibus pedibusque inhaerentibus, quos tamen, tam ante, quam post Sancti obitum, iisdem inhaerisse, constat ex biographis, S. Bonaventura, et Alexandro IV summo Pontifice; qua de re consule dicta superius § 8. Porro mihi parum verisimile apparet, memoratas relationes in visitationum adjunctis tantum fuisse variaturas, aut aliter, quam synchroni oculatique testes fecere, Sancti manuum pedumque stigmata descripturas, si profectæ essent ab iis, vel acceptæ ex ore eorum, qui locum illum subterraneum vere lustrassent, atque ipsum corpus conspexissent. Sunt quidem in nonnullis earum quædam manifeste fabulosa, quæ non leguntur in aliis, verum, quemadmodum fabulosæ istæ personas insignes, a quibus ex acceptæ sint, audacter laudant, ita etiam aliæ metum ingerunt, ne cavendum nobis ab iis sit, æque ac a quibusdam aliis narratiunculis, eodem collineantibus, quæ tum Cardinalium, tum Ministrorum generalium nomine clanculum circumferuntur, ut supra monuit Missorius. Jurene, an injuria in hanc suspicionem venire omnes possint, dispiciendum erit ex argumentis, quæ adversæ opinionis assertores adversus sacri corporis incorruptionem situmque in pedes erecti formarunt, quæque adversus hæc reposuerunt affirmantis partis patroni.*

§ XII. Alia quædam pro asserendo ejusdem corporis prodigioso statu producta expenduntur.

Laudantur
etiam appari-
tiones

Post argumenta pro S. Francisci incorrupto suisque pedibus in vivo corpore hactenus allegata, catalogumque scriptorum, eidem sententiæ suffragantium, quem dedi § 1, Rugilus pro eodem etiam laudat revelationem dictaque S. Jacobi Piceni, quæ aptius referemus, dum de causis occultati (ut asserunt) corporis, agendum erit. Secundo vero loco subjicimus, (inquit deinde Rugilus) præclarum testimonium, manifestam revelationem, divinumque prodigium (revelationem testimoniumque confirmans) ex Seraphico Christi confessore B. Josepho a Cupertino. Hæc autem, non jam Waddingus, aut Marianus aliorum dicta referunt, sed ipsi jurati testes de experientia et auditu in Processu beatificationis et canonizationis ejusdem. Ne vero nimis longi simus, mittimus ea, quæ summarii fol. 93, num. 15, et fol. 100 § 218 narrantur a testibus; quod scilicet B. Josepho Assisii ante aram ecclesiæ nostræ, quæ Media dicitur, oranti, ac pro sua simplicitate S. Franciscum interroganti, cur, cum tantus esset, dum viveret, paupertatis amator, defunctus modo, tot esset argenteis lampadibus ac pretiosa suppellectili circumseptus; sanctus Pater ei visibiliter præsens respondit, ornamenta illa cultui Christi Domini, ibi realiter in sanctissimo altaris Sacramento existentis, esse dicata; se vero in obscuro subterraneo loco absque ulla pompa commorari.

facto S. Jose-
pho Cuperti-
nensi,

206 Itemque (prætermittimus,) B. Josephum sanctum Parentem consuevisse appellare materno idiomate LAMPADARIUM (ab Italico Lampada Latine lampas) quæsitumque de causa respondisse, se in eadem media ecclesia noctu orantem, vidisse oculis suis sanctum Parentem, cereum accensum ad manus habentem, e loco, qui est sub majoris altaris suppedaneo, prodeuntem ac singulas ecclesiæ lampades, a dæmone (Josephi causa) extinctas excitantem. His ergo prætermittis, unius tantum jurati testis, scilicet domini Bonaventuræ Buono, sæcularis sacerdotis, sacræ Theologiæ doctoris, ac primicerii ecclesiæ Cupertinensis, ipsissima verba transcribimus ex Processu Apostolici canonizationis et beatificationis fol. 365. Sequuntur ibidem ex testimonio laudati Bonaventuræ Buono, quæ ex Italico Latina subjicio.

207 Annò MDCXXXIX... profectus sum Assisium, patrem fratrem Josephum salutaturus... Rogavit me, an illo biduo, quo fueram Assisii, omnia ejusdem civitatis loca sacra visissem, ac speciatim an ecclesiam S. Mariæ Angelorum. Respondi ad singula, addidique: Pater, cum sermo huc reciderit, verumne est, quod aiunt, cor sancti Patris Francisci esse in ecclesia S. Mariæ Angelorum? Tum vero turbatus pater devote reposuit: Fortene corpus patris S. Francisci exenteratum sit? Et nescis, illud esse integrum, et in pedes erectum sub hac ecclesia? Quod cor S. Francisci in ista ecclesia esse dicitur, intelligendum est de ejusdem ad eum locum affectu. Ac mox exclamans, subito motu volavit per aerem, et mensulæ innixus, picturam S. Francisci utraque manu strinxit, oculis lachrymantibus, et in eandem imaginem defixis. Hactenus apud Rugilum, qui deinde observationes suas adjiciens, ratiocinatur hoc modo.

208 Hic vero tantisper immorabimur. Et quidem calumniari obnitentibus, quid reponant, deficere non potest. Dicent, hunc fuisse B. Josephi errorem, bonam fidem, simplicitatem. Nobiscum erat, nostros habuerat institutores; hoc tenebat, quod acceperat; hoc eructabat, quod biberat. Esto. Quid postea de visione, ac locutione S. Francisci? Fuit, inquam, hæc imaginaria. Sæpe etiam Sancti visiones falsas vident. Imaginaria ea fuerit, an realis, decertare non libet. Falsam temere asserere audeat, qui velit; nos nec audemus, nec volumus. Quid vero tandem de exstasis raptusque, ad assertionem illam continuo subsecuti, miraculo? Jam Divinitas hujusmodi exstasum ac raptum in B. Josepho, nonaginta annorum trutina severissima adhibita, Ecclesiæ judicium comprobavit. Deus ergo, certissime fuit miraculi illius parens et author. Quid tum? Mendacium miracula subsequuntur? Ubinam illa esse regula, vera miracula non fieri; nec fieri posse ad confirmandum errorem?

209 At hic, inquam, non dictum confirmatur, sed anima dicentis, alias in Deum absorpta, occasione tantum piæ memoriæ acceptæ movetur et rapitur. Quid ni hoc facili effugio in canonem illum, qui exceptionem rejicit, exceptionem admittimus? Quibuscumque miraculis, ad veritatem quandam confirmandam advectis, hæc inuretur calumnia. Sic exempli causa, qui veritati confirmandæ proslivit in ignem, et servatur illesus, preservatio illa veritatem non confirmat, sed hominem ceteroqui justum et innocentem tuetur. Perversissima exceptio, quæ Catholicam fidem omnem convellit atque confundit. Potuit alias salvari innocens, sed nunc non potuit, si falsum, etiam ignorans, asseruit. Miraculum enim ipsum ex se vim habet divinæ contestationis; atque propterea vi sua in errorem induceret. Hæc sincere et pro modulo commentamur, nihil tamen nimium urgentes. Hactenus Rugilus: nunc nos quoque pro munere nostro iisdem expendendis tantisper immoremur.

210 De Josepho a Cupertino, Ordinis Minorum Conventualium presbytero, tunc a Benedicto XIV Beatis adscripto, hoc autem anno 1767 a Clemente XIII, feliciter regnante Romano Pontifice, inter Sanctos solenniter relato, egi in Opere nostro ad diem 18 Septembris, ibique gesta illius ac miracula, quibus ante et post obitum fulsit, prolixe exposui. Quod vero ad præsens argumentum attinet, non video, cur S. Franciscus ipsi, ut præmissum est, oranti vere dicere nequiverit, sese (id est utique, corpus suum) in obscuro subterraneo loco absque ulla pompa commorari, si illud minime incorruptum, nec suis insistentibus pedibus, imo etiam in cineres redactum, ibidem servaretur. Non magis assequor, qua ratione ex oblata eidem Josepho altera illa S. Francisci visione hujus corporis integritas, incorruptioque atque in pedes statura probari possint; frequenter enim alii Sancti ea, quam olim habuerant, specie aliis apparuerunt, licet horum corpora in cineres conversa jacerent, ossaque frustatim divisa

D
qui ex proces-
su canoniza-
tionis illius
probatur

istud corporis
prodigium
asseruisse.

E

ac miraculo
confirmasse.

Verum ista
apparitiones,
non pro mira-
bili corporis
statu.

A *divisa variis in locis servarentur. Admissa igitur visione illa, non propterea oportebit credere, quod S. Josephus vidit, fuisse ipsum S. Francisci corpus, hocque tale ibidem sub altari stare, quale dicitur apparuisse.*

sed solum pro loco sepulchrali illius valere possunt.

211 Fortasse memoratæ S. Josephi visiones hic solum laudantur ad designandum locum, in quo S. Francisci corpus existit, pro eoque utcumque valere possunt, si de sola illius præsentia, non de modo, quo se habet, loquamur. Nam, si Josephus vere viderit S. Franciscum e loco, qui est sub majoris altaris SUPPEDANEO, prodeuntem; si Franciscus vere Josepho dixerit: Ornamenta illa (circum altare) cultui Christi Domini, ibi realiter in sanctissimo altaris Sacramento existentis, esse dicata; se vero in obscuro subterraneo loco absque ulla pompa commorari; quantum ea favent opinioni illorum, qui S. Francisci corpus in tertia subterranea ecclesia servari contendunt, tantum adversantur alteri eorum, qui (ut infra visuri sumus) eundem sacrum thesaurum non alibi, quam in mensa ejusdem majoris altaris in infima duarum ecclesiarum, quas duas solas agnoscunt, querendum esse, existimant. Etenim nec alia de causa videtur Franciscus ex illo potius, quam ex alio ejusdem ecclesie, loco visus fuisse, quam quod corpus ejus ibidem esset; nec mensa altaris dici potest esse sub majoris altaris suppedaneo, aut locus subterraneus.

Majis urgetur ejusdem Sancti raptus corporeus,

B 212 Superest ejusdem Josephi de sancti Patris sui corpore incorrupto et suis pedibus nixæ assertio, quique hanc mox subsequens fuit volatus, sane non naturalis. Quam longissime absit a me, ut sanctum illum virum in ea assertione reum mendacii vel levissime suspicer: si tamen is fuisset Ordinis de sancti Institutoris sui corpore communis error, nihil me in ipsum peccaturum, existimo, nec acturum temere, si illum quoque ex eodem sincere locutum esse, crederem. Sola igitur S. Josephi assertio nequit controversiam dirimere. Ejusdem viri ecstases, corporisque per aera raptus et frequentiores fuere, et firmioribus fulciuntur testimoniis, quam ut merito dubitare possim de ecstasi raptuque a laudato domino Buono iurejurando assertis. In eodem raptu miraculum agnosco, atque indubitanter pariter assentior, fieri non posse, ut Deus miraculum patret ad confirmandam falsitatem aut errorem. At non omnia miracula Deus facit ad confirmandam veritatem doctrinæ.

si constaret, mirabilem hunc raptum

C 215 Sanctus Thomas Aquinas 2. 2. quæst. 278, art. 2 in corpore, ad propositum hæc habet: Vera miracula non possunt fieri, nisi virtute divina; operatur enim illa Deus ad hominum utilitatem, et hoc dupliciter. Uno quidem modo ad veritatis prædicatæ confirmationem; alio ad demonstrationem sanctitatis alicujus, quem Deus hominibus vult proponere in exemplum virtutis. Primo autem modo miracula possunt fieri per quemcumque, qui veram fidem prædicat, et nomen Christi invocat; quod etiam interdum per malos fit... Secundo autem modo non fiunt miracula, nisi a Sanctis, ad quorum sanctitatem denuntiandam miracula fiunt, vel in vita eorum, vel etiam post mortem, sive per eos, sive per alios. Qui plura de his volet, legat Benedictum XIV in erudito suo Opere de Servorum Dei beatificatione etc. lib. IV, part. 1, cap. 4, cui titulus est: De fine miraculorum etc. Quapropter, ut ex S. Josephi per aera raptu ejusdem assertio de S. Francisci corpore irrefragabilis feret, oportet probari, eundem raptum ad eam confirmandam contigisse, aut saltem ex colloqui adjunctis non alia de causa factum videri potuisse; non autem solum ad Josephi sanctitatem demonstrandam.

contigisse in confirmationem eorum.

214 Certe non dicitur S. Josephus volatu illo dicta sua probare voluisse; nec laudatus presbyter, qui ad testandos illius raptus et ecstases, non ad S. Francisci corporis prodigia confirmandam, productus fuit, eundem volatum sic interpretatus legitur. Neque id evincitur ex eo, quod Josephi dicta volatum illum proxime præcesserint; cum sola de sancto Patre suo, quem tenerrime diligebat, injecta mentio

sufficere potuerit, ut ille ejusmodi raptum pateretur. Etenim, quam facile Josephus sacrum in corde suo ignem conciperet, atque hinc in ecstases subitasque corporis elevationes prosliret, argumento sunt, quæ comes Dominicus Berninus apud me in Commentario prævio ad ejusdem, tunc Beati, nunc S. Josephi Vitam tom. V Septembris pag. 37 relatus, ex Summario Processus beatificationis illius in Vita Italica scripsit, Verum est, inquit, servum Dei, fratrem Josephum a Cupertino, donatum a Deo fuisse extasibus et raptibus, in choro, dum oraret, et extra illum, dum de quolibet patientis Domini nostri Jesu Christi mysterio, de puritate ac sanctitate Mariæ Virginis, aut de Sanctorum virtutibus sermo fieret, aut ipse Missam celebraret; et quidem tam frequenter, ut qui cum eo agere vellet, ut ejusdem posset colloquio frui, oporteret, eum a simili sermone conserendo cavere.

213 Lege etiam, si lubet, ejusdem Commentarii mei numerum 58, Vitæque ibidem editæ caput 3, ubi plures id genus S. Josephi ecstases raptusque reperies, quos omnes ad confirmandam singula, de quibus tunc sermo fuerat, divinitus contigisse, quis dixerit? Hinc etiam in eodem presbyteri testimonio, quale integrum a reverendo Patre Seraphino Antonio Pagni, Ordinis Minorum Conventualium sacre Theologiæ magistro piæ memoriæ, olim Roma accepimus, legitur R. P. magister Desa, tunc temporis, cum volatus, de quo agimus, contigit, conventus Assisiensis præses, Josephum sic conspicuus, solum dixisse laudato presbytero: Permite patrem (Josephum) sua ista meditatione gaudere, et discede; quia sero est; probe scilicet gnarus, quam familiares ei essent ecstases corporisque elevationes, quamque facile in illas incideret.

216 Nihil igitur cogit adversæ partis patronos credere, allegatum S. Josephi volatum in confirmationem eorum, quæ de sancti Patris sui corpore dixerat, certo contigisse; cum æque tunc, ac alias, potuerit ex sola ejusdem Sancti commemoratione in illam ecstasim raptumque incidisse. Proinde nihil etiam urget adductum a Rugilo exemplum hominis, qui veritati confirmandæ proslivit in ignem et servatur illæsus. Urget, si, ut illius hominis ingressum in ignem, ita etiam S. Josephi raptum, quo de agimus, ad veritatem confirmandam factum statuas. Verum hoc ante probandum esse, oppositæ sententiæ fautores non immerito contendunt. Dubito, an id non adverterit laudatus Rugilus, dum in fine rationum sui num. 209 sic conclusit: Hæc sincere et pro modulo commentamur, nihil tamen nimium urgentes. Quorsum enim non urgeant, si constet de miraculo ad sacri corporis prodigia, quæ tam impense nituntur persuadere, confirmandam divinitus patrato. Sed de his jam satis.

de S. Francisci corpore dixerat.

217 Rugilus deinde ad alia ejus generis argumenta progrediens, Sunt quidem, inquit, et revelationes aliæ quam plures servorum Dei, præfatis consonantes: ut ea, quæ fuit venerabilis Dei famulæ, Mariæ, Domitillæ Galucci, monialis Cappucinæ in monasterio Corporis Christi Papiæ, quam refert R. P. Benedictus de Mazzara, Observantinus, in suo Legendario Franciscano ad diem IV Octobris; atque ea, quæ fuit venerabilis Dei famulæ, Catharinæ Claræ de Mirto, Tertii Ordinis S. P. N. Francisci, civitatis Caiacensis in regno Neapolitano, quam testatur P. Innocentius Alberti, confessarius ejusdem, sub die XIV Martii MDCX: sed hæc sapientum potius judicio æstimanda committimus, ut et alia nonnulla hujuscemodi. Ita ipse: ego vero nec laudatum Benedicti Legendarium, nec Innocentii Alberti testimonium ad manum habeo, neque aliunde didici, quid illi dicant: quare, quas aut quanti ponderis revelationes proferant, judicio sapientum, quibus eorumdem allegata Opuscula consulendi copia est, pariter libens permitto.

Laudantur etiam mihi ignota revelationes;

218 Ab hisce argumentis ad conjecturas etiam conversus Rugilus, hæc subdit: Constitutus jam testibus, scriptoribus, atque etiam miraculis, remanent conjecturæ, signa atque indicia, deducta ex visibilibus

conjecturæ et indicia ex loci ac corporis delineatione vulgata;

AUCTORE
C. S.

bilibus atque existentibus. Hæc, ut videtis, cumulo superaddimus ex abundantia. Colligimus, quælibet, libenter etiam quam plurima prætereuntes, ne simus nimii. Primum veritatis indicium patens et conjecturam volumus prototypum ipsum subterraneanæ illius concamerationis, et soli, et laquearium, et fornicum, et absidis, et basis, et urnæ, et formæ, et situs, quo corpus sancti Parentis stans delineatum, insculptum atque editum est, servatis etiam mensuris latitudinis, longitudinis et profunditatis, per Franciscum Providoni, Assisiensem pictorem Clementi XI summo Pontifici dicatum, vulgatisque per orbem exemplaribus. Hominem hunc voluisse gratis hæc imponere Pontifici, Urbi et orbi, quis credat?

ex religione et
cautione loci,
ubi sacrum
corpus servatur,

219 Secundum veritatis indicium facimus loci illius religionem, timorem, cautionem, a primis usque temporibus plane in ecclesia singularem; temporibus vero proximioribus omnimodam obstructionem, et inaccessibilitatem, additamque summorum Pontificum pœnam excommunicationis latæ sententiæ, nedum in tentantes, aut ædis, aut cryptæ, aut sepulcri illius, seu quidquid est, vel ubicunque, Francisci corporis, aut stantis, aut erecti, aut in cineres resoluti, experimentum et aditum; sed insuper ac præsertim in nos, non hujusmodi tentamina viribus omnibus coercentes. Sint hæc aliis falsitatis indicia; nobis perpetuo erunt veritatis magnæ argumenta. Magnum hæc aliquid omnino portendunt. Quidquid ibi est, quod jam videri a mortalibus non possit, insolitum, ingens, augustum, divinum est: non ergo corpus redactum in cineres. Hæc vero aptius et fusius infra.

B

et ex eo, quod
ejusdem corporis
reliquiæ
nusquam alibi
visantur,

220 Tertium signum permanens est, præter dentem unum, qui custoditur Florentiæ in monasterio Omnium Sanctorum, nil usquam reliquiarum Franciscani corporis totius terrarum orbe reperiri. Incredibile dictu est, tot principes, reges, Pontifices, ipsosmet Ordinis nostri Ministros, præsertim generales, quorum innumeri impensissimo studio, flagrantissimaque religione in Trium Ordinum Institutorem, ac pene totius Christiani orbis sanctissimum patrem Franciscum jam quinque per sæcula feruntur, nihil umquam, ut assolet, ex ejusdem cineribus obtinuisse, expetivisse, exoptasse. Quam ambitiose, præteritis præcipue temporibus, ejusmodi sacra pignora conquisita, surrepta, direpta etiam sint, quotus est, qui nesciat? An custodes obstabant? Sed quis custodiret custodes? An lapides, vel etiam murorum absterruit moles? At Mariæ semper illæ mulieres pavidæ et imbecillæ non erant, quæ Domini sepulchrum adeuntes dicebant ad invicem: Quis revolvat nobis hunc lapidem ab ostio monumenti? Puerilia hæc sunt.

C

licet multum
expetita; item
ex Pontificum
in Sancti basilicam
munificentia,

221 Ut autem et nos aliquid aliquando testemur, nos, inquam, qui hæc scribimus, novimus, scimus, ac prope vidimus, pro S. Francisci sacco (apud Italos celeberrimo, quique in ecclesia nostri Ordinis, oppidi Montellarum in regno Neapolitano intra murorum ferrearumque laminarum robustissimas atque inaccessibiles munitiones et claustra, incredibili hominum cautione ac religione, concluditur) invisendo, ejusdemque particulæ habendo, nocte una, nec tota, disjectam atque refectam fuisse rem, levi negotio ac periculo; nullis tamen principibus, aut regibus, aut Pontificibus, imperantibus. Videant alii, quid sentiant: hæc nos sentimus. Quartum patens ac perseverans indicium est, fuisse usque ab exordio sacram illam basilicam sub quadam singulari jurisdictione ac tutela summorum Pontificum, totque ab istis muneribus ac privilegiis auctam, sed maxime esse modo ac fore in posterum Patriarchalem basilicam ac Cappellam Papalem. Quorsum hæc? inquit quis. Interroga ipsum Pontificem Maximum, Benedictum XIV, qui ad hunc illam honorem sponte motuque proprio evexit. Quid cogitaverit, crediderit, scriperit de S. Francisci corpore vir iste magnus, Pontificumque doctissimus, jam mox recitavimus.

222 Quintum conjecturarum ex visibilibus ac

perdurantibus genus est id omne, quod confluit ad tertiæ illius infernæ, vel ecclesiæ, vel cryptæ, vel conjuscumque tandem naturæ ac nominis erit, extantiam probandam, circumstantiasque arguendas. Quamquam enim probe diversæ res sint, controversiæ tamen occasione factum est, ut jam sint unum et idem. Quemadmodum, etsi disjunctæ vera sint res corporum resurrectio ac immortalitas animorum, Sadducæorum tamen ac Pharisæorum oppositæ sectæ (quarum prima utrumque negabat, secunda profitebatur utrumque) jam fecerant, ut cum ipsis, vel contra ipsos, loquentes alterum ex altero congruentissime inferrent, atque unum dumtaxat cum demonstrarent, vel evertent, utrumque, vel neutrum, constituisse, vel expugnasse, viderentur. Signa vero hæc sensibilia existentia ac patentia inferius enumerabimus, sed ultra conjecturas non persequimur.

D
ac denique ex
indiciis tertiæ
ecclesiæ vere
existentis.

223 Nunc liceat mihi conjecturas ex sæpe laudata *Dissertatione Rugili a num.* 218 descriptas de more ponderare. Scire velim, suorunne oculorum, in aliorum relatione, an vero vetusta aliqua et accurata delineatione, usus fuerit Assisiensis ille pictor Franciscus Providoni, qui num. 218 dicitur S. Francisci corpus et locum, in quo stat, tam accurate æri incidi curasse, excusumque Clementi XI summo Pontifici dedicasse. Haud dubie nec ipsemet viderat, nec ex aliis oculatis testibus acceperat, si verum est, quod asserunt, cuniculos, per quos ad sacrum corpus olim patuit accessus, jam inde sub Pontificatu Sixti IV, qui anno 1484 obiit, obstructos fuisse: nam Clemens XI mense Novembri anni 1700, id est, tertio sæculo post, primum creatus est Pontifex: quam ob rem nec laudatus pictor, nec alii eidem synchroni, corpus illud locumque spectare poterunt. Præterea Paulus V, ut videm docent, anno 1607, id est, nonaginta et tribus annis ante ejusdem Clementis Pontificatum, omnibus omnino accessum ad illud corpus sub pena excommunicationis vetuit; ut hinc quoque non sit verisimile, accessum illum pictori Providoni patuisse.

Ponderatur
prima conje-
ctura,

E

224 Præter hæc autem illi vetustam quampiam delineationem, quam imitatus sit, quo verisimili argumento persuadebitur? Notum est Horatianum illud: Pictoribus atque poetis

ex prædicta
delineatione
Providoni,

Quidlibet audendi semper fuit æqua potestas. Quid igitur mirum, si Providonius, stantis incorrupti corporis prodigium certum atque indubitatum reputans, tum hoc, tum locum, in quo stare perhibebatur, pro suo genio delineasset, dictoque summo Pontifici Clementi XI dicasset? Non venit ad manus meas exemplar Providonianum, sed aliud, quale dari solet peregrinis Germanis, Assisiensem S. Francisci basilicam invisentibus, quod eisdem notatur superiorum permissu, in eoque sculptoris nomen indicatur hoc modo: T. V. fecit, id est, fecit; ac præterea leguntur ista: Seraphici Patris inclito filio D. Antonio Patav., miraculorum Sancto, Fr. Aton. Paulus Hintar Min. Conv. D. D. D. In eodem exhibetur S. Francisci corpus, tecto capite, apertis oculis, tectis ambabus manibus sub manicis tunicæ, dextero pede nudato, sinistro sub ora vestis latente, laterali vulnere per incisam tunicam conspicuo, summo Pontifice Nicolao V, cum tribus comitibus coram eodem in genua procumbente. Sanctum corpus velut in medio basis, seu mensæ saxæ suis pedibus consistit; pro loco solus representatur paries a tergo corporis.

F

225 Exstat et alia ejusdem rei icon in libello formato, scripto per Cornelium Thielmans, guardianum Fratrum Minorum conventus Aquisgranensis, ac Belgicæ typis edito Sylvæ-ducis anno 1620 apud Joannem Schefferum, de Vitis S. Francisci aliorumque ejus Ordinis. Hæc, licet eandem Nicolai V visitationem referat, multa habet a præcedenti diversa. Locum exhibet in modum sacelli exstructum; Franciscum, non in medio mensæ, sed in extremo cujusdem septi e marmoreis columellis facti, habentem caput nudatum, oculos apertos et elevatos in cælum. Ante ipsum pendet lampas, duobus lychnis ardentibus instructa,

et

A et ad sinistram stant duæ aræ clausæ, nempe cum duorum sociorum corporibus. Sculptis illam Joan. Berwinckel, laudaturque Rodolphus lib. II Historiæ Seraphicæ fol. 248; ubi revera visitatio Nicolai V narratur ex litteris Baucianis, non tamen incisa æri exhibetur. Huic multum similis est tertia, quam pariter habeo, sed in hac Sanctus oculos clausos, velut dormiens, habet, ac sinistram, non dexteram, pedem nudatum. Repræsentatur insuper in hac locus alius sacello proximus cum gradibus, per quos ad eum subterraneum locum descendens est, citaturque denuo, qui supra, Rodolphus; at de Providonio tum hic, tum ibi tacetur; ut dubitare nequeam, neutram ex Providoniano exemplari factam esse, Jam vero, quamvis hinc manifestum fiat, tres illos, quas retuli, pro cuiusque pictoris sculpsorisve sensu factas esse, non propterea tamen aut hi, aut Providonius, credendi sunt voluisse orbi imponere, sed prodigium corporis visitationemque, quæ pro certis habebant, pro sua imaginatione repræsentasse.

item secunda
petita a reli-
gione loci et
cautela;

B 226 Levis etiam momenti apparet conjectura num. 219 petita a religione loci, timore atque cautela, jam inde a primis temporibus adhibita, ne sacer ille corporis thesaurus vi dolove auferretur; proximioribus autem temporibus accessus ad illum obstructio, additaque excommunicationis pena in eos, qui ad eundem accedere tentarent, aut non arcerent tentantes. Religionem illam loco merito conciliari potuit sola Francisci corporis presentia, viri utique sanctitate et miraculis celeberrimi, etiamsi illud in ossa et cineres resolutum fuisset. Nec etiam vel sic magnopere admirandæ essent veterum in eodem servando curæ, ne scilicet sua Assisiensis civitas tanto præsidio unquam destitueretur; et adjecta a summo Pontifice excommunicationis comminatio, ut hac quoque ratione illud securius servaretur. Quod de obstructo cœmentario opere arcani loci aditu adiungitur, id omnino negant oppositæ opinionis patroni, contententes, nullam ibi subterraneam ecclesiam esse, ac proinde nullos ibi fuisse aditus: rectene, an secus, statuendum erit ex argumentis eorum, inferius ponderandis. Ponamus tamen, et subterraneam ecclesiam ibi esse, et ad eam olim patuisse accessum, qui nunc obturatus sit; cur non potuerit veteres eandem pro corpore jacente, aut etiam in ossa resoluta servando curam habuisse, quam pro incorrupto et stante ab eis adhibitam fuisse, alii affirmant? Si incorruptum et in pedes tam mirabiliter erectum corpus, magis, quam nuda ossa, ad furtum posset allicere, multo etiam magis posset suadere, ne tantum miraculum, accessu penitus obstructo, mortalium oculis subduceretur, ac in tenebris in posterum delitescere juberetur. Sed de his postea pluribus.

tertiamque alle-
gata ex non
servatis alibi
corporis ejus
reliquiis,

C 227 At singulare est, nullas e S. Francisci corpore reliquias, præter unum dentem, alibi reperiri. Fateor, mihi quidem, dum per Gallias, Germaniam Italianque peregrinatus fui; nihil usquam ex ejusdem Sancti carne vel ossibus, aut denique cineribus exhibitum fuisse, atque in ea omnino sum sententia, ut mortales istas illius exuvias, qualescumque ea modo sunt, non nisi apud Assiatis, quærendas putem. Sed singulare pariter est, non longe pluribus in locis servari ea ejusdem sanguine, si hic jam per aliquot sæcula ex illius manuum pedumque, ut volunt, vulneribus perseveraverit fluere. Mirari sane licet, sanguinem illum a personis num. 220 memoratis non fuisse expetitum, geminoque illo sæculo, quo accessus ad sacrum corpus patuisse dicitur, ab ejusdem possessoribus non fuisse liberaliter concessum, ut earumdem impensissimo studio flagrantissimæque in S. Franciscum religioni vel sic saltem fieret satis. At verso, si (quod ex dicendis non plane improbabile apparebit) Francisci corpus jam inde ab anno 1250, quo ad suam novam basilicam fuit translatum, agente fratre Elia, hæcenus latuerit, cessabimus utrumque admirari.

ac denique
quarta a pri-
vilegiis,

228 Expendenda restat conjectura formata ex peculiaribus Romanorum Pontificum in ejusdem Sancti Assisiensem basilicam favoribus, non alia magis de causa, ut laudatus Rugilus conjicit, quam

propter sæpe dictum corporis perseverans miraculum collatis. Quoniam vero nos ad Benedictum XIV remittit, ipsum adeamus. Insciri nequeo, Benedictum in suo laudatissimo Opere de Servorum Dei beatificatione etc., affirmanti sententiæ favere, ut ostendi § 40. Verum in ipsa bulla, per quam ille concessa ab aliis Pontificibus eidem basilicæ privilegia confirmavit et auxit, ipsamque basilicam etiam in totius Ordinis Patriarchalem et in cappellam Papalem erexit, ne verbo quidem de corporis incorruptione aut prodigioso situ meminit, nedum eo miraculi se impulsus dicit ad eos favores conferendos, licet locus hic alioquin exigeret, ut diceret. Bullam illam habes in ejusdem Pontificis Bullario Romano, et apud me fere totam in Gloria posthuma, ubi legi potest: ego hic pauca solum ex eadem observabo. Præcipuus, qui in ea occurrit, pro prodigioso corporis situ locus sic habet: Illius autem (S. Francisci) corpus, in quo mortificationem Christi ad mortem usque circumferre non destitit, singularibus signis atque prodigiis de cælo illustratum, atque certantibus omnium ordinum studiis, ita populorum et principum devotione clarificatum fuit, ut ejusdem sepulchrum super ambitiosa potentium sæcularium monumenta merito celebrari mereatur.

229 Hic, ut dixi, præcipuus, ac fere unicus est pro affirmantium parte locus in Bulla Benedicti XIV, per quam et vetera decessorum suorum privilegia basilicæ S. Francisci, in qua hujus corpus servatur, confirmavit et nova concessit. Quid vero hinc pro sacri illius corporis incorruptione, ac mirabili in pedes suos statura haberi potest? Singularia illa signa atque prodigia, quibus illud de cælo illustratum fuisse memorat, ea esse possunt, quæ primi biographi annotarunt. Lege Celanensem in Vita prima, parte II, cap. 41; Tres Socios in Appendice num. 70, et S. Bonaventuram cap. 15; ut adeo minime necessarium sit prodigia ista de corporis integritate situque interpretari. Idem Pontifex in eadem bulla enumerat aliquot e decessoribus suis, qui se in eandem basilicam munificos exhibuerunt, et a Gregorio IX exorsus, illius munificentiam causam longe aliam, quam quæ a corporis incorruptione et in pedes erectione petitur, sequentibus clarissimis verbis exponit.

quæ summi
Pontifices ac
nominatim
Benedictus
XIV,
E

250 Et sane, inquit, vix altero ab illius obitu anno decurso, quum de Servi Dei (Francisci) exuviis decenter collocandis ageretur, eumque in finem opportunus locus et fundus prope Assisiensis civitatis mœnia, illius alumnis pro Apostolica Sede recipientibus, oblatum fuisset, san. mem. prædecessor noster, Gregorius Papa IX, dignum existimans, et conveniens, illius memoriam, per quem tantus Ecclesiæ Dei fructus provenerat, in eo etiam honorificari, ut ecclesia, in qua ejus corpus recondendum erat, nemini, præterquam Romano Pontifici, subesset, eundem fundum in jus et proprietatem prædictæ Sedis Apostolicæ recepit, statuitque, ecclesiam, inibi construendam, omnino liberam, ac nulli alii, quam Apostolicæ Sedi, subiectam fore etc. Subdit et alia laudatus Benedictus tum ejusdem Gregorii, tum illius successorum, in eandem basilicam beneficia, sed nulla prorsus mentione facta de sacri corporis integritate continuoque miraculo, de quibus inquirimus. Tandem quibus ipsemet rationibus inductus fuerit ad omnia decessorum suorum in eandem beneficia ac favores confirmanda augendaque, ita pergit referre.

eidem basilicæ
contulerunt;

251 Tot igitur venerabilium Prædecessorum nostrorum exemplis nobis propositis, eorumque vestigiis insistentes, nos etiam ad ejusdem ecclesiæ splendorem ac decus augendum cumulandumque libenter adducti sumus. Quod quidem non tam singularis obsequii nostri affectus erga B. Franciscum patriarcham, multis jam rebus privatim et publice declaratus atque testatus, et peculiari quædam ac veluti hæreditaria in eundem familia nostræ devotio nobis suggestit; dum animo occurrat, ipso adhuc B. Francisco in vivis agente, primum Bononiæ locum illius discipulis ad eorum Ordinis

quorum po-
stremus Pon-
tificæ quatenus
favet

AUCTORE
C. S.

Ordinis cœnobium fundandum a Majoribus nostris oblatum fuisse; illius vero cum Christo regnantis patrocinio complura in nostros beneficia profecta, ipsiusque familiæ nostræ conservationem, pestifera quadam grassante lue, acceptam referri, grata mente recolimus; sed ea potissimum cogitatio nobis suasit, quod merito sperandum duximus, Romanam Ecclesiam ejusque ditionem, in cuius sinu beatus Pater et ortum habuit et sepulchrum, eo magis illius apud Deum intercessionibus protegendam atque servandam, quo magis illustria ad illius memoriæ honorem Apostolicæ Sedis judicia extiterint et decreta.

parti affirmanti, exponitur.

252 Quis ex hisce suspicetur, Benedictum XIV ad hanc bullam edendam quoquo modo motum fuisse, aut credidisse, decessores suos ad privilegia sæpe dictæ basilicæ S. Francisci concedenda, saltem partim fuisse inductos singulari illo corporis, suis pedibus insistentis, miraculo, vel etiam miraculum hoc ipsi notum crediturque fuisse; nec de opposito potius dubitet? Dixi: Ex his; nam inficiari nolo, eundem in Opere suo de Servorum Dei beatificatione etc., quod ante Pontificatum edidit, et in Pontificatu novis curis recognitum denuo vulgavit, affirmanti sententiæ adhæsisse. Vide dicta superius § 10. Fatendum quoque est, eum in eadem, quam expendimus, bulla affirmantibus eo quoque favore, quod in Assisiensi basilica tres ecclesias, in quarum infima S. Francisci corpus sit, agnoscat. Sed de hac controversia pluribus infra loquemur; verum etiam admissa tertia illa ecclesia, non proinde necessario admittendum est sæpe dictum corporis miraculum.

§ XIII. Queritur, an ex S. Bonaventura constet, corpus S. Francisci anno MCCXXX, quo translatum fuit, in ossa et cineres resolutum fuisse, an contra perseverasse incorruptum.

Alii negantes traditionis Assisiensium antiquitatem

Hactenus præcipua argumenta, quibus perpetuum S. Francisci corporis miraculum RR. PP. Minores Conventuales, aliique evinci credunt, recensui, measque observationes singulis adjecti. Nunc postulat ratio et æquitas, ut contrariæ opinionis quoque argumenta exponam, paribusque animadversionibus illustrem. Priusquam tamen id agam, profiteor, longe a me esse, ut RR. PP. Conventuales de mala fide, etiam vel leviter suspectos habere audeam, dum ea, quæ de stante sancti Patris sui corpore narrant, se ex traditione Majorum suorum accepisse, affirmant. Verum alii negant ac pernegant, eam traditionem sat antiquam esse, eo quod nec cum vetustiorum scriptorum silentio, nec cum eorumdem dictis componi posse, contendunt, et adversus eandem militare ipsis videantur etiam aliæ rationes.

ac relationum fidem, nituntur ex Bonaventura probare,

254 Relationes vero eorum, qui se tanti prodigii oculos testes profitentur, pro commentis habent; corpus S. Francisci jam inde ab anno 1250, quo in suam basilicam translatum fuit, in eadem basilica, in vel sub secundæ, simul ac infimæ, ecclesiæ ara principe hactenus latuisse ac latere, volunt; nullos ad illius custodiam adhibitos unquam fuisse Fratres, qui arcantem serarent; nullam denique ibidem esse tertiam ecclesiam, in qua thesaurus iste servetur, ac proinde nullos ad eandem unquam duxisse cuniculos, qui potuerint obturari. Videamus igitur, quibus et quam solidis argumentis ea evinci, existiment. Ea illorum numero illustrissimus Octavius, Assisiensis episcopus, contendit, ex S. Bonaventura constare, corpus, de quo agimus, jam inde a tempore translationis, id est, ab anno 1250, in ossa et cineres redactum fuisse, ut habemus ex Missorio, § 1 relato, qui adversus opinionem illam, ut ibidem diximus, Dissertationem conscripsit, nobis hic usui futuram. Jam monui, Octavii Opusculum, a sacra Inquisitione Romana (nescio, qua de causa) suppressum, ad me non pervenisse. Sed opinionem ejus secutus est, cujus supra notitiam dedi, P. Gabriel a Rothomago, ex Ordine Minorum Observantium; quam si ille evin-

cat, terminata controversia est; nam nec repudianda hic est S. Bonaventuræ auctoritas, nec quisquam hactenus asseruit, sacrum Francisci corpus, postquam in ossa et cineres resolutum fuerat, sua denuo carne indutum, deinceps incorruptum perstitisse.

253 Laudatus P. Gabriel in suam rem imprimis citat Bonaventuram in Vita S. Francisci cap. 13, ubi ille de ejusdem corporis translatione agens, vocat illud Ossa illa felicia. Secundo in Appendice ejusdem Vitæ § 8, qui De liberatis a variis infirmitatibus inscribitur, ubi ait: Factum est autem, cum S. Francisci corpus transferretur ad locum, ubi pretiosus SACRORUM OSSUM EJUS NUNC THESAURUS EST CONDITUS. Tertio ex eodem § 8 citat ista Gabriel: Appropinquans (herniosus) tumbæ, in qua OSSA SACRA FUERANT COLLOCATA, præ devotione spiritus sacrum tumulum complexatus, ... sanum se sensit. Notat autem in hisce locis a Bonaventura tertio adhiberi vocem ossa; vocem vero conditus, dum de cadaveribus sepultura donatis loquimur, pro sepultus usurpari; quod ultimum probari putat ex Brevariario Martyrologioque Romanis, in quibus ea vox sic adhibetur. Observat præterea, S. Bonaventuram, ut ipsemet in Prologo testatur, dum illam Vitam scripturus erat, visse Assisium, ibique de gestis ac miraculis sancti Patris sui diligenter contulisse cum senioribus Fratribus; qui ignorare non poterant, quid illius corpore factum esset; at nihil tamen de ejusdem incorruptione et mirabili statu ex vis audivisse, concludit ex ejusdem sancti scriptoris de re tam memorabili silentio, verbisque jam recitatis.

sacrum corpus jam ab anno 1230 in ossa et cineres resolutum fuisse.

256 Quod ad primum attinet, Bonaventura in locis allegatis re vera ter adhibuit vocem ossa, per quam sane nemo suspicabitur, indicari corpus sua carne incorrupta instructum, nedum instar vivi hominis, suis pedibus sine fulcro innixum. Verumtamen priori loco, seu cap. 13 necesse non est eam vocem in propria sua obvia significatione accipere, cum ibidem præmiserit alias, quæ non nudis ossibus, sed corpori, suam etiam carnem servant, conveniunt; nec deest ratio, cur ossa per synecdochen pro toto integroque corpore ibidem usurpasse dici queat. R. P. Missorius in Dissertatione sua Ms. illum ipsum Bonaventuræ ex eodem cap. 13 locum, quem velut sententiæ suæ favorabilem etiam Octavius episcopus Assisiensis produxerat, pro sua pariter allegavit, totum non mutilatum, describens. Eum igitur ex Vita edita, apud me num. 292, hic expendendum subnecto. Anno vero Domini millesimo ducentesimo trigesimo, convenientibus fratribus ad capitulum generale, Assisii celebratum, ad basilicam in honorem ipsius (S. Francisci) constructam corpus illud Domino dedicatum octavo Calendis Junii translatum est.

Contra alii censent. ex eodem sancto doctore probari.

257 Dum autem sacer ille transportaretur THE SACRUS, BULLA REGIS ALTISSIMI CONSIGNATUS, miracula plurima ille (Christus Dominus) CUIUS EFFIGIEM (utique per sacra stigmata) PÆFEREBAT, operari dignatus est, ut per odorem ipsius salvificum affectus traheretur fidelium ad currendum post Christum. Erat re vera condignum, ut, quem Deus, in vita sibi placentem et dilectum effectum, in Paradisum per contemplationis gratiam transtulerat, ut Enoch, et ad cælum in curru igneo per charitatis zelum rapuerat, ut Eliam, ejus jam vernantis inter flores illos calicolos plantationis æternæ ossa illa felicia de loco suo pullulatione mirifica redolerent. Hucusque sanctus doctor. Et vero negari nequit, per bullam Regis altissimi, qua sacer ille thesaurus (quem paulo ante vocaverat Corpus illud Domino dicatum) dicitur consignatus, sacra stigmata designari: nam ipsemet Bonaventura in eadem Vita num. 56 dixerat: Impressa sunt ei (Francisco) stigmata Domini Jesu, digito Dei vivi, tamquam bulla summi Pontificis Christi, ad confirmationem omnimodam Regule, et commendationem Auctoris.

idem corpus eodem anno translationis illius etiam incorruptum fuisse.

258 Manifestum pariter est, effigiem Christi, quam, teste Bonaventura, sacer ille thesaurus sic consignatus, in translatione sua præferbat, in iisdem stigmatibus constulisse; eratque proinde tunc corpus

Expensis utrinque rationibus,

A corpus sacris illis stigmatibus insignitum, suaque vestitum carne, qua in cineres redacta, deleta simul fuissent stigmata, adeoque et effigies Christi crucifixi, quæ ex illis unice reluxerat, omnino evanuisse, contra ac Bonaventuræ verba præferunt, nisi ea aliter explicari oporteat. Ex eo autem, quod Sanctus doctor ibidem etiam utatur voce ossa, non evincitur, e Francisci corpore sola tunc ossa reliqua fuisse. Allegorici enim, ut sæpe alias, hic usus, modo voces proprias, modo tropos adhibuit, quodque primo corpus Domino dedicatum dixerat, deinde sacrum thesaurum, bulla Regis altissimi consignatum, appellavit; moxque ad alterum tropum transiens, ex illo Canticum 1, v 5 Trahe me : post te curremus in odorem unguentorum tuorum, miracula in translatione facta Odorem salvificum nuncupavit. Pari modo potuit per synecdochen partem pro toto, seu ossa pro corpore, quale ante dixerat, posuisse, ut pullulationem mirificam eis attribueret secundum illud Ecclesiastici cap. 46, v 14 : Ut sit memoria eorum in benedictione, et ossa eorum pullulent de loco suo.

allegati loci
neutrum no-
bis certum fa-
ciunt;

239 Simili synecdoche de Christo in caelos ascen-
dente ante Bonaventuram usus fuit auctor Sermonis
terti de Ascensione, qui in Breviario Romano
legitur in Octava ejusdem sollemnitate, lectione 3,
ubi dicitur : Super excelsa ergo cæli terrenum
corpus imponitur : ossa, intra sepulchri angustias
paulo ante conclusa, angelorum coetibus infe-
runtur. Totus itaque S. Bonaventuræ textus minime
obest, imo favet sententiæ affirmanti, S. Francisci
corpus tempore translationis suæ, id est, quarto
post illius obitum anno, incorruptionis expertus, sac-
crisq; stigmatibus condecoratum perstitisse. Fa-
tendum nihilominus est, istas ejusdem sancti scripto-
ris phrases : Pretiosus sacrorum ossium thesaurus,
et infra in Appendice, seu in capitis 6 § 8 : Appro-
pinquans tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collo-
cata, admodum jejunas esse, nec satis congruas, dum
de corpore tam mirabili integritate divinitus donato
sermo est, ac multo etiam minus apte abhibendas de
corpore, quod præterea, inusitati prodigio, nullo
sustentatum sulcro in pedes erectum staret.

sed affirman-
tibus obest
Bonaventuræ
reliquum præ-
ter obscuras
phrases silen-
tium.

240 Hisce adde ejusdem biographi ceterum de
utroque miraculo silentium, quamvis neutrum igno-
rare potuisset, nec, cur sciens, tum hic, tum alibi,
prætermiserit, justa ratio reddi posse videatur. Imo
vero Bonaventuræ plurimum intererat neutrum
silere; quippe qui, dum toto capitis 16 § primo, de
virtute sacrorum stigmatum inscripto, sacra Franci-
scisci stigmata adversus obtractores asserere con-
tendit, nullum ad obtinenda malecolorum ora
argumentum validius proferre potuisset, quam pro-
vocando ad ejusdem corporis conspectum, eadem
stigmata, et quidem sanguine, ut volunt, manantia,
cum novo incorruptionis atque inauditi antea situs
prodigio, servantis : nam saltem eo tempore, si
unquam, etiam patebat ad illud accessus. Ast nihil
roboris habet, quod laudatus Gabriel Rothomagensis
ex communi usurpatione vocis conditus pro sepultus
obseravit : licet enim sepulta cadavera etiam condi-
ta vere dicantur, non tamen, quæcumque sunt ca-
davera condita, etiam dici debent sepulta; quod vero,
dum de cadaveribus sermo fit, vox condita de sepul-
tura solet accipi, non ipsa vocis significatio, sed or-
dinaria cadavera sepeliendi consuetudo fecit.

Expenduntur
etiam alia
ratiocinia,

241 Rugilus hisce consentiens, insuper contendit,
Francisci corporis incorruptionem et integritatem,
translationis tempore perseverantes, a S. Bonaven-
tura cap. 13 manifeste traditis fuisse, causamque
allegare conatur, ob quam ille easdem in ipsa trans-
lationis narratione non etiam clarius memorasse
credendus sit. Juvet ipsamet Rugili verba recitare.
Ex capite xv Legendæ Majoris (id est, Vitæ, quam
editi, per S. Bonaventuram scriptæ) advocamus
hæc verba : « Beato Viro migrante a sæculo, spi-
ritus ille sacer domum æternitatis ingrediens,
fontisque vitæ haustu plenario gloriosus effectus,
expressa quædam in corpore futuræ gloriæ signa
reliquit, ut caro illa sanctissima, quæ crucifixa

» cum vitis in novam jam creaturam transierat,
» et passionis Christi effigiem privilegii singula-
» ritate præferret, et novitate miraculi resurre-
» ctionis speciem præmonstraret. Cernebantur... »
» hic stigmata describit, qualia jam sæpius supra
» exposui. « Caro ipsius reliqua, quæ ex infirmitate
» et natura ad nigredinem declinabat, candore
» nimio renitescens, illius secundæ stolæ pulchri-
» tudinem prætendebat. » Pergit Rugilus.

AUCTORE
C. S.

242 Deinde late prosequitur, appellans « mem-
» bra mollia, conversa in teneritudinem puerilis
» ætatis, formosa, jucunda, miraculosa, mirabilia,
» spectaculum insigne et insolitum, miraculum
» novum rapiensque in stuporem, et firmamentum
» fidei, et incitamentum amoris. » Hæc enim
omnia sunt ipsius ipsissima verba. Loquitur equi-
dem sanctus doctor de miraculo inspecto in nocte
et crastino mortis : at evidentissimum est, de mi-
raculo loqui. Manifeste, nescio, quid aliud asserit
in illo corpore præter incorruptionem illam, proximi-
tate mortis præteritæ naturalem, et corporibus
omnibus communem; illam, inquam, incorrup-
tionem asserit in illo corpore, quæ carnis atque
membrorum erat conversio et immutatio; quæ
spectaculum erat insigne et insolitum; quæ mira-
culum novum, rapiensque in stuporem; quæ se-
cundæ stolæ pulchritudinem prætendebat; quæ
expressa in corpore futuræ gloriæ signa relin-
quebat; quæ novitate miraculi resurrectionis spe-
ciem præmonstrabat. Ex hisce tum sic concludit.

quibus aliqui
putant confici,

243 Igitur luculentissime S. Bonaventura testa-
tur, Francisci corpus in mortis crastino, sive
immediate post mortem, incorruptionem et im-
mortalitatem, miraculi intercessionem, induisse.
Quid enim est, habere expressa futuræ gloriæ et
resurrectionis signa miraculi novitate, nisi corru-
ptibile corpus induere incorruptionem, et mortale
immortalitatem? Hæc est enim resurrectionis na-
tura ex Apostolo. Modo quis dixerit, certissimum
ac præclarissimum hoc incorruptionis prodigium
momento temporis evanuisse? Dum etiam nulla
præter hæc monumenta superessent, quis non inde
potissimum diuturnam ac permanentem sancti cor-
poris incorruptionem jure optimo inferret, tum
multorum exemplo, tum maxime novitate et sin-
gularitate præmissa Franciscani prodigii? Sed quor-
sum ista? Ipse S. Bonaventura, a quo miraculi in-
itium accepimus, iterum in eodem capite, et paucis
interjectis, prodigii perseverantiam confirmat.

E

incorruptio-
nem sacri cor-
poris tam
mox ab obitu,

244 Caput enim xv Legendæ Majoris quatuor
potissimum complectitur ex ordine. Primo, sacra
Francisci stigmata, evidentius explorata post
mortem, subtilius describit. Secundo carnis man-
ifeste immutata, et incorruptionis indutæ mira-
culum celebrat. Tertio vero exequias et primam
translationem in S. Georgii templum persequitur.
Quarto tandem translationem secundam a templo
S. Georgii ad S. Francisci. Præmissis igitur geminis
atque fuis descriptionibus stigmatum et incorrup-
tionis, opus illi non fuit, imo satietati cavendæ
nec decuit, eadem iterum ac tertio in eodem capite,
præterea brevi, verbis iisdem depromere. Tutus
ergo potuit, et prudens debuit, uti compendio, quo
descripta commemorare, non autem denuo atque
denuo explicata describere videretur. Qua de re
cum in translatione prima iterum sacri corporis
stigmata et incorruptio denotanda recurrerent,
cautus nimietatem atque identitatem verborum
declinans, rem raptim innuit his verbis : « Trans-
» euntes per ecclesiam S. Damiani... SACRUM
» CORPUS MARGARITIS CELESTIBUS INSIGNITUM etc. » quæ
merito satis esse, arbitratus est, tum integritatis,
tum stigmatum, miraculo denotando.

quam in se-
cunda trans-
latione,

F

245 Quoniam vero tertio in secundæ transla-
tionis celebritate exponenda prodigiorum eorum-
dem memoria statim occurreret, id ipsum sibi
cavendum necessario cognovit, ne nimis fieret;
itemque securius id agere, intellexit, præferentibus
facem ante occupatis. Ergo inquit : « Anno Domini
» millesimo ducentesimo trigesimo,... dum ille
» sacer

a S. Bona-
ventura

AUCTORE
C. S.

» SACER transportaretur thesaurus, BULLA REGIS
» ALTISSIMI CONSIGNATUS, miracula plurima ille, cujus
» EFFIGIEM PRAEFEREBAT, operari dignatus est. » Quis
hic non videat, idem penitus sibi proposuisse
sanctum scriptorem in hac secunda, ac in prima
illa translatione, de prodigioso Francisci corpore
asserendum? Ita in translatione secunda dixit
corpus illud THESAURUM BULLA REGIS ALTISSIMI CONSI-
GNATUM, et Christi EFFIGIEM PRAEFERENTEM, quemad-
modum in translatione prima corpus idem dixerat
MARGARITIS CAELESTIBUS INSIGNITUM. NUNC MARGARITAS
CAELESTES, seu sacra stigmata, manifeste pro eo,
quod erat actu ipso, non pro eo, quod fuerat, ex-
pressit in translatione prima; ergo iterum aper-
tissime BULLA REGIS ALTISSIMI, et Christi EFFIGIES
accipienda sunt pro eo, quod extabat, non pro eo,
quod ante extiterat, in translatione secunda.

non obscure
traditam fuis-
se;

246 Quam ob rem, teste D. Bonaventura,
sacrum Francisci corpus stigmata retinebat jam
quadriennio post mortem, tunc ergo ex D. Bona-
ventura incorruptum. Quis enim ossa nuda stigmati-
zata dixerit, vel in cineribus ALTISSIMI BULLAM, et
Christi EFFIGIEM quaerat? Omnino res ita se habet,
ut nihil evidentius. Jam igitur S. Bonaventura
incorruptionis perseverantiam quantum in annum
deduxit: ergo ex hoc ipso permanentem atque
perpetuam testatus est; quoniam neque posterius
dissolutum unquam illud asseruit, et hic sacri
corporis praecognita novissima conclusit; neque
praeterea, occasione cessante, aliquid hujusmodi
memorandum suscepit. Quare praesumptum D. Bona-
venturae silentium (de incorruptionis prodigio
dum agitur) expresse negamus. *Hactenus Rugilum
Reverendorum Patrum Conventualium nomine dis-
serentem audivimus, ad cujus dicta solum pauca
observabo.*

ac proinde
eam etiam

247 Jam dixi supra, allegatum ex Bonaventura
locum assertæ sacri corporis usque in secunda trans-
lationis diem incorruptionis favere. Libens quoque
assentiar, verisimillimum esse, incorruptionem illam,
si in quadriennium supra a morte perseveraverit,
deinceps quoque in hac nostra tempora divino munere
perdurare. At (quod supra jam innui) primum Bona-
ventura non tam evidenter asseruit, ut nullum de
eo ambiendi locum reliquerit. Cum enim ibidem iis
etiam verbis utatur, quæ destitutis carne ossibus in
propria sua significatione communique sensu con-
veniunt, dubitari potest, an hæc voces Thesaurus
bulla Regis altissimi consignatus referendæ non sint
ad tempus anterius, atque ita explicandæ: Thesau-
rus, qui bulla Regis altissimi fuit, aut fuerat consi-
gnatus; nempe postremo vite illius bienno et in prima
translatione; quo forte etiam referendæ sunt istæ:
Cujus (Christi) effigiem præfererat. Nec refert,
quod, dum idem sanctus doctor in prima transla-
tione ait, sacrum corpus, margaritis celestibus
insignitum, S. Claræ et sociabus videndum oblatum
fuisse, locutus fuerit de eo, quod actu erat, non de
eo, quod fuerat; nam id apertissimis verbis asserit,
nec in tota illic narratione vel verbum occurrit,
quod vel levissimam suspicionem movere queat de
corrupto per miraculum intra paucas ab illius obitu
horulas corpore, cujus admirabilem pulchritudinem
ibidem mox descriperat; secus autem omnino fit in
relatione translationis secundæ, quadriennio post
factæ, quo temporis spatio corpus naturaliter cor-
rupti potuit, aut etiam debuit, nisi divinitus fuerit
conservatum.

usque in ho-
diernum diem
perseverare.

248 Ex eo quoque, quod S. Bonaventura dixerit,
mox a Francisci obitu apparuisse in ipsius corpore
future gloriæ signa, quæ novitate miraculi resur-
rectionis speciem præmonstrarent, concludendum
non est, idem illud corpus ex ejusdem doctoris sen-
tentia incorruptionem, nedum immortalitatem, tunc
induisse, ut pluribus ostendam infra, ubi iste Bona-
venturae locus latius expendendus recurret. Non
satis etiam firma mihi apparet allegata causa, ob
quam sanctus doctor incorruptionem corporis et
sacra stigmata non clarius expressisse credendus sit in
translatione secunda, aut alibi; scilicet, tum ne jam

bis exposita, in eodem cap. 13 tertio repetendo, D
lectori nauseam pareret; tum quod occasio ei defuerit
eadem alibi tractandi. Quamvis satietatis cavendæ
ratio habere locum potuerit in primæ translationis
narratione, non debuit habere in secundæ. Nam
prima translatio contigit postridie obitus S. Fran-
cisci, secunda fere quadriennio post, quo scilicet
tempore tam eximia perseverans corporis incorrup-
tio novum fuisse miraculum, ac propterea paucis
saltem verbis, quæ nauseam minime creassent, sed
delectassent lectores, clarius indicanda. Denique, ne
quid prætermittam, non defuit deinde Bonaventuræ
ocasio, et opportuna quidem de eodem argumento
loquendi, dum, ut supra indicavi, caput 16 pro
veritate sacrorum stigmatum adversus æmulos con-
scripsit.

§ XIV. An S. Bonaventura saltem uspiam
insinuaverit, sibi notum fuisse prædi-
ctum sacri corporis, incorrupti et in
pedes erecti stantis, prodigium: an
contra ejusdem silentium eidem mira-
culo adversetur.

Hactenus ex Bonaventura disseruimus, dicine, an
negari debeat, S. Francisci corpus tempore secundæ
translationis suæ (nam de primæ nullum esse potest
dubium) incorruptum fuisse. Nunc altera discuti-
enda venit questio, an scilicet Bonaventura saltem
tradiderit, vel quo modo insinuaverit, idem corpus,
integrum et incorruptum, sine ullo fulcro stare
suorum pedum plantis innitum, quale ex Missorio
descripsi in hujus Dissertationis num. 5; nam qui
istud prodigium negant, ejusdem sancti doctoris si-
lentium in rem suam laudant. Et vero, si mirabilis
illa sacri corporis in pedes erecto contigerit triduo
post secundam translationem, id est, anno 1250,
(uti ex traditione conventus Assisiensis asserit Mis-
sorius mox laudatus) incredibile est, eam latere
potuisse Bonaventuræ primo supra trigesimum
annum post scribenti, qui et nihil in indagando dili-
gentiæ prætermisit, et generali tum fungens lotius
Ordinis Ministerio, penitus, quam quispiam alius,
de Franciscanis rebus instrui potuit, debuitque, nec
arceri a secreto ad spectandum prodigium, si quis
tunc fuerit, aditu, ex affirmantium sententia tum
temporis nondum obturato.

E
Missorius as-
serit, Bona-
venturam pro-
digium corpo-
ris sic servas-
se arcanum.

250 Ad S. Bonaventuræ aliorumque veterum
silentium non eodem modo respondent Missorius et
Rugilus. A primo ordiamur. Agnoscit ille asseritum
S. Francisci, suis pedibus sine fulcro insistentis, mi-
raculum a nullo veterum scriptis proditum esse, sed
inter arcana Ordinis habitum; a Bonaventura tamen
caute prudenterque sic insinuat, ut (salvo arcano)
parvo negotio emunctæ naris homines consilium
introspicere possent. At quorsum arcanum hoc? Ne
tam sacrum (inquit) et pretiosum pignus auferretur
ab Ordine. Si ceteri omnes eadem cautione hujus
generis sacra pignora sua custodirent, jam nullum e-
tam multis Sanctorum corporibus, quæ omnipotens
Deus ad sui Nominis gloriam incorrupta servat,
fidelium devotioni pateret. Sed ponamus, peculiarem
fuisse Fratribus Minoribus servandi arcani
causam, et Missorium audiamus Bonaventuræ locos
in rem suam allegantem. Laudat in primis illum,
qui secundum meam partitionem legitur in Vita
num. 213, ubi Bonaventura, postquam narravit
vere admirabile sacrorum stigmatum in defuncti
corpore prodigium, sic prosecutus est.

ut tamen insi-
nuaverit, sibi
fuisse notum;

251 Ut caro illa sanctissima, quæ crucifixa cum
vitiis in novam jam creaturam transierat, et pas-
sionis Christi effigiem privilegii singularitate præ-
ferret, et novitate miraculi resurrectionis speciem
præmonstraret. Hunc locum ita excipit Missorius:
Non inficior, imbi Bonaventuræ de sancti Patris
corpore nondum sepulturæ mandato sermonem
habere; ast ea animadversio ejus hominis est, qui
optime noverat, quid posthuumum evenerat. Ete-
nim, si cuipiam illorum, qui Seraphici corporis
stationem

in quem finem
Missorius al-
legat verba
sancti docto-
ris.

A stationem omnino sibi persuasam habent, hoc tempore scribendum foret de ipso eodem corpore, quum anima caruit, satis obvium esset ac naturali dicendi mori consentaneum, hoc pacto animadvertere : « Enimvero tot tantaque, quæ in ejus » corpore miracula contigerunt, præsigiones » fuerunt resurrectionis illius, qua corpus illud » sanctissimum mox frui debebat. » *Sit ita : sed non sic locutus est Bonaventura; non enim dicit, ista signa fuisse resurrectionis, qua corpus illud... mox frui debebat. Ponamus paulisper controversum corporis stantis miraculum Bonaventuræ penitus fuisse ignotum, nonne tamen ille ex tanta corporis exanimati pulchritudine, vereque admirandis signis, de futura ejusdem in postremi judicii die gloriosa resurrectione pronuntiare potuisset, dicereque, ea talia fuisse, ut corpus illud novitate miraculi postremæ illius beatæ resurrectionis speciem præmonstraret? Sed de hoc rursum inferius plura erunt annotanda.*

et in rem suam exponit;

252 Pergit Missorius, Nec secus, aiens, sententiam suam aperuit hoc loco Bonaventura, quum inquit : « Novitate miraculi resurrectionis speciem præmonstrabat. » Quinque sunt verba, sensu vero omnino tria, digna propterea, quæ a lectoribus sedulo observentur, et a nobis vere ac plane expendantur. Primo inquit : NOVITATE MIRACULI; secundo : RESURRECTIONIS SPECIEM; tertio : PRÆMONSTRARET. Primum NOVITAS MIRACULI, hoc est, SACRORUM JESU CHRISTI STIGMATUM in corpore S. Francisci impressio ea fuit, ut recte, et quidem historice, dicere potuisset : SINGULARITATE MIRACULI. Singularitati accessit excellentia, et sane talis ac tanta, ut non modo spem hominum vincat, verum etiam cogitationem. Huic igitur miraculi novitati atque excellentiæ resurrectionis novitas, gravissimo Bonaventuræ judicio respondit, atque ita, ut, si corpus ea prærogativa donatum fuerat, propter quam in NOVAM JAM CREATURAM TRANSIERAT, si ejusmodi transitus resurrectionem portendebat, eamquam aliam portenderet, nisi eam, quæ non modo incorrupto (quæ aliis bene multis sanctorum hominum corporibus communis est) verum etiam stanti, et in speciem spiranti congruere potest.

at nobis non videtur

253 Interponamus hic observationes nostras, sermonem Missorii deinde resumpturi. Bonaventura proxime relatis verbis hæc præmiserat : Beato namque Viro migrante a sæculo, spiritus ille sacer domum æternitatis ingrediens, fontisque vitæ haustu plenario gloriosus effectus, expressa quædam in corpore futura gloriæ signa reliquit. *Mox duo hujusmodi signa memoravit, sic pergens : Ut caro illa sanctissima, quæ crucifixa cum vitis in novam jam creaturam transierat, et passionis Christi effigiem privilegii singularitate præferret, et novitate miraculi resurrectionis speciem præmonstraret. Tum, quæ fuerint duo ista signa, exponens, alterum, per quod passionis Christi effigiem præferret, ait, fuisse quinque stigmata; alterum vero, quod resurrectionis speciem præmonstrabat, seu, ut etiam infra loquitur, quod secundæ stolæ pulchritudinem prætendebat, dicit, fuisse prodigiosum candorem carnis, quæ prius (ante mortem) tam ex infirmitate, quam ex natura, ad nigredinem declinabat, uti post pauca subjicit.*

id ex illis consequi,

254 Quapropter, nisi vehementer fallar, apud Bonaventuram quinque stigmatibus non respondit resurrectionis novitas, ut visum Missorio est, sed passionis Christi effigies; nimio vero carnis candori speciem, seu figuram quædam atque præsigium futuræ beatæ resurrectionis. Hæc autem cur ille dicere nequiverit, etiamsi nescisset, corpus Francisci unquam in pedes divinitus fuisse erectum et adinstar spirantis stare; imo etiamsi non dubitasset, quin illud tunc temporis, quo scribebat, in cineres et ossa solum jaceret? Nonne ex illo exanimati corporis subito minimeque naturali decore rectissime præsigire poterat ejusdem in supremo judicio beatam resurrectionem et futuram gloriam? Præterea, si Bonaventuræ mentem recte assequar, non dicit ille, S. Francisci Octobris Tomus II.

carnem in novam jam transisse creaturam, quia singulari illa stigmatum prærogativa insignita fuerat, sed potius, hæc, velut præmio, donatam fuisse, quia illa crucifixa cum vitis, in novam jam (dum viveret) creaturam transierat. Loquendi modum sanctus doctor mutuavit ex S. Pauli Epistola ad Galatas, in cujus cap. 5, v. 24 legitur : Qui autem sunt Christi, carnem suam crucifixerunt cum vitis et concupiscentiis suis : et cap. 6, v. 15 : In Christo enim Jesu neque circumcisio aliquid valet, neque præputium; sed nova creatura; nempe per fidem, spem, charitatem, emendationem morum etc.

AUCTORE C. S.

255 Rursum aliud argumentum Missorius subjicit sic disserens : Tum acutius introspectenda sunt ea verba : RESURRECTIONIS SPECIEM. Non adstruit veram resurrectionem; sed RESURRECTIONIS SPECIEM, quodque attentius ponderandum, sermonem habet de resurrectione carnis, spiritu destitutæ. Talis ergo resurrectio isthæc fuerit, oportet, quæ soli corpori conveniat. Hæc porro alia dici nequit aut excogitari, quam si corpus ea positione afficiatur, quam si quis inspiciat, continuo fateatur, corpus illud vivere, aut viventis quidem certe speciem habere. Clarius adhuc patet hæc resurrectionis species in idea vera ac nativa, quam verba ipsa efformant. Etenim, si hominem vel sagacissimum percunctemur : Quo tandem pacto fieri posse, arbitraris, ut EX ANIME CORPUS RESURRECTIONIS SPECIEM PRÆFERRET? Illico sic reponeret (neque enim secus reponendum suppeteret) : Non alio, arbitror, modo, quam si corpus, quod pridem in arca cubabat, subito sese erigeret in pedes, oculos aperiret, faciem erigeret, quo pacto vivens putaretur et spirans, tametsi non foret. Ita ferme sententiam suam aperuit Bonaventura, qui uno et altero dumtaxat verbo explicuit, quod nos multis explicuimus, quo luculentius Seraphici doctoris sensum, duobus tantum verbis conclusum, aperiremus.

Profert et alios S. Bonaventuræ textus.

256 RESURRECTIONEM dixit : nam reapse, si corpus assurrexit, quantum corpus patitur, resurrexit. Idcirco profitemur in Simbolo CARNIS RESURRECTIONEM. Latinis namque RESURRECTIO est quasi ITERATA ERECTIO : homo siquidem ratione corporis et surgere et stare dicitur. Corpus namque est, quod cecidit; unde et a cadendo Latinis CADAVER, ex quo dicitur. RESURRECTIO non significat primario animæ cum corpore conjunctionem; sed, ut inquit Tertullianus lib. de Resurrectione, CARNIS RECVIVATUM. Dein alterius verbi adjectione, hoc est, SPECIEM, sententiam suam temperavit. Vera siquidem resurrectio in corpore spiritu experti enimvero non fuit; sed SPECIES dumtaxat RESURRECTIONIS. Deinde postremum illud verbum PRÆMONSTRABAT, Bonaventuram de ea Seraphici corporis resurrectione, quam adstruebat, certiore fuisse, liquido demonstrat. Etenim, quid tandem significat verbum illud PRÆMONSTRABAT? Nimirum : Innuit, quod postea exitus probabit.

et ratiocinia,

F

257 Ita de utroque Nicolao, Myrensi et Tolentino, Ecclesiastica fert historia, et illum quarta et sexta feria semel dumtaxat, idque vesperi, lac nutricis suxisse; et hunc septennem complures hebdomadæ dies jejunare cœpisse : quæ quidem nova et inaudita abstinentia temperantiam a cibo et potu præmonstravit, quam uterque toto vitæ curriculo retinuit. Quod si neuter adultus pristinam illam temperantiam retinisset, quam falso atque inepte diceretur prior illa abstinentia fuisse posterioris indicium? Sic etiam insignis ac pene divina sanctissimi Mediolanensis antistitis, Ambrosii eloquentia prænunciata perhibetur, quum in infantis ore examen apum consedit. Pone ergo, Ambrosium jam grandævum nulla eloquentiæ laude floruisse; an non inane ineptumque ejusmodi præsigium fuisset? Nec irridicule dixisset Bonaventura, resurrectionis speciem per carnem illam sanctissimam præmonstratam fuisse, nisi corporis viventis in morem assurrexisset. Nam, quod attinet ad prænunciandam universalem resurrectionem, non minus ineptum, quam supervacaneum fuisset ex præcipuis mirisque signis id prænunciare, quod B. Franciscus cum

quibus id demonstrari existimat;

AUCTOR
C. S.
sed quæ sedulo
expensa

nequissimis hominibus futurum est commune. 238 *Modo dicta de more denuo expendemus. Non inficiabor, resurrectionem carnis ad corpora proprie pertinere, sed cum hæc minime futura sit sine conjunctione animæ, quotusquisque est, qui, dum de mortuis agitur, audita voce resurrectio, eam de resurrectione corporis sine conjunctione animæ dictam putet? At Bonaventura, inquit, ibidem sermonem habet de resurrectione carnis spiritu destituta. Recte: sed nonne et nos, dum ex Apostolorum symbolo carnis resurrectionem confitemur, sermonem habemus de resurrectione carnis spiritu destituta, tametsi hanc per conjunctionem animæ cum corpore suo futuram simul profiteamur? Ubi vero dixit sanctus doctor, S. Francisci corpus sine conjuncta anima resurrexisse, aut resurrecturum fuisse? Porro anceps est animadversio ad vocem species, quæ Latine varias patitur significaciones et usurpari potest pro imagine, facie, effigie, forma, similitudine etc. Præmonstrare autem est: Ante monstrare, ostendere, quod futurum est. Rectissime igitur Bonaventura dicere potuit, per prædicta sacri corporis mirabilia præmonstratam fuisse ejusdem resurrectionis speciem, quia illud sic vere quamdam resurrectionis, quæ in supremi judicii die futura erat, speciem, seu imaginem, formam, similitudinem præferbat.*

B
nobis per sua-
dere nequeunt.

239 *Ponamus tamen, vocem speciem a Bonaventura studiose additam, ut certum resurrectionis modum indicaret; non propterea oportebit illam de non vera, quæ sine conjunctione animæ futura esset, corporis resurrectione interpretari. Sensu enim magis proprio et obvio dici potest, eam vocem additam ad significandam, non communem omnibus hominibus, vel cuilibet justorum, resurrectionem, sed excellentiorem quamdam, secundum istud Apostoli I ad Corinthios 13, v 41 et sequenti: Alia claritas solis, alia claritas lunæ, et alia claritas stellarum. Stella enim a stella differt in claritate: sic et resurrectio mortuorum. Ex hac interpretatione sensus verborum Bonaventuræ hic fuerit, eximiam S. Francisci corpus in communi carnis resurrectione gloriam præmonstratam fuisse novitate miraculi, carnis scilicet, quæ prius (ante obitum) tam ex infirmitate, quam ex natura, ad nigredinem declinabat (sed mox ab obitu) candore nimio nituit, accedentibus etiam aliis in eadem carne signis, quorum omnium, ut postea ait, tam formosa et miraculosa varietas jocunditatem et admirationem contuentibus ingerebat. Procul dubio hæc potuerunt merito videri, dicique præmonstrasse quemdam excellentiorem in extremo judicio resurrectionis modum, a communi justorum multum diversum.*

C
controversum
sacri corporis
prodigium
Bonaventuræ
notum fuisse.

260 *Ex dictis sponte sua fluit longe dispar ratio hoc inter et adducta de utroque Nicolao et Ambrosio exempla. Nisi enim eorum duo primi eximia abstinentia, atque alter eloquentia, in hac mortali vita excellissent, quo tandem tempore locove memorata abstinentiæ et eloquentiæ præsentia rata fieri potuissent? Non utique in vita altera. At posito paulisper, S. Francisci corpus nec hactenus resurrexisse, nec ante communem resurrectionem carnis resurrecturum, nihilominus verissima erunt allegata a Bonaventura præsentia, quorum veritatem etsi ille, dum scribebat, non fuisse expertus, pro certis tamen et indubitatis habere debuisset. Nec vero ut rata fiant, deerit tempus, in postremo scilicet judicio, quando illud suæ denuo animæ conjunctum, nemo, nisi impius, dubitet resurrecturum magna in gloria, quam signa illa præsentia, merito censuit Bonaventura. Hæc de argumentis, pro sacri corporis incorruptione miroque in pedes erecti statu ex Bonaventura hactenus recensitis.*

Alii negant,
argumentum
a silentio S.
Bonaventuræ,

261 *Supra monui, non eodem modo a Rugilo, quo a Missorio, responderi ad objectum Bonaventuræ silentium de dicti corporis mirabili situ: nam incorruptionem ejusdem notam Bonaventuræ fuisse, illi consentit. Missorium audivimus; nunc Rugilum audiamus. Ita disserit: Opponent primo antiquorum silentium. Vetustiores (inquiunt) biographi, sanctus ipse Bonaventura, et tandem Bartholomæus Pisa-*

nus, cujus Conformitatum libri a generali Ordinis D capitulo sunt approbati, ne verbum quidem de asserta incorruptione atque statione mirabili Franciscani corporis habent. Novum igitur inventum est. Ad hæc utimur responsione multiplici. Primo genus hoc argumenti, quo facilius est atque frequentius, eo est etiam passim enervius et infirmius. Usurpamus verba Theophyliti Raynaudi tom. VIII, pag. 145, ubi in idipsum hæc habet: « Est hæc argumentatio similis illi, quam Anabaptistæ adversus Evangelistam Lucam intentant » ex Josephi Hebræi silentio de Piscina Probatica. » S. Hieronymus stramineum hoc argumentum » valde confregit, monstrans, silentium B. Lucæ » de plerisque ad S. Paulum attentivius nihil » veritati incommodare. Eadem argumentandi in » felicitate ea, quæ S. Hieronymus, tacente » D. Athanasio; prodidit de S. Antonii ad Paulum, » heremitarum principem, itinere, de cibatione » utriusque per corpus, et de Pauli per Antonium » tumulatione, infirmarent. » Hæc rite Raynaudus.

262 *Pergit Rugilus: Revera, ut semel aliquando argumentum hoc negativum vigeat, tantis indiget fulcimentis, ut pene semper claudicat, et vix ex tot millibus unum, quod bene constet, occurrat. Innumera enim cause interesse solent scriptorum silentio, posteritati ignota. Nos ex ipsa responsionis vi nullam tenemur reddere peculiarem, silentio etiam illo late (quod non facinus) permisso. Notam enim Bonaventuræ, et ab eo traditam fuisse S. Francisci corporis perseverantem incorruptionem contendunt argumentis, quæ præcedenti § examinavimus. Tum sequitur hic: Unam tamen conjicimus (causam Bonaventuræ silentii de stante corpore) sane non improbabilem, eamque, dum arripserit, accipite. Ex Speculo vitæ S. Francisci et sociorum pag. 181 legimus, F. Ubertinum a Casali, qui sæculo xiii vivebat, audivisse a B. Conrado de Offida, ipsum a F. Leone, aliisque sancti Parentis sociis accepisse, cælitus ipso S. Francisco post mortem revelante; futurum nempe esse aliquando, ut ejusdem Francisci corpus quodammodo præmature resurgeret; sed tempore hominibus incomperato, et Deo melius viso; eo tamen præsignato, quo suum magis vexari Ordinem, ac impugnari regulam, sinerent dies; idque futurum præcipue in suorum filiorum solamen.*

265 *Revelationem porro ac traditionem hanc rejicere, non fert animus, nec subest causa. Adde, Raynaldum in Annalibus Ecclesiasticis ad annum mcccxxi, num. 19 scripserisse, hæc insuper alia haberi in quodam pervetusto Ms., assertivo, tum in Vaticana bibliotheca num. 4010, tum in Veneta S. Marci codice 196: « Incipit tribulatio et tentatio, » quam prædixit B. P. N. Franciscus in morte sua, » Ordini appropinquare... Et tribulatio incipit » anno Domini mcccxxi. » Deinde excitatam tunc temporis salebrosissimam controversiam memorat de paupertate Christi et Apostolorum, quæ tantopere, ut satis liquet, Minoriticum Ordinem excitavit. Hinc duas nanciscimur S. Francisci revelationes, specie quidem diversas, sed nimis valde se invicem respicientes et confirmantes, nosque recta in id, quo tendimus, dirigentes. Una est tribulationis Ordinis impugnatione Regulæ, quæ facta dicitur in morte: alia consolationis ejusdem, resurrectione, inchoata corporis, quæ traditur facta post mortem. Utraque vero eidem tempori præfinito respondet, et utrumque conjungit, tribulationem nempe Ordinis, et sacri corporis resurrectionem.*

264 *Cumque prioris jam tempus constitutum habeamus, corrente sæculo xiv, exinde cogimur (adoptatis revelationibus ac monumentis istis) ad hæc usque tempora resurrectionis etiam illius initia retardare. Quæ si vera et recipienda sunt, corrigendus est author Collis Paradisi, et pro numero annorum 1250 potius erit sufficiens numerus valde affinis 1550, in quo facillime lapsus esse potuit... Neque hinc sequitur quidquam incommodi inscriptioni*

aliorumque
veterum petti-
tur, ullius
hic roboris
esse,
E

et aliunde fa-
ciunt confe-
cturas, ex
quibus videri
posset,
F

corporis in
pedes erectio-
nem primum
contigisse

A inscriptioni præfata Gregorii IX (consule superius § 9) quam tamen virilius non propugnāvimus. Illam enim subtilius expendenti constabit, ibi laudibus quidem summis incorruptionem sacri corporis efferi, sed de situ admirabili verbum nullum, quod potius mox prolata (pro resurrectione ad sæculum XIV differenda) confirmat. Eadem distinctione uti licet pro visitationibus reliquis, non ex nostra, sed ex aliorum, sententia cursim relatis, et etiam prætermisissis, quæ probabilem epocham istam præcesserunt.

265 Hæc autem omnia nos conjiciendo tantum monemus, non vero sententiam præcipitamus. Non modicam quidem exhibent nobis veritatis speciem, sed nihil inde præsumimus, nec firmiter huic prodigio epocham decernimus ullam. Unum hoc contendimus, ita nempe fuisse visum a testibus, atque a Majoribus traditum, quod constantissime teneamus: alterum vero, illud incorruptum ac integrum fuisse semper usque ab obitus die, ut ex mox recitandis, partim a me jam recitatis. Primum asserimus tamquam principium; secundum vero quasi illud consequens. Nam præter monumenta statim subscribenda, ad hoc etiam ordinis congruitate deducimur, ut ex adverso rerum discrepantia ac perturbatione depellimur. Dissonum namque atque incredibile nobis est, scilicet, fuisse illud prodigiose incorruptum ex certis infra; secundo vero fuisse dissolutum; tertio iterum incorruptioni redditum; quarto denique erectum in pedes. Præterea multiplicarentur miracula, nulla cogente necessitate. His interea permissis, en causa præsens et urgens vetustiorum silentio. Conticuerunt, quia proferre non poterant, quia nondum erant: annus enim MCCCLXXX, cui præfata resurrectionis (ut vocant) prodigium ex hac sententia alligatur, longe jam prætergreditur mortem ipsiusmet S. Bonaventuræ. De Pisano vero seorsum agendum est. Hæc de silentio admirandi situs, quod in vetustis biographis libenter admittimus. Hactenus RR. PP. Conventuales Romani per laudatum Rugilum.

At non tam parvi hic faciendum videtur S. Bonaventuræ silentium;

266 Agnoscunt igitur illi veterum biographorum ac nominatim S. Bonaventuræ, silentium, non quidem de incorruptione atque integritate corporis, sed de erecti et suis pedibus consistentis prodigio; verum hoc silentium nullius prorsus momenti esse, autumant; imo forte etiam ratione temporis, quo S. Bonaventura floruit, omnino necessarium. At utrumque suas patitur, nec leve, difficultates. Ac primo quidem non diffitemur, argumentum negativum frequenter nullius esse roboris; tunc scilicet, dum ei opponitur affirmativum ex solidis rationibus, aut idoneis minimeque suspectis monumentis vel scriptoribus formatum, quorum scilicet affirmationem præstare oportet mero aliorum silentio. Neque vero S. Hieronymus negativum argumento aliquando uti dubitavit in Catalogo Scriptorum Ecclesiasticorum cap. 7 ex S. Lucæ silentio Peridos Pauli et Theclæ fabulis annuerans his verbis: Igitur περιόδου; Pauli et Theclæ, et totam baptizati Leonis fabulam inter apocryphas scripturas computamus. Quale enim est, ut individuus comes Apostoli (Lucas Pauli) inter cæteras ejus res hoc solum ignoraverit? Ex solo igitur S. Lucæ de hac historia silentio Hieronymus arguit, eam Lucæ ignotam fuisse, adeoque fabulosam, cum ille alioquin eandem nec ignorasse potuerit, nec debuerit prætermittere. Quid ni simile quid arguere liceat ex Bonaventura, qui sese in res S. Francisci diligenter indagasse profitetur, et nihilominus siluit prodigium tam singulare, Sanctoque suo tam honorificum, nisi justæ silentii illius causæ probentur? Dispicendum igitur est, an monumenta et rationes, quæ ab affirmantium parte erudito lectori partim jam dedi, partim dabo expendenda, talia sint, ut antiquorum silentio debeant prævalere.

allata vero conjectura, si sat firmæ sint,

267 Jam quod ad ulterum attinet, memorata revelatio ex Speculo vitæ S. Francisci et sociorum ejus, editionis Metensis, reipsa legitur assignato folio 181 verso, uti et in editione Bosquieriana, centuria 5, cap. 53, non tamen in Spoelberchiana, nec in nostro

Ms. Speculo Lovaniensi. Eam ex Metensi, quæ antiquior est, transcriptam habet. Titulus capituli hic est: Quod S. Franciscus assurgat ante resurrectionem. Tum incipit: Ego frater Ubertinus, Ordinis Minorum, audivi a sancto viro Corrado, et a quam plurimis fide dignis, quod B. Franciscus post suam glorificationem in cælis revelavit sancto fratri Leoni, et aliquibus aliis revelatum dicitur, quod in hac apparitione Christus prædixit, et dum fuit signatus stigmatibus (Bosquierus habet: Quod Christus prædixit ei, dum fuit signatus stigmatibus) tribulationes sui Ordinis et Ecclesiæ, et corruptionem et condemnationem suæ Regulæ, et tantam confusionem mentium spiritualium virorum suorum propter universalem impugnationem istius Regulæ, quod ad confortationem et illuminationem ipsum resuscitaret piissimus Jesus in corpore glorioso, et ipsum faceret prædilectum parvulis suis visibiliter apparere. Quid de hoc erit, potest expectari devote, sed non asseri temerarie: tamen devotione * multum ratio suffragatur, ut, sicut Franciscus fuit similis singulariter Christo passione, sic et conformis sibi * præ aliis anticipatione resurrectionis, et maxime ad confortandum fidem. Ita utraque editio laudata, sed silente, ut monui, Spoelberchiana cum nostro apographo Ms. codicis Lovaniensis. Alterum supra laudatum textum Raynaldus loco ibidem annotato vere habet ex Ms. Vaticano; verum is eundem pseudominoritæ schismatico, prophetiam illam (qualiscumque hæc demum sit) in suum suorumque gregalium favorem interpretanti attribuit. Quod si verum sit, nihil hinc pro conjiciendo tempore, quo Francisci corpus resurrexisset videatur, potest haberi.

268 Porro si prædicta revelatio ex Speculo vitæ S. Francisci allegata, pro cuius veritate ipse Ubertinus, aut quisquis alius animadversionem suam adiecit, spondere noluit, admittenda sit, atque ita exponenda, ut non de resurrectione, quæ per conjunctionem animæ cum corpore fit, qualem verba illa præferunt, sed de solius incorrupti corporis exanimis, instar vivi, in pedes erectione, primum anno 1550 facta, accipiatur, fateor, nullum esse argumentum, quod a S. Bonaventuræ silentio petitur, quippe qui anno 1274 vita functus scribere nequiverit, quæ demum anno 1550, id est, annis 36 serius acciderunt. Sed eadem revelatio sic accepta, admissaque, non solum corrigendus erit auctor Collis Paradisi, et pro anno 1250 substituendus annus 1550; verum etiam recedendum erit a traditione conventus Assisiensis S. Francisci, ex qua Missorius, num. 2 relatus, affirmat, ejusdem Sancti corpus, postquam in suam illam basilicam anno 1250 translatum, et sepulturæ traditum fuit, exemplo Christi Domini post triduum a sepulchro resurrexisse etc.

269 Atqui tamen RR. PP. Conventuales Romani apud Rugilum supra num. 22 et sequenti, traditionem ejusdem conventus de erecto in pedes sacro corpore maximi faciendam esse, observarunt eo etiam ex capite, quod ibi sit res tradita, quodque proinde traditio ibidem sit in naturali sua sede; et ex loci maxime circumstantia naturalem sibi vindicet auctoritatem et fidem. Non esse porro ex oscitantia scriptoris Collis Paradisi annum 1250 positum pro 1550, manifestum fit ex verbis Missorii, ejusdem loci traditionem allegantis pro corpore in pedes erectione facta post triduum a translatione, quæ procul omni dubio, non anno 1550, sed 1250 contigit. Quam ob rem, lametsi cum aliquo falso temporis adjuncto factum ipsum verum esse possit, necesse tamen est, ut ipsa, quæ tam notabilis temporis, centum scilicet annorum, errore laborat, traditio de erectione corporis eacillet: ac proinde, qui traditionem conventus Assisiensis pro dicta sacri corporis erectione maximi faciendam contendunt, potius ab obscura ista revelatione, meo quidem judicio, recedent.

AUCTORE
C. S.

* Bosquier.
devotioni
* ibid. sit

adversantur
traditioni
conventus
Assisiensis.

quam e Missorio
supra
retulimus.

ACTORE
C. S.

§ XV. An Pisani partim silentium, partim dicta, eidem sacri corporis prodigio adversentur.

Reuerendus pater Gabriel Rothomagensis, unus ex illis, qui controversum corporis prodigium negandum censent, ad Bartholomæum quoque Pisanum, velut non solo silentio, sed etiam verbis, sibi faventem, provocat. Illo teste, Pisanus in libro Conformitatum S. Francisci, conformitate viii et xxxiv, parte 2 de eodem sacro corpore sermonem faciens, utitur sexies vocabulo JACET; bis in viii, et quater in xxxiv. In Conformit. viii sic ait: « In loco de Assisio jacent » hi fratres sanctissimi. Primus est pater sanctissimus noster, videlicet B. Franciscus, qui singularissimus fuit inter Sanctos vita et similitudine ad Christum, hic requiescit; de cujus corpore ad ostendendum populis nihil invenitur, nec habetur; ac in quo ecclesie loco jaceat, etsi quibusdam sit agnitus, quibus vero, nulli est notum. » Conformit. xxxiv: « B. Franciscus Assisii in Colle inferni, id est, ubi malefactores puniebantur, dimisit se sepeliendum ex humilitate, in loco » videlicet, ubi nunc jacet... Fuit translatus ejus » simul cum capsula » (seu loculo, cui inclusum antea fuerat) » fuit portatum et positum, ubi nunc jacet... » Translatus ad ecclesiam, in qua nunc jacet. »

et dicta Pisani;

271 Et Conformit. xl, quæ est ultima, parte 2 loquendo de sepulcro S. Francisci in loco S. Georgii, in quo fuit fere quatuor annos, dum fabricabatur ecclesia, in quam fuit postea translatus anno mcccxxx, et in qua nunc jacet et requiescit, utitur etiam idem Pisanus vocabulo JACERE ad denotandum, quod, sicut apud S. Georgium jacuit, jaceat etiam in ecclesia, in qua requiescit; et ideo in hac Conformitate xl, § xviii sic dicit: « Ubi tunc jacebat corpus » B. Francisci. » Ergo corpus Seraphicum est nunc in eodem statu et situ, ac erat in priori loco S. Georgii, ex Pisano; sed sic est, quod ex Pisano JACEBAT apud S. Georgium; ergo ex eodem Pisano nunc JACET in ecclesia, in qua requiescit. Sed advertendum est, quod hæc citatio Pisani mox facta de § xviii Conformitatis xl non reperitur in editione Pisani Bononiensi anni mxc; etiam mutilata, bene vero reperitur in ejusdem Pisani editione Mediolani facta anno mxc apud Gotardum Ponticum. Hactenus laudatus P. Gabriel, recte observans, ea, quæ ex § 18 Conformitatis xl recensuit, in editione C Mediolanensi, non in Bononiensi, haberi.

quibus illi reponunt, Pisanum in hoc Opere,

272 Ad objectum Pisani silentium Rugilus reponit sequentia: Nunc ad Pisanum convertimur. Hunc reddita superius (num. 262 et sequentibus) causa silentii antiquorum sane complecti non potest. Edidit enim Conformitatum libros anno mcccxcix, nempe septuagesimo ferme anno post probabilem illam epocham admirandi situs, quam scilicet num. 264 dixerat, posse probabiliter anno 1350 illigari. Sed alia peculiaris illi iure causa tacendi. Pisanus nullo pacto habendus est scriptor vitæ et historię S. Francisci. Conformitates dumtaxat S. Francisci cum Christo, ascetarum potius more et piarum meditationum usui, quam historicorum legibus et ordine demonstrandas assumpsit.

aliunde parvi faciendi, solum sibi proposuisse

275 Utut vero numquam præclare sentiendum sit de hoc Opere, neque unius temporis, neque unius hominis, neque nullius absurdi; unum procul dubio hinc omni jure contendimus, nihil penitus inferri posse umquam ex hujus libri silentio, cujus lex et scopus est, non quidem omnia, sed ea dumtaxat, quæ ad propositam conformitatem faciunt, ex rebus gestis S. Francisci venari. Hinc sequitur, suapte natura, institutoque suo, plurima passim præterire, quæ vel conformitatem non sapiant, vel etiam machinis, ut assolet, adhibitis, consistere omnino non possint; vel tandem in absurdissima quaque auctorem ipsum abripiant. Modo postremi hujus generis futura illi erat tum incorruptionis, tum admirandi situs Franciscani

corporis commemoratio. Nam simplex rerum memoria illi esse non poterat; necessario incepto Conformitatum Operi subliganda veniebant: quo semel admissa, jam Pisano surgebat ex ipso rerum et conformitatum ordine novus, sed præceps et absurdus et inextricabilis labor.

274 Nam si, prætergressa Christi et Francisci vita atque morte (qui libri scopus erat et unus esse debuit et potuit) audacius ad reliqua etiam conferenda excessisset, jam illico in syrtes et scopulos, vel potius in insanias atque blasphemias intolerabiles se fore impingendum sensisset; quod pius velle, et cautus admittere, non debuit. Fac enim collatas jam omnes utriusque res gestas usque ad sepulcrum; fac inquam, iterum nolle hic Pisanum consistere; fac, illum moliri novas ultra sepulcrum conformitates. Incipiat (si Deo placet) feliciter a corporum utriusque incorruptione in sepulcro; jam in ipso sepulcri ipsius vestibulo hærebit. Christi enim corpus est * quidem in suo sepulcro incorruptum, ut Francisci corpus in suo: quid modo de Christi atque Francisci animabus? Commentari oportebat, etiam Francisci animam ad inferos descendisse, novis Patribus liberandis.

scribere conformitates Francisci cum Christo.

* i. e. fuit

273 Sed jam triduo instat utriusque resurrectio. Primo jam tempus Pisanum angit: secundo Francisci neque integram, neque veram, resurrectionem cum Christi resurrectione plenissima atque verissima conferre, prorsus insignem ac non ferendam redolebat audaciam. Sed fac, Pisanum audere voluisse, ut ausus jam fuerat Francisci sanguinem omnem ad corpus et ad Christi conformitatem revocare; numquid ultra progredi, ut novus jam ceptus ordo postulabat, quocumque ausu et conatu potuisset? Quid enim de Christi reali apparitione multis, et manducatione reali cum discipulis? Quando hæc post resurrectionem Franciscus? Quid de Christi solemnissima ascensione in cælum cum anima simul et corpore? Hoc porro jam penitus nobis Francisci corpus auferebat: in cælo jam enim esset, non in sepulcro; et ne quidem ipsius cineres superessent. Cætera, prorsus ludicra et indigna, non prosequimur, quæ tamen persequi necessario Pisanus ex novo instituto rerum et conformitatum ordine debuisset, nisi in sepulcro prudens constitisset.

quas ultra mortem extendere

E

276 Hæc Pisanus omnino vidit, et cavit, horrore ac necessitate compulsus; idque tantum assumpsit, quod perficere potuit; eo vel maxime, quod conformitatum illarum non jam ipse habendus est, neque fuit omnino, excogitator. Rem ab aliis jam præconceptam ac præmonstratam compendio latius exposuit, atque in partes distribuit. Ipse potius S. Bonaventura illi Operi tum conceptum præbuit, tum fines constituit verbis illis, quibus Legendæ tum Prologum instituit, tum episodiam inseruit, tum coronidem imposuit, perpetuoque Franciscum Christo similem atque conformem in vita quidem et in morte, nusquam tamen præter mortem, prædicavit. His ergo sibi traditis libris Pisanus conclusus, ab iisque prætervehendis tot rerum absurdissimarum ingruentium horrore deterritus, silentio usus est probatissimo, et insuper necessario. Quid igitur inferes a Pisani silentio, nisi prudentiam atque necessitatem?

non debuit, nec sine piaculo potuit;

F

277 Quod vero Conformitatum Opus illud approbationem obtinuerit capituli generalis, Assisii coacti anno mcccxcix, ne folium quidem movet. Primo manifestissimum est, approbationem illam fuisse perfunctoriam et penitus nullam; nam die prima Augusti oblatum est Opus (et quidem spissum atque implexum, si fuit id ipsum, quod nunc habemus) ac die statim sequenti, ejusdem mensis et anni secunda, datæ sunt jam approbationis literæ, ut merito putandum sit, media nocte una, negotiosissimis insuper horis tum generalis capituli, tum recurrentis veniæ Portiunculane, Opus illud non fuisse perpensum, nec lectum, et fortasse nec visum; eo vel maxime, quod cum liber absurda jam multa contineat, satius capituli approbantis famæ

nec silentio ejus quidquam roboris accedere.

A famæ consulitur, et æquius de ipsius prudentia iudicium fertur, si tantum fide bona famæque Pisanianæ, et Operis pio titulo et forte nonnullorum etiam vel deceptorum vel decipientium fidei iussione, authoritati, iudicio innixum, dicamus, litteras illas approbationis concessisse, quam librum reapse ad trutinam suspendisse.

a qualicumque approbatione libri per captivum facta.

278 Præterea suspenderit, diutissime etiam atque verbatim examina verit; quid tum? Præcipiente, remorari editionem Operis propter silentium incorruptionis et admirandi situs? Cur vero ita in Opere, absolutissimam Franciscanam historiam non professo, nulloque vinculo aut lege ad hæc vel illa potius promenda vel reticenda devincto? Imo ex præfatis silentium potius illi imponere debuissent, si quando ista scripsisset; nam institutum Operis prolationem rei comprimendam, utpote absurdam; ipsius vero silentium exercendum, utpote necessarium, exposcebat. Nihil ergo confictum, tum a Pisani silentio, tum ab illa, seu præsumpta, seu vera, approbatione capituli. Tandem vetustati penitus omni suppetit alia gravissima silentii causa, de qua prolixius infra; nempe quædam concreta in aurem uni tantum vel alteri ex probatissimis, atque tum Dei voluntate, tum hominum consilio religionis ergo custodienda arcani disciplina: qua posita, riteque, ut suo loco, comprobata, jam argumentum illud desumptum ab antiquorum silentio penitus abijt in nihilum.

B

Allegata pro Pisani silentio

279 Nunc pro munere nostro allegata expendamus. Equidem libens agnosco, in isto Pisani Opere multa esse non admittenda; nec diffiteor, non omnia in eo relata Pisani esse, sed aliqua eidem ab aliis inserta, maxime in editione Bononiensi; verum ea, quæ ex Mediolanensi recitata, quo teste, quove argumento Pisano abjudicabimus? Non abnuam etiam, vix unius diei tempus, quod inter oblatum approbatumque librum ex Pisani ac Ministri generalis litteris intercessisse dicendum videtur, eidem mature examinandum minime sufficere, ac propterea, ut generalis capituli sanæ consulatur, aut errorem in signatione litterarum admittendum esse, aut credendum, librum illum ab aliis antea discussum fuisse, et ex horum testimonio et fide ab eodem capitulo generali approbatum et vulgari permissum. Attamen his positis, non minus sequitur, vel Pisano vel censoribus libri illius, vel etiam his et illi, verisimillime ignotam fuisse S. Francisci incorruptionem, vel saltem admirandum situm, nisi de justa tanti prodigii silentii ratione aliunde constet. Hoc itaque inquiramus,

argumenta expenduntur;

C

280 Pro Pisaniano silentio excusando allegari vidimus, quod ipse, non Vitam S. Francisci, sed Conformitates dumtaxat illius cum Christo, ascetarum more conscripserit, nulla lege constrictus ad omnia, quæ ad ipsum pertinent, memoranda: quod præstituta sibi ex Legenda S. Bonaventuræ argumentum et fines Operis sui servare voluerit, ac propterea non ultra sancti Patris sui obitum conformitates debuerit perducere; imo, quod nec potuerit, si pius vellet esse ac cautus: quod denique de ea re silentium ei indiceret tum ex voluntate divina, tum ex prudentissimo humano consilio, custodienda arcani, paucissimis noti, disciplina; adeo ut, si Pisanus istud scivisset, eoque in Opere revelasset, a generali capitulo potius jubendus fuisset expungere, quam addere, si omisisset. De hac postremo allegata causa, quæ ad omnium antiquorum silentium reponi posset, infra, ut promisit, Dissertationis auctorem loquentem audiemus. Interim alias discutiamus.

ostenditurque, ex illis non evinci,

281 Ita est; Conformitatum libros nemo recte dixerit esse Historiam, seu Vitam S. Francisci historicè scriptam; nemo recte negaverit, Pisano liberum fuisse à S. Francisci gestis ea seligere, quæ ad propositum suum, seu ad celebrandas illius cum Christo conformitates, magis apta iudicabat. Per me quoque licet, si quis velit, Pisanum ideam Operis sui formasse ex Bonaventura, qui Franciscum in vita et morte Christo similem dixit. At duo mihi quoque certa apparent; nimirum, Pisanum intra

eos terminos non constilisse, ut conformitates in Sancti morte finiret, atque omnia sine delectu collegisse, quæ prædicto argumento suo utcumque congrua censebat. Primum patet ex octo ultimis conformitatibus, quæ in utraque nostra Pisani editione posteriora morte sunt, hoc scilicet ordine: trigesima tertia de descensu Christi animæ ad inferos; 54 de Christi sepultura; 55 de Christi resurrectione et apparitionibus; 56 de Christi in caelos ascensione; 57 de Christi supra omnes res creatas in caelo elevatione; 58 de Apostolorum in omnem terram per Christum missione; 59 de miraculorum patratorum potestate Apostolis post Christi ascensionem concessa; 40 de Christi in omnes invocantes se benignitate. Hæc certe omnia morte Christi posteriora sunt, et tamen in his omnibus quasdam in Francisco conformitates quacumque tandem ratione assignare conatur Pisanus; ut adeo intra prædictos fines sibi minime consistendum putaverit.

282 His positis, exigebat certe ipsius scriptionis argumentum, ut Christi a mortuis resurgentis quamdam similitudinem in Francisci corpore incorrupto ac instar vivi suis pedibus innixio stante, prædicaret; quam utique similitudinem sine ullo absurditatis periculo memorare potuisset. At nihil minus apud eum legere est, etiam ubi locus ipse monebat, ut faceret. Audi ipsum in conformitate 54, de sepulchris Christi et Francisci loquentem. Sicut (inquit) Christus quadraginta horis... stetit (id est, mansit) mortuus, et triginta sex in sepulchro, et postea inde resurrexit; sic B. Franciscus stetit quadraginta mensibus et parum plus in primo loco; translatus ad ecclesiam, in qua nunc jacet. Deinde in conformitate 55, expositis Christi resurrectione et apparitionibus, non aliam hic conformitatem apposuit, quam quod ad exemplum Christi, qui resuscitatus a mortuis in corpore suo multis gloriosus apparuit, Francisci anima mox ab obitu se gloria circumdatam aliquibus conspiciendam præbuerit. Mihi quidem difficile creditur est, Pisanum non aliter scripturum fuisse, si sæpeditum corporis prodigium, insigne utique resuscitati hominis simulacrum, novisset; maxime si illud contigisset triduo post translationem, uti ex traditione conventus Assisiensis narrat Missorius.

AUCTORE C. S.

Pisanum de eo miraculo

E

283 Non ea porro fuit Pisanus dementia, ut Franciscum (quod cogitare nefas est) Christo in omnibus plane perfecteque conformem exhibere voluerit; sed solum undique corrasit ea, quæ qualemcumque inter utrumque similitudinis speciem præferrent; quod manifestum erit cuilibet Opus ejus legenti. Quapropter, licet ille conformitates ultra Sancti mortem et sepulchrum producere voluisset (uti reipsa produxit) non oportebat, illum in ea absurda incidere, quæ supra memorata sunt. Sic verbi causa in conformitate 54 cum dixisset, Christum post quadraginta a morte sua horas resurrexisse; ut aliquid hic conforme in Francisco obtruderet, dixit, hunc, postquam quadraginta mensibus et parum plus in primo suo sepulchro fuerat, inde translatus fuisse; menses horis, translationem resurrectioni satis inepte assimilans. At in conformitate 55, de Christi resurrectione et apparitionibus tractans, caute siluit de Francisci corpore; utque aliquid saltem simile proferret, hujus solius animæ apparitiones memoravit. An non rectius hic ejusdem corporis, ex animis quidem, sed incorrupti et viventis instar in pedes erectionem ad similitudinem veræ integræque Christi Domini resurrectionis adduxisset, si novisset?

aut eo modo scribere potuisset, si scivisset.

284 Fac tamen ex arcani servandi religione rem sibi notam tacuisse Pisanum, eademque de causa a sui libri censoribus non esse monitum, ut defectum suppleret; cur saltem, ne posteritati imponeretur, pro verbo jacere, quod de corpore in pedes erecto stante dici nequit, non fuit adhibitum verbum esse, servari, aut simile, quod corporis quidem eo loci præsentiam, sed nullum certum ejusdem habitum situmque indicaret? Neque refert, quod Pisanus num. 282 dicat: Sic B. Franciscus stetit... in primo loco (id est, in primo suo sepulchro;) ibi enim locutus

AUCTORE
C. S.

locutus est more Italorum, quibus verbum stare non solum est pedibus consistere, verum etiam, esse, morari, quiescere, jacere etc. Manifestum hoc fit ex eodem objecto loco, ubi dicitur: Sicut Christus... stetit mortuus... in sepulchro... sic B. Franciscus stetit etc. Adde, quod ipsimet sententiæ affirmantis patroni admittant, Francisci corpus in primæ suæ sepulturæ loco, non stetisse, sed jacuisse. Hisce rationibus inducor, ut credam, sacri corporis prodigium, de quo agimus, si verum sit, tunc etiam arcanum fuisse, latuisseque Pisano; sed de arcano illo infra sermo redibit, postquam etiam alios, quos pro se laudant prodigii impugnatores, recensuere.

§ XVI. An affirmantibus prodigium refragentur Ubertinus de Casali, Joannes Gobelinus et Jacobus de Oddis.

Affirmantibus etiam obicitur Ubertinus de Casali,

Reuerendus pater Gabriel a Rothomago in sua Ms. Dissertatione, a partibus suis etiam stare, censet, Ubertinum de Casali, qui (ut inquit) venit ad Ordinem sub generalatu divi Bonaventuræ, et obiit circa annum MCCXXX. Iste scriptor (ita ille prosequitur) in Opere sic intitulo: Arbor crucifixæ Jesu (apud Waddingum in Scriptoribus dicitur: Arbor vitæ Crucifixi) lib. 3, cap. 4 ita loquitur: « Fac apparere in celo corporis glorificati Franciscum, fac ipsum resurgere, qui dormit in terræ pulvere. » Dicit: RESURGERE; dicit: DORMIT, ad his significantum, corpus S. Francisci jacere, prostratum esse, et esse extensum in longum, et in plano, in suo sepulchro decumbere, et non stare in pedes erectum. Dicit: IN TERRÆ PULVERE, ad caput vii Job *: « Ecce nunc in pulvere dormiam; » et ad caput xii Danielis: « Qui dormiunt in terræ pulvere; » hoc est, INGENERATI, ut exponunt expositores sacri secundum sensum litteralem. Dicitur igitur: IN TERRÆ PULVERE, ad denotandum, quod S. Franciscus est redactus in pulverem quoad corpus, sicut sunt redacta alia corpora Sanctorum pro maxima parte, etiam Apostolorum, qui sunt ex primis Sanctis Ecclesiæ; et hoc absque præiudicio ipsorum magnæ sanctitatis, ut ait divus Antoninus in Summa historiali, parte 3, tit. xxiii in fine.

* supple alladens

Pius II, vel ejus secretarius, et Jacobus de Oddis,

286 Addit Pium II summum Pontificem, seu Joannem Gobelinum illius secretarium, qui cum anno 1439 cum eo Assisi fuisset, in Commentariis lib. II de eadem civitate hæc annotavit: Nobilitavit hanc urbem divus Franciscus, Ordinis Minorum inventor, cui nihil paupertate ditius fuit. Huic nobile templum erectum est, in quo ferunt sua ossa JACERE; et duplex est ecclesia, altera super alteram. Jacobum quoque de Oddis testem appellans P. Gabriel, Eodem, ait, vocabulo JACET ulitur Jacobus de Oddis Perusinus, qui fuit hic (Assisi) guardianus Portiunculæ anno MCCCLXXXV, in sua Francischina Italica, rudi stilo scripta, prout ferebat modus loquendi illius temporis, cap. xiii, fol. cccclxxxv, pag. 2 manuscripti, quod est hic in sacro conventu S. Mariæ Angelorum. Ecce ejus verba Italica: « Giacque nel ditto loco quel corpo » santo per circa quattro anni, per fine che fo translato el sacro corpo doue giace al presente. » Quod Latine sic sonat: Jacuit in dicto loco illud corpus sanctum circa quatuor annos, donec fuit translatum sacrum corpus ad locum, ubi jacet ad præsens. »

tamquam illi aperte refragantes.

287 Quando dicitur Latine IN DICTO LOCO, et Italice NEL DITTO LOCO, author loquitur de ecclesia vel cœmeterio S. Georgii, ubi fuit prius corpus S. Francisci, de qua ecclesia S. Georgii antea immediate locutus est Jacobus de Oddis. Ex hoc modo loquendi istius scriptoris sequitur, quod corpus S. Francisci erat in eodem situ tempore, quo scribebat ille author (id est, circa annum MCCCLXXIV; hoc est, post translationem corporis Seraphici ducentis quadraginta quatuor annis) ac erat apud S. Georgium ante translationem: sed ante translationem JACEBAT, id est, erat extensum et prostra-

tum in suo sepulchro secundum hunc scriptorem, D et consequenter etiam tempore ejusdem scriptoris, scilicet Jacobi de Oddis, jacebat Seraphicum corpus, et adhuc nunc jacet in suo sepulchro hodierno, sicut jacebat in primo sepulchro apud S. Georgium. Igitur corpus S. Francisci non est nunc erectum in pedes, sicut non fuit apud S. Georgium: nam a tempore Jacobi de Oddis non mutavit situm. Hæc sæpe laudatus P. Gabriel, quibus quæ reponat auctor Dissertationis PP. Conventualium, nunc subjicit.

288 Qui vero (ait) Ubertinum a Casali Deum exorantem inducunt verbis illis: « Fac illum » (Franciscum) « resurgere, qui dormit in terræ pulvere; » jam, ut Horatius inquit, fumum potius ex fulgore, quam ex fumo dare lucem, cogitant. Nam si consistat Ubertini et textus istius auctoritas, inde maxime Franciscani corporis resurrectionem confirmamus. Hic enim Ubertinus ille est, quem præfati sumus, a B. Conrado de Offida accepisse, futuram aliquando Franciscani corporis resurrectionem; ne quidem illum solummodo novissimi diei (superflua enim ac subridicula fuisset hujuscemodi revelatio) sed aliam quamdam singularis exempli, in medio temporum lapsu, in summo discrimine Ordinis, et in solamen filiorum suorum. Vide dicta superius num. 262 et sequentibus. Exploratissima plane (ita pergit laudatus Rugilus) ut prædiximus, ista nobis non sunt; sed tamen indubium est, Ubertinum revelationem illam adptasse. Exinde ergo petit, ut jam resurgat a mortuis S. Franciscus: videbat enim, jam mala ingravescere, atque propterea, tempus miraculo præsignatum jamjam instare, putabat, exigebatque quodammodo Hebræorum more promissi a Deo fœderis implementum. Fortasse etiam simplicius interpretatus est rem, ac non tam tempus, quam modus ipsum fefellerit; ut etiam expectatio Messie sub fortissimæ ac potentissimi Regis forma perosque Hebræorum deceperit.

Sed alii volunt, Ubertini locum sibi favere,

289 Ex illis enim Ubertini verbis videre videtur hominem non modo hanc, quam asserimus, non plenam, non propriam, non veram, sed plenissimam atque perfectam S. Francisci resurrectionem expectasse; hanc precibus sollicitasse, et scriptis etiam testatam, tum rem, tum spem reliquisse. Quod certe ex parte hominis simplicitati donandum est; sed tamen illud omni jure inferendum, quod nunquam hæc admisisset, nisi ratam rem expectatam et non absurdam ipsius expectationem credidisset. Quis enim, nisi delirus, sine causa tam ingentia speraret, aut sine spe tam incredibilia scriberet? Igitur hæc ipsa Ubertini verba id nobis probant, ad quod improbandum unice objiciuntur. Deinde si verborum illorum, non tam spiritum, quam materiam, ut ita loquamur, inspicimus, quotus non videt, Ubertinum etiam, ut pii solent omnes, scripturalem locutionem hic affectasse, unumque ex verbis illis Davidicis: EXURGE, QUARE DORMIS, DOMINE; alterum vero ex illo Job: ECCE NUNC IN PULVERE DORMIAM, assumpsisse, atque in unam sententiam complicassee? Quorum tamen primum nudam advocationem presentie rei absentis; alterum nudum e vita atque societate hominum excessum et absentiam significat.

licet is forte in adjuncto erraverit, nec posse

290 Præterea iterum instando verbis, DORMIRE IN TERRÆ PULVERE, aut A PULVERE TERRÆ SURGERE, jam ex hoc ipso non est id ipsum, quod dormit aut surgit, esse etiam pulverem. An, quidquid in terra dormit, vel de terra assurgit, in pulvere terræ non dormit, aut de pulvere terræ non surgit? Hoc autem nunquid non esse etiam potest, imo reapse ac frequentissimè non est, etiam corpus vivens? Quid quod suscitari insuper de TERRÆ PULVERE, neque a morte, neque etiam de terra surgere quandoque præ se fert? Quid enim illud Psalmistæ: « Suscitatus de pulvere egenum, et de stercore elevatus pauperem? » Igitur scrupulosius, et omni ex parte versatis verbis istis (Ubertini Casaliensis) nihil inde jacturæ vel incommodi patitur tum integritas, tum situs admirabilis corporis S. Francisci,

ex illo loco quidquam contra se concludi.

A S. Francisci, quod, licet incorruptum et stans, pulverem tamen asserimus; nam et hoc fuit etiam, dum viveret; et in pulvere dormire, fatemur; sub latebris enim terreni pulveris est, et pulvis est terræ, quidquid illi aut subjacet, aut supereminet, aut circumstat.

Verbum quoque Quiescere

291 Quod autem S. Francisci corpus ab aliis requiescere, ab aliis etiam jacere dicatur, nihil putat obesse sententiæ affirmanti, quia scilicet scriptores sæpe vulgi more loquuntur, et sano etiam sensu ea verba de corpore integro, incorrupto et in pedes erecto possunt usurpari. En verba ejus: Vulgus omnis requiescere corpora defunctorum omnia, sive sepulta, sive insepulta, indiscriminatim loquitur; quæ tamen quo modo vel sensu requiescant, non illo communi vocabulo, sed e re ipsa peculiari desumendum est. Sunt enim corpora aquis submersa, igne cremata, terræ mandata, feris vorata; quædam in cineres dissoluta, quos et ventus dispersit; quædam in aquam et cœnum conversa, et terræ immista; quibusdam ossa nuda supersunt; nonnulla tandem sunt integra. Quod vulgus usurpat, hoc item omnium gentium litteræ et sepulchrorum omnium lapides frequentant. Gentiles ipsi quietem sepulchram omnem dixerunt, et REQUIESCERE corpora jam sepulta mortuorum omnia, lapidibus cunctis inscripserunt.

sic exponunt, ut plus uno sensu adhiberi possit

B 292 Tandem sacratori quodam atque profundiori sensu supposito, divinæ passim Scripturæ Sanctorum mortem QUIETEM, aut DORMITIONEM, aut SOMNUM, aut PACEM appellant, et eadem aut DORMIRE, aut ESSE IN PACE aut REQUIESCERE, dicitant. Huic vero Sanctorum corporum quieti multiplex sensus inest. Crassior est ille vulgaris et obivus, qui opponitur motui. Præter istum est quies a timore gehennæ; in quo sensu Sanctorum corpora requiescunt in spe et expectatione judicii, resurrectionis et gloriæ. Est insuper quies a laboribus et ærumnis mortalis vitæ; quo utroque in sensu quies neque opponitur motui progressivo: nam et ipsa Sanctorum corpora, jam gloria et resurrectione donata, in optima semper spe æternæ felicitatis requiescent; itemque requiescent ab omnibus mortalis vitæ laboribus et ærumnis; sed interea loco movebuntur, imo summa gaudebunt agilitate... En ergo quotuplici sensu aptissime dici possit S. Francisci corpus requiescere absque eo, quod verbum istud, vulgatissimum et omnigenæ prorsus usurpationis et acceptionis, omnino in cineres illud abissis, compellat.

de corpore mirabiliter stante.

C 295 Primo, in sensu omnium communissimo requiescere dicitur; quia mortuum est, vel quia loco non movetur. Jam nos mortuum S. Francisci corpus fatemur, fatemur etiam immotum; non enim dicimus, illud deambulare aut circumagi. Secundo in communi alio lapidum sepulchralium sensu requiescit; quia sepultum est. Nos autem ultro, sepultum et conditum S. Francisci corpus, concedimus, ejusque locum sepulchrum et conditorium libenter vocamus: integritas enim et situs ejus, utut admirabilis, nequicquam remorabitur, quin et credatur sepultum. Tertio, in sensu Scripturarum primo; an non in spe et expectatione futuræ resurrectionis et gloriæ, et in pace Christi Francisci corpus verissime requiescit? Quarto tandem in secundo Scripturæ sensu: cui enim corpori aptius aptabitur requies a laboribus et ærumnis mortalis vitæ, quam corpori sancti Parentis nostri, qui perpetuo laboribus atque doloribus, humanitati et naturæ necessario inflictis, voluntarias etiam castigationes et exercitationes addebat?

Tantumdem credunt, dici posse de verbo Jacere.

294 Quæ de verbo REQUIESCERE diximus, eadem de verbo JACERE dicta sunt. Ambo etenim vulgo defunctorum corporibus addicuntur nullo discrimine rerum. Hic JACET sepulchrales lapides omnes habent pro corporibus, quæ tamen neque sunt corpora, neque jacent: nam proprie JACERE vocabulum congruit corpori integro, fuso, panso super vel subter humum. Nihilominus, quo pacto cineres,

quæ corpora non sunt integra, neque sub humo, neque super humum funduntur, cum editis passim ex arcibus emineant, proprie JACERE dici possunt? Sed hæc liberaliter assumuntur, nec nisi liberalem patiuntur interpretationem, ut aperte calumniosi et importuni sit hominis ea subtilius intueri, et coarctare in angustias. Hinc Chrysostomus ipse Hom. 2 ad Populum Antiochenum non est veritus hoc verbum ipsi viventis sacratissimo Christo corpori in altaris Sacramento accommodare; inquit enim: « Quid agis, homo? Juras super sacram » mensam, ubi et Christus occisus jacet. » Videsis ergo, JACERE verbum corpora non corrumpere, neque cineres facere; imo integra potius atque viventia illa requirere. Unde Virgilianum illud: « Silenum pueri somno videre jacentem. »

295 His adde, Scriptores ipsos, JACENS, sive REQUIESCENS S. Francisci corpus referentes, passim addere adjuncta alia quædam, quæ, si verborum ponderibus certandum est, totum id, quod per verba JACERE seu REQUIESCERE moliri possis, confestim destruant. Additiones S. Bonaventuræ mox subdimus infra: nunc audi Pontificias. Gregorius IX in diplomate, Is, qui ECCLESIAM, his sanctum corpus epithetis ornat: TAM PRETIOSUS THESAURUS, SANCTUM VIDELICET CORPUS ILLIUS; et in diplomate MIRIFICANS; GLORIOSUM CORPUS, ... GLORIOSISSIMUM CORPUS. Hæc eadem habent Innocentius IV litt. LICET IS; Clemens IV, Nicolaus IV, Bonifacius IX, alique innumeri usque in hunc diem. Nunc, si quid valet verbum illud JACERE aut REQUIESCERE, cur non item valebit aliquid illud PRETIOSUM, GLORIOSUM, GLORIOSISSIMUM? Porro si sola verborum vi præliamur, jam hoc uno verbo GLORIOSISSIMUM triumphavimus. Hæc tenus ille.

296 Si Ubertinus Casalsensis circa annum (ut num. 285 a Gabriele Rothomagensi dictum est) 1520 obierit, sacræque corporis in pedes erectionem non ante annum 1550 contigerit, uti probabile censuit Rugilus, nil mirum est, Ubertinum tacuisse prodigium, morte sua posterius. Secus dicendum est, si, quod Missorius ex traditione conventus Assisiensis asserit, istud factum sit anno 1250. Cum Ubertini Opus non viderim, incompertum mihi est, an ille objectis verbis exorare Deum voluerit, ut Franciscum in corpore suo faceret apparere, an vero eadem alio quopiam sensu protulerit. Nisi enim contextus sermonis obstet, possunt verba illa exponi hoc modo: Ponamus, apparere in cælo corporis glorificati Franciscum; ponamus, ipsum resurgere, qui dormit in terræ pulvere. Hinc pariter ambiguum mihi est, de qua resurrectione, propriæ, an improprie, ibi loquatur Ubertinus, atque adeo, an ex eo loco probari possit, illum revelationem de peculiari quadam S. Francisci corporis, ante novissimum diem futura, resurrectione notam habuisse.

297 Libens concessero, nec ex illa Ubertini phrasi, a Danielis capite 12 accepta, Qui dormit in terræ pulvere, evinci, sacrum corpus illud ex ejusdem Ubertini sententiâ in cineres esse resolutum; nec ex verbis dormire, vel, quod alii de eodem adhibent, quiescere aut requiescere, necessario concludendum esse, illud in terra expansum jacere. Verumtamen cum Ubertinus ibidem non solum dicat, Franciscum, seu corpus ejus dormire in terræ pulvere, sed etiam dicat: Fac, ipsum resurgere, non obscure alium ejusdem corporis situm, quam erecti in pedes, insinuat. Elevatur quidem argumentum hoc, ab Ubertini silentio modoque loquendi pettum, si prima corporis in pedes erectio anno 1550 assignanda sit; verum hanc epocham, quæ Assisiensis conventus traditioni, teste Missorio, contraria est, nec ipse laudatæ Dissertationis auctor pro certa audet affirmare.

298 Longe plus, quam integro sæculo eadem epocha posteriores sunt laudati supra Joannes Gobelinus et Jacobus de Oddis, quibus nihilominus plane ignotum fuisse dicendum est sæpe dictum corporis prodigium, cum eorum primus satis jejune dicat, Huic (Francisco) nobile templum erectum est, in

AUCTORE C. S.

Alia eorumdem observatio.

E

Ex Ubertino non probatur revelatio præmissa.

F

nec corporis corruptio, at non faveat ille ejusdem erectioni.

Verba Gobolini et Jacobi de Oddis

AUCTORE
C. S.

in quo, ferunt, SUA OSSA JACERE; alter vero sic: Jacuit in dicto loco (in ecclesia S. Georgii) illud corpus sanctum, donec fuit translatum sacrum corpus ad locum (ad ecclesiam sui nominis) ubi JACET ad praesens. Eandem vero esse verborum jacere ac quiescere vel requiescere rationem, non perspicio; nec enim quaecumque sano sensu dici possunt quiescere, etiam dici possunt jacere. Exempli causa si S. Catharinae Bononiensis corpus, quod incorruptum sedet, dixerit, quiescere aut requiescere Bononiae, minus quidem loquar accurate, forte tamen venia dignus apparebo; at si illud jacere dixerim, quo pacto me defendam? Equo igitur sano loquendi modo corpus, quod suis pedibus divinitus erectum sine ullo fulcro mirabiliter insitit, dicam jacere?

plus difficul-
tatis habent.

299 Quod in multis inscriptionibus sepulchralibus verbum jacet usurpatum sit, in promptu ratio est; nempe per hoc ordinarius cadaverum in sepulchris situs indicatur. Si mos tulisset ea innixa pedibus tumulare, stare potius, quam jacere, dixerent. Parum quoque huc refert, an ea sint integra, an in ossa aut etiam in cineres redacta; nam et quod ex corporibus superest, non incongrue per synecdochen corpora vocatur, et ossa et cineres, aequae ac integra corpora, jacere recte dicuntur secundum illud Martialis lib. 1, 89: Non aliter cineres mando jacere meos. Locus ex Chrysostomo, atque alter ex Virgilio, adducti num. 294, solum valent ad probandum, minime oportere, mortuum aut corruptum esse, quod jacet; quod sane nemo sapiens dixerit, non autem verbum jacere potius integra ac viventia, quam mortua et corrupta corpora requirere. Hinc mihi omnino videtur assertum corporis S. Francisci prodigium Pio II, ejusve secretario Joanni Gobelino, laudatque Jacobo de Oddis saeculo xv ignotum fuisse.

Alia huc
spectantia.

500 De mente S. Bonaventurae satis alibi dixi, quod autem attinet ad honorifica epitheta phrasesque, quibus summi Pontifices sacrum Francisci corpus dum jacere vel requiescere referunt, simul exoriant; non video, cur illud, licet jacens, imo etiam licet carne sua destitutum esset, tam pretiosum thesaurum, et gloriosum ac gloriosissimum corpus non potuerint merito appellare. Tam pretiosum thesaurum jure optimo dicere potuerunt, quia tam sancti Viri mortales exuvia terrenis thesauris pretiosiores sunt; gloriosum quoque et gloriosissimum corpus propter miracula, quibus fuit, seu quia, ut loquitur Benedictus XIV in bulla FIDELIS DOMINUS, singularibus signis atque prodigiis de caelo illustratum, atque certantibus omnium ordinum studiis, ita populorum et principum devotione clarificatum fuit, ut ejusdem sepulchrum gloriosum super ambitiosa potentium seculi monumenta merito celebrari mereatur.

§ XVII. Expenduntur argumenta, quae allegantur ad probandum S. Francisci corpus inclusum esse mensae majoris altaris in ecclesia Assisiensi. Duae, an tres ecclesias complectatur basilica Assisiensis.

Volunt aliqui,
sacrum cor-
pus esse in
secunda eccle-
sia,

Quem crebro laudavi, R. P. Gabriel Rothomagensis in Dissertatione sua prodigium sacri corporis in pedes erecti stantis alia rursus ratione impugnans, probare studet, corpus illud jacere sub altari secundae ecclesiae, adeoque non stare in tertia quadam subterranea, quam pro commentitia habet. Argumenta illius, ut capi, ejusdemmet verbis recitabo. Dicitur (inquit) tertio in Assertionem: In SEPULCHRO VISIBILI ET TANGIBILI; quia sepulchrum, ubi, seu in quo requiescit corpus S. Francisci, non est in una ecclesia subterranea, et nullo modo frequentata; cum talis non detur; sed existit in ecclesia inferiore sepulchrali, hoc est, in qua sola dantur sepulchra, ex illis duabus solis ecclesiis, quibus constat Assisiensis basilica Franciscana. Nam in ecclesia superiore nulla dantur sepulchra, ut cunctis

patet; sed omnia sepulchra sunt in inferiori ecclesia D citata, optime officata, et a populis multum frequentata. Igitur sepulchrum S. Francisci potest videri et tangi, et sic est visibile et tangibile, et quotidie videtur. Sed quaeretur, Quodnam est sepulchrum Seraphicum visibile et tangibile? Respondeo, esse altare majus inferioris ecclesiae citatae, in cujus altaris corpore, seu stipite, seu sub cujus mensa requiescit corpus Seraphici Patris, tanquam in loco digniori illius ecclesiae, ipsi dedicata, ut videbitur postea.

502 Quod sepulchrum sit tangibile et consequenter visibile, patet per Chronicon viginti quatuor Generalium fol. xxxi, col. iv, ubi refertur sequens miraculum, patrum ad sepulchrum S. Francisci hoc modo. « Homo quidam in episcopatatu Perusii, loquela et verbo privatus omnino, » os ferens apertum, horribiliter oscitabat. Habebat » enim guttur valde tumidum et inflatum: cumque » pervenisset ad locum, ubi requiescit sanctissimum corpus, et per gradum ad sepulchrum ejus » vellet attingere, sanguinem multum evomit, et » peroptime liberatus cepit loqui, et os claudere, » ac, sicut expedit, aperire. » Reflectatur bene ad illa verba: « Et per gradum ad sepulchrum ejus » vellet attingere. » Indicant enim clare, sepulchrum Seraphicum esse tangibile, et quod stat in altari majori (ut probabitur) ad quod ascenditur per gradum, id est, per gradus, qui sunt quatuor lapidei ex utraque parte, et supra quartum est suppedaneum ligneum, pariter ex utraque parte. Altare enim est duplex, licet mensa sit unica unius et solius magni frusti marmorei, Constantinopoli allati; et discuntur simul et semel duae Missae.

et sepulchrum
ejus saec. xiv
publice specta-
bile fuisse,

505 Idem Chronicon viginti quatuor Generalium fol. xxxii, col. 1 narrat istud aliud miraculum, ad sepulchrum Seraphicum etiam factum, his verbis: « Alius quoque puer de Monte Nigro, ante fores » ecclesiae, ubi requiescit corpus S. Francisci, per » plures dies recubans, quia nec ire poterat, nec » sedere; a cingulo et infra omnibus erat viribus et membrorum officio destitutus; quadam » die intrans ecclesiam, ad tactum sepulchri » S. Francisci foras sanus et incolumis regressus est. Dicebat autem parvulus ipse, quod, dum » coram tumulo gloriosi Sancti jaceret, astitit ei » juvenis quidam, habitu fratrum Minorum indutus, super sepulchrum existens, qui pyra in manibus portans, vocavit eum, et praebens ei pyrum » unum, ut surgeret *, confortavit. » Ponderetur bene expressio hujus chronicae ad denotandum et designandum, Seraphicum sepulchrum esse visibile et tangibile. Nam ideo utitur istis vocabulis: » Ad tactum sepulchri: coram tumulo, et: Super » sepulchrum existens; » quae expressiones bene expriment visibilitatem et tangibilitatem sepulchri Seraphici.

putant probari ex Chronico 24 Generalium,

* an surgeret?

F

504 Bartholomaeus Pisanus Conformitate xl et ultima, § xviii (nempe editionis Mediolanensis; nam in Bononiensi, quae recentior est, ista desiderantur) refert idem miraculum de puero de Monte Nigro hac phrasi: Puer alius « de Monte Nigro, ante fores » ecclesiae B. Francisci de Assisio stans » (id est, Italico more loquendi recubans, ut colligitur ex sequentibus) » per plures dies; quia nec ire poterat, » nec sedere; quia a cingulo inferius erat membrorum omnium officio destitutus; introductus in » ecclesiam ad tactum sepulchri, apparente sibi » B. Francisco, et ipsum erigente, sanus factus » est. » Hisce alterum addit scriptorem laudatus P. Gabriel, sic pergens: Probatur etiam visibilitas et tangibilitas sepulchri S. Francisci per Franciscum Bartholi de Assisio, contemporaneum aliorum duorum scriptorum mox adductorum.

scriptoribus
saeculi xiv:

503 Fuit enim lector hic in Portiuncula anno mcccxxv, ut ipsemet dicit in suo Tractatu sacrae Indulgentiae S. Mariae de Angelis, sive de Portiuncula, dist. vii, § 1. Iste scriptor Assisias et Minorita in libro seu Tractatu citato, dist. viii, § 5 loquens de muliere, natione Germana Friburgensi, quae juravit

A ravit dicere veritatem circa unam visionem habitam de indulgentia Portiunculæ, dicit hæc verba : « Posita manu super altari, in quo corpus B. Francisci requiescit, jurare fecit eam de sola et nuda » veritate dicenda. » Notetur illa expressio : POSITA MANU SUPER ALTARI, IN QUO CORPUS B. FRANCISCI REQUIESCIT. Ergo sepulchrum S. Francisci, quod consistit in altari, est tangibile secundum Franciscum Bartholi Assisiatem; et sic habemus tres testes seu scriptores ejusdem sæculi, scilicet decimiquarti, referentes hanc tangibilitatem sepulchri Seraphici, et consequenter etiam ipsius visibilitatem.

ut duo primi scriptores duo miracula,

506 *Sistamus hic denuo, ut, quæ ab aliis ad hæc reponi possint, annotemus. Apud Thomam Celanensem in duobus ultimis libri tertii capitulis leguntur undecim variis infirmitatibus ad primum S. Francisci in ecclesia S. Georgii tumulum liberati. Dixi : Ad primum S. Francisci in ecclesia S. Georgii tumulum, quia ex prædictis certum est, Thomam Celanensem scripsisse, antequam sacrum Francisci corpus ex prædicta ecclesia ad novam suo nomini dicatum translatum fuit. Ex his undecim miraculis sunt ista duo, quæ Gabriel ex Chronico viginti quatuor Generalium et Bartholomæo Pisano recitavit. Primum in Vita apud me legitur num. 149, unde majoris claritatis gratia illud hic describo. Homo quidam in episcopatu Perusii, loquela et verbo privatus, omnino semper os ferens apertum : horribiliter oscitabat et anxiabatur. Habebat enim guttur valde tumidum et inflatum. Cumque pervenisset ad locum, in quo requiescit sanctissimum corpus, et per gradum ad sepulchrum ejus vellet attingere, sanguinem multum evomuit, et peroptime liberatus cepit loqui, et os claudere, et, sicut expedit, aperire. Ita Thomas Celanensis, cujus verba auctor laudati Chronici, ut manifestum est, descripsit et adoptavit.*

quæ Celanensis ad primam sepulchram facta narrat,

507 *Alterum miraculum in eadem Vita refertur num. 155, sed paulo latius, quam apud Gabrielem. En habe. Collus quoque puer de Monte Nigro ante fores ecclesiæ, ubi requiescit corpus B. Francisci, per dies plures decubans, quia nec ire poterat, nec sedere, a cingulo infra omnibus erat viribus et membrorum officio destitutus : quadam vero die intrans (aliorum scilicet ope) ecclesiam, ad tactum sepulchri beatissimi Francisci foras sanus et incolumus est regressus. Dicebat autem ipse puer, quod, dum coram tumulo gloriosissimi Sancti jaceret, astitit ei juvenis quidam, habitu Fratrum indutus, supra sepulchrum existens, qui pira in manibus portans, vocavit eum, et præbens ei pium, ut surgeret, confortavit eum etc. Qui hocce textus cum supra recitatis contulerit, nulla ratione dubitabit, quin auctor Chronici ambos, et Pisanus secundum acceperint ex Vita per Celanensem scripta; seu neuter sine errore.*

ad secundam incauti retulerunt; ac proinde

508 *Ac chronologus quidem erravit, dum ista Celanensis verba : At locum, in quo (vel ubi) requiescit sanctissimum corpus; atque item ista : Ante fores ecclesiæ, ubi requiescit corpus etc. incaute transcripsit; non advertens, suo tempore pro vocabulo requiescit scribendum fuisse requiescebat, vel tunc requiescebat : uti enim extra omne dubium est, S. Francisci corpus tempore, quo scripsit Celanensis, jacuisse intra Assisium in ecclesia S. Georgii, ita pariter certum est, illud, dum scribebat chronologus, fuisse in suburbana sui nominis ecclesia, ad quam ex prædicta S. Georgii ecclesia anno 1250 translatum fuit, nec unquam inde amotum. Loquitur ergo Celanensis de prima Sancti sepultura in ecclesia S. Georgii; scilicetque Gabrielem incautus chronologus, cujus ille verba propter rationem temporis non aliter, quam de suburbana S. Francisci ecclesia, potuit interpretari. Erravit quoque Bartholomæus Pisanus, dum ait, puerum illum de Monte Nigro, cubasse ante fores ecclesiæ B. Francisci de Assisio; dixisse enim oportuit : Ante fores ecclesiæ S. Georgii Assisii. De Pisano tamen ambigi potest, an non ipse ecclesiam S. Georgii improprie vocaverit ecclesiam S. Francisci de Assisio, Octobris Tomus II.*

non quia illa S. Francisco dicata erat, sed quia sacrum hujus corpus tunc in eadem quiescebat, dum prodigiosa illa pueri de Monte Nigro curatio contigit.

509 *Ut sit, Pisanus ipse supra num. 270 relatus clare docet, suo tempore, id est, sæculo XIV, passim ignotum fuisse, in quo ecclesiæ suæ loco corpus S. Francisci jaceret; imo etiam ignotos fuisse, qui id scirent. Ruit igitur tota Gabrielis argumentatio ex Chronico viginti quatuor Generalium et Pisano. Ruit et observatio de gradu, per quem dicitur vir ille voluisse ad Sancti Sepulchrum pertingere : cum hic gradus nec altaris fuerit, nec in ecclesia S. Francisci, sed in S. Georgii, ex quo solum sequitur, tumbam S. Francisci in hac ecclesia fuisse non nihil a solo elevatam, vel in loco aut sacello ejusdem ecclesiæ altiori, quam reliquum esset pavimento. Contra sua vis manet testimonio Francisci Bartholi; cum altare, in quo corpus B. Francisci dicit quiescere, quando, imposita manu super eodem altari mulier juravit, non alibi fuisse potuerit, quam in ecclesia sub ejusdem Sancti invocatione dicata, in qua corpus hactenus latet. Utinam tamen Gabriel tempus, quo id contigit, si apud Franciscum Bartholi annotatum invenerit, addidisset : scrupulum enim hic injicere potest Pisanus, qui Francisco Bartholi synchronus negat, suo tempore vulgo cognitum fuisse locum ecclesiæ, in quo Sancti corpus jacebat; adeoque et altare illud, cujus idem Franciscus Bartholi meminit.*

AUCTORE C. S.

nihil inde efficitur : difficultior est locus tertii.

510 *Ast laudatus P. Gabriel duo alia ibidem addeunt etiam adversarii testimonia Sixti V. profert testimonia pro loco sacri corporis et altari determinandis. Unum est Sixti V. Pontificis, qui, cum ex Ordine Minorum Conventualium ad dignitatem Cardinalitiam assumptus fuerit, in hac controversia minime potest esse suspectus. Dedit hic anno 1585 litteras, quarum initium est, Ex supernæ dispositionis arbitrio, et in quibus archiconfraternitatem Chordigerorum S. Francisci instituens, sic loquitur : Nos, qui etiam a teneris annis singulare devotionis affectum erga ipsum S. Franciscum, cujus corpus sub altari majori ecclesiæ domus fratrum Minorum Conventualium nuncupatorum, Assisien., quæ inibi insignis maximeque celebris, et diversis privilegiis decorata existit, requiescit, sub habitu Ordinis sui incedentes gessimus, cupientes domum et ecclesiam hujusmodi amplius decorari,.... in ecclesia domus et ad altare hujusmodi unam archiconfraternitatem utriusque sexus Christi fidelium... perpetuo erigimus et instituimus. Ad Bullarium Romanum Cherubini tom. II, pag. 306 et sequenti.*

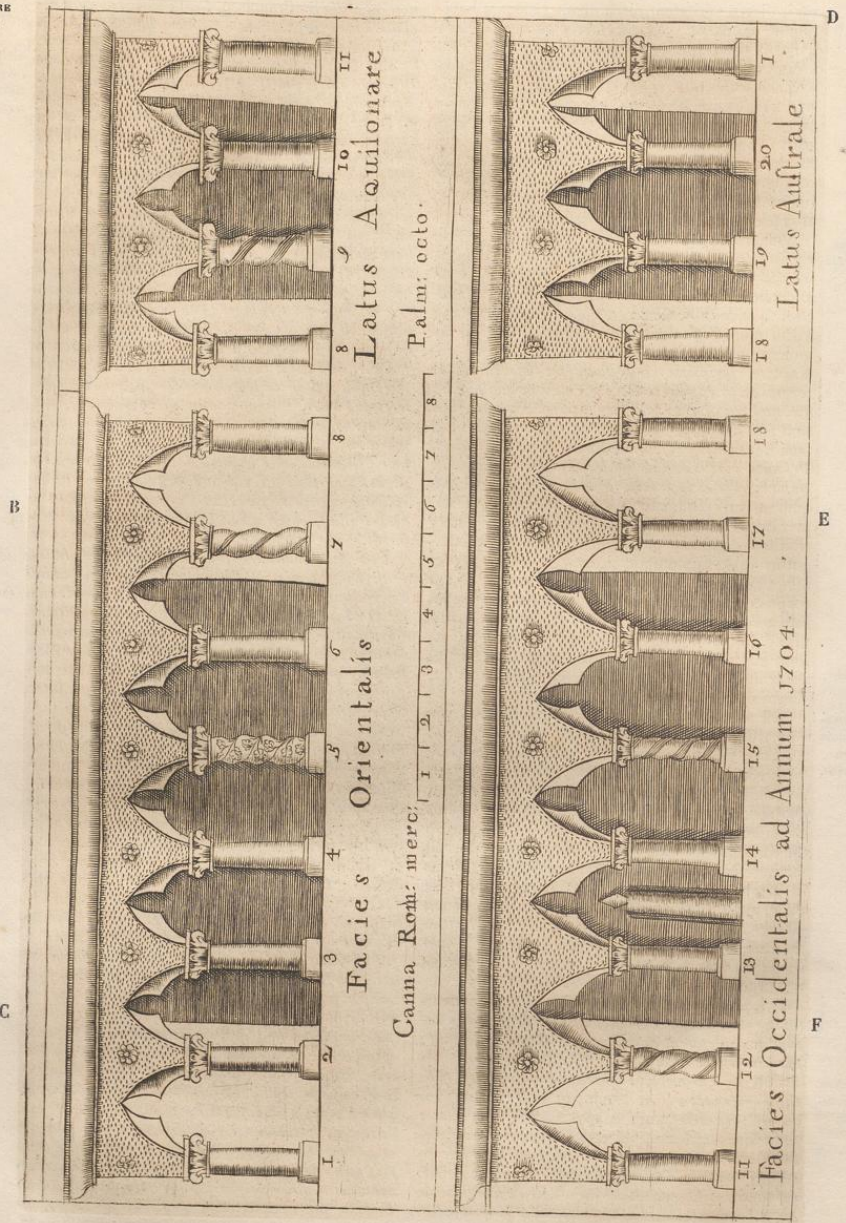
Adducunt etiam adversarii testimonia Sixti V.

511 *Alter a Gabriele pro causa sua advocatus testis est Ludovicus Jacobillus, protonotarius Apostolicus Fulginas, quem proinde septem tantummodo milliaribus Italicis a civitate Assisio remotum habitasse, recteque hac de re instructum esse potuisse, observat. Is autem tom. II de Vitis Sanctorum Umbriæ, anno 1636 Fulgini typis edito, agens de S. Francisco, scribit, corpus ejus ex ecclesia S. Georgii ad novam sui nominis integrum translatum fuisse; at de ejusdem incorruptione, nedum in pedes erectione, non meminit. Deinde tom. III ejusdem Operis, anno 1661 Fulgini pariter excuso, ad calcem exhibens Catalogum sacrarum reliquiarum, quas Umbria pie complectitur, pag. 11 de Assisiensi S. Francisci ecclesia hæc ait Italicè : Præter corpora ejusdem S. Francisci Assisiatum et duodecim discipulorum ejus,.... servantur sequentes reliquiae insignes; quas inter paulo post recensetur una costa S. Joannis Baptiste, donata conventui ab Innocentio IV Papa, et posita sub altari, in quo (vel ubi; nam Italicè dicitur ove) requiescit S. Franciscus Priusquam Gabrielis observationes ad hæc Jacobilli verba referam, juverit hic præmissis delineationem altaris ab hoc memorati, quam quis fieri curaverit, dicam inferius.*

et Ludovici Jacobilli;

F

AUCTORE
C. S.

addunt etiam
notitiam alta-
ris Assisten-
sis,

512 *Modo Gabrielem audiamus. Sic ait* : Secundum illum authorem modernum... corpus S. Francisci jacet infra stipitem altaris, et non rectum in pedes. *De loco autem costæ S. Joannis Baptistæ subdit idem Gabriel* : Per (voces) SUB ALTARI debet necessario intelligi SUB MENSA, et non SUB STIPITE, seu sub toto corpore altaris in vacuo subterraneo : illa enim costa fuit posita in uno cereo lapideo, vel in una columella lapidea inter alias columellas lapideas, corpus altaris circumstantes et mensam altaris sustentantes deforis. Illa quoque columella, seu Cereus lapideus, insertus dictis columellis est deforis extra corpus altaris, et potest videri cum aliis columellis, denudato altari, ut fit aliquando. *Vide adjectam tabulam in facie Occidentali.* Corpus

autem S. Francisci est sub mensa, sed non deforis, sed intus, seu intra corpus altaris, quod corpus altaris componitur ex quatuor sectis lapidibus et simul unitis ad modum capsæ, super quos quatuor lapides est magna mensa marmorea, tegens illam capsam lapideam, seu corpus altaris, et super illam mensam celebrantur Missæ. Sub autem illa mensa est corpus S. Francisci immediate inclusum in capsâ lignea, cum qua fuit illuc translatum e S. Georgio, et ibi reconditum.

515 Præterea, quod corpus S. Francisci sit in altari majori inferioris ecclesiæ ex illis duabus solis, quibus constat templum Franciscanum Assisiense, probatur per inscriptionem sepulchralem, quæ est in coronide cancelloræ, dictum altare circum-

quæque ibidem
legitur, inscri-
ptionem.

dantium;

A dantium; et ista inscriptio est a parte chori versus Occidentem deforis et constat his verbis et litteris majusculis et palmaribus :

SEPOLCHRUM SERAPHICI FRANCISCI GLoriosum.

Et ex illa parte coronidis nihil est aliud scriptum deforis. Igitur verissime delineavit propriis manibus et Perusii incidi fecit effigiem altaris majoris ecclesiae S. Francisci Assisiensis, tamquam continentis ipsius S. Francisci ossa, illustrissimus et reverendissimus Frater, dominus Octavius a S. Francisco, qui fuit episcopus Assisiensis per sexdecim annos integros et paulo plus, et obiit die xxiv Martii anno mcccxxv. Erat Religiosus Ordinis Minorum de Observantia, et est sepultus hic in Portiuncula prope limen sanctae capellae, sed extra in ecclesia magna, prout mandaverat ipse aliquibus diebus ante suum obitum.

et auctoritate Octavii Assisiensis episcopi;

B 514 Laudati Octavii auctoritatem hac in re, velut magni ponderis, deinde commendat Gabriel ex diuturno sedecim annorum episcopatu Assisiensi, unde non exiguum rerum suae civitatis notitiam comparare debuit; uti etiam rerum Franciscanarum in Ordine Minorum ante comparaverat; atque ex solita filiorum in Patrem suam pietate, et episcoporum in Sanctos diocesum suarum reverentia, ex quibus solent illi eorumdem honorem pro viribus semper promovere. Atque hinc concludendum censuit, non fuisse ab illo controversum corporis prodigium negandum, si vel probabile ei visum fuisset. Porro memoratae arae, in qua S. Francisci exuvias, quatescumque ex demum sint, ille conditas credidit, ab eodem episcopo delineatae, eodemque curante, Perusii aeri incisae excusaque exemplar habeo, rude tamen ac minime elegans, quale scilicet chalcographo nostro imitandum dedi, et supra num. 511 studioso lectori, ne frustra desideret, exhibui, recisis tamen versibus, aliisque ab episcopo adjectis.

ex quibus omnibus an concludendum sit,

515 Nunc allegata de more expendamus, Verba Sixti V Papae num. 510 recitata manifeste docent, ex ejusdem Pontificis, olim Ordinis Minorum Conventualium alumni, sententia corpus S. Francisci non alibi, quam sub majori altari dictae ecclesiae quaerendum esse, ibique illud requiescere; quod verbum, etsi ex supra dictis sano aliquo sensu dici possit de corpore in pedes erecto, ex communi tamen hominum acceptione, dum de cadavere sermo est, corpus jacens indicat. Jacobilli testimonium valet ad probandum opinionem eorum, qui sacrum corpus in tertia infima ecclesia stare affirmant, medio saeculo xvii non tam generaliter pro indubitata receptam fuisse, quin in ipsa etiam Umbria licuerit aliena ab ea publice scribere. In determinatum costae S. Joannis Baptistae locum nihil attinet hic inquirere. Sed allegata de glorioso sepulchro inscriptio suadet, corpus, quo de agimus, intra vel infra dactorum cancellorum ambitum latitare.

S. Francisci corpus non alibi,

C 516 Accedit, quod (ut idem P. Gabriel in peculiari epistola ad Majores meos data indicavit) primo, circa idem altare duodecim argenteae lampades diu nocturne ardeant; secundo, quod Franciscus Maria a Rivo-torto, Ordinis Minorum Conventualium scriptor, in suo Colle Paradisi de structura ejusdem altaris consentiat his verbis: Mensae extremitates sustinent (viginti columellae,) cujus medium corpus quatuor sustollitur sectis lapidibus, ad instar asserum erectis. Tertio, quod idem auctor (teste rursus Gabriele) idem illud altare etiam arcam appellet, dum ait, duodecim praedictas lampades circum arcam pendere. Profecto, qui haec sola consideraverit, haud difficulter suum inducet in animum, ut credat, aram illam a fratre Elia, ecclesiae conditore, paratam fuisse sacro corpori recipiendo ex usitato veteribus more Sanctorum corpora sub mensa altaris condendi; idque ibidem reipsa depositum esse, colligetur ex illa loci inscriptione Sepulchrum Seraphici Francisci gloriosum, tum ex his senis lampadibus argenteis circa altare ibidem appensis ac perpetuo igne lucentibus.

517 Fatendum tamen est, neque ex his, neque ex

praemissa arae structura evinci, sacras Francisci mortales exuvias intra ipsam aram servari. Reponi enim ab aliis potest, eandem fortasse vel vacuum esse, vel comentario repletam opere, cui quatuor laminae illae marmoreae, quae eam constituunt, sint annexae: inscriptionem vero appositam esse et appensas circum argenteas lampades, non quia S. Francisci corpus intra ipsam aram jacet; sed quod hoc sit in ecclesia infima, cui media illa cum eodem altari superimposita est, illudque quidem sit vel in ea infima ecclesiae parte, quae spatio mediae ecclesiae cancellis incluso subest; vel in alio ejusdem infimae ecclesiae loco; licet hic nequeat determinari. Ponamus enim, verum esse, quod de corpore ibidem prodigiose stante fert Minorum Conventualium traditio; cum locus proprius ignoretur, nec ad eum ullus pateat accessus, ubi, ad indicandam ejusdem corporis in ea trium ecclesiarum basilica praesentiam, rectius poterat saepe dicta inscriptio locari; ubi ad illud honorandum duodecim lampades aptius appendi, quam in honoratiori loco mediae ecclesiae, quae infimae, ejusdem corporis conditorio, imminet, et ad quam cuilibet liber patet ingressus?

518 Auctoritati episcopi Assisiensis, cujus de hoc argumento libellum a sacra Inquisitione Romana suppressum fuisse, diximus, opponent alii conventus S. Francisci Assisiensis magno numero iniquinos, inter quos certe non defuerit, nec desunt viri virtutibus, eruditione, rerumque Franciscanarum notitia, aequae ac ille, praestantes. Addunt, judicium laudati episcopi, etsi is sincere scripsisse credendus sit, suspectum hic esse posse ex amore Ordinis, quem ante episcopatum professus fuit. Etenim, cum Minores Conventuales prodigiosum corporis in sua ecclesia situm sic propugnent, ut illud etiam integrum, minimeque exenteratum esse, velint; Minores autem Observantes, aut horum aliqui, ejusdem Sancti cor et intestina suo conventui in Portiuncula attribuant, atque in hac sententia etiam esset dictus episcopus; tanta prior hic fuisse dicendus est ad miraculum illud negandum, quanto firmiter credidit, cor cum intestinis in Portiuncula jacere; ut scilicet hac ratione eorumdem possessionem suis quondam Minoribus Observantibus securius vendicaret.

519 At vero P. Gabriel, ne quis sui sancti Patris corpus in tertia Franciscanae basilicae ecclesia servari, pergat asserere, negat tertiam esse; Quod autem, inquit, sint solummodo duae ecclesiae, componentes basilicam Assisiensem, in qua requiescit corpus S. Francisci, et non tres, ... clarum est ex sequentibus scriptoribus antiquis; nempe ex Chronico viginti quatuor Generalium fol. xxxiv. col. 2, sic dicente: « Frater Helias circa annum » mcccxxxix, ut dicit frater Bernardus de Bessa in » Chronico Generalium, convocato Romae capitulo » Generali, postquam illam duplicatam ecclesiam » Assisii cum campanis et campanili perfecit, fuit » a magisterio absolutus. » Iste auctor, qui terminavit suum Chronicon ad annum mcccclxxiv, et alii citandi narrant, tamquam aliquid extraordinarium, reperiri duas ecclesias in basilica Assisiensi Franciscana, et hoc narrant, tamquam aliquid S. Francisco multum honorificum. Si autem credidissent, tres esse ecclesias, certe non tacuissent, tamquam aliquid adhuc magis extraordinarium, et sancti Patris honorandi gratia.

520 Auctori Chronici viginti quatuor Generalium addit Gabriel S. Antoninum in summa Historiali part. iii, tit. xxiv, cap. 9, § 1 de Elia dicentem: Illam ecclesiam magnam et duplicatam Assisii cum campanili et campanis perfecit. Addit et Gobelinum in Commentario Pii II, lib. ii, ubi leguntur ista, superius jam relata: Nobilitavit hanc urbem (Assisium) divus Franciscus... Huic nobile templum erectum est, in quo, ferunt ossa sua jacere, et duplex est ecclesia, altera super alteram. Ex Jacobi quoque de Oddis Perusini Francischina cap. 12, fol. 570 ex Italicis Latina refert sequentia: Iste frater Elias fecit, fieri ecclesiam S. Francisci Assisii duplicatam, multum sumptuosam, cum campanis

AUCTORE C. S. quam sub ejusdem altaris mensa cubare

disseritur.

Solum duas illius basilicae ecclesias Chronicon vetus,

S. Antoninus, Gobelinus, Jacobus Oddo, et Leo X memorant:

AUCTORE
C. S.

panis et campanili. *Laudat denique Leonem X Romanum Pontificem in bulla, seu Brevi, Cum ut nobis relatum fuit ex parte vestra, dato Romæ apud S. Petrum, die 22 Augusti, anni 1315, directoque ad custodem et fratres domus S. Francisci de Assisio, quod relatum ait in Opere patris a Rivotorto, parte, seu lib. II, pag. 70, in eoque hæc legi: Quoad conservationem et mantentionem, tam illius ecclesiæ superioris, quam inferioris: item post paucas lineas interjectas: Pro fabrica utriusque ecclesiæ. Ergo (hic subdit Gabriel) ex Papa Leone sunt duæ ecclesiæ, et non tres. Nam dicit: IN INFERIORIS; SUPERIORIS, et dicit: UTRISQUE; quæ verba expresse significant duas, et non tres ecclesiæ.*

hi tamen non
expresse negant
qualem-
cumque ter-
tiam.

521 *Ex allegatis locis videtur debere abunde constare, tertiam illam infamam Franciscanæ basilicæ ecclesiam fuisse ignotam memoratis scriptoribus, nisi quis justam probabilemque eorumdem de ea silentii causam assignaverit. Fortassis ea, quam alii tertiam appellant, crypta verus est, quam veri nominis ecclesiæ, parvique momenti, maxime si ad duas alias superiores comparatur; atque tum hac de causa, tum quod illa, utpote subterranea, lateret oculis, nec, nisi perpauca, pervia esset, a scriptoribus istis non fuit memorata. Adverte tamen, laudatos scriptores esse posteriores anno 1550, quo tempore si corporis erectio facta compertaque fuisset (vide dicta § 14) difficillimum captu esset, quo pacto illa, adeoque et tertia, in qua miraculum illud perseverabat, ecclesiæ ab iisdem scriptoribus ignoratæ ac prætermisissæ fuissent, maxime ab auctore Chronici viginti quatuor Generalium, si hic eodem sæculo XIV scripserit, noveritque allegatum mox citato § 14 vaticinium, secundum quod eadem corporis erectio præcipue in suorum (Francisci) filiorum solamen, ac propterea minime celanda, facta fuisset. Verum hæc ratio solum militat adversus eos, qui ex eodem vaticinio non improbabile putant, erectionem corporis anno 1550 contigisse. Ut sit, nullus ex allatis a Gabriele scriptoribus expresse negat, sub duabus ecclesiis, quarum meminerunt, existere cryptam, quæ apud alios ecclesiæ nomine forte venit.*

quam affirma-
te asseruit Be-
nedictus XIV.

522 *Contra vero habemus alium Romanum Pontificem, Benedictum XIV, qui in bulla, per quam sæpe dictam S. Francisci Assisiensem basilicam anno 1754 in Patriarchalem Ordinis, et cappellam Papalem erexit, tertiam illam infamam ecclesiam bis clare asseruit. Hujus verba accipe: Eiusdem ecclesiæ immediata Apostolicæ Sedis subjectio... peculiaris cujusdam Pontificum domini et proprietatis induit speciem, eo vel maxime confirmatam, quod, cum in unius structuræ altitudine trium RE VERA ECCLESiarum, quarum altera alteri imminet, mira edificatio consurgat, in superioris ecclesiæ hemicyclo Pontificia marmorea cathedra contra aram maximam usque ab initio exstructa semper stetit dignoscitur; in ea vero, QUÆ MEDIA EST, ATQUE SUBJECTUM VENERANDI CORPORIS (S. Francisci) CONDITORIUM PROPRIUS ATTINGIT, a latere altaris... aliquot abhinc annis Pontificius pariter thronus... erectus assidue retineri conspicitur. Hæc Benedicti XIV verba planiora sunt, quam ut ullus relinquatur locus de illius mente ambigendi, videnturque ab eo ex industria dicta esse, ut tertiam ecclesiam negantibus contradiceret, dicendo, universam illam basilicam Franciscanam in unius structuræ altitudine trium RE VERA ecclesiarum, quarum altera alteri imminet, consurgere.*

qui ex singu-
larin otitia

525 *Neque vero hæc, velut ab illo leviter asserta essent, parvi pendenda sunt: verisimile enim est, Benedictum in hujus rei veritatem diligenter inquisivisse, ut suum de visendo S. Francisci corpore consilium aliquando executioni mandaret. Etenim, teste sæpe laudato R. P. Rugilo, cujus verba describo, re vera laudatus Benedictus XIV, tum Ministro generali tunc, nunc Beneventano archiepiscopo, ut superius innuimus, tum eminentissimo nostro atque amplissimo S. R. E. Cardinali, Laurentio Ganganelli, iterato testatus est, se diu præconceptum firmumque habuisse propositum corporis S. Francisci invisendi, et latebras recludendi. Sed a sententia*

discessit, vel illam in mortem distulit. Si igitur hic Pontifex eam sacri corporis inspectionem vere diu meditatus fuerit decreveritque, satis verisimile est, eum etiam diligenter indagasse, an locus, in quo illud tam mirabiliter stare dicebatur, quemque ab aliis pro fictitio haberi, probe noverat, reipsa existeret. Quam ob rem, cum locum illum re vera existere, tam asseveranter deinde affirmaverit, forte certiore de eodem notitiam acceperit.

524 *Non sic in eadem bulla loquitur de ipso S. Francisci corpore, tametsi de ejusdem incorruptione et admirabili situ in Opere suo de Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione aliis illa affirmantibus tante consensus, atque ipsam, quod in eadem bulla tractabat, argumentum exigere videretur, ut de tam eximio raroque corporis miraculo, quod hæctenus sine exemplo est, nec simile habet, ad commendationem loci, quem multis privilegiis atque honoribus augere constituerat, expressam mentionem faceret, uti supra ostendi. Cur autem hanc non fecisse credendus est, nisi quod non tam certa pro eo miraculo, quam pro tertia ecclesiæ asserenda argumenta haberet? Porro signa... sensibilia existentia ac patientia inferioris istius, seu ecclesiæ, seu cryptæ, quæ Rugilus num. 222 relatus promiserat, se enumeraturum, apud eumdem non reperio, haud dubie, quod ea promissio exciderit memoriæ.*

hic locutus
videtur.

E

§ XVIII. Expenduntur causæ, ob quas negant, in sacrum corpus inquiri posse; cur item fuerit semper illud tam secreto servatum, et obstructi cuniculi, ut ferunt.

Supra jam monui, non alia expeditiori certiorque via præsentem controversiam dirimi posse, quam experimento, nempe si supra dicta altaris arca marmorea, quæ ejusdem mensam sustinet, aperiat, et si in hac non sit positum S. Francisci corpus, quæ via in subterraneam, quam volunt, ecclesiam penetret. Ad experimentum hoc præ reliquis provocat frequenter laudatus P. Gabriel Rothomagensis, locum etiam in secunda ecclesiæ determinans, per quem arbitrat, in tertiam illam ecclesiam, si qua est, certo posse descendere. At Patres Conventuales respondent, id omnino vetitum esse a Paulo V summo Pontifice, litteris, eo jubente, datis anno 1607, quarum authenticum apographum ab iisdem accepti, quod visum mihi est hic subnectere.

Provocanti-
bus ad experi-
mentum re-
spondetur,

F

526 *Alfonsus tituli S. Sixti S. R. E. presbyter Cardinalis Vicecomes, Ordinis Minorum Conventualium S. Francisci Protector, gubernator et corrector, provincia Marchiæ Legatus de latere etc. Ex ordine, et mandato Sanctissimi Patris nostri Pauli Papæ V nobis factis, omnibus et singulis cujuscumque status, gradus, conditionis et præeminentiæ existant, districte interdiximus et prohibemus sub pena excommunicationis late sententiæ, ipso facto incurrendæ, ne in futurum audeant, vel præsumant sub quovis prætextu aut quæsito colore in ecclesiis et monasterio beati Francisci, civitatis Assisii, Ordinis Minorum Conventualium, perquirere, seu aliquam diligentiam quovis modo facere pro inveniendi corpore vel loco, ubi requiescit corpus gloriosissimi patris sancti Francisci; quam excommunicationis penam incurrant Fratres ejusdem conventus, tam si hoc attentare præsumpserint, quam si aliis auxilium aut favorem quomodolibet præstiterint, vel contra hanc prohibitionem Apostolicam aliquid tentantibus omnibus viribus non resisterint.*

id graviter
vetitum esse a
Paulo V per
decretum

527 *Hoc vero nostrum Decretum, mandamus moderno Custodi ejusdem conventus, quamprimum publicari curet Fratribus in loco et more solito, ac registrari in archivio, et copiam authenticam retineri semper affixam in tabella lignea in loco conspicuo in sacristia ejusdem conventus.*

hic relatum.

Datum

A Datum Maceratæ die xxviii mensis Augusti mdcvii.
A. Cardinalis Vicecomes.

Loco ✕ Sigilli.

Jacobus Allegretus secretarius.

Tum in apographo nostro subduntur ista: Quam quidem copiam fideliter et de verbo ad verbum, aliena tamen manu, desumptam ex autographo, quod in archivio sacri Assisiensis conventus S. Francisci asservatur, ego infrascriptus publica Apostolica auctoritate notarius, et Seraphicæ civitatis Assisii secretarius cum eodem originali quam diligentissime contuli, ipsamque cum eo perfecte et undequaque concordare, inveni. Insuper testans, apographum authenticum prædicti originalis etiam-nam retineri affixum in sacratio basilicæ ejusdem S. Francisci. In quorum fidem etc. Datum Assisii die quinta Maii mdcclxv. Ita est. Blasius Epiphani notarius publicus Assisiensis de præmissis rogatus.

Qua occasione hoc decretum editum sit, hactenus non comperi; vide tamen, quod supra num. 198 de eodem annotavi.

quod proinde a summo Pontifice ante esset tollendum;

528 Hac Patres Conventuales constricti lege ad experimentum capiendum urgentibus in sua Dissertatione Romana respondent: Pontifices ergo, sub quorum immediata tutela ac patrocinio, ut sæpius jam diximus, est sacra illa basilica, possunt ipsi quidem (ut humanum loquamur) et clausa recludere, et abdita revelare. Ipsi ergo potius videntur interrogandi (quantum, ut infra, nec ipsi;) nos certe in causa non sumus: imo per nos et licet et libet, idque precamur Omnipotentem Deum incontinentem, non tam controversiæ huic attendentes (tanti enim illum non facimus) sed potius Dei gloriæ. Atque hoc quidem responso facile repellunt, quotquot post latum istud anno 1607 Pauli V jussu decretum controversiam illam oculari fidelium testium inspectione terminandam postulant: quamquam Patrum Conventualium Assisiensium præ ceteris interesse videatur, decretum istud revocari, cum hi sacrum corpus possideant, et ab iisdem ortu traditio sit de illius incorruptione et situ in pedes.

locum semper arcanum; obstructos ad titulum aditus

529 Porro si ad tempora prohibitione Paulina anteriora regrediamur, avari, sacras illas Francisci cævias, postquam in sua ecclesia anno 1250 in arcano loco depositæ fuere, semper summe secreto servatas, arcano non nisi paucissimis, iisdemque fidissimis commisso; deinde etiam majoris cautionis ergo cuniculos, per quos ad eas patebat aditus, ita obturatos, ut, ubi fuerint, modo nesciatur. De auctore ac tempore, quo hi obturati fuerint, non satis inter illos convenit. Sunt, qui hoc Sixto IV attribuant, uti superius § 10 exposui, eamque opinionem auctor Dissertationis Romanæ Rugilus probabilem censuit, sic loquens: Neque illud moveat, quod sæpius infra fatebimur, nunquam scilicet obvium fuisse indiscriminatim omnibus, etiam sacri cenobii incolis, S. Francisci sepulcrum, sed perpetua arcani religione (paucis tantum innotuisse) ab Eliæ (vel, ut alii perperam autumant, a Joannis Parentis) temporibus usque ad cuniculorum obstructiones, quæ probabiliter Xisto IV summo Pontifici adscribuntur. Sic ibi; at in margine hic alia manu adjecta annotatio ita habet: Hortatu ac præcepto, non re, seu muris et lapidibus: horum enim auctores ac tempora penitus sunt incognita.

sub Sixto IV, vel ab alio, tempore ignoto.

530 Si id ita est, novæ affundentur tenebræ, minime favorabiles asserentibus, obturatos esse cuniculos, ignotis scilicet hujus rei tempore atque auctore. Deinde, si solo præcepto illos obstruxerit Sixtus IV; id est, si solum veterit, ne quis ad sacrum corpus in posterum accederet, hinc minus verisimilis fiet reverendissimi Pisculli ad illud accessus § 11 relatius. Nam is Sixti prohibitionem vel ignorasse (quod sane in generali Ministro mirum esset) vel violasse dicendum est, quod non satis æquum est credere. Cum enim Sixtus IV non ultra annum 1484 Pontificatum tenuerit; Pisculli vero visitatio anno 1607 affigatur; Sixtina prohibitio visitationem Pisculli toto sæculo præcessit. Præterea sæpe dicti cuniculi, seu aditus, obstructi fuisse credendi sunt vel ante ejusdem Sixti

Pontificatum, vel post. Si ante, qua igitur via ad sacrum illum thesaurum pervenit idem jam Pontifex anno 1476, ut volunt scriptores, quos § 10 recensui? Si post Pontificatum illius; tanto minus ignorari possunt tam singularis facti auctor et tempora, quanto illud temporibus nostris propius contigerit. Immo vero post annum 1499, aut etiam post 1509 contigisse debuit, si admittenda sit visitatio facta per Galeottum de Bistochio, quæ alterutri anno affigitur ex dictis § 10.

531 At quisquis tandem ejus rei auctor fuerit, restat altera quæstio, ab adversæ opinionis patronis proposita; cur scilicet sancti Patris corpus, si illustri illo perpetuoque miraculo vere excellat, jam a quinque sæculis tam arcanum servetur, et omnium fere oculis absconditum, cur obstructi denique, per quos ad illud accessus fuisse dicitur, tam diligenter cunctentur, ut modo ne locus quidem, ubi fuerint, possit assignari. Cur, inquam, hæc, cum, monente archangelo Raphaelæ, Tobia 12, v. 7, opera Dei revelare honorificum sit, alique Christi fideles, si qua habeant Sanctorum incorrupta corpora, ad Dei et eorumdem gloriam conspectui venerantium passim exhibeant, aut sic servent, ut saltem principibus aliisque honoratis viris possint exhibere? Profecto, quo grandius atque inusitatus est miraculum, eo plus ex illius conspectu divinæ gloriæ, Catholicæ fidei æstimationi, et spectantium animis pietatis accederet. Fuerunt olim, qui dicerent, quicumque illud spectaverit, intra annum mori.

AUCTORE C. S.

Intra breve tempus mori sacri corporis spectatores.

532 Hinc Waddingus in Annalibus ad annum 1250, num. 5 et 6 illa Galeotti verba in epistola, quam § 10 recensui: Modo experiemur, quid vitæ supersit; sic excepit: Addit illud de vitæ diuturnioris experimento propter communem assertionem, quod tam sacrum et religiosum vult Dominus sanctum corpus, ut non liceat ejus inspectoribus illud videre, et vivere longiorem vitam. Rebus religione et sacramento plenis ita aliquando venerationem et reverentiam Dominus conciliat; vel quia ad mysteriorum eorum aspectum excæcantur, imo et exanimantur curiosi inspectores; vel quia vitam ipse Dominus tollit, ne, quod sacrum et silentio dignum est, pluribus propalant. Hæc Waddingus: at Gabriel Rothomagensis probat, huic assertioni omnino adversari experientiam, si veræ sint ejusdem corporis visitationes, quas miraculi assertores recensent. Malo hæc ipsius, quam meis, verbis exponere.

si veræ sint supra datæ relationes.

533 Dato, inquit, et non concesso, quod essent veræ visitationes adductæ... non est verum, quod omnes, qui vident corpus Seraphicum, moriantur intra annum. Nam Gregorius IX (ex aliorum nempe sententia) illud vidit bis, anno mcccxxx et mcccxxxv; et obiit mcccxl; Franciscus Sfortia, dux Mediolanensis, illud vidit anno mcccclxvi, et obiit mcccclxvii; Nicolaus V illud vidit anno mcccclxix, et defunctus est anno mcccclv. Sixtus IV illud vidit mcccclxxvii, et obiit mcccclxxxiv; et sic non est verum, quod intra eundem annum defuncti sint. Hisce adde R. P. Augustinum Tinaccium, qui, ut § 11 vidimus, dicitur anno 1626 scripsisse relationem visitationis ejusdem corporis, cui ab annis fere novemdecim adfuerat. Itaque hac ratione prætermissa, atque alibi leviter memorata, auctor Dissertationis Romanæ Rugilus causam servati arcani et obstructi aditus in divinam voluntatem refert, cujus rationem, negat, se reddere posse, aut debere. Nam de incorrupto et in pedes erecto corpore manifeste constare autumat ex traditione et relatis testimoniis eorum, qui viderunt; de obstructis vero cuniculis ex reverendissimi Pisculli et Tinaccii ad illud accessus, de quo consule § 11.

falsum esse probatur ab experientia.

534 Nam is (inquit) neque consulto id (facere) per cuniculos tentavit, neque tentari posse aut debere, aperte satis ostendit. Quis enim crederet, generalem Ordinis Ministrum, tantoque desiderio flagrantem invisendi Franciscani sepulcri, quanto inflammari illum, oportuit, ut non sine suo nullo periculo ac socii damno, per abruptum fortuito superioris

Arcanum hoc alii ad divinam voluntatem referunt, et ex Pisculli

AUCTORE
C. S.

superioris fornacis foramen ad inferiora descenderet, vel potius rueret, ac se præcipitem ageret; potuisse facilius atque securius illuc per obvios secretorum cuniculorum aditus penetrare, nulla vi, necessitate, utilitate nulla repulsum, ac sponte noluisse? Quis, janua neglecta, per fenestram ingreditur? *Hic addit et aliud argumentum, velut priori validius.* Nam, ut testatur (ait) Petrus Rodolphus noster, tunc a secretis Ordinis, ac testis ocularis, lib. II Historiæ Seraphicæ fol. 247, usque a sæculo decimo sexto mediante, cum ex præcepto S. Pii V Pontificis scrutari ac penetrare locum Franciscani sepulcri omni conatu tentasset Joannes Picus, similiter Ordinis tunc generalis Minister, id assequi omnino non potuit, omnique labore et industria frustratus est.

et Pii Generalium Ordinis factis

553 *Laudatum Rodolphii textum accipe.* Ad eum locum (in quo S. Francisci corpus servatur) datur aditus per vias subterraneas et per secretos cuniculos, qui satis latent. Dicam unum, quod accidit tempore Pii V Pontificis Maximi, et Joannis Pici Camertis, Generalis, quocum eram a secretis Ordinis. Inciderat in animum Pii V, videre corpus B. Francisci, stricteque mandaverat Joanni Pico Generali, ut in hanc curam obnixè incumberet, si forte inveniret tantum thesaurum. Suffodiebat die noctuque incessanter bonus ille vir; sed inanis fuit omnis ejus conatus et industria; quia divino Numine factum est, ne tantus thesaurus furibus vel hostibus pateret. Unde ait Magnus ille Gregorius: « Deprædari desiderat, qui thesaurum suum publice portat. » *Sed eratne thesaurum illum publice portare, furibusve aut hostibus exponere, si summi sanctique Pontificis pio conspectui brevi tempore permitteretur, ac mox denuo omnium oculis absconditus fuisset?*

probari putant, cuniculos vere obturatos esse.

556 *Verumtamen, ut sit, ex hoc Rodolphii testimonio statuere licet primo, reverendissimum Picum, vel ne suspicatum quidem fuisset, desideratum thesaurum in tumba sub mensa altaris (ut aliqui ex dictis contendunt) latere; alioquin enim non frustra laborasset alibi, sed sublata altaris mensa, summum Pontificem sui voti compotem fecisset; vel si hanc sustulerit, sub ea minime repertum fuisset corpus, quod quærebat. Secundo statuere licet, jam tunc temporis, id est, sæculo XVI ultra medium progresso, obstructos, si umquam patuerint, sæpe dictos cuniculos fuisse, imo et loci, ubi fuerant, memoriam obliteratam; cum alioquin laudatus Minister generalis operam suam fodiendo alibi non perdidisset: nec enim sine injuria dubitari potest, quin hic Pontificio, quo obstructus erat, mandato sincere obtemperaverit; et Rodolphius rem, ut contigit, exposuerit.*

C *Consequenter ad hæc sic concludit laudatæ Dissertationis auctor: Certum ergo esse debet, ex tunc, et jam ante, et præter hominum memoriam subterraneos cuniculos fuisse conclusos. Quod certe satis vobis erit, ut intelligatis, amodo nostrum non esse, per æquos arbitros oculares hanc controversiam dirimere. Recte, nisi aliæ rationes ab adversa parte prolatae permitterent dubitare, an cuniculi, per quos ad sacrum Francisci corpus accedendum erat, existerint umquam. Sed de hoc pluribus infra.*

Addunt etiam humana consilia,

557 *Ad superiora revertamur. Quamvis tam religiosi arcani causam ex divino nutu repetendam esse, Rugilus velit, ac proinde nec illius rationem posse exquiri, notat, non defuisse humana consilia, quæ inscrutabili divino famulata fuisse videantur. Ex his præcipue assignat curam, studiumque, quæcumque id demum in humana trutina æstimari queat, sanctissimi Viri corpus ab omnium oculis amovendi, ut, quo secretis lateret, eo majori in æstimatione esset, tutiusque servaretur; nam sacra passim oculis exposita apud homines vilescere, et furtis patere. Hunc in finem ex Chronico viginti quatuor Generalium Ordinis in Vita Joannis Parentis §. Anno vero hæc recitat verba: F. Helias, qui opus dictæ basilicæ prosecutus est... ductus humano timore, occulte fecit fieri translationem (corporis anno 1250) nolens, quod scirent aliqui,*

ubi esset in ecclesia sacrum corpus, paucis exceptis. *Chronica hæc ad manus meas non venerunt, at, teste Gabriele Rothomagensi, perducta ea sunt ad annum 1374, unde de eorundem scriptoris ætate utrumque licet opinari.*

558 *Pergo Dissertationis Romanæ verba describere: Dicimus ergo, reapse hominum libertatem et operam obserasse aditus illos; fatemur etiam libenter, homines passim humana cogitasse, ea mira dum tegerent: sed insuper addimus, homines istos, quamvis etiam puerilia, vel etiamnum damnabilia respexerint, dum illa committerent, perpetuo, nescientes secretori divinæ obtemperasse voluntati. Igitur, si quæras, cur F. Helias primus, ut ex Chronicis XXIV Generalium prænotavimus, abdita illa subterranea receptacula, concamerationes, cuniculos a primis usque diebus non facile perscrutandos, condendo sacro corpori paraverit; vel cur solus cum paucis adhibitis fidelissimis testibus sibi notum voluerit tum locum aditumque sepulcri, tum etiam situm ipsum, quo sanctum corpus aptaverit (nam et hoc fuit reliquis mortalium ignotum) confestim liberrimeque respondebimus, verosimillime Heliam tunc, nisi humana, non cogitasse; imitationem nempe tunc pervagatæ Ecclesiasticæ consuetudinis; defensionem etiam, tuitionem, securitatem ab imperita pietatis violentia, potissimum, cum constat, in translatione fuisse jam sacro corpori ab multitudine vim illatam, cujus etiam perperam a quibusdam, vel author, vel occasio, vel particeps accusatus fuit Helias ipse.*

que divino famulata sint: ab Eliæ corpus fuisse absconditum,

E 559 *At, cum hæc humano ingenio secum volebat et moliebatur Helias, Dei quidem famulabatur imperio (qui additum etiam illud Sancti Spiritus templum ac prodigium profundioribus decernebat consiliis) sed ignorans. Helix secretum cautione ac fidelitate pari posteris commissum atque servatum est. Numquam enim sepulcrum illud indiscrete omnibus, nunquam etiam plurimis ex nostratibus ipsis, sacrum illud cenobium incolentibus, sed perpetuo uni tantum vel alteri ex probatissimis, pervium fuit, tradita atque servata summi ac singularis arcani successione, et deposito. Nos vero, omnes humana ut plurimum sensisse, aut cavisse sibi visos, non dedignamur asserere. Bella nempe et seditiones et fures, quæ reapse pertimescenda videbantur sancto corpori, manifesta resurrectionis signa (ut ex D. Bonaventura cognoscimus) ab ipso mortis die præferenti; sed nescientes, profundiora Dei mysteria atque propositum exercebant. Adde; nonnullos etiam arcani conscios deterrebat, tum loci summa religio, tum præmaturatione concepta mortis, seu vera, seu falsa, opinio. *Adduntur hic, quæ ex Galeotti epistola et Waddingo huc spectantia jam dedi.**

ac deinceps magno cum secreto servatum;

F 540 *Tum sequitur ibidem: Adde: Prodigium ipsum stupendissimum ac prorsus inauditum vi sua ejusdem arcani propositum et disciplinam inspirabat. Hoc enim semper apud mortales obtinuit, ut præclariora quæque atque summa non proderentur in publicam hominum lucem. Plato Dionysium monuit, ut Epistolam, in qua nonnulla divinorum mysteria illi scripserat, statim discerneret. Tarquinius rex Tullium Duumvirum culeo insutum in mare projici jussit, quod librum secreta sacrorum continentem alteri exscribendum dedisset. Clemens Alexandrinus lib. III Stromat., Ægyptios non quibuslibet mysteria commisisse, sed tantum iis, qui ad regnum evehebantur. Pithagoræ præcepta qui passim vulgo traderet, impius habebatur. Sensit Porphyrius, Deum non pati, divina mysteria in vulgi aures introire pollutas: ut aurum et gemmas in altissimas terræ latebras natura condidit, ita magno habentur in pretio; vilescerent, si fuissent exposita. Hæc gentiles: nunc ex nostris.*

et ex gentilibus sacrisque scriptoribus

541 Hilarius in Psalmum 2, et Origenes Hom. 5 in Num., asserunt, Moysen, non Legem solum, sed et Legis interpretationem arcanam, quam soli Josue

proferunt rationes et exempla,

A Josue revelavit, in monte accepisse; cui cohæret illud Esdræ iv, cap. 14 : « Enarravi » (inquit Deus) « Moysi mirabilia multa, ... et præcepi ei, dicens : » Hæc in palam facies; hæc vero abscondes. » Quod idem præceptum dedit Esdræ dicens : « Quædam palam facies, quædam sapientibus absconse » trades. » Item Basilius lib. de Spiritu sancto, et Origenes Hom. 5 in Numeros ob id, asserunt, Moysen non esse passum, ut omnia, quæ erant in templo, omnibus essent pervia, quod sciret, res usu tritas, expositas esse contemptui, quod vero semotum, huic summam adhærere admirationem et reverentiam. Hoc item illud Christi est : « No- » lite dare sanctum canibus, nec mittere marga- » ritas ante porcos. » Hoc etiam illud : « Visionem » hanc nemini dixeritis, donec Filius hominis a » mortuis resurgat. » Hoc pariter illud : « Habeo » multa vobis dicere, quæ non potestis portare » modo : scietis autem postea. » Hoc quoque illud Apostoli : « Sapientiam loquimur inter perfectos. » Hoc tandem sibi dixit Missa Cathemenorum, et alia hujusmodi. Cur ergo hæc exempla non sine magna causa sequuti, prodigium istud, quod vere magnum mysterium est, latebris continere non possunt?

B
quæ sola veteres inducere debuissent credunt,

542 Hominibus ergo argentissimæ instabant causæ ex humanis affectibus, et etiam fortasse erroribus, deductæ, cur pretiosissimum illum thesaurum; secuta præsertim resurrectione illa, ac perseverante illo admirabili corporis stantis, cœlumque intuentis situ, quæ suapte natura religionem sacrarumque honorem augebant, et graviore impulsu percelebant atque examinant spectantes, atque majori etiam vel persuasione vel efficacia proximam mortem, quæ tamen revera omnibus non contigit, vel comminabantur, vel inferebant; et tandem vehementiorem prædonum formidinem ingerebant, hominum gressibus et oculis subduerent. Quæ solæ etiam causæ si essent, procul dubio purgationem facerent emendatissimam tum veterum silentio, tum posteriori caligini, perplexitati, ignorantie, tum monumentorum præsentissimorum atque certissimorum inopie, tum tandem Majorum nostrorum atque summorum Pontificum cautioni, obstructioni, excommunicationi, vel cuivis adhibito argumento ad populos illinc arcendos.

ut magnam istud prodigium omnium oculis penitus subduerent.

543 His tantum causis animadversis, mirum esse non debuit, cur tempus aut modum individuum ignoremus, quo stupenda illa resurrectionis imago contigerit (vide dicta § 45) aut quo penitus omnibus atque etiam unis illis vel alteris arcani custodibus impervius fieret locus, obstructis aditis, constructis muris, auctis aggeribus, injectis lapidibus. Hinc ipsa vel sola humana ratione judice ac duce, nil Deo peculiariter tribuentes, nullumque ab occulto Dei judicio argumentum derivantes, ab omni absurditatis, incredibilitatis, imo etiam difficultatis nota ac suspitione liberati sumus; adeo ut absurdum et incredibile censi debeat potius contrarium : naturaliter enim, his positis, non aliter de re præsumendum esse convincitur. Hæc laudatus auctor; quæ an tam evidenter concludant, quam ipsi visum sit, eruditi lectoris judicio libens permitto. Si ex sola ratione naturali disseramus, mihi admodum difficile creditur est, dicti corporis possessores, si hoc fuerit, quale dicitur, supra allegatis rationibus impulsos, sic illud absconditum voluisse, ut et sibi et posteris omnis præcederet spes spectandi alias inauditum miraculum quod quem in finem a Deo concessum serarique credere poterant, quam ut sui admiratione ad laudandam divinam potentiam, ipsiusque S. Francisci æstimanda merita, et virtutis amorem cernentium animos incenderet?

§ XIX. Proponuntur conjecturæ, quæ dubium facere possunt, an umquam exstiterint subterranei ad sacrum corpus aditus, et an illud non potius a tempore translationis semper omnibus occultatum manserit.

AUCTORE
C. S.

Vix dubito, quin S. Francisci corpus, sive illud incorruptum, sive communi carnis corruptioni jam tum obnoxium fuerit, vel ipso, quo in ecclesiam suam anno 1250 illatum fuit die, vel admodum brevi post, a Fratre Elia in eadem sic conditum sit, ut determinatus illius locus nunquam publice fuerit cognitus, lapsuque temporis penitus exciderit e memoria. Ut id faceret, Eliam impellere potuit prudens metus ab Assisiatibus, qui in ipsa translatione non fuerant passi, ut ea a Fratribus Minoribus, uti summus Pontifex Gregorius IX mandaverat, reverenter digneque perliceretur; verum ipsimet primas in eadem partes per vim et tumultum sibi arroganter vendicaverant. Consule Commentarium prævium § 52. Hoc sensu exponendum puto auctorem Chronicorum 24 Generalium, dum supra num. 537 de Elia ait : Ductus humano timore occulte fecit fieri translationem, nolens, quod scirent aliqui, ubi esset in ecclesia sacrum corpus, paucis exceptis. Etenim cum aliunde certum sit, translationem publice et quidem magno cum apparatu peractam esse, translationem ab Elia occulte factam de occulta corporis depositione accipio, quæ soli Elie, et paucis, quorum opera ad eam usus est, nota fuerit.

Corpus Sancti, forte ab Elia absconditum.

543 Eundem depositi corporis locum, saltem passim, ignotum fuisse toto illo annorum triginta spatium, quod inter dictam translationem scriptamque S. Francisci a Bonaventura vitam elapsam est, colligo ex hujus silentio de miraculis ad novum istud illius sepulcrum impetratis. Profecto si ad illud tunc passim patuerit accessus, mirari licet, sanctum doctorem, quamquam is multa ejusdem post obitum miracula narret, de nullo (si forte unum, de quo mox, in ipsa translatione factum excipias) apud illius sepulcrum in propria sua ecclesia obtento meminisse, cum contra in aliorum Sanctorum gloria posthuma passim frequenter legantur ad eorundem tumulos concessa miseris beneficia, atque in ipsa S. Francisci Vita per Celanensem in duobus ultimis tertii libri capitulis recensentur undecim apud primum illius sepulcrum, quadrienni fere, quo in eo jacuit, spatio divinitus impertita. Unicum, quod Bonaventura, ut dixi, refert, contigit fratri Jacobo de Iseo, a prima sua ætate hernia laboranti, cujus curationem in Vita secundum partitionem meam num. 288 memorat verbis, quæ hic describo.

E

jam videtur latuisse tempore Bonaventura.

546 Factum est autem, cum corpus S. Francisci transferretur ad locum, ubi pretiosus sacrorum ossium ejus nunc thesaurus est conditus, adfuit et tunc dictus Frater translationis gaudiis, ut glorificati jam Patris corpori honorem debitum exhiberet. Et appropinquans tumbæ, in qua ossa sacra fuerant collocata, præ devotione spiritus sacrum tumultum complexatus, et cum lacrymis multis orans, subito miro modo ad loca debita partibus revocatis, sanum se sensit etc. Hic unicus apud Bonaventuram est locus, ex quo videri posset, secundam S. Francisci sepulcrum umquam publice notam fuisse, nec tamen is hoc evincit. Etenim cum non dicat sanctus doctor, istam herniosi curationem contigisse, postquam Sancti corpus fuerat translatum; sed : Cum... transferretur, nihil obstat, quo minus ea facta fuisse credatur in die translationis ad tumbam, vel arcam, sive veterem sive novam, in ecclesia S. Georgii, in qua sacrum corpus primo, ut diximus, fuit collocatum; vel etiam in ipsa via, per quam ad novam illius basilicam transferebatur. Ex Bonaventura igitur etiam minime constat, S. Francisci sepulcri locum in nova illa basilica tum temporis publice notum fuisse; imo oppositum potius ex illius de eodem silentio colligendum est.

cujus unicus locus in speciem contrarius explicatur;

F

AUCTORE
C. S.
uti et tempore
Pisani: nec
obstat quidam
ejus error,

547 *Æque ignotum jam inde ab Eliæ temporibus fuisse ætate sua, seu in fine sæculi XIV, expresse tradit Bartholomæus Pisanus in Conformitatibus. In Conformitate 8, parte II loquens de fratribus, quorum corpora in ecclesia Assisiensi jacent, sic habet: Primus est Pater sanctissimus noster, videlicet B. Franciscus, qui... hic requiescit; de cujus corpore ad ostendendum populis nihil invenitur, nec habetur; ac in quo ecclesiæ loco jaceat, etsi quibusdam est agnitus, quibus vero, ignotum. Idem in Conformit. 54, parte II manifeste asserit, S. Francisci sepulcrum nemini unquam patuisse. En verba: Sic B. Francisci sepulchrum fuit clausum, ut nunquam deinceps patuerit alicui; ejus corpus simul cum capsula fuit portatum et positum, ubi nunc jacet. Ex hisce duobus assertis colliges, Pisano certe ignotas fuisse visitationes sacri corporis, quæ ante annum 1599 factæ dicuntur, imo et determinatum ecclesiæ locum, in quo illud suo tempore quiescebat, quieveratque ab anno 1250. Dum vero ipse alibi velut de noto publice exposito sepulchro meminit, aut imprudenter ab alio deceptum fuisse, aut de prima Sancti sepultura explicandum, probavi superius num. 504 et sequentibus.*

nec chronologi
Generalium,
ac forte nec
Bartholi
assertum.

548 *Ibidem pariter ostendi, auctorem Chronicorum 24 Generalium certe etiam hallucinatum esse, dum ex Thoma Celanensi duo miracula retulit, velut ea ad publicum S. Francisci sepulcrum in sua suburbana ecclesia essent impetrata, quæ tamen ex Celanensi facta constat ante translationem in urbana S. Georgii. Quamvis igitur anonymus iste Chronicorum scriptor forte etiam floruerit versus finem sæculi XIV, ad cujus annum septuagesimum quartum ea perduxisse dicitur, ex allegatis locis, quæ a Celanensi imprudens mutuavit, inferri nequit, S. Francisci sepulcrum ipsius ætate publice notum fuisse. At Franciscus Bartholus, qui eodem sæculo XIV floruit, Pisanoque ac forte etiam chronologo 24 Generalium, paulo fuit senior, expresse meminit de altari, in quo (ut ait) corpus B. Francisci requiescit; quæ verba difficile est de altari in alia, quam in suburbana Assisiensi, eidem Sancto dicata, ecclesia posito interpretari. Vide tamen dicta superius num. 506 et 509.*

Latuisse item
videtur tempo-
re Pii II;

549 *Post medium sæculum XY summum Pontificatum tenuit Pius II, cujus secretarius Joannes Gobelinus in Commentariis de rebus ab illo gestis, ejusdem ad Assisiensem civitatem anno 1439 accessum referens, ait: Huic (S. Francisco) nobile templum erectum est, in quo ferunt sua (id est, ejusdem) ossa jacere; qui quidem loquendi modus, ut ignotum Gobelino fuisse sacri corporis prodigium, manifestat; ita et de ejusdem determinato in eadem ecclesia loco tunc non constituisse, indicare videtur. Plura non addo, quia de posterioribus sæculis ad hæc usque tempora nostra ambæ partes consentiunt, præterquam quod earum altera velit, illud non alibi, quam in tertia Assisiensis basilicæ ecclesia, eaque subterranea quaerendum esse, altera vero in ara principe ecclesiæ secundæ, non agnoscens tertiam, ut per hujus Dissertationis decursum pluribus expositum est.*

unde simul
atque ex veterum
silentio,
altisque

550 *Hisce vetustatis tenebris conforme est tum veterum, ut præmisimus, de corporis situ statuque altum silentium, tum ipsius Waddingi, utut pro illius miraculo stantis, de eodem argumento testimonium; qui quamvis archiva omnia, ex quibus aliqua spes affulgebat monumenta comparandi, sua aliorumque opera diligenter scrutatus sit, candide fassus est, nihil ejusmodi se a sui Ordinis alumnis traditum reperisse. Nam ad annum 1250 post relatam translationem num. 4 subdit: Quoniam modo tunc conditum corpus, nullum, quem viderim, expressit, nec ex nostris ullus est, qui memoriæ tradiderit, se illud vidisse. Adde et obscura alia; nimirum ignotum tempus, quo corpus surrexerit, dissidentibus ipsismet istius prodigii patronis, ac nominatim R. P. Missorio ex Assisiensium patrum traditione id tertio post translationem die, anno 1250 factum asserente, auctore vero Dissertationis Romanæ Rugilo negante, ejus rei certum annum assignari posse,*

ac probabile putante, toto sæculo serius contigisse.

551 *Non minus obscurum est, quo auctore et tempore cuniculi, per quos ad sacrum corpus patuisse aditum volunt, commentario opere obturati fuerint; dum alii passim hoc post medium sæculum XV Sixto IV Pontifici attribuunt; alius in eadem Dissertatione ad marginem monet, vetuisse quidem Sixtum IV, ne deinceps cuiquam pateret ad corpus accessus, sed obstructorum cuniculorum auctores ac tempora penitus incomperta esse. Unde ergo re vera obturatos fuisse, didicerunt? Nam si visitatio Galeotti, quam § 10 retuli, admittenda sit, id nondum factum fuerat anno 1509 aut 1499, nec quisquam veterum producit, qui id scriptis consignaverit. Haud dubie reponit, id haberi ex traditione. Sed an ipsa ista traditio satis clara et tuta est, ex qua tam memorabilis rei auctor et tempus aut male assignantur, aut nesciuntur? Si hisce præterea addas, quæ ad infirmas relaciones de viso mirabili corpore adversæ opinionis assertores produxerunt, non omnino inaniter formidari poterit, ne S. Francisci corpus, sive corruptum, sive incorruptum sit, sive stans, sive jacens, jam ab anno 1250 in sua suburbana Assisiensi basilica laterit atque hactenus lateat, nec ab ullo visum fuerit, postquam in eadem depositum est.*

D
dubium fit, an
non semper
laterit.

E

552 *In hac opinione non magis, quam in altera, mirandum erit, nullas e S. Francisci corpore, si dentem, capillos, et aliquid sanguinis excipias, reliquias venerationi fidelium exponendas reperiri. Quantumcumque enim, volueris, fuisse desiderium principum personarum, atque etiam summorum Pontificum, ex eo aliquas obtinendi, mirum non est, non fuisse illis obtemperatum, simul ac ejusdem corporis, sive incorrupti, sive in ossa redacti, occulte selectus atque secreto habitus locus penitus caput ignorari. Dens vero, qui ostenditur, si vivo non exciderit, ante postremam tumulationem mortuo eximi potuit; capilli quoque ex iis fuisse, qui vivent fuerant resecti; nam et hos, dum ille viveret, in veneratione fuisse, et miraculo illustratos, tradit S. Bonaventura in Vita edita apud me num. 99. Sanguis denique, qui in aliquot locis honoratur, ex eo esse potest, quem e viventis vulneribus laterali fluxisse, ex biographis constat, aut etiam si velis, aliquando e viventis manibus pedibusque.*

Huic dubio
faventi qua-
dam alia.

553 *Minus etiam mirabimur, non plus sanguinis illius reperiri, quam si tribus, et ultra, sæculis ad sacrum corpus, e vulneribus perpetuo sanguine manans, apertus aditus fuisse, saltem conventus superioribus, et, quos dicunt, ejusdem corporis custodibus, quibus facile fuisse magnum principum aliarumque de Ordine Minorum optime meritum illustrium personarum desiderio et postulatis ea ratione satisfacere. Inde etiam non cogimur dicere, locum sacri corporis, ad quem anno 1499, seu potius 1509, ex supra dicta Galeotti relatione cuniculi etiam patuisse dicendi essent, eodem sæculo XVI senescente, adeo ex memoria excidisse, ut reverendissimus Joannes Picus, tunc generalis Minister Ordinis, a S. Pio V summo Pontifice jussus eum quaerere, omni labore et opera in quaerendo fodiendoque frustratus fuerit. Denique, ne longior sim, non mirabimur, Relaciones, quæ de ejusdem corporis visitationibus exstant, tam variare, imo etiam in earum aliquot manifeste fabulosa referri, et in eadem subterranea ecclesia, in qua ab earum auctoribus S. Francisci corpus visum dicitur, etiam quædam alia conspecta asseri, quæ ibidem certe non poterant videri.*

in opposita
opinione capti,
minus facilia.

F

§ XX. Recensentur aliquot scriptorum testimonia, post Pisanum asserentium, S. Francisci cor et intestina, a reliquo corpore separata, in æde Portiunculana condita servari.

Superest et altera de S. Francisci corpore quaestio, Sancti cor in cum superiori tamen quodam modo connea, ac Portiuncula propterea

A propterea inter eosdem communis sancti Patris filios pariter agitata; an scilicet illud mox ab obitu, priusquam ad primam sepulturam suam deferretur, exenteratum fuerit, exemptumque cor cum intestinis in ecclesia S. Mariæ de Portiuncula depositum. Ita affirmant quidam RR. PP. Minores Observantes, qui prædictam S. Mariæ ecclesiam tenent; negant RR. PP. Minores Conventuales, qui sancti Institutoris corpus totum et integrum, nullaque sui parte diminutum in sua apud Assisium basilica eo, quo supra dictum est, admirabili modo asservari, contendunt. Sæpe laudatus pater Gabriel a Rothomago, ab affirmantium parte stans, hunc in finem profert scriptores aliquot ordine retrogrado usque ad Bartholomæum Pisanum, quem proinde hujus opinionis antesignanum agnoscit. Primum, seu temporibus nostris propinquorem, laudat Jeremiam Buchium, Minorem Conventualem, ac propterea minus suspectum; vel Lucium Anguissolam, ejusdem Ordinis Religiosum, qui Pisani libros Conformitatum, ad iteratum prelum a Buchio paratos, anno 1396 Bononiæ excudi curavit. Laudat autem alterutrum, quod, licet in hac editione multa e prima reseuerit mutaveritque, locum tamen in Conformit. 52, ubi id Pisanus asserit, intactum reliquerit, addideritque in margine hanc annotationem: Cor B. Fr. ubi sit positum.

Gonzaga,
Rodolphus,

B 535 Secundus (ita subdit Gabriel) erit illustrissimus dominus, frater Franciscus Gonzaga, olim Minister generalis Ordinis, et postea episcopus Mantuanus, in suo Opere intitulato: De Origine Seraphicæ Religionis Franciscanæ, Romæ impresso anno MDLXXXVII. *Gonzagæ verba ex parte II, de conventu S. Mariæ de Angelis prope Assisium, accipe.* Juxta summum hujus ecclesiæ altare, ad sacrarii latus ac peculiari quodam in sacello, ejusdem Seraphici Patris cor, quemadmodum et ipse vivens præceperat (facto procul dubio ostendens, quod mortuus quoque hunc locum præ cæteris esset dilecturus) humatum est. Hinc ad alium progrediens Gabriel, Tertius, ait, est illustrissimus Frater Petrus Rodolphus de Tossianis, Minor Conventualis, et postea episcopus Senogalliensis, in sua Historia Seraphica, impressa Venetiis anno MDLXXXVI. *Hic fol. 255 habet sequentia:* Ut testatum reliquerit (S. Franciscus) apud omnes suum amorem, (erga ecclesiam Portiunculæ) reliquit ibidem cor suum, a reliquo corpore evulsum; positumque est in capella B. Francisci.

Martianus
Florentinus,
Jacobus de
Oddis,

C 536 Quartus (ita rursus Gabriel) est Marianus Florentinus, Minorita de Observantia, et obiit circa annum MDXXV, serviendo pestilentia tactis. Iste in suo Ms., servato Romæ in conventu S. Isidori, dicit, quod fratres, cum extraxissent de exenterato cadavere interiora, non ea portarunt Assisium cum corpore, sed humarunt apud Portiunculam. *Jam alias monui, Mariani Florentini Chronicon non esse penes me; ideoque ista ex Gabrielis fide relata sunt, uti et, quæ mox subdit hoc modo:* Quintus erit Jacobus de Oddis Perusinus. Iste in sua Franciscina, quam scripsit circa annum MCCCCLXXIV, in exemplari Portiunculæ manuscripto, fol. cclxxxiv, sic loquitur Italice. *Verba Italica prætermitto, quæ etiam ipsemet Gabriel sic recte addidit Latine:* Antequam ipsum (Franciscum) asportarent de S. Maria, secreta ipsi aperuerunt corpus, et extraxerunt interiora, tam ad conservandum melius corpus, quam ut melius adimpleretur prophetia sancti patris Francisci, qui semper dicebat: « Hic volo, quod semper sit cor meum. » Et fuerunt collocata in altari capellæ, ubi obiit, et sic tenetur ab antiquis.

Leonardus de
Utino, et Bar-
tholomæus
Pisanus

537 Hisce Franciscanis addit unum Dominicanum, Sextus, inquit, erit Leonardus de Utino, Dominicanus. Iste in suo Sermonario, composito circa annum MCCCXLVI, et typis dato anno MCCCCLXIII, Sermone de S. Francisco sic habet: « In ecclesia » de Angelis cor S. Francisci. » Auctor Dominicanus hic laudatus, in Bibliotheca Scriptorum Ordinis Prædicatorum vocatur Leonardus Matthæi vulgo Octobris Tomus II.

de Utino; ubi et idem Opus illius et editio recensentur. Tum alium denuo Franciscanum in testem vocans Gabriel, sic pergit: Septimus tandem erit Bartholomæus Pisanus, qui quinquies in suis Conformitatibus asserit, cor S. Francisci esse realiter hic in Portiuncula, et, ut cognoscatur, me non loqui sine fundamento, afferam mox textus Pisani in speciali, et non contentus ero citatione generali... Primus textus erit Conformit. viii, ubi loquitur de Portiuncula: « In hoc loco in signum dilectionis B. Franciscus voluit, quod post mortem suam suum cor a corpore amotum collocaretur: » ut a fratribus antiquis ego ipse accepti: et est, ut dicitur, in altari capellæ B. Francisci ibidem » locatum. »

538 Secundus textus est Conformit. xxxii, ubi sic fatur: « In signum dilectionis, ut dicunt fratres » antiqui, a quibus audivi, B. Franciscus voluit, » quod ejus cor a corpore separaretur, et ibidem » poneretur; et dicitur, quod cor ejus est in altari » capellæ, ubi B. Franciscus mortuus est. » Tertius textus est eadem Conformit.: « Quarto propter cor B. Francisci, in signum dilectionis ad » locum ibidem positum. » Quartus textus erit Conformit. xxxiv, in qua sic ait: « Cor B. Franciscus dimisit sepeliendum in loco S. Mariæ de » Portiuncula, ubi decessit, ad ostendendum amorem, quem habebat ad locum præfatum. Et sic » est factum; nam aperto corpore S. Francisci, » cor accipientes et interiora, in loco S. Mariæ sepelierunt. » Quintus et ultimus textus est ibidem inferius, ubi sic dicit: « Excepto corde, ut dicitur, » a corpore extracto, et in S. Maria sepulto. » Omnes hi textus iisdem plane verbis leguntur in ambabus editionibus Pisani, quas consului, videlicet in editione Mediolanensi anni 1510 per Gotardum Ponticum, quæ omnium prima est, et in Bononiensi anni 1590 per Alexandrum Benatum.

539 Singulare est, quod ex Marci Ulyssipponensis Chronicorum parte I, lib II, cap. 75 refert, improbaturque Gabriel Rothomagensis, S. Francisci cor in ecclesia Portiunculæ vere quiescere, sed eo divinitus portatum fuisse manibus angelicis; atque hoc teneri opinione communi. Improbatur, inquam, hanc translationem, nec immerito, Gabriel; cum ex allegatis testimoniis communis ferat opinio, sacrum illud cor non angelica, sed humana opera, corpori exemptum, et in ecclesia Portiunculana depositum fuisse, dum reliquum corpus ad ecclesiam S. Georgii sepeliendum portatum fuit. Nescio tamen, qua Chronicorum Marci editione hic usus sit Gabriel: in Lusitanica Ulyssipponensi anni 1615, quam præ oculis habeo, solum dicitur, quosdam ita sensisse. Verba ex Lusitanicis Latina habet. Desideraverat sanctus Pater, dum viveret, corpus suum ita partiri post mortem, ut cor suum remaneret in æde S. Mariæ Angelorum, et corpus sepeliretur in vilissimo Assisii loco, qui vocabatur COLLIS INFERNI... Hinc QUIDAM TENERUNT, cor sancti patris Francisci esse in ecclesia S. Mariæ Angelorum, eique (corpori) exemptum fuisse per angelos, et magna cum veneratione in quadam capella collocatum.

560 Magis dissonat editio Gallica Parisiensis anni 1625, in qua post relatum S. Francisci corpus suum sic partiendi desiderium subduntur ista Gallice: Et vero Deus illum hoc justo suo desiderio non frustravit; nam sanctum ipsius corpus sepultum fuit (licet quadriennio primum post...) in loco vilissimo... Quod ad cor illius attinet, communis opinio est, illud esse in quadam cappella S. Mariæ Angelorum, ubi dicitur magna in veneratione servari. Nulla hic fit de ministerio angelorum mentio, ac meo quidem judicio ad verisimilitudinem accommodatus: quis enim sine certiori testimonio mox credat tam insolitum miraculum Marco asserenti? Ego quidem, si thesaurum illum sæpe dicta ecclesia possidet, non dubito, quin humana opera et exactus corpori, et ibidem depositus fuerit. Forte tamen, quicumque illi demum sunt, qui istud angelorum ministerium asseruerunt, in hanc ivere opinionem, quod

AUCTORE
C. S.

quinque in
locis;

E

quod etiam
Marci Ulyssi-
ponensis edi-
tiones

F

varie nar-
rant.

AUCTORE
C. S.

De hac cordis
possessione
dubitavit
Waddingus

difficile intellectu agnoscerent, quando ea intestino-
rum exsectio, stante primorum biographorum nar-
ratione fideque, facta sit. At de hoc pluribus infra.

561 Lucas Waddingus, quamquam et ipse ex
Ordine Minorum Observantium, quorum est ecclesia
S. Mariæ Angelorum, in Annalibus ad annum 1226,
num. 40 de ea possessione dubitavit, dubitandique
causam exposuit his verbis: Pisanus et Perusinus
aiunt, exenteratum (corpus S. Francisci) corde in-
terioribusque avulsis et in altari sacelli ad sacrarii
lævam repositis, ne, dum cadaver, in civitatem
transferendum, alibi sepeliretur, remaneret pia
illa ædes absque aliqua corporis parte. Quidam ex
Assisiatibus, me teste, de hoc dubitant, non impro-
babiliter putantes, illæsum, integrum et clausum
remansisse sacrum corpus; idque eorum majori-
bus referunt persuasum ab aliquibus, qui illud
meruerunt incorruptum videre et palpate. Occa-
sionem vero inde sumptam, ut dicerentur interiora
recondita in prædicto delubro, quia Vir sanctus
dixit, cor suum ibi remansurum, dum cæterum
corpus voluit sepeliendum in Colle inferni, loco
malefactorum supplicii destinato. Utut fuerit, futu-
ræ gloriæ signa manifestus præsentavit caro
illa sanctissima, quæ crucifixæ cum vitis in novam
jam creaturam transierat etc.

B
ductus quo-
rundam Assi-
sienstium per-
suasione,

562 Ex hoc eruditi Annalistæ Minorum loco
habemus, agnovisse ipsum, exenterati corporis cor et
intestina a Bartholomæo Pisano et Jacobo de Oddis
Perusino attribui ecclesiæ S. Mariæ Angelorum, seu
de Portiuncula; eoque de possessione ipsum dubi-
tasse propter dubitationem quorundam recentiorum
Assisiensium, qui ipsi dixerant, contrarium persuasum
fuisse Majoribus suis ab aliis, quibus concessum
fuerat ipsum corpus videre et palpate. At vero con-
queritur P. Gabriel, quod Waddingus typis vulga-
verit tam levi de causa conceptam dubitationem suam
de possessione, quam jam a quadringentis fere annis
(ut loquitur Gabriel) nullus unquam impugnasse
scitur; quamque partim traditio, partim scriptores,
Portiunculanæ ecclesiæ interim addixerant. Ut ve-
rum fatear, debilis apparet ista dubitandi ratio,
quorundam scilicet recentissimorum Assisiensium
dubium, natum ex asserta quidam, non tamen pro-
bata, majorum persuasione, cujus ipsum, quod alle-
gatur, fundamentum minime firmum est.

quam illi ad
majores suos
referbant;

563 Aut enim antiquiores illi, qui prædictorum
Assisiensium majoribus sic persuasisse dicuntur,
S. Francisci corpus vidisse ac palpasse censendi sunt
non diu post illius obitum, puta in funere anno 1226,
vel in translatione anno 1250, vel multo tempore
post. Si primum, recentiores Assisienses, quos laudat
Waddingus, remotiores ab istis vixerunt, quam ut
ex eorum testimonio certum fiat, eorundem majori-
bus ita fuisse persuasum ab aliis, qui corpus viderant
et palparant. Si secundum, illæ ipsæ posteriores
sacri corporis inspectiones, ut vidimus, negantur ab
aliis, et probationibus egent. Denique quocumque
tempore corpus S. Francisci ab illis conspectum pal-
patumque fuisse, voluerint, videri palparique, licet
vere fuisse exenteratum, neque id necesse fuisset ab
illis deprehendi; cum utique illi istud saltem non
vidissent nudum, sed sua veste tectum. Ceterum, quod
spectat ad occasionem, ex qua ex eorundem Assi-
sienstium sententia nata fuerit opinio de ejusdem
Sancti corde apud Portiunculam deposito, hæc non
inepta mihi apparet; sed neque ex solo ejusmodi testi-
monio satis probatur. Redeo ad Gabrielem huic opi-
nioni adversantem.

dein nega-
runt Faber et
Rivotortus, et
ante hunc
S. Josephus a
Cupertino.

564 Post dubitationem Waddingi (ita pergit
Gabriel) primus, qui negavit, cor S. Francisci esse
hic in Portiuncula, fuit Gabriel Faber, Gallus Minor
Conventualis, anno mdcxxvii in suo Discursu pane-
gyrico de Assisiæ basilica Franciscana, hoc est,
quadringentos et unum annos post mortem S. Fran-
cisci, et biennio post dubitationem Waddingi
impressam. Primus, qui dixit, saltem scripto im-
presso, quod sciam, cor S. Francisci esse hic in
Portiuncula SOLUM MORALITER ET AFFECTUOSE, ET NON
REALITER, fuit pater Rivotortus.... Et hoc dicit in

libro postumo, tit. xiv; et iste liber fuit impressus D
anno mdcxiv... Et sic primus post fere quingentos
annos ab obitu Seraphici Patris voluit concordare
opinionem Gabrielis Fabri cum Pisano, et aliis an-
tiquis de existentia cordis Seraphici in Portiuncula,
intelligendo affirmationem Pisani SOLUM AFFECTIVE, et
negationem Gabrielis Fabri SOLUM REALITER. Neu-
trum laudatorum Opusculorum penes me est, nec
negare possum, aut Waddingum omnium primum
suam hac super re dubitationem typis vulgasse, aut
Gabrielem Fabrum eandem de servato apud Por-
tiunculam Francisci corde opinionem pariter pri-
mum typis publice negasse. At certe ante Rivotortum,
anno scilicet 1659, sacrum illud corpus exenteratum
fuisse, verbis negaverat S. Josephus a Cupertino.
Minor Conventualis, ejusdemque cordis in ecclesia
Portiunculana præsentiam de solo sui sancti Patris
erga illum locum affectu interpretatus fuerat, uti
constat ex testimonio authentico, quod legis supra
§ 12.

565 Habes, erudite lector, quæ pro S. Francisci Pisanî verba
exenterato corpore, illiusque corde cum intestinis in clara sunt,
Portiunculana sacra æde deposito proferuntur. Non
potuit, ut vides, P. Gabriel pro sententia sua anti-
quorem allegare, Bartholomæo Pisano in libro
Conformatum, quem anno 1599, hoc est, centum
circiter ac septuaginta tribus annis post obitum
Francisci, vulgandi potestatem obtinuit. Et laudat
quidem ille Fratres antiquos; sed quos, qualesve, non
explicat. Ipsum vero in discernendis, quæ audierat,
legerate, minime accuratum criticum fuisse, infici-
bitur nemo, qui ipsum legerit. Primus ergo omnium,
qui nominatim scitur possessionem sacri cordis
Francisci Portiunculanæ ecclesiæ attribuisse, est
Bartholomæus Pisanus, cujus auctoritatem si quis
hic magni facere velit, is frustra ipsum non de pro-
pria dicta cordis in eo loco præsentia, sed de solo
peculiari ipsius Sancti ad eundem pio affectu, cum
Rivotorto interpretabitur; clariora enim sunt Pisanî
verba, quam ut ad hunc sensum ullo modo possint
detorqueri. Audiamus ergo argumenta, quibus
RR. PP. Conventuales possessionem istam apud
Rugilum impugnant; et quoniam illius asserenda
primus auctor legitur Pisanus, de hoc ordiamur.

Pisanî verba
clara sunt,

E

566 Affirmant illi, Pisanum, etiamsi ea, quæ de
exenterato corpore in illius Opere leguntur, ab aliis
multis accepisset, necessario dehisce omittere, nisi
quis malit ipsum pene amentem dicere, atque adeo
nullam ei hac in controversia fidem concedere. Ut
id probent, observant, Pisanum in eo Opere consti-
tuisse, S. Francisci conformitates cum Christo Do-
mino nostro conscribere, quod ipse libri titulus
totusque contextus declarat; ac propterea ei liberum
fuisse ex Francisci gestis ea solum seligere, quæ ad
suum illud propositum magis pertinebant, et tacita
præterire, quæ adversabantur. Quam ob rem, cum
certissimum sit, sanctissimum Christi corpus num-
quam fuisse exenteratum, non debuit Pisanus ibidem
de exenterato Francisci corpore loqui, imo nec po-
tuit, inquit, nisi palpabilem difformitatem pro
conformitate insulse voluerit lectoribus obtrudere:
quod si fecerit, quæ fide hic dignus erit? Adhæc obser-
vant, multa in eodem Opere reperiri, quæ Pisanî non
sunt, sed ab interpolatore inserta; quod pariter con-
stat, ex factis Pisano posterioribus, quæ in eodem
Opere leguntur. Unde concludunt, ea, quæ de exen-
terato Sancti corpore in illo dicuntur, Pisani non
esse, sed interpolatoris.

sed hæc ipsius
esse,

F

567 Hæc vero (inquit) ut patentius dignos-
cantur, duplicem hic Pisani locum expendendum
proponimus. Conformitate vii ecclesiam S. Fran-
cisci describens, hæc de corpore subdit: « De
» cujus corpore nihil invenitur, nec habetur ad
» ostendendum populis. » Et Conformitas xxxiv
ipsa, quam pro se usurpat (Gabriel) argumentum,
hæc reddit: « Sicut de Christi corpore posito in
» sepulcro nihil extra remansit, imo, quod extra
» remanserit, scilicet sanguis, in resurrectione
» positum fuit in corpore et sepulcro, sic » (ad-
verte diligenter hic conformitatis partes, et quid
omnino

imo, esse pos-
se, negant alii.

A omnino in Francisci corpore ex vi conformitatis sequi debeat) « sic de corpore B. Francisci; taliter » enim clausum extitit, ut nihil de ipso penitus » pro reliquiis et veneratione habeatur. » Huc usque Pisanus est, et sibi cohaeret, et conformitatem tuetur, et assumptum probat, et id, quod per illud sic inferendum erat, infert. Sed videte (mirum!) quae immediate sequuntur e regione opposita : « Excepto corde et visceribus, ut dicitur, » a corpore extracto, et in S. Maria sepulto. »

nisi sibi contraria scripsisse

568 Item, quid est hoc? Ubi illud sic de corpore S. FRANCISCI? Cur dicitis: Sic, quod sic futurum non erat, sed aliter atque penitus diversum? Ubi illud: NIL PENITUS DE IPISO PRO RELIQUIIS, quod mox futurum erat, non solum non penitus nihil, non solum aliquantisper reliquiarum; sed pene media in quantitate, et in qualitate melior ac potior pars corporis? Ubi advertite (ne istinc effugiant) ibi jam concedi, cor et viscera esse reliquias ostensioni ac venerationi praestabiles. Cur, inquam, homo hic statim destruit, quod mox assumpserat? Vel cur in eadem periodo assumit simul et destruit idem? Quid clarior? Sed tamen etiam praeclearius ex immediate adnexis. « Et sanguis » (pergit) « qui de B. Francisco » reperitur, estis probable est, quod sit de corpore » ejus, tamen est de imaginibus, ad probandum, » eum vere stigmata habuisse, distillatus et diffusus. » Hui, vere monstrum!... Hic oculis conspicite, manique palpate Pisani indolem, Operis mixturam, interpolationis inexcusabilem necessitatem. Tantopere ergo iste decertabat in conformitatibus comparandis, ut, cum videret sanguinem Francisci jam vulgo extra corpus, hocque difformitatem facere videretur, coarctatus angustiis, etiam ad manifestum mendacium, imo et ad foedissimam et audacissimam imposturam et insaniam confugerit, ut difformitatem abstergeret, et conformitatem inceptam per fas nefasque tuetur.

et insanisse dicitur;

569 Commentus est ergo, sanguinem (ut ita, modeste tamen, loquamur) S. Francisci extra corpus positum, non esse pretiosum, seu verum, sed miraculosum, seu falsum. Deus bone! quenam haec necessitas, quid opus hoc erat, vel quid proficit tantum nefas?... Cum statim cor et intestina extra corpus clament... manifestissimam, absolutissimam, maximam difformitatem, cur difformitatem sanguinis, quae erat minima, vidit, et etiam cum veritatis, honestatis, rationis, pietatis, religionis, dispendio composuit, et ad propositam uniformitatem violentissime revocavit; difformitatem vero cordis et viscerum, quae erat maxima et apertissima, caecus stupidusque non vidit? Ecur nihil etiam commentus est ad defendendam cordis et viscerum explicatissimam, oculosque cientem ac terebrantem difformitatem; vel etiam, si quidquam effutire debuisset, jam quid aliud ex praemissis, nisi reditus cordis et viscerum ipsorum ad corpus ipsum, esse potuisset? Sicque semel quidem et iterum fuisset Pisanus infans et absurdus, sed bis etiam eadem ipsa absurditate sua seipsam et argumentum a se petitum destrueret, et bis insuper nostram responsionem atque sententiam ipsissimis ineptiis suis confirmaret. Igitur... videre videmur, constantissime statuendum et definiendum alterum ex his duobus: Aut Pisanus insanit; et hoc belle quidem nos adjuvat (sed hominem tantopere despicere nolumus) aut verba illa Pisani non sunt, sed posterioris alicujus male feriat interpolatoris; et hoc scriptorem purgat et tuetur, ut decet; nos autem ab omni prorsus argumenti importunitate dissolvit.

aliaque adversus illius dicta observant.

570 Contemnimus autem, his dictis, tum id, quod addere jure possumus; nempe Pisani, seu verissime interpolatoris, formulas ipsas esse dubitativas toties, quoties in illis libris haec ingressit, scilicet: Ut aiunt, Ut fertur, Ut dicunt patres antiqui: tum illud, quod duo illi scriptores alii (Marianus Florentinus et Jacobus de Oddis, num. 556 recensiti) qui more ovium Pisanum secuti sunt, et ipsissima illius verba, etiam dubitando, usurpa-

runt, nihil magis, quam Pisanus, valere debeant. Missa postremo facimus addititia, et alia, quae supersunt sexcenta; ut loco exempli: Si ex Pisano ea habent, quae ostendere populis possint, cur numquam ostenderunt? Tum: In corruptane ea volunt, an dissoluta? Secundum renuunt; si ergo primum, occur corpus solidius incorruptum recusant, viscera vero fragiliora, integra non diffidentur? Sed haec et alia dimittimus, re confecta: haec enim omnia et quicquid reliqui hac super re dici possit, ex sese manifesta sunt, et jam alia argumentatione et comprobatione non indigent. Huc usque *Rugilus, ita concludens, quia jam praemiserat alia argumenta, aliunde petita, quibus exsectionem viscerum impugnavit, quae sequenti § dabo, et expendam: nam hic de solius Pisani, et qui hunc secuti hac in parte fuerunt, auctoritate dissero: nunc allegata ponderemus.*

571 Quo loco apud nos sit Pisani auctoritas, tum in Commentario ad Vitas S. Francisci praevio, tum in Analectis, tum etiam in hac ipsa Dissertatione satis superque indicatum est; sed ad praesens argumentum peculiariter quaedam addenda habeo. Non in omnibus textibus a Gabriele pro exenterato corpore allegatis, sed in solo ultimo, seu quinto, Pisanus usus est phrasi dubitationem indicante. Nam verba illa in primo et secundo posita: Ut a fratribus antiquis ego ipse accepi; et: Ut dicunt fratres antiqui, a quibus audivi, non sunt dubitantis, sed dicta sua antiquorum testimoniis firmantis. Dum autem in viscerum duobus textibus utitur verbis dubium innuentibus, ea refert ad determinatum Portiunculae aedis locum, in quo cor sit depositum, uti consideranti facile apparebit. In primo enim textu verbis mox relatis subdit: Et est, ut dicitur, in altari capellae B. Francisci ibidem locatum. In secundo autem verbis similiter datis subjicit: Et dicitur, quod cor ejus est in altari capellae, ubi B. Franciscus mortuus est. At vero in tertio et quarto textibus, ubi de determinato cordis ac viscerum loco non meminit, omisso quoque verbo Dicitur, indubitanter loquitur, priori loco asserens, sacram illam aedem omnibus Minoribus charam esse debere, tum aliis de causis, quas refert, tum propter cor B. Francisci, in signum dilectionis ad locum, ibidem positum; in posteriori autem dicens: Cor B. Franciscus dimisit sepeliendum in loco S. Mariae de Portiuncula... Et sic factum: nam, aperto corpore S. Francisci, cor accipientes et interiora in loco S. Mariae sepelierunt. Solus igitur superest textus quintus, qui hujusmodi dubitationem de exenterato corpore per voces, Ut dicitur, insinuare potest videri.

AUCTORE C. S.

At non probant, Pisanum semper dubitanter locutum,

E

572 Quod ad conformitates attinet, quis omnimodas atque omni ex parte congruentes Christum inter et Franciscum a sanae mentis scriptore expectet? Videtur autem haec, qua de agimus, conformitas ibidem dumtaxat constitui in eo, quod, quemadmodum e Christi corpore nullae reperiuntur reliquiae, fidelium venerationi exponendae, quia sepulchrum, in quo illud integrum fuit positum, mansit clausum, ex eoque clauso integrum resurrexit; ita nihil pariter e Francisci corpore eorumdem venerationi exhibeatur, quia, corde illius cum intestinis in ecclesia Portiunculae sepulto et latente, totum reliquum corpus suo sepulchro vel sarcophago ita semper inclusum mansit, ut inde nihil eximi potuerit. Conformiter ad haec ibidem proxime praemiserat: Sicut sepulchrum Christi fuit clausum et signatum cum custodibus, sic B. Francisci sepulchrum fuit clausum, ut numquam deinceps patuerit alicui: ejus corpus simul cum capsula fuit portatum et positum, ubi nunc jacet. Porro, cum sibi objici posse, intelligeret, S. Francisci sanguinem in nonnullis locis ostendi, respondit, non esse necesse, ut sanguis ille naturalis ipsius esse credatur, cum esse possit ex illo, quem ex ejusdem sacris imaginibus fluxisse praemiserat, quod quidem non probo, nec tamen dictu nefas esse, existimo.

aut illa non esse Pisani,

F

573 At, inquires, late petita est haec conformitas, tantaque superest ab exemplis visceribus difformitas, ut,

sed inepti interpolatoris:

AUCTORE
C. S.

ut, si sapisset Pisanus, debuisset ea tacita præterire. Fateor; sed non tam accuratum prudentemque scriptorem Pisanum novimus, quin in hujusmodi ineptias facile potuerit incidisse, maxime cum susceptum ab illo scriptiois argumentum eum cogeret, qualescumque conformitates consarcinando, claudicare. Tale etiam est, quod ibidem subditur: Sicut Christus quadraginta horis.... stetit (id est phrasi Italica, fuit) mortuus, et triginta sex in sepulchro, et postea inde resurrexit; sic B. Franciscus stetit (hoc est, fuit) quadraginta mensibus, et parum plus, in primo loco (in prima sepultura) translatus ad ecclesiam, in qua nunc jacet. Quantum hæc quoque conformitas claudicat, quis non videat? Non ausim igitur controversa verba imperito interpolatori potius, quam Pisano adscribere; sicut ipsemet Rugilus supra num. 86 et sequenti ea, quæ de exenterato corpore in Francischinâ leguntur, utut aliis, quæ in eadem habentur, parum consona, non interpolatori, sed ejusdem Francischinæ auctoris, Jacobi de Oddis, imperitiæ imprudentiæque tribuere maluit, ne Francischinæ Perusinum Montis-Lucidi codicem interpolatum agnoscere cogeretur.

nec sane con-
temnenda
sunt.

574 Si tamen illa dicta Pisani non sint, oportet, hanc interpolationem admodum antiquam esse, cum eadem Marianus et Jacobus de Oddis, fatente Rugilo, fere descriperint. Si vero Pisani sint, fatendum pariter est, eam de exenterato Sancti corpore opinionem non esse saltem sæculo XIV recentiore, sique eodem tempore tam nota fuisset opinio altera de eodem corpore incorrupto, nullaque sui parte immutato, et in pedes erecto stante, non fuisse compellendum Pisanum ad tam insulsam conformitatem excogitandam; sed aptiorem a corpore integro ac velut vivo repetiturum fuisse. Utinam pro tam singulari corporis miraculo testimonium Pisani, qualiscumque Conformitatum scriptoris, haberemus! Magis urgent alia argumenta, adversus viscerum exsectionem a Rugilo producta, quorum præcipua solum, de nimis prolixus sim, in sequenti § examinato.

§ XXI. Alia argumenta, quibus impugnat- tur præmissa de exenterato S. Francisci corpore opinio, expenduntur.

Conventuales
hanc opinio-
nem varie
impugnant;

A
Adversus expositam præcedenti § de exsectis e corpore S. Francisci corde et intestinis, atque in sacra æde Portiunculana depositis opinionem sæpe laudatus Rugilus in primis merito urget altum de tam memorabili facto silentium veterum scriptorum, puta, Thomæ Celanensis, Thomæ item, vel, ut aliis placet, Joannis Ceperanensis, Trium Sociorum, ac denique S. Bonaventuræ, et si qui alii ante Bartholomæum Pisanum S. Francisci res scriptis prosecuti fuere. Mutat ergo hic arma Rugilus, et quibus alii sacri corporis incorruptionem, integritatem atque mirabilem situm impetierunt, eadem in illos retorquet. Et istorum quidem veterum silentium, quod adversus causam Patrum Conventualium nihil valere autumat, magni hic esse ait ponderis; quia asserta viscerum exsectio ignorari ab antiquis illis nullo modo potuisset; quia illorum hac de re silentii causa nulla allegatur, aut allegari potest; quia, secus atque fit pro miraculo corporis integerrimi stantis, nulla pro ista exstant oculatorum testimonium monumenta, nullaque stat traditio; imo hæc eidem adversatur.

nimirum est
silentio vete-
rum, quibus
hæc exemptio
viscerum

576 Non potuisse evulsionem viscerum antiquis istis latere, Rugilus triplici argumento probare nititur. Primo ex sancti Patris mandato; secundo ex mandati executione; tertio ex eorumdem intestinorum sepultura. Ex mandato quidem, inquit, quia neutiquam verisimile putat, sanctum Patrem hanc suam supremam voluntatem uni dumtaxat soli clanculum indicasse; si enim voluit hoc sui amoris perpetuum monumentum dilectissimæ sibi Portiunculanae ædi legare, cur id solum uni aut alteri notum voluisset; maxime cum hoc prudentis non fuisset, sed obnoxium periculo, ne inter filios gravis allercatio

discordiæque exurgerent, dum paucissimi vellent D
sancti Patris sui cadaveri cor et intestina eximere, nolentibus aliis, paterni mandati prorsus ignaris, id permittere. Verisimillime quidem nesciit Franciscus, quid corpori suo mox ab obitu futurum esset; verumtamen si exsectionem soli uni et alteri secreto præceperit, mirum sane fuerit, si istius præcepti nescii non ægre passi sint, exenterari communis Parentis sui corpus, quod Deus tam insolito post mortem decore donaverat, ut (Bonaventura teste in Vita edita) et passionis Christi effligem privilegii singularitate præferret, et novitate miraculi resurrectionis speciem præmonstraret.

577 Porro, licet mandatum ipsum tam secreto non potuisset
datum fuisset, negat Rugilus, aut hujus exsectionem, aut intestinorum sepulturam fieri potuisse sine notitia operaque aliorum fratrum Minorum, qui eandem ædem incolabant, fœnerique adstant. Si autem sciverint, cur tacuerint, rogat, quod ex communis sancti Patris sui suprema voluntate fecerant? An a furibus cavendi gratia sacrum illud depositum, depositique locum secreta omnibusque ignota esse voluerunt? Verum hæc ratio æque, si non etiam magis, faciebat pro abscondendo toto reliquo corpore; quod si fieri mox ab obitu nequiverit, potuit certe, postquam anno 1250 illud in novam sui nominis ecclesiam fuit illatum. Quare, cum Gabriel nihilominus contendat, reliquum corpus in publico ecclesiae altari, omnibus toto, tunc fuisse depositum, atque in hæc nostra usque tempora jacere, non satis æquo jure istam secreti causam seu metum a furibus pro opinione sua in causa viscerum allegavit.

non potuisset
latere; nec
tamen illi si-
lere debuisset

578 Si deinde primigenias Vitas consulamus, non modo nihil in his legere est, quod vel levisimam de eviscerato corpore suspicionem moveat, sed etiam infra pluribus ostendam, perquam difficile esse, factum istud cum iisdem conciliare. Traditionem Assisiensium eidem opinioni etiam adversari, probatum credit Rugilus ex testimonio Waddingi, quod num. 561 jam recitavi. At præterea hic addit: Idem Waddingus ad eundem annum (1296) exhibet vetustissimum elogium status, privilegiorum, prærogativarum, ac demum eorum omnium, quæ in ecclesia Portiunculana primitivorum temporum continebantur, in quo nullum est verbum aut vestigium de corde atque visceribus S. Francisci ibi asservatis. Hoc silentium profecto quadam est vox, et negativum hujusmodi argumentum manifeste vim habet positivum. Nam elogium illud unice incumbit in illius ecclesiae prærogativis enumerandis et extollendis: si cor ergo et intestina sancti Parentis in illa ecclesia fuissent, nedum prærogativa hæc præteriri sine stupiditate summa non potuit, sed nec elogium ipsum aliunde incipere debuit; nihil enim præstantius laudandum atque possidendum venisset.

E

videntur: item
ex traditione
ac vetusto
carmine,

579 Præterea Gonzaga, Minister generalis Ordinis Minorum Observantium, qui sæpius pro munere suam illam ecclesiam S. Mariæ Angelorum invisit, de ea scribens in secunda sui Operis parte, dilucide affirmat, alias ibi sancti Parentis reliquias non asservari, nisi stigmatum sanguinis guttulas, et assidem, in quo lotum est S. Francisci corpus. Hoc iterum est silentium, magnam vocem emittens, et argumentum negativum, positivo etiam virilius. Hoc insuper synecathogorema est omnino propositionem coarctans, et reliqua excludens. His omnibus pro coronide adjicimus jam superius recitata verba Beati (nunc Sancti) Josephi a Cupertino per juratum testem. Hæc rursus ex erudito Rugilo, qui deinde et alia profert argumenta, eodem conducentia, quæ, priusquam recenseam, jam proposita expendamus, ne ex nimia eorumdem conglotatione sermo fiat implexior, aut ex repetitione refricandæ memoriæ gratia prolixior.

Gonzaga et
S. Josephi
Cupertinoensis
testimonio.

580 Quod ad objectam traditionem attinet, bona eruditi Rugili gratia respondeo, non dixisse Waddingum, ita omnes Assisienses, aut horum maximam partem ita sentire, sed solum quosdam. Quidam, inquit, ex Assisiatibus, me teste, de hoc (de eviscerato

Expenduntur
illa traditio et
carmen:

rato

A rato Sancti corpore) dubitant etc.; neque addit, hunc communem esse Assisiatis populi sensum. Hoc unum igitur ex Waddingi verbis in rem suam conficere potest Rugilus, fuisse etiam tunc Assisiatas quosdam, qui de quiescente in Portiunculana ecclesia S. Francisci corde dubitabant. Elogium num. 578 laudatum legi potest citato ibidem loco apud Waddingum, exstatque etiam, sed corruptius, apud Rudolphum ib. II Historiæ Seraphicæ Religionis. Neuter illius ætatem indicat, aut Vetustissimum appellat; Waddingus solum ait: Præcipua hæc capita (decora ædis Portiunculanae) quisquam rudi et impolito ita complexus est carmine. Vere rude illud est, inconcinnis Leoninis versibus constans. Cujuscumque autem illud ætatis sit, de corde ac intestinis S. Francisci ibidem positus non meminit; sed, quod magis mireris, par in illo est de Portiunculana indulgentia, si non magis, certe non minus, inter ejusdem ædis decora memoranda, silentium, ex quo tamen nollet ipse Rugilus tam validum adversus celeberrimam istam Indulgentiam argumentum negativum deduci, ut vim positivum haberet. Ut igitur de hac anonymus iste male tacuit, ita et de sepultis in eodem

B loco S. Francisci intestinis potuit perperam siluisse.

Gonzaga cordis possessionem Portiunculanae asserit: de S. Josepho alibi dictum est.

584 Illustrissimi Gonzagæ Opus de Originibus Seraphicæ Religionis Franciscanae, anno 1587 Romanis typis editum habemus, nec aliam ejusdem editionem novimus; sed in nostra hac longe diversa a mox allegatis leguntur. Ea accipe ex parte II, pag. 157, ubi agitur de conventu S. Mariæ de Angelis, seu Portiunculano: Nec minori cura et diligentia aliquantulum sanguinis sacrorum stigmatum Seraphici Patris, aliquot crines B. Claræ, quædam reliquiæ Terræ sanctæ, nec non et asser, cui exanime corpus ejusdem sanctissimi Patris superpositum fuit, a Fratribus custodiuntur. Nullum hic syncathegorema est, omnes S. Francisci reliquias ex eadem sacra æde excludens; imo oppositum docet ipsemet Gonzaga, ibidem pag. 156 præmittens de eodem conventu: Juxta summum hujus ecclesiæ altare, ad sacrarii latus, ac in peculiari quodam sacello, ejusdem Seraphici Patris cor, quemadmodum et ipse vivens præceperat (facto procul dubio ostendens, quod mortuus quoque hunc locum præ cæteris esset dilecturus) humatum est. Quid clarius? Itaque, si qua sit Gonzagæ hac in controversia auctoritas, ea possessionem cordis S. Francisci ecclesiæ Portiunculanae asserentibus favet, abjudicantibus refragatur, nisi in iterata aliqua editione, nobis ignota, opinionem suam ille mutaverit. S. Josephi Cupertinoensis testimonium expensum est superius in § 12.

C 582 Pergit Rugilus eandem opinionem quætere, negatque, assertum S. Francisci mandatum ullo modo esse verisimile, ac in primis ita disserit: S. Franciscus morti proximus palam ab Helia interrogatus, ubinam vellet humari, hæc publica reddidit verba: « Si gratum mihi peccatori nequissimo » rependere velis, corpus meum in Colle inferni » (locus is erat prope Assisium, in quo nunc visitur magnifica ejusdem Sancti basilica) « ubi facinorosi » plectuntur, sub ipsomet patibulo sepeliri jubeas. » Hæc est ipsissima et integra sancti Parentis responsio, apud omnes biographos celeberrima. Nunc, quæso te, quando avulsionem cordis et viscerum, et illorum depositionem apud Portiunculam præcipere debuisset aut potuisse, rationabiliter suspicabimur; cum videas, in extrema voluntate de membrorum suorum depositione tractare; sepulturæ locum humili prece decernere; et verbum penitus nullum de corde atque visceribus alibi alia de causa condendis inserere? Si sua hæcerat voluntas, omnino id tunc adicere debuisset. Si etiam aliquando istud dixerat, tunc in ultima voluntate necessario iterandum fuisset. Nec te recipias ad aurium arcana: hoc penitus sinceritate atque candore Seraphico erat indignum. Præterea filiis reliquisset, non pacem, sed contentionum seminarium: nam tentantibus ignorantes merito restitissent, et ad extremam illam absolutissimam voluntatem instantissime provocavissent. Hactenus denuo Rugilus.

585 Ego in Commentario prævio num. 699 jam monui, in antiquissimis, quas edidi, Vitis non legi istud S. Francisci seu desiderium seu præceptum de corpore in Colle inferni aut sub patibulo terræ mandando, nec antiquiorem, qui id dixerit, a me repperit esse, quam Pisanum; ut proinde Thomas Celanensis, Anonymus Vitæ secundæ auctor, Tres Socii, sanctisque Bonaventura accenseri nequeant omnibus illis biographis, apud quos memorata S. Francisci ad fratrem Eliam responsio esse dicitur celeberrima. Si tamen (ut existimo) etiam ii, contra quos hic disserit Rugilus, istud S. Francisci mandatum pro certo habeant, vis sua manet argumento relato. Ut hoc etiam magis urgeat Rugilus, observat ex S. Bonaventura in Vita, apud me num. 210, Franciscum, morti proximum, mandasse suis, ut demortuum corpus, simul atque exspirasset, per tam longum (temporis) spatium nudum super humum jacere permitterent, quo unius miliarii tractum suaviter quis perficere posset; hoc autem posito, petit laudatus Rugilus, quid sibi velit ista tam varia sancti Viri voluntas, ut corpus suum dicto temporis spatio nudum in nuda humo relinqueretur, ac deinde sepeliretur sub patibulo; at cor tamen cum intestinis exemptum in sacra humaretur æde? Horum, ut verum fatear, duo priora mandata dignam Francisco humilitatem, suique despectum sonant; tertium redolet morem in principum funeribus usitatum, quorum videlicet cadavera solent exenterari, et intestina diverso a reliquo corpore loco honorifice deponi. An, qui corpus suum non alia, quam sub patibulo sepultura, ex vera humilitate dignum judicasset, tantam de intestinis suis rependendis curam habuisset?

584 Mitto plura; neque enim dissimulare possum, mihi parum verisimile videri, ejusmodi corporis partitionem, si unquam facta fuerit, ipseque corpus suum sub patibulo humari jusserit, a S. Francisci mandato profectam esse. Atque hoc quidem absonum evitabit, qui dixerit, humillimum Franciscum nullam in exemptione viscerum suorum partem habuisse, sed eam unice factam esse ex consilio fratrum, ne nulla sacri corporis portio in adamata illi Portiunculana æde remaneret. At quisquis ita senserit, id sine idoneo teste faciet, ac difficulter temeritatis absolvet sancti Patris discipulos, qui corpus illius tam insolitis signis divinitus dotatum, quale a primis biographis describitur, injussi dissecare atque exenterare sint ausi. Accedunt et alia, quæ eam viscerum exemptionem, sive ex ipsiusmet Sancti suprema voluntate, sive aliter, factam malis, minus probabilem reddunt; ea scilicet, quæ iidem primi biographi inter S. Francisci obitum et sepulturam gesta nar- rantur.

585 Multis hæc deducit Rugilus; ego brevius expediæ Vitæ per Bonaventuram scriptæ capp. 14 et 15. Obiit Franciscus vesperi post occasum solis; defuncto mox alaudæ miro super ædem volatu cantuque applauserunt; corpus vero ejus, quod tam ex natura sua, quam ex infirmitate, ante declinabat in nigrorem, subito candore nituit; caro instar puerilis lenis ac tenera facta est; clavi in manibus pedibusque, colore suo ferreos imitantes; plagaque lateralis, ut vernans flos rubescens, in candida illa carne admirabile jucundumque spectaculum exhibebant. Dum tam insolito spectaculo fratres obstupefacti inhærent, coaptumque in charissimi Patris sui luctum in gaudium vertunt, adsunt magno numero Assisienses, primo mortis illius rumore acciti. Jungunt se fratribus, spectant, mirantur, osculantur corpus. Accedit et vir nobilis litteratus, plagam lateris palpat, manuum pedumque clavos versat, atque ita dubium, quod de stigmatibus hactenus in animo foverat, penitus deponit.

586 Quid inter hæc ac deinde factum sit, ita exponere pergunt Bonaventura: Fratres autem et filii, qui vocati fuerant ad transitum Patris, cum omni multitudo populorum noctem illam, in qua almus Christi Confessor decessit, sic divinis laudibus dedicarunt, ut non Defunctorum exequiæ, sed

AUCTORE
C. S.
VERO ESSE
S. FRANCISCI,

E

quod nec mihi
satis verisimile
apparet.

F

Primum
biographorum
silentium, et
narratio

de gestis a
Sancti obitu
et funere

ACTOR
C. S.

sed angelorum excubiæ viderentur. *Habes, quæ a Francisci obitu, id est, a vespera post solis occasum, usque ad posterum mane in æde Portiunculana apud illius cadaver gesta fuisse, Bonaventura docuit post Thomam Celanensem, quem etiam consule, si lubet, in Vita prima lib. II, capp. 5 et 4. Redeo ad Bonaventuram, reliqua subjicientem.* Mane autem facto, turbæ, quæ convenerant, acceptis arborum ramis, et cereorum multiplicatis luminibus, cum hymnis et canticis sacrum corpus ad civitatem Assisii detulerunt. Transientes vero per ecclesiam S. Damiani, in qua virgo illa nobilis Clara, nunc gloriosa in cælis, tunc inclusa cum virginibus morabatur, ibique aliquantulum subsistentes, sacrum corpus, margaritis cælestibus insignitum, videndum et osculandum sacris illis virginibus obtulerunt. Pervenientes denique ad civitatem cum jubilo, pretiosum thesaurum, quem portabant, in ecclesia S. Georgii cum omni reverentia condiderunt.

usque ad sepulchrum non permittunt credi,

587 *Lege ac relege, si vacat, assignata ex Bonaventura et Celanensi capita; frustra mortem inter et sepulchrum vel verbulum quæres, quod vel levisimam, seu publice, seu secreto exenterati corporis suspicionem tibi possit movere. Imo vero nec opportunitatem sectioni isti secreto faciendæ inventes, adstante scilicet semper populo, et cum fratribus totam noctem in divinis laudibus ad venerabile corpus insomnem ducente. Publice autem factam non esse, clamant utriusque biographi silentium, rerumque tunc gestarum narratio. Descriperunt illi tam accurate totius sacri corporis habitum, candorem ac molliem; observarunt, nigros in manibus pedibusque clavos, et rubeum lateris vulnus, varietate sua in candidissima carne mirum jucundumque dedisse spectaculum. Cur nihil de sanguine, qui e secto corpore profuisset, eandemque carnem tincerit, cur nihil de Sancti corde meminerunt? Nam, ut illi hæc ex industria celavisse credantur, nulla suadet ratio, nec illorum patitur in scribendo sinceritas. Hisce adde (quod prolux tractavit Rugilus) nullibi ostendi seu cultellum, seu pelvim, seu quidpiam aliud ex vis, quibus in eviscerando corpore opus certe fuisset; seu denique sanguinem ex eodem tunc defluum, seu linteoia ad eundem detergendum adhibita; cum tamen alia, quæ Sanctus vivens mortuusque suo tactu usque sacravit, magno cum studio sacras inter reliquias merito serventur, et piorum oculis exhibeantur.*

illius corpus intermedio tempore exenteratum fuisse. An forte postea?

588 *His argumentis inducor, ut credam, S. Francisci corpus, aut nunquam, aut serius, evisceratum fuisse. Si primum, videtur Pisanus (nempe si Pisani verba sint, quæ ex Conformitatum libris supra retuli) vel quos ipse ibidem laudavit, fratres antiqui hallucinati fuisse, dum, quæ de sancti Patris sui peculiari in Portiunculana æde affectu audierant, de ejusdem corde post obitum ibi deposito interpretati sunt. Potuit scilicet Franciscus aliquando dixisse, cor suum ibi semper fore, eo sensu, quo Lucæ 19, v. 54 dicitur: Ubi enim thesaurus vester est, ibi et cor vestrum erit. Hac certe ratione S. Josephus a Cupertino, num. 207 relatus, et Assisiatas quidam apud Waddingum interpretati sunt S. Francisci cordis in eo loco præsentiam. Si vero secundum, mallem suspicari (quamquam et hoc admodum difficile creditu sit) factum id clam esse non diu postquam corpus in S. Georgii ecclesia depositum fuerat; tuncque exempta viscera clanculo delata ad Portiunculam, ne tantopere ab eo, dum vixit, adamata ædes, nulla illius corporis portione gauderet; facinus autem hoc omnino secretum habitum, ne revelatum Fratres publicæ invidiæ, sacrice thesauri amittendi periculo exponeret.*

Oppositæ partes ad experimentum utrimque provocant.

589 *Ad hanc controversiam, non minus quam ad alteram de corporis incorruptione et in pedes erecti habitum dirimendam expedita via videtur experimentum, ad quod cum pro posteriori P. Gabriel provocet instique, ut PP. Conventuales Assisienses in tertiam, si qua est, ecclesiam penetrare nitantur; cur non etiam suis Observantibus suasit, eosque ursit, ut in sua Portiunculana ecclesia parem ope-*

ram præstent, quemque ibi reconditum volunt, cordis et intestinorum thesaurum in lucem eruant. Ad hoc experimentum pari jure provocant PP. Conventuales; imo fortasse etiam potiori: hi enim profitentur, nesciri, quo in loco determinato ecclesiæ, quam aiunt subterraneam, corpus existat; illi vero ex scriptoribus, quos sequuntur, cordis et intestinorum locum, sacellum et altare in sua ecclesia assignant. Quid provocantibus respondeant PP. Conventuales, diximus supra, quid PP. Observantes, hactenus nescimus.

§ XXII. De aliquot S. Francisci reliquiis variis in locis asservatis.

Ex hactenus allegatis, luculenter constat, nihil e S. Francisci ossibus aut carne alibi, quam in ejusdem basilica apud Assisium quaerendum esse, fortasse præter cor et intestina, quæ, ut dictum est, aliqui in ecclesia de Portiuncula seorsum latere contendunt. De aliis igitur S. Francisci reliquiis hic sermo mihi est. Thomas Celanensis in Vita edita num. 95; Tres Socii in Appendice num. 70, ac S. Bonaventura pariter in Vita num. 195, unanimi consensu annotarunt, e quinque S. Francisci stigmatibus, quibus ille ultimo vitæ suæ biennio divinitus insignitus fuit, sacrum lateris vulnus sæpe sanguinem fuisse, qui et tunicum et feroralia illius respergebat. Eodem teste Bonaventura ibidem num. 201, Fratres, ... qui illa (feroralia) lavabant, vel tunicam excutiebant pro tempore, quia inveniebant eam sanguine rubricatam, indubitanter per evidens signum in cognitionem sacri vulneris pervenerunt. Dubitari quoque prudenter nequit, quin laudati fratres sacrum illum sui Patris cruorem diligenter collegerint, quippe qui sæpe alias experti fuerant, omnipotentem Deum, modo per exigua capillorum illius segmenta, modo per loturam manuum, modo per panes ab eo benedictos, atque alia quælibet ejusdem manibus conrectata, mirabilia effecisse. Hac de causa minime mirandum est, si ejusdem sanguinis reliquiæ et diligenter collectæ et in magna veneratione habitæ fuerint; quarum aliquot, quæ ad meam notitiam pervenerunt, hic memorabo.

591 *Annalista Minorum ad annum 1224, num. 17 in rem nostram hæc habet: E lateris vulnere (Francisci, dum viveret) stillabat sanguis, non adeo minutim semper, nec per guttas, sed in tantum sæpe, ut beati Viri tunica et subligaculum cruore infecta ruberent. Collegerunt socii ex hoc sanguine, quod poterant, magno studio et reverentia in ampullis eum servantes. Una habetur in conventu Castri-veteris Patrum Conventualium custodia Aquilana, ex qua bonam partem sanguinis magnis precibus pioque astu accepit triginta quatuor abhinc annis (omium hunc Waddingus typis edidit anno 1625) excellentissimus dominus, dux Cæsius et Aquaspartanus, qui magna solemnitate per publicas plateas in solemnem et numerosa supplicatione Fratrum et candidatorum archiconfraternitatis Stigmatum, quorum multi viri nobiles et principes, circumfertur quotannis hic in Urbe (Romana) in ipsa solemnitate stigmatum, magno miraculo illo die ebulliens et liquefactus, ut etiam eventit alteri parti, quæ remansit in loco Castri-veteris. Porro hanc Romanam, quam præ manibus habui, singulari in reverentia apud se servat excellentissimus heros præfatus.*

592 *Ampullæ primo loco laudatæ rursus meminuit ad annum 1599, num. 37, de conventu Castri-veteris dicens: Ubi conservatur ampulla sanguinis S. Francisci, qui in die sacrorum stigmatum effervet. Hactenus Waddingus, adolescente sæculo xvii. Paulo plura de laudata archiconfraternitate in urbe Roma erecta habet Hippolytus Helyot tom. VII Historiæ Ordinum Religiosorum etc. pag. 565 et duabus sequentibus, ubi tradit, præcipuam illius supplicationem, in qua sacra ista ampulla circumfertur, ab eadem quotannis fieri in festo S. Matthæi*

Ampulla sanguinis e lateris defluy

E

in conventu Castri veteris, alia Romæ, ambo, teste Waddingo.

F

annua effervescencia memorabilis.

A S. Matthæi Apostoli, id est, die 21 Septembris, consentique Chalippus in Vita Gallica tom. II, pag. 337; fortasse, quod hæc dies postmodum visa fuerit commodior sodalibus, quam 17 Septembris, quæ annuæ sacrarum stigmatum memoria consecrata est. Chalippus addit, ampullam Romanam pretiosæ thecæ inclusam esse; sed nec hic, nec Helyotus, de ejusdem sanguinis effervescencia meminit: an, quod annum istud prodigium solummodo in sacra stigmatum luce soleat evenire, an quod postea cessaverit? Neutrum possum affirmare; id vero omnino meretur Waddingi, viri docti et sinceri, fides, ut credamus, hoc miraculum saltem suo, quo Romæ scribebat tempore, Romæ fieri soluisse.

Aliquid ejusdem sanguinis Assisi, et in Monte Alverno;

595 Rursus ad annum 1253, num. 24 inter reliquias, in Assisiensi ecclesia, ejusdem Sancti nomine sacra, honoratos refert tabernaculum cum sanguine lateris S. Francisci. Nescio, idemne hoc sit, an diversum ab eo, quod R. P. Rugilus in suis ad me Notitiis Mss. occasione sacrarum Francisci stigmatum sic memorat: Modicum corii, quo laterale vulnus tegebat, in basilica nostra Assisiensi, ut præmonimus, argentea includitur theca. Præmiserat autem isthæc: Laterale... vulnus effusius atque frequentius, alia vero (manuum pedumque) paulatim atque guttatim, cruorem emittebant...

B Laterale vulnus, quoad vixit, sanctus Parens pro viribus occuluit; nec petiolas illi contendo applicavit, sed corii frustum, quod inventum post mortem huc usque asservatur inter sacri nostri conventus Assisiensis reliquias, solemnique supplicatione circumfertur in die festo sacrarum stigmatum. Rursus Waddingus ad annum 1215, num. 48, et ante ipsum illustrissimus Gonzaga in Originibus Religionis Seraphicæ pag. 240, aliquod sanguinis illius conventui montis Alverni in Etruria attribuit.

alia Sancti reliquæ Assisi et Recinetti.

594 Hæc etiam partim pertinent, quæ mox laudatus R. P. Rugilus datis verbis subnequit, dicens: Pari religione ibidem (in Franciscana basilica Assisiensi) servantur ejusdem calcamenta et calceoli lanei, sanguine interius conspersi... Tunica item lanea alba, qua indutus discessit: syndon serica, qua corpus ejus involutum et translatum est ad S. Georgium: caputium, Benedictio illius manu conscripta, chorda, cilicium, assula, in qua lotum est sacrum ejus cadaver. De sandaliis illius junceis, ejusdem sanguine tinctis, a se ibidem visis, pariter meminit Papebrochius noster in suo Itinerario Romano Ms. sed et altera ipsius sandalia, ex junceis funibus satis commode contexta a S. Clara, et sanguine ex pedum vulneribus stillante notata,

C Recinetti in cathedrali ecclesia sibi exhibita fuisse, in eodem Itinerario annotavit.

Assisi item asservatur illius manu scripta Benedictio,

593 At quoniam de Benedictioe S. Francisci manu conscripta in relatione Patrum Conventualium Romanorum, seu Rugili, mox facta est mentio, accipe, quæ de eadem Benedictus XIV summus Pontifex in erudito suo Opere de Servorum Dei beatificatione et Beatorum canonizatione observavit. Lib. IV, parte II, cap. 26, num. 6, editionis Romanæ anni 1749 ita fatetur: Qualibet prima die mensis Augusti solemniter fit processio ab ecclesia S. Francisci civitatis Assisiensis ad ecclesiam S. Mariæ Angelorum, sitam extra dictam civitatem, comitantibus Religiosis universis Ordinis S. Francisci Minoribus, videlicet Observantibus, Reformatis, Minoribus Conventualibus, et Capuccinis. Nimirum in Legenda S. Francisci inter Opuscula S. Bonaventuræ (apud me in superius edita cap. 11, num. 164) habetur, sanctum Patriarcham proprio characterere Benedictioem conscripsisse, ut morem gereret cuidam suo Religioso, in monte Alvernæ cella recluso, qui gravi vexabatur tentatione, non carnis, sed spiritus; quem Religiosum fuisse fratrem Leonem, testantur Pisanus in libro Conformitatum, Tossignanum in Vita ejusd. Ven. Leonis, in Chronicis Ordinis parte I, lib. 1, cap. 64, litt. B et C, pag. 101; auctor libri non exiguæ auctoritatis, cui titulus: Fioretti di S. Francesco, et Waddingus

opud me 119

ad annum MCCXXIV, num. 7, pag. 514 primæ editionis.

596 Antequam progredior, Benedictioem ipsam, quia brevis est, ex eodem Waddingo, qui eam a se visam inter S. Francisci Opuscula recensuit, hic suljungo. T. Benedicat tibi Dominus, et custodiat te: ostendat faciem suam tibi, et misereatur tui. Convertat vultum suum ad te, et det tibi pacem. Dominus benedicat fratrem Leonem. Litteram T, sive Thau Franciscum epistolis suis adscribere soluisse, hujusque consuetudinis piam causam, docet S. Bonaventura in Vita edita num. 31. An tamen edita a Waddingo Benedictio sit integrum istud S. Francisci scriptum, de quo idem sanctus doctor loquitur in loco Vitæ, quem præcedenti numero citavi, utcumque licet dubitare, quia ille ibidem sic ait: Cupiebat (frater ille) habere de verbis Domini aliquod scriptum, manu ipsius breviter annotatum... Portari (Franciscus) sibi jussit a fratre prædicto atramentum et chartam; LAUDESQUE DOMINI juxta fratris desiderium propria manu scripsit, et ultimo benedictionem ipsius, dicens: Accipe tibi chartulam, et usque ad diem mortis tuæ custodias diligenter. Atqui in ea, quam edidit Waddingus, non apparent istæ Laudes Domini; nisi forte per has, ut verisimile est, indicaverit Bonaventura priores benedictiones et divinis Litteris acceptas; per benedictionem vero ista ultima: Dominus benedicat fratrem Leonem. Ut sit, subdit ibidem Bonaventura: Accepit frater donum illud optatum; et statim omnis illa tentatio effugatur. Servatur littera; et, cum in posterum miranda effecerit, virtutum Francisci testimonium fuit.

AUCTORE C. S.

quæ ex Waddingo hic recitatur.

597 Nunc, unde digressi sumus, redeamus. Ita pergit laudatus Pontifex Benedictus XIV: Benedictio itaque hæc, scripta manu S. Francisci, conservatur in sacratio magnæ ecclesiæ, in ejus honorem dicatæ, eademque reliquiario inclusa defertur prima die Augusti debito cum honore in processione supra indicata. Anno autem Domini MCCXX magna excitata est controversia, contententibus nonnullis, prohibendam esse dictam processionem, tum propter dissidia, scandala, et alia multa mala, quæ ejus occasione contingebant; tum quia non constabat de identitate Benedictiois; eam videlicet, quæ in processione deferebatur, esse illam, quæ scripta fuerat charactere sancti Francisci; tum etiam, quia epistola scripta manu aliqujus Sancti non erat talis generis reliquia, ut cultum et delationem per processionem mereri videretur. Intererat Patrum Minorum Conventualium, ne processio prohiberetur; cumque Cardinalis Vallemanus, tunc protector Ordinis Minorum Conventualium, mihi (nondum ad sacram purpuram evecto) demandasset, ut jura adducerem prædictis suis Religiosis favorabilia, debitam huic mandato præstiturus obedientiam, libellum ededi, typis Fulginatibus impressum.

et cujus identitatem, delationemque in processione annua impugnatam

598 Et primo quidem antiquitatem processionis demonstravi, et enixum summorum Pontificum desiderium, ut ea quotannis fieret, quemadmodum colligitur ex Brevi Clementis VII, et ex altero Urbani VIII, quod est trecentiesimum in Bullario tom. V: insinuavi secundo loco modum, per quem exaggerata mala et scandala tolli possent, salva processione: tertio loco, congestis probationibus, in aperto posui identitatem Benedictiois: ultimo autem loco, allatis exemplis, comprobavi in more positum esse, ut etiam epistolis conscriptis manu Sanctorum cultus religiosus exhibeatur. Idcirco sacra Congregatio particularis deputata a sanct. mem. Clemente XI, die xxvi Julii MCCXX, re ad normam juris plene discussa, censuit, nihil esse innovandum; atque ideo in posterum fieri debere processionem, et in ea deferendam esse Benedictioem, scriptam characterere S. Francisci, et fratri Leoni inscriptam. Hactenus Benedictus XIV, post hæc pro hujusmodi reliquiarum veneratione subdens: Scripta multo arctius ad Sanctos pertinent, quam vestes. De vestibus inquit S. Joannes Chrysostomus hom.

Benedictus XIV nondum Pontifex vendicavit.

A hom. viii ad populum Antiochenum, tom. II, pag. 95: « O quanta Sanctorum virtus! Non solum » ipsorum verba et corpora, sed et indumenta » creaturae omni sunt perpetuo venerabilia etc. » Pauli vestimenta languore expulerunt, umbra » Petri mortem fugavit. » Quapropter, si cultus vestibus non denegatur, multo minus scriptis denegari poterit etc.

Sancti tunica,
que ab anno
1224

599 Quod ad S. Francisci vestes attinet, in Commentario prævio § 8 jam dixi ex Waddingo, unam illius tunicam servatam Assisii in æde S. Georgii, quam Clarissæ incolunt; alteram in conventu montis Alverni, tertianque Florentiæ in Etruria. De hac postrema plura ex ipso novimus. Nam in Annalibus ad annum 1224, num. 26 exponit modum, quo eadem primo ad Montis-Acuti in Etruria dominos pervenit, sic scribens: Venit (S. Franciscus post accepta in monte Alverno sacra stigmata) Montem Acutum, ubi summa alacritate exceptus fuit a suo amico, comite Alberto, ejusdem loci domino, ad quem cum jam antea sæpius divertisset, prædicebat, se amplius non regressurum propter suas infirmitates et mortem vicinam. Dolens hoc audiit Albertus vaticinium, atque ut perpetuæ absentiae leniret dolorem, petiit obnixè, ut aliquid in sui memoriam posset accipere. Nihil sibi esse, quod daret, respondit Franciscus, præter pauperulam et laceram vestem, quam si vellet, modo aliud daretur corporis operculum, libenter erogaret. Nihil magis gratum potuit heroi contingere, quam illum accipere habitum, sub quo tantus Vir pignora nostræ redemptionis (sacra stigmata) accepit.

fuerat penes
comites Montis
Acuti in
Etruria.

400 Quare accersito sartore, et comparato statim panno, vestem Viro sancto efformavit, quam sequenti die fecit, ut ille pro suo admitteret habitu. Enarrari non potest, quam se hoc dono divitem judicaverit, et quanti pauperem fecerit lacernam, post Viri sancti mortem, serico et auro involutam, in ipso altari suæ ecclesiæ honorifice recondens. Per plures generationes possederant domini Montis Acuti prædictum habitum, donec tandem venit in potestatem serenissimorum ducum Etruriæ (quo modo, alias dicemus) quem summa in æstimatione et pretio habent argenteis thecis inclusum; nec omnibus, sed viris principibus, vel religiosioris notæ hominibus, ejusdem videndi, multis accensis cereis, præsentibus item ipsis ducibus, vel ipsorum filiis, faciunt potestatem. Hæc ibi Annalista Minorum, qui deinde ad annum 1304, num. 51 promissorum memor, cetera huc spectantia dedit verbis, quæ subdo.

anno 1302 a
Florentinis
jure belli ab-
lata,

401 Ab anno MCCXXIV apud hæres et posteros prædicti comitis (Montis Acuti, Alberti) sacra illa vestis, veluti pretiosus thesaurus, diligenter asservata est usque in hunc annum (1304) quo a castro Montis Acuti ad cœnobium sancti Salvatoris Fratrum Observantium extra urbem Florentinam, translata est. Inde sumpta est occasio hoc inestimabile pignus piæ huic familiæ proripiendi, quod, cum civitas Aretina jugum Florentinorum anno MIII excussura, propinqua castra et circumjacentes agros suo aggregare voluit dominio, immisso in eam exercitu, fautores illa habuit, contra Florentinos, comites Montis Acuti, quos sibi adhæsus, putabat senatus Florentinus. Devicta tandem urbe, et fautoribus illato supplicio, destructum est castrum Montis Acuti, atque inde sublata hæc sacra vestis, quam sibi rogarunt tradi Observantes. Hoc itaque anno, die XXIX Januarii asportata est magno comitatu solemnique apparatu, præmissa numerosissima totius Urbis cleri, sed maxime Patrum Dominicorum, supplicatione, et collocata in vetusta, sed nobili theca, qua Carolus Magnus imperator insignes condidit reliquias; atque hæc reposita est in arca ænea, egregie elaborata, quæ demum posita fuit anno MIV super altare templi præcipuum.

anno 1303 in
urbem Floren-
tinam sol-
lemniter inferitur,

402 At cum ab hac æde Minores transmigrarent ad aliam intra urbem sub eodem titulo S. Salvatoris, eo translatus est habitus, et sub fida cu-

stodia constitutus, obserata arca clavibus tribus, quarum primam apud se retinent serenissimi duces Etruriæ, secundam consules artis mercatoriæ, tertiam guardianus. Ter in anno reseratur hic pretiosus thesaurus, in die S. Francisci, et in diebus dedicationis et consecrationis ecclesiæ. Si quis utriusque hujus translationis longam et distinctam velit narrationem, consulat, præter Nardum, Bartholomæum Cimarellum, Augustinum, et Franciscum Gonzagam, sed brevius secundam depositionem referentem; nempe, ut annotatur in margine, Nardum in Historia Florentina lib. IV; Cimarellum lib. VII, cap. 53; Miglium de Monte Alverni lib. III, cap. 2; Gonzagam denique in provincia Tusciæ, conventu 9. Adde, quæ laudatus Waddingus ex testimonio R. P. Antonii Daza de eadem sacra veste præmisserat ad annum 1208, num. 5. Sic habet.

403 Hunc posteriorem (S. Francisci habitum) maxima habent in veneratione serenissimi Etruriæ duces, crystallinaque observant in arca, pluribus seris obfirmata; a qua extrahi multa meruit prece, præsentibus ipsis serenissimis ducibus et integra principum progenie, magno apparatu luminarium, dignaque veneratione, R. P. Daza anno Christi MCCCXXI, quando commissarius Romanæ curiæ destinatus est in Urbem, vidit ad satietatem, et adnotavit, qua potuit curiositate, explicati et tensi in substrato ostro colorem, formam et qualitatem, mensurusque est longitudinem; ex qua tamen perfecte constare non potuit, quod vir hic pius curiosusque desideravit, quænam esset Francisci statura, dum resectis ob devotionem multorum principum, illac transeuntium, datisque pro magno munere in venerandas reliquias tunicæ fimbriis, ad tantam redacta est brevitatem, ut nec ad genua mediocris staturæ hominis perveniat. Mitto ipsam vestis descriptionem, quæ ibidem subditur, sed apud me data jam est in Commentario prævio § 8.

ubi a Magnis
Etruriæ du-
cibus insigni
cum religione
servatur.

404 Porro ante eam fuisse, saltem ab anno 1495, aliam S. Francisci tunicam in eadem Florentina urbe principe in honore habitam, docet idem Waddingus ad eundem annum num. 28 de B. Bernardino Feltriensi, Ordinis Minorum confessore, ibidem tunc degente, inquis: Solaturus sorores suas Clarissas monasterii Monticelli, a S. Clara, ut alias diximus, fundati, unam aut alteram habitum ille concionem, præmiumque sibi carissimum retulit, tunica S. Francisci ibidem reposita mediocre segmentum. Ex ceteris ejusdem sancti Institutoris reliquiis crebro laudatus Waddingus ad annum 1253, num. 24 præterea in Assisiensi illius conventu nominat cilicium ejus, partemque ejusdem aut alterius, a Sixto IV summo Pontifice ibidem depositam; item partem vestis, in qua Sanctus obiit, ab eodem Papa illuc Roma delatam; et tabernaculum cum chorda, quam B. Franciscus vivens deferabat ad nudas carnes. Papebrochius quoque noster in suo Ms. Itinerario Romano de eadem agens basilica, Vidimus, inquit, in reliquiario pleraque, quæ in D. Francisci memoriam hic religiose servantur, videlicet pannum, in quo fuit ejus corpus translatum, sandalia juncea sanguine notata (quæ superius jam nominavi) capucium ejusdem, aliaque.

Alia ejusdem
tunica ibidem:
alio reliquiæ
Assisii,

405 Reverendus Pater Raymundus Missorius, Ordinis Minorum Conventualium chronista, in sua Dissertatione Ms. de incorruptione miraque corporis S. Francisci positione scribit, pannum seu velum istud sacri cadaveris, ex serico contextum, aureisque stellulis acu pictum, ab illustri matrona Jacoba de Septisolis e Romana urbe allatum ad curandum Sancti funus eoque corpus involutum ac primo sepultum fuisse. Insuper addit, idem illud sanguine e sacris stigmatibus defluo conspersum esse, ex eoque segmenta aliquot cum peculiari summorum Pontificum licentia viris principibus, identidem expetentibus, concessa fuisse. Verum hæc de Assisiensibus reliquiis sufficiunt. De servatis in conventu Montis Alverni apud Waddingum ad annum 1215, num. 48 recensentur ex crinibus, ... tunica atque chorda... lignea

F

inter quas
ipsius funebre
velum: alio
in Monte
Alverno.

A lignea scutella, ex qua... comedere assueverat, et cristallinus cyathus, ex quo idem Pater in mensa... comitis Rolandi aliquando bibit; habitus insuper et cilicii ejusdem pars... et cingulum præmemorati comitis Rolandi, quo aliquando beatus pater Franciscus præcinctus fuit, et iste comes ab ilium dolore liberatus extitit.

Epitologus.

406 Sufficiat has e sanctissimi Viri reliquiis recensuisse, quarum etiam alias alibi data opportunitate commemoravi; neque ulla ratione dubitare queo, quin etiam multis aliis in locis ejus generis reliquiæ illius serventur; sed operosius esset in omnes inquirere, earumque recensio plus lædii, quam utilitatis lectoribus crearet. Unum scire velim, an in Gallia hæcenus supersit ejusdem Sancti cervical, quod paucis annis post illius obitum illuc delatum ac peculiari in veneratione habitum fuisse, Thomas Celanensis, primus ipsius biographus, synchronus ac socius, in Vita edita num. 120 testatum reliquit. Verba illius coronidis loco lubet hic repetere. Quanta... in sola Francia Franciscus miracula patrat! Ubi ad deosculandum et adorandum capitale (id est, pulvinar capitis) quo Sanctus in infirmitate fuerat usus, Francorum rex et regina et universi magnates occurrunt; ubi sapientes orbis et litteratissimi viri, quorum copiam super omnem terram Parisius maximam ex more produci, Franciscum, virum idiotam et veræ simpliciter totiusque sinceritatis amicum, humiliter et devotissime venerantur, admirantur et colunt. Ita inter annos 1226 et 1250, quo tempore S. Ludovicus IX rex cum matre sua, regina vidua Blanca, Francorum regnum Christianis æque ac regis virtutibus illustrabat.

ANALECTORUM

PARS V.

De S. Francisci Opusculis.

CAPUT I.

Opuscula, quæ in libro I recensentur.

S. Francisci Opuscula

Marianus Florentinus lib. 1 Chronicon Mss., cap. 27, § 9, teste Waddingo mox laudando, sequentem catalogum Opusculorum S. Francisci exhibet. Multa, inquit, scripsit, ex quibus potest perpendi zelus et fervor ejus de animarum salute. Quorumdam hic mentionem faciam.

Scripsit primam Regulam, quam Innocentius sine Bulla confirmavit, quæ incipit: HÆC EST VITA. Secundam Regulam, quam amisit Frater Elias. Tertiam, quam habemus, per Honorium confirmatam, quæ incipit: REGULA ET VITA.

Edidit etiam Regulam Sororibus sanctæ Claræ, Regulæ Fratrum Minorum conformem, quæ incipit: IN NOMINE DOMINI.

Item Regulam Fratribus et Sororibus de Pœnitentia, seu Tertii Ordinis, quæ incipit: SI QUI VOLUERINT.

Item prope mortem condidit Testamentum, humilitatis et paupertatis Fratribus relinquens prædica. Incipit: DOMINUS DEDIT.

Item libellum, qui intitulum: SACRÆ ADMONITIONES B. PATRIS NOSTRI FRANCISCI, qui incipit: DIXIT DOMINUS: EGO SUM VITIS.

2 Item Opusculum, sive Epistolam commonitoriam et exhortatoriam omnibus fidelibus. Incipit: CUM SIM SERVUS.

Item aliam Epistolam missam fratri Petro Cateo, suo vicario.

Item aliam Epistolam admonitoriam ac omnes clericos.

Item quoddam devotum Officium in honorem Domini nostri Jesu Christi, quod secundum solemnitates variabat.

Item quoddam scriptum de virtutibus, quibus decorata fuit B. Virgo Maria, et debet esse anima sancta: REGINA SAPIENTIA.

Octobris Tomus II.

Item quoddam scriptum de spirituali lætitia, et accidia, et ejus remedio, quod incipit: TUTISSIMUM REMEDIUM.

Item quoddam aliud scriptum, qualiter debent Fratres vivere in eremitoriis, et incipit: ILLI, QUI VOLUNT RELIGIOSE.

Item aliquas devotas orationes.

Item Cantica in vulgari.

Item quasdam Laudes in vulgari ad Sorores sanctæ Claræ. Hactenus Marianus, scriptor sæculi xv. De horum variis etiam sparsim meminuit Bartholomæus Pisanus in libris Conformitatum, quos exeunte sæculo xiv absolvit.

5 Lucas Waddingus sæculo xvii a reverendissimo patre Benigno Genuensi, generali Ministro suo jussus celebriorum sui Ordinis virorum scripta, quæ delitescabant, typis edere, post diligentem indagacionem, undique, quæ potuit, conquisita S. Francisci Opuscula, ac in tres tomulos seu libros distributa vulgari curavit Antverpiæ in officina Plantiniana anno 1625. Primus tomulus complectitur Epistolas septemdecim ad varios scriptas; Opuscula diversa, Orationes aliquot, Testamentum ipsius Sancti, et Laudes Testamenti. Secundum Regulam primam Fratrum Minorum, eorundem Regulam secundam, Laudes Regulæ secundæ, Regulam Clarissarum, et Regulam Fratrum ac Sororum de Pœnitentia. Tertium continet Collationes monasticas viginti octo; Officium Passionis Dominicæ; Cantica spiritualia tria: Apophthegmata; Familiaria colloquia, Prophetias, Parabolas et Exempla; Benedictiones; Opuscula et sententias. Addit et Appendicem, in qua recensuit Sermones breves septem, Opuscula duo, Vitam S. Francisci; Famam ejus posthumam, et Nicolai Lyrani contemplacionem de ejusdem Sancti gestis.

4 Hæc omnia Opuscula præfixis argumentis et capitibus distinguit, eruditus annotationibus illustravit, ac denique totum Opus dedicavit illustrissimis ac reverendissimis Gabrieli de Treio, S. R. E. Cardinali, ejusque germano fratri Antinio de Treio, Carthaginensi episcopo, quorum prioris Epistola meritis eorundem Opusculorum laudes continens, toti Operi præmissa legitur. De iisdem rursus meminit Waddingus in Scriptoribus Ordinis Minorum, ubi de iteratis editionibus ait: Ut vero ipsa Opuscula facilius circumferrentur et præ manibus haberentur, impressa sunt seorsim absque commentariis (seu annotationibus Waddingianis) Mediolani, Alexandria Statiellorum, Neapoli, Salamanticæ, Lugduni et alibi. Nos solam prædictam editionem Antverpiensem in Museo nostro habemus. Porro non est mihi propositum de singulis agere, quod prolixioribus dissertationibus jam satis ample tradita S. Francisci gesta plurimum auget. Nec possum tamen omnia præterire.

3 Ne quis ex hoc solo capite Opuscula illa, quod Latine passim scripta sint et sacræ Scripturæ locis sæpe referta, Francisco, velut homini idiote, qualem ipse se vocitare amabat, ac divinarum Litterarum experti, attribuire formidet, juverit cum Waddingo in Præfatione ad lectorem observasse ex Vita illius per S. Bonaventuram scripta, ipsum in adolescentia, priusquam animum ad paternam mercaturam adjecit, aliqualem litterarum notitiam sibi comparasse. Certe non fuisse illum Latine linguæ plane ignarum, adverti in Commentario prævio num. 77 ex ipsius biographis, qui tradunt, eum, audita in Missa sancti Evangelii lectione, priorem vitæ et habitus normam mutasse. Quæ vero adolescens didicerat, postea non neglexisse, probat Waddingus ibidem ex S. Bonaventuræ Epistola ad magistrum innominatum post medium de Francisco dicentis: Cum paucas literas sciret, postmodum in literis profecit in Ordine, non solum orando, sed etiam legendo. Constat quoque, illum sacro diaconatus Ordine initiatum fuisse, ad quem certe saltem aliqualem Latini sermonis notitia requiritur. Non adeo igitur Latine linguæ rudis fuisse credi potest Franciscus, quin sui animi sensa Latine explicare potuerit, maxime stilo simplici, quali dicta Opuscula conscripta sunt.

AUCTORE C. S.

et a Waddingo cum commentariis Antverpiæ,

ac sine illis alibi edita,

F

quæ nihil velat crediti Francisci esse,

a Mariano Florentino recensita,